

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İŞLETMECİLİK PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AKREDİTİFLİ ÖDEMEDE BELGELERİN İBRAZİ VE İBRAZA
BAĞLANAN SONUÇLAR**

Hatice DİNDAR KOÇ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Aslı TUTUCU

İZMİR – 2019

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İŞLETMECİLİK PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AKREDİTİFLİ ÖDEMEDE BELGELERİN İBRAZİ VE İBRAZA
BAĞLANAN SONUÇLAR**

Hatice DİNDAR KOÇ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Aslı TUTUCU

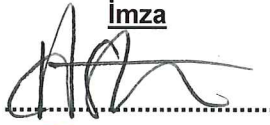

İZMİR – 2019

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : Hatice DİNDAR KOÇ
Öğrenci No : 2012800102
Tez Başlığı : Akreditifli Ödemede Belgelerin İbrazi ve İbraza Bağlanan Sonuçlar

Savunma Tarihi : 29/07/2019
Danışmanı : Dr.Öğr.Üyesi Aslı TUTUCU

JÜRİ ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>	<u>İmza</u>
Dr.Öğr.Üyesi Aslı TUTUCU	- Dokuz Eylül Üniversitesi	
Prof.Dr.Fatma TEKTÜFEKÇİ	- Dokuz Eylül Üniversitesi	
Doç.Dr.Özge KARAEĞE	- İzmir Katip Çelebi Üniversitesi	

Hatice DİNDAR KOÇ tarafından hazırlanmış ve sunulmuş olan bu tez savunmada başarılı bulunarak oy birliği / oy çokluğu () ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Metin ARIKAN
Müdür

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Akreditifte Belgelerin İbrazi ve İbraza Bağlanan Sonuçlar” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

01/08/2019

Hatice DİNDAR KOÇ

İmza

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Akreditifli Ödemede Belgelerin İbrazi ve İbraza Bağlanan Sonuçlar

Hatice DİNDAR KOÇ

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İşletme Anabilim Dalı

Uluslararası İşletmecilik Programı

Yerel pazarlara göre daha fazla müşteri barındıran uluslararası pazarlar karlılığını artırmak isteyen firmaları uluslararası ticaret yapmaya sevk etmektedir. Ancak uluslararası ticaret işlemleri farklı ülkelerde yerleşik ve birbirini iyi tanımayan ithalat ve ihracat firmaları açısından çeşitli riskler taşımaktadır. Mal bedelini ödeyen ithalatçı malın sözleşmede belirlenen özelliklere uygun şekilde hazırlanarak sevk edilmesini arzularken, aralarındaki sözleşmeye istinaden malı hazırlayan ve sevk eden ihracatçı da mal bedeline kavuşmayı ister.

Akreditif farklı ülkelerdeki kambiyo rejimleri ile ekonomik ve siyasi farklılıklardan doğacak riskleri ortadan kaldırmaya çalışan ve bir güven kurumu olarak bankaların aracılığıyla gerçekleştirilen bir ödeme yöntemi olması sebebiyle günümüzde dünya ticaretinde sıklıkla tercih edilmektedir.

Genellikle ülke yasalarında düzenlenmemiş olan Akreditif ödeme yöntemi, Milletlerarası Ticaret Odası tarafından yayımlanan “Vesikalı Krediler İçin Yeknesak Teamüller ve Uygulamalar” başlığını taşıyan 600 sayılı kurallara (UCP 600) uygun olarak gerçekleştirilmektedir. Hemen hemen tüm ülkeler tarafından benimsenen bu kurallar sayesinde uygulamada birlik sağlanarak ülkeler arasındaki farklı uygulamalar sebebiyle doğabilecek problemler engellenmektedir.

Tezimizin birinci bölümde, uluslararası ticarete kullanılan ödeme yöntemlerine kısaca değinilerek, akreditif ödeme yöntemi ayrıntılarıyla

incelenmiş; akreditifin tanımı, tarafları ve çeşitleri, hukuki niteliği ve ihtilaf halinde yetkili devlet mahkemeleri ile yetkili ülke hukukunun tespiti gibi konular ele alınarak akreditif ödeme yönteminin tam olarak anlaşılabilmesine yönelik bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde, akreditif işleminde kullanılan belgeler hakkında ayrıntılı bilgiler verilerek, belgelerin ihracatçı tarafından ibraz edilmesinde ve bankaların belgeleri incelenmesinde dikkat edilmesi gereken hususlar ve sorumlulukları açıklanmıştır.

nc bölümde, bankaların uygun olmayan belgelerin ibrazında rezerv koymasını, uygun belge ibrazında ise ödeme yapması konuları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dış Ticarete deme Yöntemleri, Akreditif, Uygun İbraz, Rezerv, UCP 600.

ABSTRACT

Master's Thesis

**The Presentation of Documents and The Results of Presentation Under Letter of
Credit**

Hatice DİNDAR KOÇ

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Business Administration

International Business Program

International markets which involves more customer than local markets encourage companies that want to increase their profitability to make international trade. However, international trade transactions carry a variety of risks in terms of import and export companies that locate in different countries and not knowing eachother. While the importer who pays for the goods desires the goods to be prepared and shipped in accordance with the specifications in the contract, the exporter who prepares and ships the goods pursuant to the contract between them wants to get price of the goods.

Letters of credit is often preffered in international trade because of trying to eliminate the risks caused by differing exchange rate regimes and economic and political differences in different countries and being a payment method that is performed through banks as organizations of trust.

The payment method of the letter of credit which has not usually been regulated in legislation of countries is carried out in accordance with the Uniform Customs and Practice for Documentary Credits (UCP 600) published by the International Chamber of Commerce. Thanks to these practices providing unity are adopted by almost all countries, prevent problems that may arise due to different practices among countries.

While the first part of our thesis briefly explains the methods of payment in international trade, the letter of credit method of payment is examined in detail. The subjects of the definition, types and the parties of letter of credit

transactions, its legal aspects and the determination of competent courts and governing law in case of dispute are tried to inform for the understanding of the letter of credit method of payment.

The second part gives detailed information about the documents used in the letter of credit transactions, explains the issues and responsibilities of exporter when presenting documents and bank when examining the documents.

The third part examines the issues of reserves against the improper documentation, paying for the complying presentation by banks.

Key Words: Terms of Payments in International Trade, Letter of Credit, Complying Presentation, Reserve, UCP 600.

**AKREDİTİFLİ ÖDEMEDE BELGELERİN İBRAZİ VE İBRAZA
BAĞLANAN SONUÇLAR**

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xvi
TABLolar LİSTESİ	xvii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xviii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

**ULUSLARARASI TİCARETTE ÖDEME YÖNTEMLERİ VE
AKREDİTİFLİ ÖDEME**

1.1.ÖDEME ŞEKİLLERİ	4
1.1.1. Peşin Ödeme	7
1.1.2. Mal Mukabili Ödeme	8
1.1.3. Vesaik Mukabili Ödeme	10
1.1.4. Kabul Kredili Ödeme	11
1.1.5. Akreditifli Ödeme	14
1.1.5.1. Akreditifin Tanımı	14
1.1.5.2. Akreditifin Tarihsel Gelişimi ve UCP Revizyonları	16
1.1.5.3. Akreditifte Taraflar	18
1.1.5.3.1. Akreditif Amiri(Alıcı-İthalatçı)	18
1.1.5.3.2. Amir Banka (Akreditif Bankası)	19

1.1.5.3.3. Lehtar	19
1.1.5.3.4. Teyit bankası	20
1.1.5.3.5. İhbar Bankası	21
1.1.5.3.6. Görevli Banka	21
1.1.5.3.6.1. İştirak Bankası	22
1.1.5.3.6.2. Ödeme Bankası	23
1.1.5.3.7. Rambursman Bankası	23
1.1.5.4. Akreditifin Hukuki Niteliği	24
1.1.5.4.1. Teklik Yaklaşımı	24
1.1.5.4.1.1. Vekâlet	24
1.1.5.4.1.2. Havale	27
1.1.5.4.1.3. Kredi Mektubu (İtibar Mektubu)	28
1.1.5.4.1.4. Soyut Borç Vaadi	29
1.1.5.4.1.5. Eser (İstisna) Sözleşmesi	30
1.1.5.4.1.6. Üçüncü Kişi Lehine Sözleşme	31
1.1.5.4.1.7. Kendine Özgü Yapısı Olan Sözleşme	32
1.1.5.4.2. Parçalama Yaklaşımı	33
1.1.5.4.2.1. Amir ile Lehtar Arasındaki İlişki	34
1.1.5.4.2.2. Akreditif Amiri ile Amir Banka İlişkisi	35
1.1.5.4.2.3. Amir Banka- Diğer Bankalar Arasındaki İlişki	39
1.1.5.4.2.4. Lehtar İle Amir Banka Arasındaki İlişki	40
1.1.5.5. Akreditifin Tabi Olduğu Hukuk-Yetkili Devlet Mahkemeleri	40
1.1.5.6. Akreditifin Önemi	43
1.1.5.7. Akreditifin İşleyişi	44
1.1.5.8. Akreditifin Fonksiyonları	46

1.1.5.8.1. Ödeme Fonksiyonu	46
1.1.5.8.2. Teminat Fonksiyonu	46
1.1.5.8.3. Kredi Fonksiyonu	47
1.1.5.9. Akreditif Çeşitleri	48
1.1.5.9.1. Basit Akreditif- Belgeli Akreditif	48
1.1.5.9.1.1. Basit Akreditif	48
1.1.5.9.1.2. Belgeli Akreditif	48
1.1.5.9.2. Sorumluluk Kistasına Göre Akreditif Çeşitleri	49
1.1.5.9.2.1. Dönülebilir Akreditif	49
1.1.5.9.2.2. Dönülemez (Irrevocable) Akreditif	50
1.1.5.9.2.3 Teyitli Akreditif	51
1.1.5.9.2.4. Teyitsiz Akreditif	51
1.1.5.9.3. Ödeme Şekline Göre Akreditif Çeşitleri	52
1.1.5.9.3.1. İbrazda Ödemeli Akreditif	52
1.1.5.9.3.2. Vadeli Akreditif	53
1.1.5.9.3.3. Kabul Kredili Akreditif	54
1.1.5.9.3.4. İştirak Akreditifleri	54
1.1.5.9.3.5. Peşin Ödemeli Akreditifler	55
1.1.5.9.4. Banka Uygulamasına Göre Akreditif Çeşitleri	56
1.1.5.9.4.1. Yenilenen Akreditif	56
1.1.5.9.4.2. Sırt Sırta Akreditif	57
1.1.5.9.4.3. Devredilebilir Akreditif	58
1.1.5.9.4.4. Teminat Akreditifleri	59
1.1.5.10. Akreditifte Tarafların Hak ve Borçları	61
1.1.5.10.1. Alıcının Hak ve Borçları	61

1.1.5.10.1.1. Akreditifin Açılması	61
1.1.5.10.1.2. Belgelerin Kabul Edilmesi	62
1.1.5.10.2. Satıcının Hak ve Borçları	62
1.1.5.10.2.1. Akreditif Açılmasına İştirak Etme	62
1.1.5.10.2.2. Belgelerin Süresi İçerisinde İbrazi	63
1.1.5.10.3. Amir Bankanın Hak ve Borçları	63
1.1.5.10.3.1. Akreditif Açma ve İhbar	63
1.1.5.10.3.2. Belgelerin Süresi İçinde İncelenmesi	64
1.1.5.10.3.3. Akreditif Bedelinin Ödenmesi	65

İKİNCİ BÖLÜM

AKREDİTİFLİ ÖDEMEDE BELGELERİN İBRAZİ

2.1. AKREDİTİFTE BELGELERİN ÖNEMİ	66
2.2. İBRAZ EDİLMESİ GEREKLİ BELGELERİN NİTELİKLERİ	67
2.2.1. Belgelerin Düzenleyicisi	67
2.2.1.1. Belgelerin Orijinal Olması	68
2.2.1.2. Belgelerin İmzalanması	69
2.2.1.3. Belgelerin Onaylanması	70
2.2.2. Belgelerin Düzenlenme Tarihi	70
2.3. İBRAZ EDİLMESİ GEREKLİ BELGELERİN TÜRLERİ	71
2.3.1. Faturalar	72
2.3.1.1. Proforma Fatura	72
2.3.1.2. Ticari Fatura	74
2.3.1.3. Navlun Faturası	76
2.3.1.4. Konsolosluk Faturası (Consulate Invoice)	77

2.3.1.5. Tasdikli Fatura (Legalized / Certified Invoice)	77
2.3.2. Sair Belgeler	77
2.3.2.1. Çeki Listesi (Weight List)	77
2.3.2.2. Koli/Ambalaj Listesi (Packing List)	78
2.3.2.3. Menşe Şahadetnamesi	78
2.3.2.4. Dolaşım Belgesi	80
2.3.2.5. Spesifikasyon Belgesi (Specification List)	81
2.3.2.6. Kalite veya Kontrol Belgesi	81
2.3.2.7. Analiz Belgesi (Certificate of Analysis)	82
2.3.2.8. Sağlık Sertifikası (Health Certificate)	83
2.3.2.9. Bitki Sağlığı Sertifikası	83
2.3.2.10. Helal Belgesi	83
2.3.2.11. Radyasyon Belgesi	83
2.3.3. Taşıma Belgeleri	83
2.3.3.1. Deniz Konşimentosu (Bill Of Lading-B/L)	84
2.3.3.2. Charter Party Konşimentosu	86
2.3.3.3. Çok Şekilli Taşıma Belgesi	87
2.3.3.4. Havayolu Taşıma Belgesi	89
2.3.3.5. Karayolu/Demiryolu/Karasal Suyolu Taşıma Belgeleri	90
2.3.3.6. Posta ve Kurye Makbuzları	92
2.3.3.7. Diğer Taşıma Belgeleri	92
2.3.4. Sigorta Belgeleri	92
2.3.4.1. Genel Olarak	92
2.3.4.2. Sigorta Poliçesi	94
2.3.4.3. Sigorta Sertifikası	95

2.3.4.4. Kuvertür Notları	95
2.4. LEHTAR YA DA ÜÇÜNCÜ ŞAHISÇA BELGELERİN İBRAZİ	96
2.4.1. Genel Olarak İbraz ve Etkisi	96
2.4.2. Akreditifte İbraz Yeri	97
2.4.2.1. Genel Olarak	97
2.4.2.2. İbraz Bankasının Tespiti	97
2.4.2.3. İbrazın Yapılacağı Şubenin Tespiti	98
2.4.3. Akreditifte İbraz Süresi	99
2.4.4. Akreditifte Kısmi İbraz	101
2.5. BANKALARIN İBRAZ EDİLEN BELGELERİ İNCELEME YÜKÜMÜ	101
2.5.1. İnceleme Yükümü Olan Bankalar	102
2.5.1.1. Görevli Bankanın İnceleme Yükümü	102
2.5.1.2. Teyit Bankasının İnceleme Yükümü	103
2.5.1.3. Amir Bankanın İnceleme Yükümü	103
2.5.2. İnceleme Yükümünün Ölçüsü	104
2.5.2.1. Dış Görünüş İtibariyle İnceleme	105
2.5.2.2. Veri İçeriğinin İncelenmesi	106
2.5.2.3. Belgelerin Uyumu	107
2.5.2.3.1. Sayısal Uyum	107
2.5.2.3.2. İçerik Uyumu	109
2.5.3. İnceleme Süresi	109

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AKREDİTİFLİ ÖDEMEDE BELGELERİN İBRAZININ SONUÇLARI

3.1. BELGELERİN UYGUN OLMAYAN İBRAZININ SONUÇLARI	112
---	-----

3.1.1. Uygun Olmayan Ödeme-Sebepsiz Zenginleşme	113
3.1.2. Rezerv Koyma	117
3.1.3. Haklı Sebeplerle Ret	122
3.1.3.1. Akreditif Şartlarından Kaynaklanan Nedenler	123
3.1.3.2. Hatalı ve Eksik Belge İbrazı	124
3.1.3.2.1.Faturalardan Kaynaklanan Rezerv Konuları	125
3.1.3.2.2.Taşıma Belgelerine İlişkin Rezerv Konuları	125
3.1.3.2.3.Diğer Belgelerden Kaynaklanan Rezerv Konuları	126
3.1.4. Haksız Sebeple Ret	127
3.2. BELGELERİN KABULÜ	128
3.2.1. Akreditif Bedelinin Ödenmesi	130
3.2.1.1. Genel Olarak	130
3.2.1.2. Nakdi Ödeme	131
3.2.1.2.1. İbrazda Ödeme	131
3.2.1.2.2. Ön Ödeme	131
3.2.1.2.3. Vadeli Ödeme	132
3.2.1.3. Poliçe Kabulü Yolu İle Ödeme	133
3.2.1.4. İştira Yolu İle Ödeme	135
3.2.2. Akreditifin Ödenmesi Halinde Rücu İlişkisi	136
3.2.2.1. İkinci Bankanın Akreditif Bankasına Rücu	136
3.2.2.2. Akreditif Bankasının Amire Rücu	138
3.2.3. Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri ve İflasın Akreditife Etkisi	139
3.2.3.1. İhtiyati Tedbir İle Ödemenin Engellenmesi	141
3.2.3.1.1. Genel Olarak İhtiyati Tedbir Müessesesi	141
3.2.3.1.2. Milletlerarası İhtilaflarda İhtiyati Tedbir Kararları	142

3.2.3.1.3. Akreditifte İhtiyati Tedbir Yoluna Başvurulması	144
3.2.3.2. İhtiyati Haciz İle Ödemenin Engellenmesi	146
3.2.3.2.1. Genel Olarak İhtiyati Haciz Müessesesi	146
3.2.3.2.2. Milletlerarası İhtilaflarda İhtiyati Haciz Kararı	148
3.2.3.2.3. Akreditifte İhtiyati Haciz Yoluna Başvurulması	149
SONUÇ	152
KAYNAKÇA	161

KISALTMALAR

MTO: Milletlerarası Ticaret Odası

UCP: Vesikalı Krediler İçin Yeknesak Teamüller ve Uygulamalar

URR: Akreditiflere İlişkin Bankalar arası Rambursmanlar için Örnek Kurallar

ISBP: Akreditifler Hükümünde Belge İncelemesi İçin Uluslararası Standart Bankacılık Uygulaması

TBK: Türk Borçlar Kanunu

TTK: Türk Ticaret Kanunu

VUK: Vergi Usul Kanunu

MÖHUK: Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun

HMK: Hukuk Muhakemeleri Kanunu

SWIFT: Dünya Bankalar arası Mali Telekomünikasyon Kurumu

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Akreditiflere İlişkin Yeknesak Kuralların Tarihçesi	s.17
Tablo 2: Akreditif Sürecinde Kullanılan Belgelerin Sınıflandırılması	s.72
Tablo 3: Dolaşım Belgeleri	s. 80
Tablo 4: Akreditif Belgelerinde Ortaya Çıkan Rezerv Konuları	s.118

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Ödeme Yöntemleri Risk Sıralaması	s.6
Şekil 2: Peşin Ödeme Süreci	s.8
Şekil 3: Mal Mukabili Ödeme Süreci	s.9
Şekil 4: Vesaik Mukabili Ödeme Süreci	s.11
Şekil 5: Kabul Kredili Ödeme Süreci	s.13
Şekil 6: Akreditifli Ödeme Süreci	s.46
Şekil 7: Ret bildirim şekilleri	s.121

GİRİŞ

Günümüzde yaşanan hızlı teknolojik gelişmeler ve küreselleşme sonucunda coğrafi sınırlar adeta ortadan kalkmış, ülkeler arasında mal, hizmet ve sermaye akışı hızlanmıştır. Ülke ekonomisinin temel yapısını oluşturan ticaret küreselleşme süreciyle beraber yeni bir boyut kazanmış ve uluslararası düzeye yayılmıştır. Daha fazla gelir elde etme arzusu ile birlikte tacirler, ticari faaliyetlerini ülke sınırlarını aşan nitelikte, uluslararası alanda devam ettirme eğiliminde olmaktadır. Uluslararası ticaret ile birbirinden uzak bölgelerdeki üretici ve tüketiciler ticari faaliyetler aracılığıyla ilişki kurmaktadır.

Uluslararası ticaretin sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi ve yapılan anlaşma neticesinde tarafların bekledikleri menfaatleri sağlayabilmesi ancak tarafların sözleşme gereğince üzerlerine düşen yükümlülükleri tam ve eksiksiz olarak yerine getirmelerine bağlıdır. Uluslararası ticarete birbirinden farklı ülkelerde yerleşik ve birbirini iyi tanımayan ithalatçı ve ihracatçı için en önemli meselelerden biri de güvenli bir ödeme aracına sahip olmaktır. Alıcı malları teslim almadan satıcıya ödeme yapmak istememekte; buna karşılık satıcı da sattığı malların bedelinin ödeneceğinden emin olmak istemektedir.

Uluslararası ticarete kabul edilen temel ödeme yöntemleri: Peşin Ödeme (Pre payment or Clean Payment in Advance), Mal Mukabili Ödeme (Open Account or Clean Payment), Vesaik Mukabili Ödeme (Bill of Exchange – B/E or Draft), Kabul Kredili Ödeme ve Akreditif Ödeme Yöntemidir (L/C or Documentary Credit). Bunlardan hangisinin kullanılacağı, satıcı ile alıcı arasındaki mesafeye, ilişkiye ve güvenin derecesine, nakit ödeme gücüne, emtianın yapısına, mal ve sektör bazında yerleşik geleneklere, para biriminin değerindeki dalgalanma potansiyeline ve tarafların ülkelerindeki politik ve ekonomik istikrar vb. faktörlere bağlıdır.¹

Yabancı ülkede yerleşik olan karşı tarafa güvenememe sorunu, uluslararası ticaret işlemine bir bankanın aracılık etmesi ile çözümlenebilir. Normal olarak bankanın güvenilirliği bireysel ithalatçı ve ihracatçıya göre daha yüksektir. Akreditifli ödeme şeklinde, bankalar ithalatçı ile ihracatçılara akreditif şartlarının yerine getirilmesi koşuluyla güvence sağlamaktadır. Yani, ihracatçı ihraç ettiği malın

¹Edward Hilkelman, **Uluslararası Ödemeler, Akreditifler, Vesaik Karşılığı Tahsilatlar ve Siber Ödemeler**, BZD Yayın ve İletişim Hizmetleri, İstanbul, 2002, s. 18.

bedelini zamanında tahsil etmek, ithalatçı da akreditif koşullarına uygun malı zamanında, istenilen kalite ve nitelikte teslim almak istemektedir. Akreditifli ödeme şekli bu talebi karşılayıcı nitelikte şartlı bir banka garantisi olmaktadır. Nitekim akreditif, ihracatçının malların sevkini gerçekleştirdiğine yönelik ispatlayıcı belgeleri ibraz etmesi koşuluyla, amir bankanın sözleşmede kararlaştırılan bedeli ihracatçıya ödeyeceğini garanti eder.²

Ancak, uygun olmayan belge ibrazı karşılığında ödeme yapmanın sorumluluğundan korkan bankalar, belgelerin akreditif şartlarına uygun olup olmadığını incelerken mümkün olduğunca çok rezerv bulmaya çalışmakta, en küçük uygunsuzlukta dahi riske girmeyerek belgeleri reddetmektedirler. Ayrıca, özellikle son yıllarda rezervli belgeler için kesinti yapılması bankaları daha çok rezerv bulma yönünde teşvik etmektedir. Sonuç olarak bazı ülkelerdeki bankalar tarafından rezerv konularak ödeme yapmaktan kaçınılan belge oranları yüzde 40-50 civarına ulaşmaktadır.³

Bu risklerle karşılaşılması için akreditif koşullarına tam olarak uyulması, ibraz edilecek belgelerin akreditif şartlarına uygun olarak eksiksiz hazırlanması gerekmektedir. Bu ancak akreditif ödeme yönteminin ve kullanılan belgelerin tam olarak bilinmesi ve belgelerin doldurulmasına ilişkin kurallara uyulmasıyla mümkün olabilir.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde uluslararası ticarete kullanılan ödeme yöntemlerine kısaca değinilerek, akreditifli ödeme yöntemi genel hatlarıyla incelenmiş; akreditifin tanımı, hukuki niteliği, tarafları ve çeşitleri gibi konular ele alınarak akreditif ödeme yönteminin ikinci bölüme temel oluşturacak şekilde anlaşılabilmesine yönelik bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde, akreditif işleminde kullanılan belgeler hakkında ayrıntılı bilgiler verilerek, belgelerin ihracatçı tarafından ibraz edilmesinde ve bankaların belgeleri incelenmesinde dikkat edilmesi gereken hususlar ve sorumlulukları açıklanmıştır.

²Friederike Niepmann ve Tim Schmidt Eisenlohr, **International Trade, Risks and The Role of Banks**, Federal Reserve Bank of New York, Staff Report No. 633, September 2013, s.6.

³ Seza Reisoğlu, "Hukuki Açından Akreditif ve 600 Sayılı Yeknesak Kurallar", **Bankacılar Dergisi**, Sayı: 66, 2008, (Hukuki Açından Akreditif), s. 35.

Üçüncü bölümde ise, belgelerin hukuka uygun şekilde ibrazı ve hukuka aykırı olarak ibrazı çerçevesinde belge ibrazının hukuki sonuçları incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI TİCARETTE ÖDEME YÖNTEMLERİ VE AKREDİTİFLİ ÖDEME

1.1. ÖDEME ŞEKİLLERİ

Uluslararası ticaret ülke içi ticaretten birçok yönden olduğu gibi, kullanılan ödeme yöntemlerinde de farklılıklar göstermektedir. İç ticarete ödemeler, nakit şeklinde olabileceği gibi para yerine geçen ödeme araçlarından bono, çek ve poliçe gibi kıymetli evraklar kullanılarak da yapılabilmektedir. Uluslararası ticarete işlemler uzak mesafeler arasında yapıldığından, iç ticaretteki gibi bir taraf malı teslim ederken diğer tarafın aynı anda ona ödemedede bulunması söz konusu değildir. Uluslararası ticarete satılan malların bedelleri konvertibl dövizlerle ve uluslararası işlem yapan bankalar aracılığı ile ödenir. Uluslararası ticarete mal bedelinin ödenmesini sağlayan çeşitli ödeme şekilleri bulunmaktadır.⁴

Türk hukukunda, dış ticarete ödeme yöntemleri kambiyo mevzuatında düzenlenmiştir. Türk Kambiyo Mevzuatı, 1930 yılında tüm dünyayı saran Büyük Ekonomik Buhran sırasında ülke ekonomisini korumak amacıyla, 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanununun yürürlüğe konulması ile ortaya çıkmıştır. 1980'li yıllarda dünya ekonomik politikalarında yapılan değişikliklerle devletlerin ekonomi üzerindeki rolü azaltılmaya, böylece dünya ticareti daha liberal hale getirilmeye başlanmıştır. O yıllarda Türkiye'nin dışa açık büyüme modeline geçiş kararından sonra o günün şartlarına daha iyi uyum sağlayan 32 sayılı Karar 1567 sayılı Kanunun yerine Kambiyo Mevzuatının temelini oluşturmuştur. Günümüzde Kambiyo mevzuatını oluşturan başlıca düzenlemeler aşağıdaki gibidir;⁵

- 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun,
- Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar ve bunda değişiklik yapan Kararlar,

⁴ Tunay Köksal, **Uluslararası Ticaret Hukuku**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012, s. 101.

⁵ Eray Sanver, **Dış Ticaret İşlemleri**, Bizim Repro Ofset Matbaacılık, Bursa, 2010, ss. 29-30.

•Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara ilişkin Tebliğler,

•Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Karar ile Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı'nın 2008-32/34 sayılı Tebliğine İlişkin Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın I-M sayılı Genelgesi.

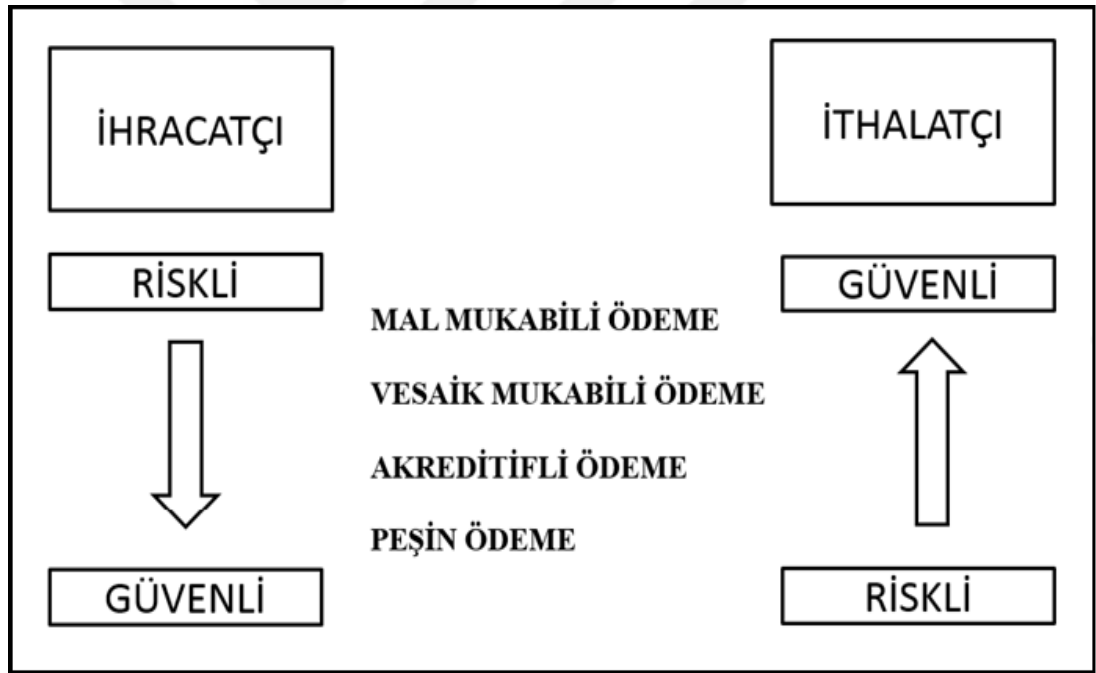
Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Kararın 08.02.2008 tarih ve 26781 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2008/13186 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile değişik 8. maddesine göre, ihracat bedellerinin tasarrufu serbesttir. Bakanlık ihtiyaç duyulması halinde ihracat bedellerinin yurda getirilmesine ilişkin düzenleme yapmaya yetkilidir. Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin mülga 91-32/5 Sayılı Tebliğin 15. maddesinde ihracat bedellerinin peşin ödeme, alıcı firma prefinansmanı, akreditifli ödeme, vesaik mukabili ödeme ve kabul kredili ödeme yöntemlerinden biri ile yurda getirilebileceği ve ödeme şekillerine ilişkin usul ve esasların Merkez Bankasınca düzenlenebileceği öngörülmüştü. Söz konusu Tebliğde 04.12.1999 tarihli ve 23896 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 99-32/24 sayılı Tebliğ ile yapılan değişiklikte, ihracat bedellerinin peşin ödeme, akreditifli ödeme, vesaik mukabili ödeme, mal mukabili ödeme ve kabul kredili ödeme şekillerinden biri ile yurda getirileceği ve bir bankaya veya özel finans kurumuna satılacağı belirtilmiştir. Böylece, önceden ayrı bir ödeme yöntemi olarak kullanılan prefinansman peşin ödeme yöntemi ile birleştirilmiştir.⁶

32 sayılı Karara ilişkin olarak şuanda yürürlükte bulunan Hazine Müsteşarlığının 2008-32/34 sayılı Tebliği'nde ödeme yöntemlerine ilişkin bir düzenleme yer almamakla birlikte, Hazine Müsteşarlığı'nın 23.07.2009 tarihli ve 2009-GNL-1 sayılı İhracat ve İthalat Genelgesinin ödeme yöntemlerine ilişkin maddelerinde, ihracat bedellerinin, satış sözleşmesinde belirlenen kurallar ve uluslararası ticari uygulamalar çerçevesinde "Akreditifli Ödeme", "Vesaik Mukabili Ödeme", "Mal Mukabili Ödeme", "Kabul Kredili Akreditifli Ödeme", "Kabul Kredili Vesaik Mukabili Ödeme", "Kabul Kredili Mal Mukabili Ödeme" ve "Peşin

⁶ Nuray Ekşi, **Milletlerarası Ticaret Hukuku**, 2. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2015, ss. 229-241.

Ödeme” şekillerine göre döviz veya Türk Lirası olarak tahsil edileceği hükme bağlanmıştır.⁷

Günümüzün global pazarında başarılı olmak ve yerli veya yabancı firmalara karşı rekabet üstünlüğü sağlamak için ihracatçılar müşterilerine uygun ödeme yöntemleri ile desteklenen cazip satış koşulları sunmak zorundadır. Tam ve zamanında ödeme almak her bir ihracat işleminin nihai hedefi olduğundan ödenmeme riskini en aza indirmek ve aynı zamanda ithalatçının ihtiyaçlarını karşılamak için uygun bir ödeme yöntemi seçilmelidir.⁸ Aşağıdaki şekil 1’de ithalatçı ve ihracatçı açısından en riskli ve en güvenilir ödeme yöntemlerinin sıralaması gösterilmektedir. İhracatçı ve ithalatçı açısından farklı riskler içeren ödeme yöntemlerinden hangisinin kullanılacağı, taraflar arasında gerçekleşen müzakereler sonucunda yapılan anlaşma ile belli olur.

Şekil 1: Ödeme Yöntemleri Risk Sıralaması⁹

⁷ Ekşi, s. 242.

⁸ Yuki Fujiyama, **Trade Finance Guide**, International Trade Administration Publications, United State of America, 2012, s. 3.

⁹ SITPRO, “Guides Methods of Payment in International Trade”, <http://www.iptu.co.uk/content/pdfs/paymentmethods.pdf>, (08.02.2016), s. 2.

Kambiyo Mevzuatında da yer aldığı üzere, Peşin Ödeme, Mal Mukabili Ödeme, Vesaik Mukabili Ödeme, Kabul Kredili Ödeme ve Akreditif Ödeme Yöntemi olmak üzere beş temel ödeme yöntemine çalışmamızda yer verilecektir.

1.1.1. Peşin Ödeme

Düşük kıymetli ticari işlemlerde veya alıcı-satıcı arasında köklü ticari ilişkilerin varlığı halinde tercih edilen peşin ödeme sisteminde, satıcı malları sevk etmeden önce alıcı malların bedelini ödemektedir. İhracatçıya, malın bedelini hemen tahsil etme avantajı sağlayan bu yöntem ithalatçı için risk taşımaktadır.¹⁰

Uluslararası satışlarda banka havaleleri veya kredi kartları en yaygın olarak kullanılan peşin ödeme seçenekleridir. İnternetin gelişmesiyle birlikte escrow¹¹ hizmetleri küçük ihracat işlemleri için güvenilir bir peşin ödeme aracı haline gelmiştir. Buna rağmen, ithalatçı henüz gönderilmemiş olan malların ödemesini yaptığından peşin ödeme ithalatçı için en az tercih edilen yöntemdir.¹²

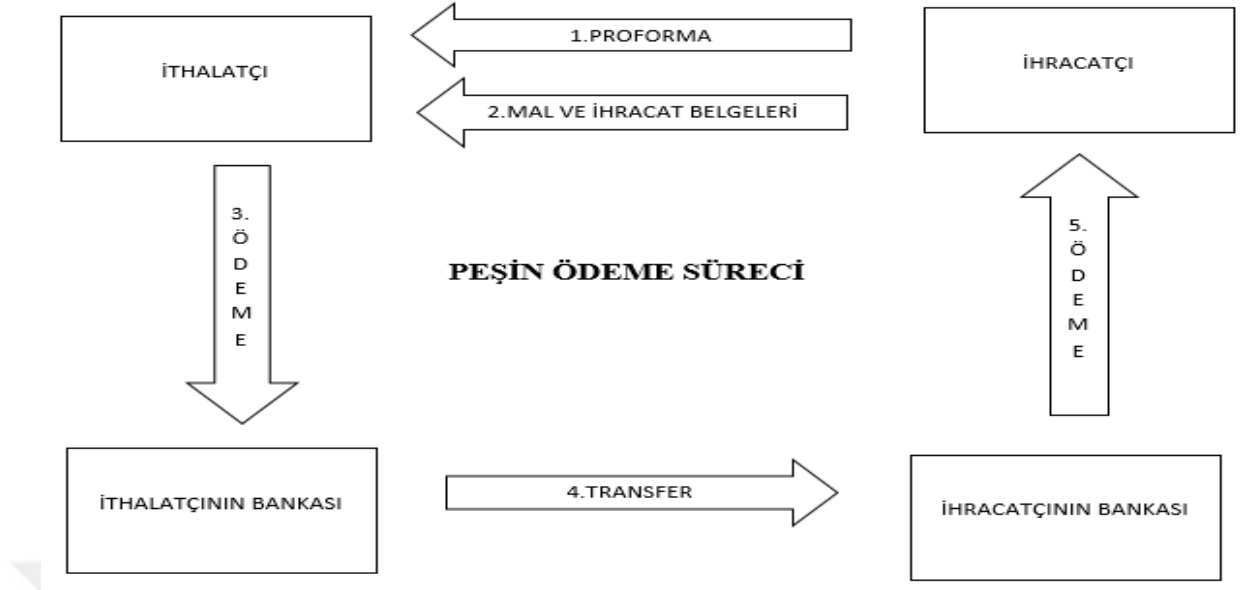
Peşin ödeme yönteminde işlem süreci şu şekildedir: İthalatçı ve ihracatçı aralarında yaptıkları satım sözleşmesinde ödemenin peşin yapılacağını belirtirler ve bu anlaşmaya dayanarak, satıcı alıcıya proforma fatura gönderir. İthalatçı mal bedelini ödemek için proforma fatura ve kendi talimatıyla bankasına başvurur. İthalatçının talimatı üzerine ithalatçının bankası mal bedelini ihracatçının bankasına transfer eder. Mal bedelini tahsil eden ihracatçının bankası, bedeli ihracatçıya peşin olarak öder. İhracatçı, peşin tahsilâta karşılık malları sevk için yükler. Fiili ihracatla birlikte yükleme evrakları da gönderilir.¹³

¹⁰Roberto Bergami, “UCP 600 Rules-Changing Letter of Credit Business for International Traders?” **International Journal of Economics and Business Research**, Vol. 1, No. 2, 2009, (UCP 600 Rules), s.192.

¹¹ “Escrow sistemi iki tarafın dahil olduğu bir işlem için yapılan ödemenin belirli şartlar karşılıncaya kadar üçüncü bir tarafın emanetinde tutulması olarak tanımlanabilir. Sözleşmenin bütün şartları karşılanana kadar ödeme emanet hesabında tutulduğundan, Escrow sistemi işlemlerin daha güvenli hale gelmesine yardımcı olur.” Bkz. Escrow.com, “What is Escrow? How Does Escrow work?” <https://www.escrow.com/what-is-escrow>, (23.10.2018), s. 1.

¹²Fujiyama, s. 3.

¹³ Abdurrahman Özalp, **UCP 600’ın Kullanılması ve Akreditif**, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2009, (UCP 600), ss. 15-16.

Şekil 2: Peşin Ödeme Süreci¹⁴

İthalatçı bu ödeme şeklini, ihracatçıyı tanıyor ve ihracatçının sözleşmeye uygun şekilde malları teslim edeceğine inanıyorsa kabul edebilir.¹⁵ Ayrıca ithalatçının nakit sıkıntısı olmaması ve peşin ödemeden cazip oranda iskonto elde etmesi; ithale konu mal üzerinde ihracatçının mutlak bir tekel kurması; ithal edilecek mal teknolojisine rakiplerden daha erken sahip olmanın avantaj yaratması ve ithalatçının ülkesinde yürürlükte olan mevzuatın peşin ödeme yöntemine imkân vermesi ithalatçıyı ihracat bedelini peşin ödemeye sevk eden nedenler arasında sayılabilir.¹⁶

1.1.2. Mal Mukabili Ödeme

Ticari hayatta açık hesap (open account) adıyla da anılan mal mukabili ödeme, ihracatçı tarafından satış sözleşmesine konu malların ve ihracat belgelerinin ithalatçıya gönderilmesine müteakip, ithalatçı tarafından teslim alınan malların bedelinin belirlenen bir tarihte ödenmesi işlemidir. Satıcının mal bedelini daha sonra alıyor olması nedeniyle alıcıya tanınan bir kredili satış olarak da tanımlanabilir. Bu

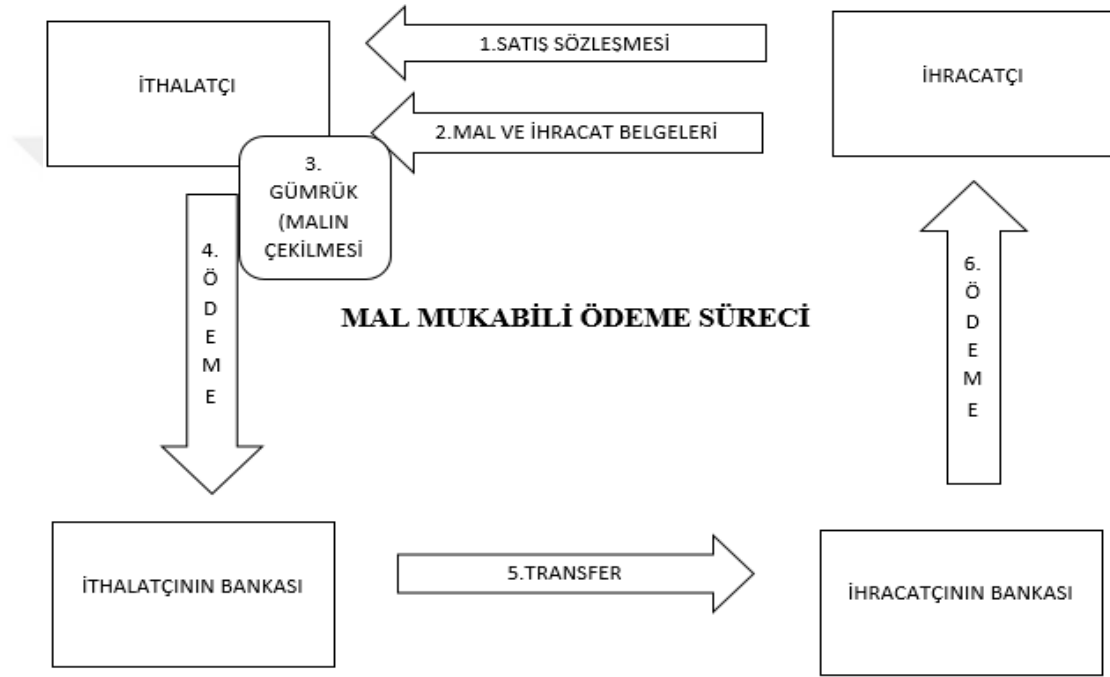
¹⁴ Özalp, UCP 600, s. 16.

¹⁵ Ekşi, s. 243.

¹⁶ Oğuz Kaymakçı, Nuri Avcı ve Recep Şen, **Uluslararası Ticarete Giriş Teori, Politika ve Uygulama**, Nobel Yayın Dağıtım, İstanbul, 2007, s.331.

yüzden, ithalatçıya avantaj sağlarken, ihracatçı için ithalatçının mal bedelini ödememe riski ortaya çıkmaktadır.¹⁷

İhracatçı açısından riskli olan bu yöntem ithalatçılar tarafından çoğu zaman tercih edilse de, ihracatçılar tarafından sadece alıcının tanındığı veya yeterince güvenildiği, mal değerinin çok yüksek olmadığı, malları satmakta istekli olduğu, yeni pazarlar kazanmak istenildiği, alıcı ile uzun süreli bir iş ilişkisine girmek istenildiği vb. durumlarda tercih edilebilir.¹⁸

Şekil 3: Mal Mukabili Ödeme Süreci¹⁹

Mal mukabili ödeme yönteminde işlem süreci şu şekildedir: İthalatçı ve ihracatçı aralarında mal alım/satımına ilişkin sözleşme yaparlar ve sözleşmede ödemenin mal mukabili olacağını belirtirler. Bu anlaşmaya dayanarak, satıcı alıcıya anlaşma kapsamındaki süre içerisinde malları sevk ederek, mallara ilişkin belgeleri gönderir. Alıcı, gerekli gümrükleme işlemlerini yaparak teslim aldığı malların bedelini, satıcıyla yaptığı anlaşma kapsamında belirlenen süre içinde, satıcıya transfer etmek üzere bankasına ödemede ve transfer talebinde bulunur. Alıcının

¹⁷Nihat Turhan, **Dış Ticaret ve Akreditifli İşlemlerin Uluslararası Uygulamaları Kılavuzu**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013, s.79.

¹⁸Turhan, s. 79.

¹⁹ Özalp, UCP 600, s. 17.

bankası, aldığı talimat üzerine mal bedelini satıcının banka hesabına transfer eder. Satıcının bankasının mal bedeli olarak gelen parayı satıcıya ödemesiyle işlem tamamlanır.²⁰

1.1.3. Vesaik Mukabili Ödeme

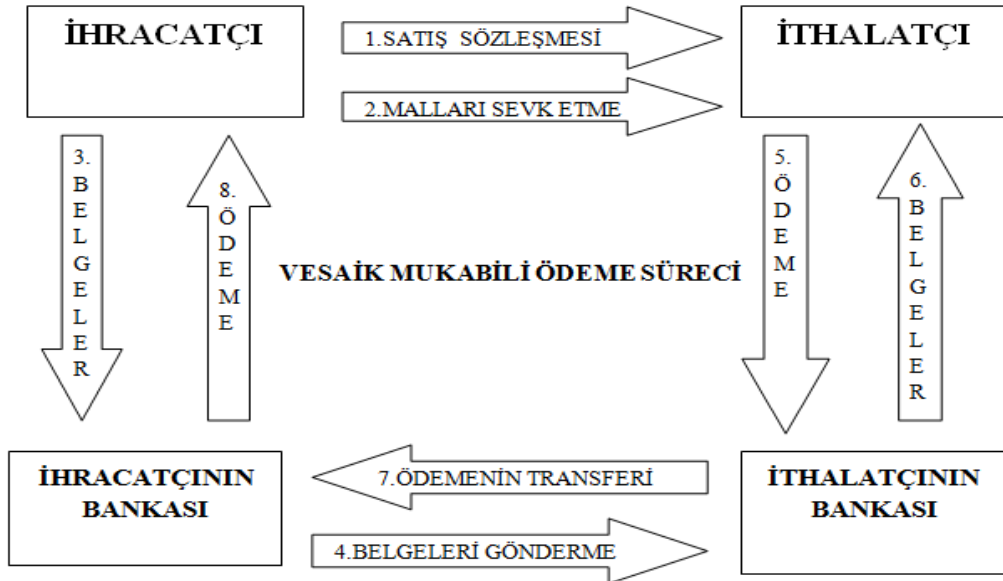
Vesaik mukabili ödeme, ihracatçının malları taşıma vasıtasına yüklemesinden sonra ihracat malını temsil eden vesaikleri bankası vasıtasıyla ithalatçının bankasına gönderdiği ve ithalatçının bankasının ihraç bedelini tahsil ettikten sonra vesaikleri ithalatçıya teslim ettiği ödeme türüdür. İthalatçı ödeme yapmadan bu belgeleri teslim alamayacağı ve malı gümrükten çekemeyeceği için, ihracatçı açısından mal mukabili ödeme yöntemine göre daha güvenli, akreditife nazaran daha az güvenilir bir yöntemdir.²¹

Nitekim bankalar vesaik mukabili ödeme yönteminde, ihracatçıya karşı herhangi bir ödeme taahhüdü altına girmezler. İhracatçı malın sevkini veya hizmetin ifasını, parasının ödeneceği güvencesini almadan önce gerçekleştirmektedir. Bu yüzden ihracatçı, ithalatçıya karşı güveninin tam olduğu, ithalatçının ödeme gücü hususunda kuşkusunun bulunmadığı ve ithalat ülkesindeki siyasi, ekonomik ve hukuki şartların dengeli olduğundan emin olduğu durumlarda bu yöntemi tercih etmelidir.²²

²⁰Turhan, s. 80.

²¹Ferudun Kaya, **Dış Ticaret İşlemleri Yönetimi**, Beta Yayınları, İstanbul, 2013, s. 134.

²²Köksal, s. 102.

Şekil 4: Vesaik Mukabili Ödeme Süreci²³

Vesaik mukabili ödeme yönteminde işlem süreci şu şekildedir: Satıcı alıcı ile yaptıkları satım sözleşmesine uygun olarak malı hazırlar ve gönderir, sevki ettiği mala ilişkin belgeleri ise bankasına ibraz eder. İhracatçının bankası teslim aldığı belgeleri ithalatçının bankasına gönderir. İthalatçı, bankasına ödeme yapar ve belgeleri bankasından teslim alır. İthalatçının bankası vesaik bedelini vesaiki gönderen bankaya transfer eder. Bankanın vesaik bedeli olarak gelen parayı satıcıya ödemesiyle işlem tamamlanır.²⁴

1.1.4. Kabul Kredili Ödeme

Mal bedelinin belirlenen bir vadede ödenmesine ilişkin bir poliçenin araç olduğu kabul kredili ödeme yönteminde alıcı, poliçenin vadesinde mal bedelini satıcıya öder. Kabul kredili ödeme şekli, diğer ödeme şekillerinden bağımsız bir ödeme şekli olmayıp, yalnızca, vadeli bir ödeme şeklinin iş akışına poliçe isminde bir kıymetli evrakın girmesidir. Poliçe, dış ticaret işlemlerinde Bill of Exchange veya

²³ Özalp, UCP 600, s. 19.

²⁴ Özalp, UCP 600, s. 18.

Draft olarak adlandırılır.²⁵Vadeli alım yapmak isteyen ithalatçı ve malların bedeli üzerinden düzenlenen poliçeyi bir bankanın kabul etmesi veya poliçeye aval vermesi ile kendini garantiye almak isteyen ihracatçı tarafından kabul kredili ödeme yöntemi tercih edilebilir.²⁶

Poliçede üçlü bir ilişki vardır. Poliçe, poliçeyi düzenleyen (keşideci) muhataba, vadede lehtar veya onun göstereceği kimseye belirli bir miktar paranın ödenmesi emrini verdiği, düzenlendikten sonra lehtara verilen ve lehtarın dilerse bekletip vadede ödeme isteyebileceği gibi, dilerse de başkalarına devredebileceği, kanunen emre yazılı senetlerdendir.²⁷

Türk Ticaret Kanunu'nun 671 ila 775. maddelerinde düzenlenen poliçenin senet metninde "poliçe" kelimesinin yazması gerekmekte olup ayrıca belirli bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız havale, ödeyecek olan kişinin adı, vade, ödeme yeri, kime veya kimin emrine ödenecek ise onun adı, düzenlenme tarihi ve yeri ile düzenleyenin imzası unsurlarını içermesi gerekir.²⁸

Belgelerle birlikte ibraz edilen poliçe yalnızca ithalatçı tarafından kabul edilebileceği gibi, ithalatçının bankası tarafından da kabul edilebilir. İhracatçı tarafından düzenlenen poliçenin sadece ithalatçı tarafından kabul edilmesi "trade acceptance" olarak adlandırılır. Poliçenin bir banka tarafından kabul edilmesi veya ithalatçının kabulüne aval vermesi²⁹ halinde buna "banker's acceptance" denilmektedir. Genellikle ithalatçı satın aldığı malların bedelini önceden ödemek istemez. Vadeli alım yapmak isteyen ithalatçıya karşı ihracatçı, poliçeyi bankanın kabul etmesi veya poliçeye aval vermesiyle kendisini garantiye almış olur. Bu yüzden vadeli ödeme yapmak isteyen ithalatçı bankasına başvurarak, belirli bir komisyon karşılığında, satıcının keşide edeceği poliçeleri kabul etmesini veya bunlara aval vermesini istemelidir.³⁰

²⁵ Ali Dölek, **Dış ticaret İşlemleri**, 2. Baskı, Umut Kitap Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2016, ss. 66-67.

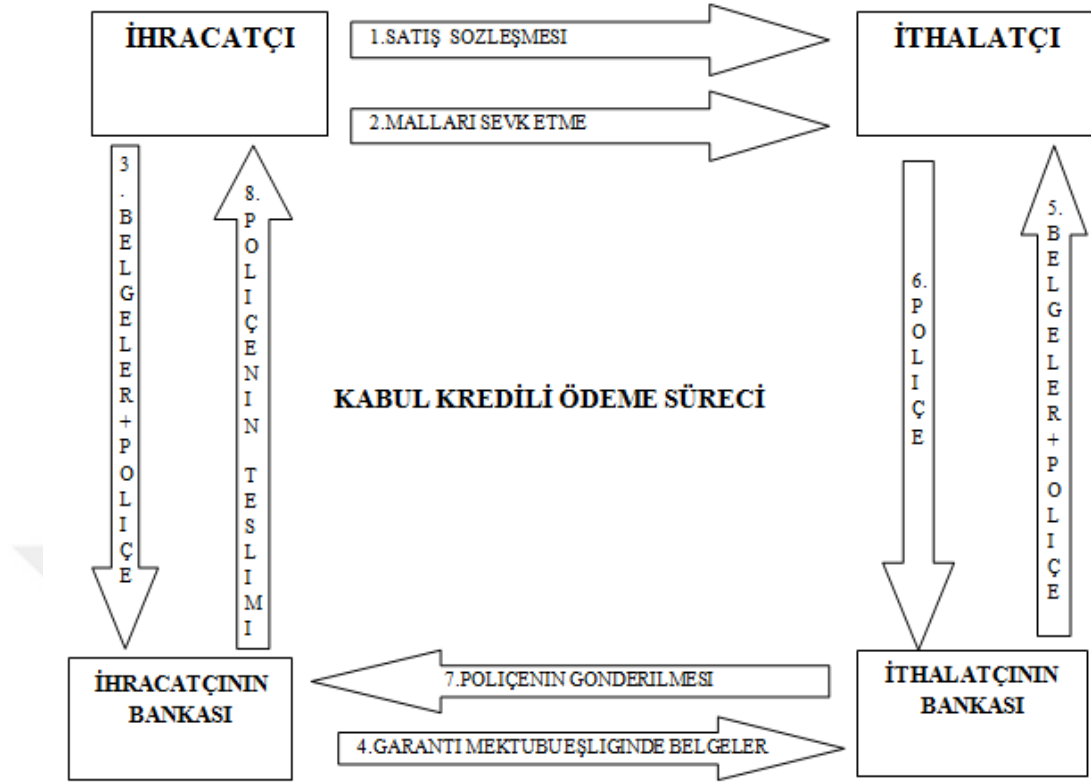
²⁶ İGEME, **100 Soruda Dış Ticaret**, İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi, Ankara, 2006, s.141.

²⁷ İsmail Kayar, **6102 sayılı Türk Ticaret Kanununa göre Ticaret Hukuku**, 3.baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 611.

²⁸ Türk Ticaret Kanunu m. 671.

²⁹ "Aval, poliçe borçluları lehine güvence vermeyi ifade etmekte olup aval veren kimseye avalist denilmektedir. Avalin amacı, senet bedelinin ödeneceği konusunda hamile ek güvence vermektir. Avalist lehine aval verdiği kimse gibi borçtan sorumludur." Geniş bilgi için bkz. Kayar, ss. 642-644.

³⁰ Ekşi, ss. 244-245.

Şekil 5: Kabul Kredili Ödeme Süreci³¹

Kabul kredili ödeme yönteminde işlem süreci şu şekildedir: Taraflar satış sözleşmesinde ödemenin vadeli bir poliçenin kabulü ile yapılacağını kararlaştırırlar. Satıcı malları yükledikten sonra, gerekli belgeler ve keşide ettiği poliçeyi banka aracılığıyla alıcıya gönderir. Alıcı, poliçeyi kabul ettikten sonra belgeleri bankasından teslim alır ve bu belgelerle birlikte malları gümrükten çeker. İthalatçı tarafından kabul edilen poliçe ithalatçının bankası tarafından ihracatçının bankasına gönderilir. Bu banka da poliçeyi satıcıya teslim eder. Poliçeyi alan satıcı ya poliçe vadesi geldiğinde poliçe bedelini tahsil eder, ya da nakit ihtiyacı olması durumunda poliçeyi iskonto³² ettirerek vadeden önce satış bedeline kavuşur.³³

³¹ F.Kaya, s. 121.

³²“İskonto, bir ihracatçının yapmış olduğu vadeli satıştan doğan ve bir kambiyo senedi (bono,poliçe), garanti mektubu veya alacağın devrine izin veren başka bir araç ile belgelenmiş alacaklar, ihracatçının kendisine veya anılan belgelerin lehdarına rücu etme şartı olmaksızın bir finansman kuruluşu tarafından satın alınması işlemidir.” Bkz. Zekai Özdemir, “Dış Ticaret Finansman Tekniklerinden Faktoring ve Fortfaiting İşlemleri”, **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:10, Sayı:2, 2005, ss. 209-210.

³³ Ekşi, s. 244-245.

1.1.5. Akreditifli Ödeme

1.1.5.1. Akreditifin Tanımı

Akreditif, uluslararası ticarete özellikle yüksek değerli ve yüksek risk içeren ticari işlemlerde kullanılan, ithalatçının bankasından ihracatçıya şartlı ödeme garantisi taşıyan bir finansal enstrüman olarak tanımlanabilir. Yıllık, yaklaşık olarak 1 trilyon Amerikan Doları tutarında ticari işlemde ödeme yöntemi olarak kullanıldığı bilinen Akreditif bazı İngiliz yargıçlar tarafından, uluslararası ticaretin can damarı olarak tanımlanmaktadır.³⁴

Akreditif kelime olarak itibar vermek, tasdik ve temin etmek anlamındaki “accredits” kelimesinden türetilmiş olup, akreditifli ödemede birbirini iyi tanımayan alıcı ve satıcının ticari işleminin güvenli bir şekilde tamamlanabilmesi için bir bankanın taahhüdü bulunmaktadır.³⁵

Akreditif, çeşitli dillerde farklı şekillerde ifade edilebilmekle birlikte hepsinde de kredi ibaresine yer verilmektedir. Türkçede akreditif ifadesinin yanı sıra vesikalı kredi ifadesi kullanıldığı gibi Fransızca “credit documentaire”, İngilizcede “letter of credit”, “documentary credit” “bankers commercial letters of credit” ya da “documentary letter of credit” Almancada “Dokumenten-akkreditiv” kelimeleri kullanılmaktadır.³⁶ Aslında, akreditif, belirli belgelerin ibraz edilmesi şartıyla amir bankanın lehtara (satıcı-ihracatçı) belli bir meblağı ödeme taahhüdünü içeren bir sözleşmedir ve ne alıcıya ne de satıcıya sağlanan bir kredi söz konusudur.³⁷

Diğer taraftan ABD’de ve Uzakdoğu’da bulunan bankalarca açılan bir takım akreditiflerin “Authority to pay(ödeme yetkisi)”, “Authority to accept (kabul

³⁴Bergami, UCP 600 Rules, ss. 191-192.

³⁵Sibel Özel, **Yargıtay Kararları Eşliğinde Akreditif ve Hukuki Niteliği**, Beta Basım Yayım, İstanbul, 1991, s. 11.

³⁶ Ali Polat, “Uluslararası Ticarete Akreditifli Ödemeler Ve UCP 600”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:7, Sayı:13, 2008, s. 211; Seza Reisoğlu, “Akreditif ile İlgili 600 Sayılı Kuralların Uygulanması ve Sorunlar”, **Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Konferansı Kitabı**, Sözkese Matbaacılık, Yayın No:490, Ankara, (Uygulama ve Sorunlar), 2015, s. 9.

³⁷ Seza Reisoğlu, “Hukuki Açından Akreditif ve Uygulama Sorunları”, **Akreditif ve Uygulama Sorunları**, www.cu.edu.tr/insanlar/mceker/banka%20hukuku/akreditif-Seza.doc (12.11.2015), s. 2.

yetkisi)", Authority to negotiate (iştirâ yetkisi)", "Authority to purchase (satın alma yetkisi)" gibi farklı şekillerde isimlendirildikleri de görülmektedir.³⁸

Bir tanımlamaya göre akreditif, ithalatçının ve ihracatçının sözleşmede belirtilen yükümlülükleri yerine getirmelerinden sonra ve buna dair belgeleri ibraz etmeleri koşulu ile ödemenin yapılacağına ilişkin ithalatçının bankası tarafından düzenlenen bir tür yazılı teminattır.³⁹Başka bir tanımlamaya göre ise, "Akreditif, bir müşterinin talebi ve talimatı üzerine bir bankanın, belirlenen şartlara uyulması ve gerekli belgelerin ibrazı karşılığında, üçüncü bir tarafa veya onun emrine ödeme yapacağı, vadeli ödeme taahhüdüne gireceği, kabul eyleminde bulunacağı (poliçe kabulü) veya iştirâ yapacağı bir düzenleme anlamına gelir."⁴⁰

Tekinalp Akreditifi, "amir veya akreditif açtıran diye adlandırılan kişinin talimatı çerçevesinde, çoğu kez bir banka olan muhatabın, açtıranın ad ve hesabına ödemede bulunma yetkisini; buna karşılık lehtarın da süresi içinde ve şartlara uygun bir tarzda akreditif talimatında öngörülen belgeleri ibraz etmesi ve uygunluk şerhi verilmesi kaydı ile ödemeyi talep etme yetkisini kazandığı bir tür havale." olarak tanımlamıştır.⁴¹

Diğer bir ifadeyle akreditif, üçüncü bir tarafa fayda sağlamayı amaçlayan banka ile amir arasındaki şartlı bir anlaşmadır. Bu anlaşmaya göre banka, amir tarafından belirlenen şartlara uygun olarak bir akreditif açmak ve lehtarın amirin istediği belgeleri ibraz etmesi üzerine, belirli bir süre içinde, lehtara belirli bir miktar para ödeme yükümlülüğü altına girmektedir.⁴²

Yargıtay'ın akreditif tanımı ise şu şekildedir: "Akreditif; mal satın almış bir kimsenin banka ile yapmış olduğu anlaşma üzerine o bankanın belli belgelerin satıcı tarafından ibrazı karşılığında satış bedelinin satıcıya ödenmesini hedef tutan bir sözleşmedir."⁴³

³⁸Akın Ekici, **Akreditifin Hukuki Niteliği ve Tarafların Yükümlülükleri**, Beta Yayınları, İstanbul, 1995, s. 19.

³⁹F. Kaya, s.127.

⁴⁰Abdurrahman Özalp, **Akreditif&Standby L/C Rezerv konuları**, Türkmen Kitabevi, İstanbul 2012,(Rezerv K.) ss.12-13.

⁴¹Ünal Tekinalp, **Banka Hukukunun Esasları**, 2. Bası, Vedat kitapçılık, İstanbul 2009, s. 552.

⁴²Ray August, **International Business Law, Text, Cases, and Readings**, Fourth Edition, Pearson Education INC., New Jersey, 2004, s. 674.

⁴³Yargıtay HGK, E. 1964/942 T. 04.11.1954 K. 1964/637 Sayılı Kararı. Bkz. Arslan Kaya, **Belgeli Akreditifte Lehtarın Hukuki Durumu**, Beta Yayınları, İstanbul, 1995, s. 6.

Milletlerarası Ticaret Odası(MTO) ’nın ‘Vesikalı Krediler İçin Yeknesak Teamüller ve Uygulamalar’ başlığını taşıyan 600 sayılı broşürünün tanımlar başlıklı 2. maddesinde akreditif daha sade bir şekilde tanımlamıştır. “Credit (Akreditif), adı ve tanımlaması ne olursa olsun, amir bankanın uygun ibrazı karşılayacağına ilişkin kesin yükümlülüğünü oluşturan dönülemez nitelikte herhangi bir düzenleme anlamına gelir.”

Sonuç olarak, çeşitli yazarlar ve kurumların yukarıda yer verilen tanımlarından da anlaşılacağı üzere, akreditif hukuki ve iktisadi yönleri dikkate alınarak, havaleye dayalı tanımdan, sözleşmeye dayalı tanıma; akreditifin ödemeye ilişkin bir düzenleme olduğunu belirten tanımdan, akreditifi teminat olarak niteleyen tanıma kadar farklı şekillerde tanımlanmıştır.

1.1.5.2. Akreditifin Tarihsel Gelişimi ve UCP Revizyonları

Akreditif terimi ilk olarak 18. Yüzyılda ülke dışına giden ve yanlarında güvenlik nedeniyle para taşımak istemeyen tacir ve gezginlerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere yapılan organizasyonlar için kullanılmıştır. Akreditif talebinde bulunan kimseler talep ettikleri limit kadar bankalarına para yatırırılar, bankaları da buna karşılık bir bedelin, ihtiyaç halinde acente, şube veya muhabirleri tarafından ödeneceğini garantileyen mektup formunda bir akreditif düzenlerdi.⁴⁴

Akreditif metinlerinin modern yapıya geçişleri 19.yy. başlarına rastlamaktadır. İlk olarak 1840’larda Londra’da bankalar arasında uluslararası ticaret işlemleriyle ilgili olarak kullanılmıştır. Bu tarihten itibaren yaygın bir şekilde kullanılmaya başlayan akreditif, özellikle Birinci Dünya Savaşından sonra önem kazanmaya başlamıştır. Bu bağlamda 1923 yılında Berlin’de, 1924 yılında Paris’te akreditife ilişkin kuralları nazara alan düzenlemeler yapılmıştır. Ancak, sistematik bir kurallar bütünü olarak en yaygın kullanımı MTO.’nun 1933 yılında Viyana’da yapılan 7. kongresinde “Belgeli Akreditife İlişkin Birörnek Kuralları” çıkarması ile meydana gelmiştir.⁴⁵

⁴⁴ Özalp, Rezerv K., ss. 11-12.

⁴⁵ Vahit Doğan, **Uluslararası Ticarete Ödeme Aracı Olarak Akreditif**, 4.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s.33.

MTO.'nun 1951 yılında Lizbon'da yapılan 13. Kongresinde revize edilerek son şeklini alan kurallar dizininin dünya genelinde tacirler tarafından kabul görmesi üzerine, 1962, 1974,1983 ve 1993 yıllarında dünyadaki gelişmelere paralel olarak yenilenmiştir. En son 2007 yılındaki düzenlemeyle bugünkü haline getirilmiştir. Günümüzde yürürlükte olan ve 'Vesikalı Krediler İçin Yeknesak Teamüller ve Uygulamalar' başlığını taşıyan 600 sayılı broşürün 2007 yılında yürürlüğe girmesiyle 1993'den, yani oldukça uzun bir süre yürürlükte olan 500 sayılı broşür yürürlükten kalkmıştır.⁴⁶

Tablo 1: Akreditiflere İlişkin Yeknesak Kuralların Tarihçesi⁴⁷

Yayın No	Yayın Tarihi	Açıklama
Broşür No: 82	1933	İlk Basım
Broşür No:151	1951	Birinci Revizyon
Broşür No:222	1962	İkinci Revizyon
Broşür No:290	1974	Üçüncü Revizyon
Broşür No:400	1983	Dördüncü Revizyon
Broşür No:500	1993	Beşinci Revizyon
Broşür No:600	2007	Son Revizyon

UCP 600, Milletlerarası Ticaret Odası Bankacılık Komisyonunun dokuz üyesinden oluşturulan bir grubun üç yılı aşkın süren çalışması sonucu ortaya çıkmıştır. Bu gruba çalışmalarında, yirmi altı ülkeden kırktan fazla uzmandan oluşan bir danışma grubu yardım etmiştir. Çoğu MTO Milli Komitesinden olmak üzere 400 den fazla MTO üyesi ve birçok sektör uzmanı değişiklik taslaklarını inceleyerek önerilerde bulunmuşlardır. Bu çalışmaların sonucunda daha kolay okunabilen bir metin oluşturulmuş, 49 madde 39 maddeye indirilmiş ve böylece daha basit yapıda

⁴⁶Bu çalışmada MTO'nun Vesikalı Krediler İçin Yeknesak Teamüller ve Uygulamalar başlıklı 600 sayılı broşüründen bahsederken kısaca "UCP 600" ifadesi kullanılacaktır.

⁴⁷Mutlu Yılmaz, Gökşen Topuz, Ahmet Özken ve Aslıhan Kocaefe Cebeci, "Akreditiflere İlişkin Uluslararası Düzenlemeler Olan UCP 500 Ve UCP 600'ün Mukayeseli Analizi", **Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 12, Sayı: 24, 2012, s. 384.

bir UCP (Vesikalı Krediler İçin Yeknesak Teamüller ve Uygulamalar-Uniform Customs and Practice for Documentary Credits) revizyonu ortaya çıkmıştır.⁴⁸

1.1.5.3. Akreditifte Taraflar

Akreditif, üç ayrı ve birbirinden bağımsız ilişkiyi içeren bir işlem olması nedeniyle üç köşeli hukuki ilişkilerden biri olarak tanımlanmaktadır. Bu ilişkiler, alıcı ve satıcı arasında akdedilen satış sözleşmesi, bankanın akreditif açma yükümlülüğü altına girdiği amir banka ile müşterisi (alıcı) arasında yapılan anlaşma ve amir bankanın bazı belgelerin ibrazı karşılığında müşterisi adına ödeme yükümlülüğüne girdiği lehtar (satıcı) ile olan ilişkisidir.⁴⁹

Yargıtay'ın 2004 tarihli bir kararında, akreditiflerde kural olarak alıcı, akreditifi açan banka ve akreditiften yararlanan satıcı olmak üzere üç kişinin olduğu kabul edilmiştir. Akreditif genel olarak, ithal edilen mal veya hizmete ilişkin belgelerin ibrazı karşılığında bedelin amir banka tarafından ödenmesi olarak tanımlanmış ve bu koşulları içermeyen talimatlı ödemelerin akreditif olarak tanımlanamayacağı belirtilmiştir.⁵⁰

Ancak, amir bankanın yanı sıra teyit bankası, ihbar bankası, görevli banka, ödeme bankası, iştirak bankası ve rambursman bankası olarak adlandırılan bazı bankalar da akreditif ilişkisine katılabilmektedirler. Çalışmamızda, uluslararası ticarete en sık kullanılan ödeme yöntemlerinden olan akreditifi ayrıntılarıyla incelemeden önce, akreditif ilişkisine katılan tüm tarafları tanımlamak faydalı olacaktır.

1.1.5.3.1. Akreditif Amiri(Alıcı-İthalatçı)

Akreditif amiri, akreditif işlemini başlatan taraftır. Uluslararası kurallar gereğince bu taraf, satım akdindeki ithalatçı firmadır. Ödemenin akreditif yoluyla

⁴⁸ Steven Jeffery, The New UCP 600, **Banking&Finance Law Review**, Vol. 23, No. 1, 2007, s.197.

⁴⁹Gabriel Moens and Peter Gilies, **International Trade and Business**, Cavendish Publishing Pty. Ltd., 2000, s.387.

⁵⁰ Yargıtay 15. H.D. 16.2.2004 T. 2003/4030 Es. 2004/722 S. Kararı. Bkz. Cengiz Kostakoğlu, **Banka Kredileri Tüketici ve Konut Kredileri ile Kredi Kartlarından Doğan Uyuşmazlıklar İtirazın İptali ve Menfi Tespit Davaları**, Beta Basım A.Ş., İstanbul, 2013, s. 1160.

gerçekleştirileceğinin kararlaştırılması üzerine, ülkesindeki bir bankaya akreditif açtırma talebinde bulunur. Akreditif amiri alıcı, satış bedelini akreditifi açarken ödeyebileceği gibi mal bedelinin banka tarafından ödenmesinden sonra belirlenen bir zamanda da ödeyebilir.⁵¹

Akreditif amiri temel ilişkide lehtarın tek muhatabı iken, akreditif ilişkisi açısından lehtarla muhatap olmamakta ve lehtara karşı hiçbir sorumluluğu bulunmamaktadır. Hatta akreditif amiri akreditif açıldıktan sonra akreditif ilişkisinin hukuksal platformunda aktif olarak yer almamaktadır. Nitekim akreditif amiri akreditif açtırmakla birlikte, temel ilişkiden kaynaklanan ödeme borcunu amir bankaya ve/veya onun görevlendirdiği diğer bankalara devir etmiş olur.⁵²

1.1.5.3.2. Amir Banka (Akreditif Bankası)

İthalatçının bankası olan ve ihracatçı lehine akreditif açan bankadır. Akreditif amirinden aldığı talimatlara uygun olarak hazırladığı akreditif metnini satıcının bankasına gönderir. İhracatçının belirlenen süre içerisinde istenilen koşulları yerine getirmesi ve ibraz edilen belgelerin uygun bulunması halinde amir banka ödeme yapmakla yükümlü olur.⁵³

Amir banka, alıcı ve satıcı arasında akdedilen satış sözleşmesinden bağımsızdır. Diğer bir ifadeyle, amir banka satıcının teslim etmekte yükümlü olduğu malın cinsinden ve kalitesinden sorumlu değildir. Banka ancak akreditif amiri ile yaptığı sözleşmeyle bağlıdır. Banka akreditif şartlarına uygun hareket etmeli, akreditif amirinin isteğiyle açtığı akreditifi zamanında ve ticari hayattaki usulüne uygun olarak lehtara bildirmelidir. Lehtar tarafından ibraz edilen belgeleri inceleyerek, uygun bulması durumunda ödeme yapmalıdır.⁵⁴

⁵¹ Özel, ss. 22-23.

⁵² Ünal Somuncuoğlu, **Akreditif Hukukunun Genel Hükümleri ve Bu Alanda Özellikle Türk Bankalarının Bazı Yüküm ve Sorumlulukları ile İlgili Genel Bilgiler**, İstanbul, 2001, (Genel Hükümler), ss. 30-31.

⁵³ Ekici, s. 26.

⁵⁴ Erdoğan Göğer, **Akreditif Muamelesi ve Hukuki Mahiyeti**, [Bankacılık ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü](#), Ankara, 1980, ss. 90-91.

1.1.5.3.3. Lehtar

Temel ilişkide ihracatçı firma olan ve lehine akreditif açılan lehtar, akreditifte belirlenen şartlara uygun belge ibraz ettiğinde sattığı malın bedelini görevli bankadan tahsil eder.⁵⁵

Lehtar, açılan akreditifin ithalatçı ile düzenledikleri satım sözleşmesine uygun olup olmadığını inceleyerek gerektiğinde düzeltilmesini ister, akreditifin satım sözleşmesinde belirlenen şartlara uygun olarak açıldığını tespit etmesi durumunda ise söz konusu akreditife istinaden malları sevk eder veya hizmeti yerine getirir. Lehtarın gönderdiği mal veya hizmetin karşılığında ödeme alabilmesi için akreditif şartlarına uygun belgeleri hazırlaması ve bankaya ibraz etmesi de gerekmektedir. Uygun ibrazda bulunmayan lehtarın akreditifin ödeme güvencesinden faydalanması mümkün değildir.⁵⁶

1.1.5.3.4. Teyit bankası

İhracatçının, amir banka veya ithalatçının ülkesi tarafından mal bedelinin kendisine ödenmesinin engelleneceği yönünde endişeleri varsa, kendi ülkesinde bulunan bir banka tarafından akreditife teyit verilmesini isteyebilir. Lehtarın ülkesinde bulunan ve lehtara akreditifi ihbar edecek olan banka, aynı zamanda akreditife teyidini eklerse “Teyit Bankası” adını alır.⁵⁷

UCP 600’ün “Tanımlar” başlıklı 2. maddesinde Teyit, “ *amir bankanın kesin yükümlülüğüne ek olarak teyit bankasının uygun bir ibrazı karşılayacağına veya iştirâ edeceğine ilişkin kesin bir yükümlülüğü*” olarak tanımlanmıştır.” Teyit bankası, lehtara karşı amir bankanın yanında bağımsız ve aslî bir yükümlülük altına girmektedir. Bu durum, lehtar açısından önemli bir güvence oluşturmaktadır ”.⁵⁸ Nitekim teyit bankası amir banka tarafından kendisine verilen yetkiye dayanarak, amir bankanın gönderdiği belgeleri lehtara ihbar ederken kendi teyidini de ekleyerek lehtara karşı amir banka gibi dönülemez bir taahhüde girmektedir.

⁵⁵ Hakan Akın, **Yeni İşimiz Dış Ticaret**, Elma Yayınevi, Ankara, 2014, s.189.

⁵⁶ Özalp, Rezerv K., ss. 13-14.

⁵⁷ SITPRO, “Methods of Payment in International Trade”, **Simplifying International Trade**, <http://www.sitpro.org.uk/paymentmethods.html>, (22.11.2015), s. 5.

⁵⁸ Dölek, ss. 54-55.

1.1.5.3.5. İhbar Bankası (Muhabir Banka)

Amir banka tarafından açılan akreditifin lehtara iletilmesi görevini üstlenen ve lehtarın ülkesinde yerleşik olan banka ihbar bankasıdır. İhbar bankasının ihracatçıya karşı ödeme konusunda herhangi bir yükümlülüğü yoktur.⁵⁹ Akreditifin açıldığını ihracatçıya bildirmek, ihracatçının ibraz ettiği belgeleri amir bankaya ulaştırmak ve amir bankadan ihracatçı adına gelen parayı ihracatçıya ödemek dışında bir sorumluluğu olmayacak şekilde sadece aracı gibi hareket etmektedir.⁶⁰

1.1.5.3.6. Görevli Banka

Görevli banka amir banka tarafından kendisine ibrazı karşılama yetkisi yani uygun bir ibraz üzerine ödeme yapma, ertelemeli ödeme yükümlülüğü altına girme, poliçe kabul etme ve iştirah yapma yetkisi verilen taraftır. Bir bankanın görevli banka olabilmesi için akreditif metni içerisinde kendisine açıkça yetki verildiğinin belirtilmesi gerekir. Sadece ihbar görevi olan ihbar bankası veya sadece ödeme görevi olan rambursman bankaları görevli banka değildirler.⁶¹

Görevli banka bir çatı kavram terimi niteliği taşımakta olup, ibrazı karşılamak ve ödeme yapmak, poliçe kabul etmek, vadeli ödeme yükümlülüğü altına girmek ile iştirah⁶² yapmakla görevlendirilen her banka görevli banka olarak addedilmektedir. Görevli bankanın söz konusu sorumluluklarının doğması için ödeme yapmayı açıkça kabul etmiş ve bunu lehtara bildirmiş olması gerekmektedir. Teyit bankası akreditife teyidini ilave ettiği andan itibaren uygun bir ibrazı karşılamak veya iştirah yapmaktan sorumludur. Ancak, aynı zamanda teyit bankası olmayan görevli banka tarafından lehtara söz konusu kabul ve bildirim yapılmamışsa, görevli bankanın ibraz edilen belgeleri karşılama veya iştirah etme sorumluluğu doğmaz.⁶³ Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 2002 yılında verdiği bir kararda, belgeleri kabul ve ödeme

⁵⁹August, s. 680.

⁶⁰ Dölek, s.54.

⁶¹ Özalp, Rezerv K., s. 16.

⁶² İştirah, uygun bir ibraz altında poliçelerin (görevli bankadan başka bir banka üzerine çekilen poliçelerin) ve/veya belgelerin, görevli bankanın ramburse edilmesi gereken banka iş gününde veya daha önce görevli banka tarafından lehtara avans ödeme yapılarak veya avans ödeme yapılacağı kabul edilerek satın alınması anlamına gelir. Bkz. UCP 600 m. 2.

⁶³Tekinalp, ss. 558-559.

ile yetkilendirilen ihbar bankasının lehtara bu yetkiyi bildirmemesi ve akreditifi teyit ve ödeme yükümlülüğünü üstlenmemesi durumunda lehtar ile aralarında ödeme ile ilgili akdi bir bağın kurulmayacağı kabul edilmiştir.⁶⁴

1.1.5.3.6.1. İştirah Bankası

UCP 600'ün "Tanımlar" başlıklı 2. maddesinde İştirah, " *uygun bir ibraz altında poliçelerin ve/veya belgelerin, görevli bankanın ramburse edilmesi gereken banka iş gününde veya daha önce görevli banka tarafından lehtara avans ödeme yapılarak veya avans ödeme yapılacağı kabul edilerek satın alınması anlamına gelir* ". şeklinde tanımlanmıştır. Buna göre, iştirah ile görevlendirilen iştirah bankası, kendisine ibraz edilen belgeleri yalnızca incelemekle kalmayacak, aynı zamanda belgelerin bedelini ödeyerek satın alacaktır. Diğer bir ifade ile belgeleri ibraz edene avans ödeme yaparak veya avans ödeme yapmayı kabul ederek, ibrazın asıl karşılanması gereken yerden ve zamandan önce belgeleri satın alan görevli banka iştirah bankasıdır.⁶⁵

Bir bankanın iştirah ile görevlendirilmesi için bu durumun akreditifte açıkça belirtilmiş olmasının yanında aynı zamanda bu bankanın iştirah yapmayı kabul etmesi de gerekir. Buna karşın, akreditifte iştirah ile görevli bir banka belirtilmemiş, ancak akreditifin serbestçe iştirah edilebileceği şartı konmuş ise, bu durumda herhangi bir banka akreditif belgelerini iştirah edebilecektir. Her iki durumda da, belgeleri iştirah eden banka, amir banka tarafından ramburse edilir. Ancak serbestçe iştirah edilebilir kaydı bulunmayan akreditiflerde yetkilendirilmemiş bir banka tarafından belgelerin iştirah edilmesi durumunda iştirah bankasının amir bankayı ramburse için zorlaması mümkün olmamaktadır.⁶⁶

⁶⁴ Yargıtay 19. H.D. 10.5.2002 T. 2001/8612 Es. 2002/3605 S. Karar, bkz. Kostakoğlu, s. 1170.

⁶⁵ Özalp, Rezerv K., s.18-19

⁶⁶ Somuncuoğlu, Genel Hükümler, ss.40-41.

1.1.5.3.6.2. Ödeme Bankası

Akreditifte ödeme yapmakla görevlendirilmiş ve bu görevi açıkça kabul eden ve lehtara ödeme yapacağını bildiren görevli banka Ödeme Bankasıdır. Lehtarın ülkesinde bulunan ödeme bankası amir bankanın talimatları çerçevesinde, lehtara ödeme yapmakla yükümlü iken, teyit bankasının aksine lehtara karşı amir bankadan bağımsız bir sorumluluğu bulunmamaktadır.⁶⁷

1.1.5.3.7. Rambursman Bankası

Rambursman, ödemenin sağlanması anlamına gelmektedir.⁶⁸ URR 725⁶⁹'in "Tanımlar" başlıklı 2 inci maddesinde Rambursman Bankası, "*amir banka tarafından verilen rambursman yetkisi sonucu rambursmanı sağlaması için kendisine talimat ve/veya yetki verilen bankadır.*" şeklinde tanımlanmıştır.

Amir banka, başka bir bankayı ödemeye veya iştiraya yetkili kıldığı takdirde, söz konusu bankayı ramburse etmeyi, yani bu banka tarafından yapılan ödemeyi karşılamayı taahhüt eder. Ancak, amir banka ile görevli banka arasında bir hesap bağlantısı yoksa Rambursman Bankası devreye girerek, amir banka tarafından kendisine verilen ramburse yetkisi ile amir banka adına ödeme yapar.⁷⁰

Rambursman bankasının ödeme veya iştirai ile görevlendirilmiş görevli bankadan farkı ise, görevli banka uygun ibraz karşılığında lehtara ödeme yapılmakla yükümlü iken, rambursman bankası lehtara ödeme yapan bankanın yaptığı ödemeyi amir banka adına karşılamakla yükümlüdür.

⁶⁷ Doğan, s. 56.

⁶⁸ Akreditifte Rambursman, <http://www.akreditifdanismanlik.com/akreditifte-rambursman-ve-rambursman-bankasinin-sorumluluklari/>, (15.02.2017), s.1.

⁶⁹ Milletlerarası Ticaret Odası, Akreditiflere İlişkin Bankalararası Rambursmanlar için Örnek Kurallar (Uniform Rules for Bank to Bank Reimbursements Under Documentary Credits), 725 sayılı URR Yayını, 2008.

⁷⁰ Akın, s. 189.

1.1.5.4. Akreditifin Hukuki Niteliği

Akreditif sinallagmatik, yani karşılıklı borç yükleyen, ithalatçı ile ithalatçının bankası arasında kurulan bir sözleşmedir. Akreditif sözleşmesinden doğan hak ve borçların yerine getirilebilmesi için sözleşmeye başkalarının da dâhil olabilmesinden dolayı üç köşeli bir ilişki olarak ifade edilir. Ülkelerin ulusal mevzuatlarında düzenlemeye konu olmamış, MTO tarafından bir örnek kurallar şeklinde düzenlenmiş olan akreditifin hukuki niteliği konusunda ileri sürülen fikirler iki ana grupta toplanmıştır.⁷¹

Birinci grup, akreditifi kapsadığı ilişkiler ve ilgililer konusunda bir ayırım yapmayarak tek bir kuramla açıklamaya çalışanlardır. Bu görüştekiler akreditifi; vekâlet, havale, itibar mektubu, soyut borç vaadi, istisna sözleşmesi, üçüncü kişi lehine sözleşme ve nev'i şahsına münhasır (sui generis-kendine özgü) sözleşme gibi hukuki müesseselerle açıklamaya çalışmaktadırlar.⁷²

İkinci grup ise çoğulcu ya da parçalama kuramı yanlısı olanlardır. Vahit Doğan tarafından da savunulan bu görüşe göre akreditifte, akreditif işleminin her bir tarafı arasındaki ilişkiler ve taraflar arasında kurulan sözleşmeler ayrı ayrı değerlendirmek suretiyle incelenmelidir.⁷³ Bu grubun görüşleri ise akreditif amiri ile lehtar arasındaki ilişki, amir banka ile akreditif amiri arasındaki ilişki, amir banka ile muhabir banka arasındaki ilişki ve lehtar ile bankalar arasındaki ilişki olarak dört bölümde incelenecektir.

1.1.5.4.1. Teklik Yaklaşımı

1.1.5.4.1.1. Vekâlet

Vekâlet ilişkileri Türk Borçlar Kanunu (TBK.)'nin 502 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. TBK. 'ya göre vekâlet sözleşmesi, “ *vekilin vekâlet verenin bir işini görmeyi veya işlemini yapmayı üstlendiği sözleşmedir* ”.

⁷¹ Gözde Engin Günay, **Türk Hukuku'nda Akreditif**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014, s. 16.

⁷² Günay, ss. 16-17.

⁷³ Doğan, s. 9.

Söz konusu kanun hükmünden anlaşılacağı üzere vekâlet sözleşmesi; vekile, vekalet verenin menfaatine ve iradesine uygun olarak bir iş görme veya işlem yapma borcu yükleyen bir sözleşmedir.⁷⁴ Vekâlet sözleşmesi hukuki niteliği itibariyle, sürekli borç ilişkisi doğuran rızai bir sözleşmedir. Bir şeyin satılması ya da kiralanmasına dair hukuki işlem yapılması konusunda yetki veren vekâlet sözleşmeleri ise belirli bir işin görülmesine yönelik olup zamana yayılmamakta ve hedeflenen işin görülmesiyle son bulmaktadır.⁷⁵

Diğer taraftan, vekalet sözleşmesi iş görme sözleşmeleri bakımından “torba sözleşme” niteliğindedir. Nitekim TBK. 502/2’de vekaletle ilişkin hükümlerin niteliklerine uygun düştükleri ölçüde, bu Kanunda düzenlenmemiş olan iş görme sözleşmelerine de uygulanacağı düzenlenmiştir. Bu nedenle, iş görme edimine ilişkin sözleşmenin nitelendirilemediği durumlarda Türk Borçlar Kanunu’nun vekaletle ilişkin hükümlerinin uygulanması gerekmektedir.⁷⁶

Vekâlet sözleşmesinin zorunlu unsurlarını bir işin görülmesi veya işlemin yapılması, iş görmenin başkasının menfaatine ve iradesine uygun olarak yapılması⁷⁷, iş görmede zaman kaydına bağlı olunmaması ve vekilin iş görmeden başarılı bir sonuç elde edilememesi rizikosunu taşımaması olarak belirtmek mümkündür. Ücret ise sözleşmenin zorunlu olmayan unsuru olarak görülmektedir.⁷⁸ Vekalet sözleşmesi ücretli olduğu durumlarda tam iki tarafa borç yükleyen; ücretsiz olarak kabul edildiği durumlarda ise eksik iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olarak nitelendirilir.⁷⁹

Roma hukuku uygulamasından kaynaklandığı üzere vekalet sözleşmesi ilke olarak ivazsız bir sözleşme olarak kabul edilmektedir. Nitekim Roma hukukunda vekalet dostların ya da soyluların ücret karşılığı olmadan gördükleri bir iş sayılmaktaydı. Buna bağlı olarak da TBK’da ücret, vekaletin zorunlu olmayan bir unsuru olarak kabul edilmiş, ancak sözleşme ve teamül varsa vekilin ücret alacağı hükme bağlanmıştır. Bununla birlikte, vekaletin ivazsız olması özellikle bankalar ve

⁷⁴ Murat Aydoğdu ve Nalan Kahveci, **Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s. 776.

⁷⁵ Vehbi Umut Erkan, “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Vekalet Sözleşmesinde Vekalet Veren Ücret Ödeme Borcu Dışındaki Diğer Borçları”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 62, Sayı:2, 2013, ss. 442-443.

⁷⁶ Serdar Nart, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler-Özel Hükümler**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s. 263.

⁷⁷ TBK. Madde 505- Vekil, vekâlet verenin açık talimatına uymakla yükümlüdür.

⁷⁸ TBK. Madde 502-Sözleşme veya teamül varsa vekil, ücrete hak kazanır.

⁷⁹ Aydoğdu ve Kahveci, s. 776.

serbest meslek faaliyetleri açısından uygulama yetisini kaybetmiş olup vekalet verenin ödediği ücret karşılığı vekilin iş görmesi uygulaması, ivazlı vekalet sözleşmesini kural; ivazsız vekalet sözleşmesini ise istisna haline getirmiştir.⁸⁰

Vekâlet sözleşmesinin amacı itibarıyla hizmet ve eser sözleşmelerine benzediği söylene de, bazı hususlardan onlardan ayrılmaktadır. Örneğin, vekalet sözleşmesi zaman kaydına bağlı değil iken, hizmet sözleşmesinde zaman sözleşmenin esaslı unsurlarındandır. Bu nedenle, bir diş hekiminin ücretli olarak çalıştığı hastane ile ilişkisi hizmet sözleşmesi iken, dişini tedavi ettiği hastayla ilişkisinin vekalet sözleşmesi olduğu söylenebilir. Aynı şekilde, eser(istisna) sözleşmesinde önemli olan emek harcanmasından çok emeğin sonucunda bir eserin yaratılmış olması iken, vekalet sözleşmesinde emeğin sonucu önemli değildir. Bu nedenle, bir mimarın, bir binanın plan ve projelerini hazırlamasını eser sözleşmesi; bir inşaatı idare ve kontrol etmesini ise vekalet sözleşmesi olarak kabul etmek mümkündür.⁸¹

Vekâlet sözleşmesinin tanımına ve unsurlarına bakıldığında, akreditif sözleşmesi de vekâlet olarak nitelendirilebilmektedir. Nitekim akreditif amiri ile amir banka arasında bir iş görme ilişkisi vardır. Bu iş görme ilişkisinin konusu, amir bankanın lehtar tarafından akreditif şartlarına uygun olarak ibraz edilen belgeleri incelemesi ve ödemedede bulunmasıdır. Bu iş görmenin karşılığında amir banka amirden ücret talep eder. Amir banka bu işlemi yaparken akreditif amirinin talimatlarına göre, ancak kendi uzmanlık tecrübesine göre hareket eder. Amir banka iş görme edimini yerine getirmekle yükümlü iken istenen sonucun gerçekleşmemesinden dolayı sorumlu değildir. Amir banka akreditif işlemini başından sonuna kadar kendisi yapabileceği gibi ikinci bir bankayı bu ilişkiye dâhil de edebilir. Bu durumda, bankalar arasında da bir vekâlet ilişkisi ortaya çıkar.⁸²

⁸⁰ Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017, s. 707.

⁸¹ Turgut Akıntürk ve Derya Ateş, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri**, 26. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, Şubat 2017, s. 313.

⁸² İhsan Erdoğan, **Akreditif Sözleşmeleri**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, Eylül 2000, s. 53.

1.1.5.4.1.2. Havale

Havale, TBK.'nin 555 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. TBK.'ya göre *“havale, havale edenin, kendi hesabına, para, kıymetli evrak ya da diğer bir misli eşyayı havale alıcısına vermek üzere havale ödeyicisini; bunları kendi adına kabul etmek üzere havale alıcısını yetkili kıldığı bir hukuki işlemdir.”* Diğer bir ifadeyle havale, bir gerçek veya tüzel kişinin (amir, havale göndericisi), diğer bir gerçek veya tüzel kişiye (lehtar, havale alıcısı) bir miktar para, kıymetli evrak ya da misli şeyler vermeye üçüncü bir kişiyi (banka) yetkili kılmasıdır.⁸³

Hukuki niteliği itibarıyla havalenin bir sözleşme olmadığı söylenebilir. Nitekim havalede havale edenin hukuki işlemi oluşturan tek taraflı irade açıklaması mevcut olup havalenin geçerliliği için havale alıcısının veya havale ödeyicisinin kabulü gerekmemektedir. Havale ile havale eden havale ödeyicisine ödeme yetkisi verirken aynı zamanda havale alıcısına ödemeyi kabul yetkisi verir. Bu çerçevede havale, vekâlet veya temsil ilişkisi olmaksızın üçlü ilişki içinde çift yetkilendirme içeren tek taraflı bir hukuki ilişki olarak tanımlanabilir.⁸⁴

Havale, çeşitli amaçlarla yapılabileceği gibi esas itibarıyla ödeme aracı olarak kullanılır. Nitekim havale eden havale alıcısının borçlusu durumunda ise, havale ödeyicisine ödeme ve havale alacaklısına da ödemeyi kabul etme yetkisi verdiğinde havale eden borcunu yerine getirmiş olur. Bununla birlikte, havale uygulamada daha çok banka havalesi şeklinde görülmekle birlikte, bankalar aracılığıyla yapılan havale işleminde havale ile vekâlet bir arada bulunmaktadır.⁸⁵

Akreditifi havale olarak nitelendiren görüşe göre, akreditifte de havalede olduğu gibi, taraflardan birisi diğer tarafa havale meblağını havale alıcısına ödeme, havale alıcısına da parayı tahsil etme yetkisi vermektedir.⁸⁶Tekinalp'in de, akreditif amirinin talimatı çerçevesinde bankanın, akreditif amirinin ad ve hesabına lehtara ödemedede bulunma yetkisi bulunduğundan, akreditif sözleşmesini havale olarak

⁸³ Mustafa Çeker, “Banka Hukuku Açısından Havale İşlemi ve Karşılaşılan Sorunlar”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** Cilt:7, Sayı: 1-2, 2008, s. 64.

⁸⁴ Eren, s. 852.

⁸⁵ Akıntürk ve Ateş, ss. 319-322.

⁸⁶ Erdoğan, s. 53.

tanımladığını belirtmiştik.⁸⁷ Gerçekten de akreditif, bünyesinde havale ve vekâlet unsurlarını birleştiren bir ödeme ve ödemeyi güvence altına alma aracıdır.⁸⁸

Yargıtay kararlarında da akreditifin bir havale ilişkisi olduğu kabul görmektedir. Nitekim, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 1964 yılında verdiği bir karara göre⁸⁹ "...akreditifte amir, amir bankaya kendi hesabına satış parasını lehtara ödeme yetkisi ve lehtara da satış parasını kendi hesabına amir bankadan alma yetkisi vermektedir. O halde, bu, Borçlar yasasının 457'nci maddesindeki(TBK m.555) havalenin tanımlanmasına uygun bir işlem, diğer bir deyimle havalenin uygulandığı bir işlemdir..."⁹⁰

1.1.5.4.1.3. Kredi Mektubu (İtibar Mektubu)

Kredi Mektubu, TBK. 'nın 515. maddesinde düzenlenmiştir. TBK. 'ya göre Kredi mektubu, mektup gönderenin gönderilene bir üst sınır belirleyerek veya belirlemeksizin, kredi mektubundan yararlanacak belirli kişiye istemde bulunacağı miktarda para ve benzeri şeyleri verme konusundaki vekâletini içeren belgedir. Akreditif kredi mektubunun çok kullanılan bir şekli olarak kabul edilmektedir.⁹¹

Akreditifin kredi mektubuna ekonomik fonksiyonlardaki paralelliği nedeniyle benzediği ileri sürülmektedir. Çünkü akreditifle de kredi mektubunda olduğu gibi muhabir bankanın yapacağı ödemeyi kabul etmek konusunda belirli bir vade ile kayıtlı bir imkân elde edilmektedir. Hukuki yönden benzerlikleri ise her iki işlemde bir tevkili (vekil etmeyi) ifade etmesidir.⁹²

Bununla birlikte kredi(itibar) mektubunda olduğu gibi akreditif işleminde de, sınır aşan ticarete alıcı ve satıcının edimlerini aynı anda ifa etmemesi nedeniyle doğabilecek sıkıntıların dengelenmesi amaçlanmaktadır.⁹³ Tüm bu benzerliklerin yanı sıra Akreditif ile kredi mektubu arasında farklılıklar da bulunmaktadır. Örneğin, kredi mektubu lehtarın elinde bulunan bir belgedir ancak akreditif işleminde lehtarda

⁸⁷ Tekinalp, s. 552.

⁸⁸ Eren, s. 852.

⁸⁹ Yargıtay HGK, T. 04.11.1964, E.942, K.637 Sayılı Kararı.

⁹⁰ Doğan, s. 8.

⁹¹ Erdoğan, s. 56.

⁹² Ekici, s. 47.

⁹³ Eray Karınca, "Banka Kredi Sözleşmeleri", **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı:3, Ankara, 2001, s. 48.

bu tarz bir belge bulunmamaktadır. Yine, kredi mektubunda lehtara kredi temin etme amacı varken, akreditifte amaç satış veya eser ya da hizmet sözleşmesinin bedelinin ödenmesidir.⁹⁴

1.1.5.4.1.4. Soyut Borç Vaadi

Genellikle sözleşmeler borcun sebebini içerecek şekilde oluşturulmaktadır. Örneğin, bağışlama, satım veya kiralama sözleşmelerinde borçlanma sebebi gösterilir. Borçlanmanın sebebini açıkça gösterildiği veya açıkça belirtilmemekle birlikte işin mahiyetinden anlaşıldığı hukuki işlemlere sebebe bağlı borçlanma işlemleri denir. Bununla birlikte, tarafların anlaşarak borçlanma ilişkilerinde borçlanma sebebini belirtmemeleri de mümkündür. Borçlanma sebebini açıklanmadığı ve işin mahiyetinden de çıkarılamadığı hukuki işlemler sebebi gösterilmeyen borçlanma işlemleri veya soyut borç vaadi olarak tanımlanır.⁹⁵

Türk Borçlar Kanunu'nun 18 inci maddesi, "*Borcun sebebini içermemiş olsa bile borç tanınması geçerlidir.*" hükmü amirdir. Yargıtay'ın 1950 tarihli bir kararında, Akreditifin dönülemez, dönülebilir, teyitli veya teyitsiz fark etmeksizin tüm türlerinin TBK. 18. maddesine göre soyut borç vaadi olduğu kabul edilmiştir.⁹⁶

Akreditifi hukuki olarak soyut borç vaadi olarak niteleyen görüş amir banka ile lehtar arasındaki ilişkiyi temel almıştır. Amir bankanın lehtara gönderdiği akreditif mektubu bir soyut borç vaadi olarak kabul edilmektedir. Amir banka lehtarın belli şartları sağlaması halinde ödeme yapacağını bildirmesi ile lehtara karşı ödeme yükümlülüğü altına girmektedir. Amir bankanın irade açıklamasının bağlayıcılığı için lehtarın açık bir şekilde kabul beyanına gerek yoktur. Belgeleri hazırlayarak ibraz etmesi soyut borç vaadini kabul ettiği anlamına gelmektedir.⁹⁷

Ancak Ekici'ye göre, amir bankanın lehtara karşı sebepten soyut bir borç altına girmesi akreditifin karakteristik öğelerinden birini oluşturuyor olsa da ihbar bankasının teyitsiz akreditifteki durumunu soyut borç vaadi ile açıklamak mümkün değildir. Bu nedenle, taraflar arasındaki diğer ilişkileri göz ardı ederek, yalnızca amir

⁹⁴ Günay, s. 22.

⁹⁵ Özlem Karlı, **Sebebi Gösterilmeyen Borç Tanınması**, (Yayınlanmış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, 2007, s. 1.

⁹⁶ Ekici, s. 51

⁹⁷ Erdoğan, s. 57.

banka ile lehtar bakımından akreditifi soyut borç vaadi olarak nitelendirmek yanlış olacaktır.⁹⁸

1.1.5.4.1.5. Eser (İstisna) Sözleşmesi

Eser sözleşmesi, TBK. 'nın 470 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. TBK. 'ya göre eser sözleşmesi, yüklenicinin bir eser meydana getirmeyi, iş sahibinin de bunun karşılığında bir bedel ödemeyi üstlendiği sözleşmedir. Eser sözleşmesiyle bir şeyin imal edilmesi veya bir eser meydana getirilmesi amaçlanır. Eser sözleşmesi tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerdendir. Çünkü iş, iş sahibinin vereceği ücret karşılığında yapılmaktadır.⁹⁹

Meydana gelecek eserin mutlaka somut bir şey olması şart değildir. Eser, hukuki bir bütünlüğü olup ekonomik değer taşıyan insan emeğinin ürettiği maddi veya manevi her şeydir. Örneğin, bir mimarın plan proje çizmesi maddi eser; bir reklam ajansının reklamcılık faaliyetleri de maddi olmayan eserdir. Bununla birlikte, eser sözleşmesi kapsamında değerlendirilebilmesi için ortaya çıkan sonucun yeni bir şey meydana getirme şeklinde olması gerekmemektedir. Emek ürünü olarak ortaya çıkarılan şeyin eskisine oranla farklı bir durum ve değer taşıması halinde de bir eser imal edilmiş kabul edilir. Örneğin, eski bir ayakkabının tamir edilmesi, bir binanın boyanması eser sözleşmesine konu olan faaliyetlerdendir.¹⁰⁰

Akreditifi eser sözleşmesi olarak niteleyen görüşe göre, akreditif amiri ile amir banka arasında ve akreditif ilişkisine ikinci bir bankanın katılması halinde amir banka ile bu banka arasında eser(istisna) sözleşmesi hükmünün geçerli olduğu kabul edilmektedir. Amir bankanın, lehtara akreditifi bildirmesi, lehtarın ibraz ettiği belgeleri incelemesi ve ona ödemede bulunması eser olarak sayılmakta, karşılığında istediği masraf ve komisyon da bu gördüğü işin ücreti olarak kabul edilmektedir.¹⁰¹ Ancak Özel'e göre, eser(istisna) sözleşmelerinde önemli olan belli bir sonucun elde edilmesidir. Oysa akreditifte bankanın bir sonuç elde etme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Banka sadece akreditif şartlarına uygun olarak belge

⁹⁸ Ekici, s. 52.

⁹⁹ İsmail Kayar, **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Borçlar Hukuku**, 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Şubat, 2015, ss. 329-330.

¹⁰⁰ Akıntürk ve Ateş, ss.306-307.

¹⁰¹ Göger, s. 81.

ibraz etmesi halinde lehtara ödemedede bulunacak, uygun olmayan ibrazilarda ise ödemeyi reddedecektir. Burada bankadan mutlaka objektif olarak tespit edilen bir sonuç beklenmemektedir. Bu nedenle, Akreditifi eser sözleşmesi olarak tanımlamak doğru değildir.¹⁰²

1.1.5.4.1.6. Üçüncü Kişi Lehine Sözleşme

Borçlar hukuku uyarınca, borç ilişkisinin en önemli özelliği nisbi olmasıdır. Borç ilişkisinin nisbi olması, borç ilişkisinden doğan alacak haklarının yalnızca borç ilişkisinin diğer tarafına karşı ileri sürülebilmesini ifade etmektedir. Bu nedenle, borç ilişkisine taraf olmayan üçüncü bir kişiye karşı alacak hakkı ileri sürülemeyeceği gibi nisbilik bakımından borç ilişkisine taraf olmayan üçüncü kişinin de borçluya karşı bir hak talebinde bulunması mümkün değildir.¹⁰³

Ancak, üçüncü kişi yararına sözleşmeler borçlar hukukunun nisbilik ilkesine istisna oluşturmaktadır. Üçüncü kişi yararına sözleşme, borçluya üçüncü kişi yararına bir edimi yerine getirme borcu yükleyen sözleşme olarak tanımlanabilir. Diğer bir ifadeyle üçüncü kişi yararına sözleşme, bir borç ilişkisinde edimlerden birinin ya da bazılarının alacaklıya karşı değil de borç ilişkisinin tarafı olmayan üçüncü bir kişiye ifa edilmesini konu alan sözleşmelerdir.¹⁰⁴

Üçüncü kişi yararına sözleşme, TBK.'nın 129. maddesinde düzenlenmiş olup söz konusu maddeye göre; *“Kendi adına sözleşme yapan kişi, sözleşmeye üçüncü kişi yararına bir edim yükümlülüğü koydurmuşsa, edimin üçüncü kişiye ifa edilmesini isteyebilir. Üçüncü kişi veya üçüncü kişiye halef olanlar da, tarafların amacına veya örf ve âdete uygun düşüğü takdirde edimin ifasını isteyebilirler. Bu durumda, üçüncü kişi veya ona halef olanlar bu hakkı kullanmak istediklerini borçluya bildirdikten sonra, alacaklı borçluyu ibra edemeyeceği gibi, borcun nitelik ve kapsamını da değiştiremez.”*

¹⁰² Özel, s. 87.

¹⁰³ İbrahim Aydın, “Borç İlişkisinin Nisbilik Özelliğine Getirilen İstisnalar Işığında İş Hukukunda İşçi-İşveren İlişkilerinin Değerlendirilmesi”, **Çalışma ve Toplum Dergisi**, Cilt: 16, Sayı:1, 2008, ss. 43-44.

¹⁰⁴ Gediz Kocabaş, “Üçüncü Kişi Yararına Sözleşmede Yararlananın Edimi Ret Hakkı”, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/372537>, (07.11.2018), ss. 1798-1799.

Akreditifin üçüncü kişi lehine sözleşme olduğu görüşü daha çok Fransız, İtalyan ve Alman hukukunda kabul görmektedir. Buna göre, akreditif amiri ile amir banka tarafından yapılan sözleşme kapsamında banka lehtara karşı bir borç altına girmektedir.¹⁰⁵ Diğer bir ifade ile akreditif amiri ile amir banka arasında oluşturulan akreditif sözleşmesinde, akreditif amiri bankaya karşı belirli bir meblağın lehtara ödenmesi alacağını elde etmektedir. Bu yönüyle bakıldığında akreditif sözleşmesinin üçüncü kişi lehine sözleşme olduğu söylenebilir.¹⁰⁶

Ancak, birçok yazar akreditifin hukuki niteliğini belirlemede üçüncü kişi lehine sözleşme görüşünün yetersiz kaldığı düşüncesindedir. Nitekim akreditif sözleşmesinin tarafları arasında lehtar lehine bir sözleşme yapılmamaktadır. Bankanın lehtara satış bedelini ödemesi, akreditif amirine karşı yerine getirmeyi amaçladığı kendi borcundan kaynaklanmaktadır. Ayrıca, Borçlar Kanunu'nun yukarıda belirtilen hükmü uyarınca, üçüncü kişi borçluya edimi kabul ettiğini beyan ettikten sonra alacaklının borçluyu ibra hakkı ortadan kalkmaktadır. Ancak akreditifte lehtarın edimi kabul veya reddetmesi söz konusu değildir. Bu yönüyle de akreditif sözleşmesinin üçüncü kişi lehine sözleşme olarak kabul edilmesi mümkün değildir.¹⁰⁷

1.1.5.4.1.7. Kendine Özgü Yapısı Olan Sözleşme (Sui Generis Sözleşme)

Türk Borçlar Kanunu'nda taraflara sözleşme özgürlüğü¹⁰⁸ tanınmış olup taraflar sözleşmenin türünü, içeriğini, esaslı unsurlarını ve asli edim yükümlerini serbestçe belirleyebilirler. Bunu yaparken Türk Borçlar Kanunu'nda tanımlanmış olan belirli bir sözleşme türü seçilebileceği gibi bu sözleşmelerin belirli unsurlarını bir araya getirerek Borçlar Kanunu'nda belirlenmemiş karma bir sözleşme de oluşturabilirler. Diğer yandan, tarafların Kanunda belirlenen sözleşmeler dışında kendilerinin öngördüğü unsurlar çerçevesinde kendine özgü (sui generis) bir sözleşme de kurabilmeleri mümkündür. Kendine özgü yapısı olan sözleşme, kanunda

¹⁰⁵Özel, ss. 84-85.

¹⁰⁶Erdoğan, s. 58.

¹⁰⁷ Özel, ss. 85-86; Göger, ss. 33-34.

¹⁰⁸ TBK. m.26: "Taraflar, bir sözleşmenin içeriğini kanunda öngörülen sınırlar içinde özgürce belirleyebilirler."

düzenlenmiş herhangi bir sözleşmenin unsurunu içermeyen, tarafların kendi belirledikleri yeni unsurları bir bütünlük içinde bir araya getirerek oluşturdukları sözleşmedir. Bu sözleşmede tarafların öngördükleri unsurlar ve edimlerin basit bir toplanma veya yığılma şeklinde değil de, özel bir bütünlük ve sentez meydana getirecek şekilde birleştirilmiş olması gerekmektedir. Örneğin, tek satıcılık sözleşmesi, factoring ve franchising sözleşmeleri, garanti sözleşmesi, hakem sözleşmesi, sulh sözleşmesi vb. kendine özgü sözleşmelerdendir.¹⁰⁹

Ne Borçlar Kanununda ne de özel bir kanunda akreditifi tanımlayan kuruluş şartlarını ve esaslarını düzenleyen kurallar bulunmaktadır. Bu sebeple bazı yazarlar tarafından akreditif sözleşmesi kendine özgü yapısı olan bir sözleşme olarak tanımlanmaktadır.¹¹⁰ Ancak, Göğer, akreditifin kendine özgü yapısı olan bir sözleşme olduğunu kabul ederek, hukuki niteliğinin araştırılmasını gereksiz bir çaba olarak gören bu görüşe karşıdır. Göğer'e göre, dış ticaret işlemlerine hakim olan akreditif müessesesinin hukuki mahiyetinin tespiti, akreditif taraflarının hak ve borçlarının belirlenmesi ile doğabilecek her türlü ihtilafın çözümü için büyük önem arz etmektedir.¹¹¹

1.1.5.4.2. Parçalama Yaklaşımı

Akreditifin hukuki niteliğini belirlemede tek bir hukuki kurumun yetersiz kalması sonucunda birçok yazar tarafından akreditif ilişkisinin sözleşmeler bütünü olduğu ve taraflar arasında kurulan her bir sözleşmenin ayrı ayrı incelenmesi gerektiği ileri sürülmüştür.¹¹² Parçalama yaklaşımı olarak adlandırılan bu görüşe göre, öncelikle taraflar arasındaki ilişkinin hukuki mahiyeti tespit edilmelidir. Akreditifin üç köşeli yapısı dolayısıyla amir ile lehtar arasında kurulan temel sözleşme, amir ile amir banka arasında yapılan akreditif sözleşmesi ve amir banka ile lehtar arasındaki ödeme ilişkisinin hukuki mahiyetinin tespiti önem arz etmektedir.¹¹³ Akreditif ilişkisine ikinci bir bankanın katılması durumunda ise amir banka ile bu banka arasındaki ilişkinin hukuki mahiyetini ayrıca incelemek gerekmektedir.

¹⁰⁹ Eren, s.869.

¹¹⁰ Günay, s. 27.

¹¹¹ Göğer, s. 73.

¹¹² Özel, s. 86; Ekici, s. 56; Reisoğlu, Uygulama ve Sorunlar, s. 12; Doğan, s. 9.

¹¹³ Doğan, s. 69.

1.1.5.4.2.1. Amir ile Lehtar Arasındaki İlişki (Temel İlişki)

Akreditif sözleşmesi, alıcı ve satıcı arasında oluşturulan bir temel sözleşmeye dayanmaktadır. Bu temel sözleşmenin hukuki niteliğinin akreditif ilişkisi bakımından bir önemi bulunmamakla birlikte, önemli olan tarafların bu sözleşmeden doğan para borcunun ödenmesinde akreditif yöntemini seçmeleridir. Temel sözleşme bir satış sözleşmesi olabileceği gibi bir inşaat yapım sözleşmesi veya taahhüt sözleşmesi gibi ödeme yönteminin akreditif olarak belirlendiği herhangi bir sözleşme olabilir.¹¹⁴

Alıcı ile satıcı arasındaki temel sözleşme Akreditif 'in ekonomik temelini oluştursa da, Akreditif bu sözleşmeden bağımsızdır. Nitekim UCP 600'ün 4. maddesinin a bendine göre, “ *Doğası itibariyle bir akreditif, dayandırılacağı satış sözleşmesinden veya diğer bir sözleşmeden ayrı bir işlemdir. Akreditifte her ne şekilde olursa olsun bir sözleşmeye değinilmiş olsa bile bankalar böyle bir sözleşmeyle ilgilenmezler ve onunla bağlı değildir. Bu nedenle bir bankanın akreditif altındaki ibrazı karşılama, iştirak etme veya diğer herhangi bir yükümlülüğü yerine getirmesine ilişkin taahhüdü, amirin amir bankayla veya lehtarla olan ilişkisinden kaynaklanan hak taleplerine veya savunmalarına tabi değildir. Bir lehtar hiçbir durumda bankalar arasında veya amir ile amir banka arasında mevcut sözleşme ilişkilerinden yarar sağlayamaz.*” 4. maddenin b bendine göre ise, “ *Amir, akreditifle ilişkili sözleşmenin kopyalarını, proforma faturayı ve buna benzer belgeleri akreditifin ayrılmaz bir parçası olarak akreditife dâhil etmek için herhangi bir girişimde bulunduğu takdirde amir bankanın amiri bundan vazgeçirmeye çalışması gerekir.*”

Polat'a göre, satış sözleşmesi ile akreditif sözleşmesi her ne kadar aynı mallara ilişkin olsa da satış sözleşmesi o malların teslimini konu alan bir ticari sözleşme iken, akreditif sözleşmesi aynı mallarla ilgili mali sözleşmeyi oluşturmaktadır.¹¹⁵ Bankalar, alıcı ve satıcı arasında akdedilen ve alıcı ve satıcıyı birbirine karşı borç altına sokan satış sözleşmesinin tarafı olmamakta ve bu sözleşmeyle bağı da bulunmamaktadır. Akreditifler yalnızca satış sözleşmesi konusu malların bedelinin ödenmesi amacıyla açılmakta olup, satış sözleşmesinden tamamen bağımsızdır.

¹¹⁴ Doğan, s. 70.

¹¹⁵ Polat, s. 212.

Somuncuoğlu'na göre ise, bankalar için önemli olan akreditif mektubunun içeriğidir ve bankalar mümkün olduğunca taraflar arasındaki temel sözleşme hükümlerinden bağımsız bir akreditif mektubu hazırlamaya çalışmalıdırlar. Çünkü taraflar arasındaki temel sözleşme metninin tamamı veya bir kısmı akreditif metnine dâhil edilmişse, yukarıdaki hüküm gereğince bankaların bu metinle bağlı olmadıklarını iddia etme imkânları kalmayacaktır. Nitekim bu hüküm onlara açık bir şekilde bu durumu engelleme imkânı sunmuştur. Bankalar bu imkânı kullanmamışlarsa, artık akreditif mektubunun metni ile bağlı olacaklardır.¹¹⁶

Reisoğlu ise ilgili maddenin, akreditifin temel ilişkiyi oluşturan satış ve benzeri sözleşmelerden bağımsız ve bunların ayrı işlemler olduğunu vurguladığını, akreditif metninde söz konusu sözleşmeye değinilmiş olsa dahi bankanın bu sözleşmeyle ilgilenmediğini ve bağlı olmadığını belirtmiştir. Reisoğlu bu görüşünde, Yargıtay'ın 1980 tarihli, akreditifin temel sözleşmeden bağımsız olduğuna ilişkin değerlendirmesini içeren bir kararını kendi görüşüne dayanak göstermiştir. Nitekim Yargıtay bu kararda, gayrikabili rücu bir akreditifte, krediyi açan bankanın bağımsız bir taahhüt altına gireceğini ifade etmiştir.¹¹⁷

1.1.5.4.2.2. Akreditif Amiri ile Amir Banka Arasındaki İlişki

Daha önce de ifade edildiği gibi akreditif amiri ile amir banka arasındaki ilişkinin, bir iş görme, vekâlet ilişkisi olduğu kabul edilmektedir.¹¹⁸ Akreditif amiri temel sözleşmeye istinaden, sözleşme bedelini ödemek ve emniyetli bir şekilde malın eline geçmesini veya hizmetin ifasını sağlamak için bir banka ile anlaşır. Akreditif amiri ile banka arasında kurulan sözleşmeye göre, banka bir akreditif açma, bunu alacaklıya bildirme, alacaklının ibraz edeceği belgeleri kabul ve kontrol etme, belgeler karşılığı olarak alacaklıya ödeme yapma, lehtardan aldığı belgeleri amire teslim etme yükümlülüklerini yerine getirerek işlemlerin karşılığı olarak komisyon adı altında ücret ve masrafları akreditif amirinden tahsil eder.¹¹⁹

¹¹⁶Ünal Somuncuoğlu, Gaye Bumin, Enver Varlık ve Ayberk Çakalır, **Türk Hukukunda Akreditif**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009, s. 12.

¹¹⁷ Yargıtay 11.HD. 4.7.1980 3185/3644 Kararı. Bkz. Seza Reisoğlu, **Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Akreditif**, Ankara, 1995, (Bankacılık Uygulamasında Akreditif), s. 578.

¹¹⁸ Bkz. ss. 22-24.

¹¹⁹ Erdoğan, s. 61.

Amir, yani ithalatçı, akreditif açtırmak için “Akreditif Açtırma Teklif Formu” hazırlayarak bankasına müracaat eder. İthalatçının ihracatçı ile yaptıkları satış sözleşmesine uygun olarak doldurduğu teklif formunda yer alması istenen konuların başlıcaları şöyle sıralanabilir;¹²⁰

- Lehtarın isim ve adresi,
- Akreditif bedelinin miktarı,
- Akreditif tipi(dönülemez, teyitli v.b.)
- Akreditifin ödeme şekli (görüldüğünde ödeme, vadeli ödeme, kabul kredili ödeme, iştirah gibi) ve ödeme yeri,
 - Varsa poliçelerin kimin üzerine çekileceği, yani poliçenin muhatabı ve vadeleri,
 - Malın kısa bir tanımı ve miktarı, birim fiyatı, satım şartları,
 - Masrafların peşin veya varış yerinde ödenmesine ilişkin açıklama,
 - İstenen belgeler, bunların kimler tarafından düzenleneceği ve ne gibi kayıtlar içereceği,
 - Yükleme yeri, gönderme yeri veya malın teslim alınacağı yer ile varış yeri,(teslim yeri ile varış yeri ayrı olabilir.)
 - Aktarmalı veya değişik taşıma şekillerine imkan verilip verilmediği,
 - Kısmi sevkiyata izin verilip verilmediği,
 - Son yükleme, gönderme tarihi,
 - Belgelerin hangi sürede ibraz edileceği,
 - Akreditifin geçerlilik süresi ve yeri
 - Akreditifin intikal ettirilme şekli (posta, uçak v.b.)

Akreditif amirinin bankaya akreditif açılması yönündeki talimatı tam ve kesin olmalıdır. Amirin bankaya verdiği talimatın açık, tereddüde ve farklı anlamlara sebep olmayacak şekilde hazırlanması akreditif ilişkisinde oluşabilecek ihtilafları bertaraf etmek açısından önem taşır. Aksi takdirde, doğacak risklerden amirin sorumlu

¹²⁰Ünal Somuncuoğlu, **Türk Borçlar Kanunu Işığında Akreditif Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, 2017, (TBK Işığında Akreditif), ss. 14-15.

olacağı ISBP. 'de¹²¹ düzenlenmiştir. Ancak, amir banka amirin talimatından farklı bir kapsamda akreditif sözleşmesi yapmak için lehtara icapta bulunursa, artık farklılıktan oluşacak zarardan banka sorumlu olur. Nitekim Yargıtay'ın 1995 tarihli bir kararında, akreditif açma teklif mektubunda ödemenin malın tesliminden 90 ve 120 gün sonra yapılacağı şartı bulunmasına rağmen, ödemenin malın yüklenmesinden 90 ve 120 gün sonra yapılacağı şartı bulunan bir akreditif açan amir bankanın, akreditif amirinin malı eksik teslim almasına karşın, mal bedelini tam olarak ödemek zorunda kalmasından dolayı uğradığı zarardan sorumlu olduğu kabul edilmiştir.¹²² Karardan da anlaşıldığı üzere, amirin talimatına aykırı şekilde lehtara ödeme yapan banka doğacak zararlardan sorumlu olur.

Akreditif talimatındaki metnin tam ve eksiksiz olması gerektiğinin yanı sıra gereksiz ayrıntıdan kaçınılmış mantık ve sağduyu çerçevesinde hazırlanmış bir akreditif metninin gerekliliği de vurgulanmaktadır. UCP 600'ün 5. maddesinde, bankaların belgelerin ilişkili olabileceği malları, hizmetleri veya yapılan işleri değil, belgeleri göz önünde bulundurarak, belgeler üzerinden işlem yapmaları gerektiği belirtilmiştir. Söz konusu hüküm uyarınca, bankalar akreditif metninde yer alan belgeye bağlı olmayan şartları dikkate almayacaklarından, amir ile lehtar arasında akdedilen temel sözleşmede yer alan her şartın akreditif metnine dâhil edilmesi bir fayda sağlamamakla birlikte, bankalar ve belge hazırlayıcılara zorluk yaratacaktır. Milletlerarası Ticaret Odası'nın, akreditif metinlerine fazla ayrıntı konulmaması

¹²¹UCP 600'ün uygulanmasını kolaylaştırmak ve karşılaşılan problemlere milletlerarası alanda ortak çözüm bulmak amacıyla Milletlerarası Ticaret Odası tarafından 745 sayılı ISBP kuralları yayınlanmıştır. UCP ile birlikte okunan ISBP kuralları akreditif şartlarının ve UCP kurallarının nasıl uygulanacağını ve yorumlanacağını gösterir. Bkz. Abdurrahman Özalp, "Yeni ISBP 745 ICC'nin Uluslararası Standart Bankacılık Uygulaması" www.ucp600.info, (12.03.2016).

¹²²Yargıtay'ın 19.HD, 31.1.1995T. ve E. 1994/8218-K. 1995/504 sayılı kararında: "Akreditif açtıran davacı, davalı banka şubesine 12.5.1987 tarihinde verdiği akreditif açma teklif mektubunda kısmi sevkiyata müsaade edilmeyeceğini, ödemenin malın Bandırma tesliminden 90 ve 120 gün sonra yapılacağını belirten gayrikabili rücu ve teyitli akreditif açılması konusunda talimat vermiştir. Davalı amir banka da 13.5.1987 tarihinde Fransa'daki muhabir bankaya çektiği telekte ihracatçı SS firması lehine akreditif açılmasını ve bu akreditife teyit verilmesini bildirmiş ve özel şartlar bölümünde ödemenin yüklemenden 90 ve 120 gün sonra yapılacağını belirtmiştir. Görüldüğü gibi davalı amir banka davacının akreditif talimatındaki mal bedelinin Bandırma tesliminden 90 ve 120 gün sonra yapılacağına ilişkin talimatın muhabir bankaya çektiği telekte teslimden değil, yüklemenden itibaren ödeme yapılacağı şeklinde değiştirmiştir. Amir bankanın kabulüyle oluşan akreditif akdinde amir bankanın akreditif emrini yazılı koşullar içinde muhabir bankaya aynen bildirmesi gerekir. Davalı amir banka muhabir bankaya çektiği telekte muhabir bankanın arayacağı belgelerin mahiyetini değiştirmesi sonucunda davacının malı eksik teslim almasına karşın onu malın bedelini tam olarak ödemek zorunda bırakarak davacının zarara uğramasına sebebiyet vermiştir. Bu durumda akreditif koşullarını değiştiren davalı bankanın eksik teslim edilen mal bedelinden bilirkişi raporlarında da belirtildiği gibi sorumlu olduğunun kabulü gerekir." Karar için bkz. Doğan, ss. 86-87.

gerektiği yönündeki görüşü şöyle ifade edilmiştir: “Fazla ayrıntının tanımlanması kolay değildir. Ancak akreditif amirlerinin aslında fuzuli olan bir yığın ayrıntıyı akreditife eklettirme girişimlerinin önlenmesi gereklidir. Fazla ve fuzuli ayrıntıların çoğu alıcıların kendilerini korudukları zannıyla akreditife koymaya çalıştıkları belgeye bağlı olmayan (non-documentary) şartlardan oluşmaktadır. Aslında koruma sağlanmamaktadır, çünkü bankalar sadece belgeler üzerinden işlem yaparlar ve belgeye bağlı olmayan şartları dikkate almazlar. Bir akreditif ne kadar çok şart ve ayrıntı taşırsa sorunlara ve anlaşmazlıklara o oranda aday olacağı ortadadır. Önemli olan mantık ve sağduyu çerçevesinde akreditif amirlerinin bankalarla işbirliği içinde akreditif taraflarına ve belge düzenleyicilerine sıkıntı yaratmayacak bir akreditif oluşturmalarıdır. Amir bankalar bu konuda müşterilerini yönlendirmelidir.”¹²³

Amirin bankasına sunduğu akreditif talebinden veya amir bankanın lehtarla akreditif sözleşmesi yapmaktan cayabileceği kabul edilmektedir. Akreditif amiri, bankanın lehtara karşı herhangi bir yükümlülük altına girmesinden önce akreditif talebinden vazgeçebileceği gibi, amir banka da öngörülemeyen bir durum veya mücbir sebep haricinde amirin zararlarını karşılayarak, lehtar ile akreditif sözleşmesi yapmaktan tek taraflı olarak vazgeçebilir.¹²⁴

Bununla birlikte, banka ile amir arasındaki ilişkinin vekâlet olduğu kabul edildiğine göre¹²⁵, vekâlet sözleşmesini sona erdiren sebepler akreditif talebini de sona erdirir. Türk hukukunda, taraflardan birinin ölümü, ehliyetsizliği ya da iflas etmesi halinde vekâlet ilişkisinin sona ereceği kabul edilmiştir. (TBK m.513) Vekâlet sözleşmesini sona erdiren sebeplerden birinin varlığı halinde, akreditif talebinin gereği yerine getirilmediği, lehtar ile akreditif sözleşmesi kurulmadığı durumda cayma mümkün olabilecektir.¹²⁶

Daha önce de belirtildiği üzere¹²⁷ Göğer, amir banka ile amir arasındaki ilişkinin vekâletten ziyade, bir istisna sözleşmesi olduğunu kabul

¹²³ ICC Türkiye, **Akreditiflere İlişkin Sorunlu Olaylar ve ICC Görüşleri**, Afşaroğlu Matbaası, Ankara, 2001, s. 14.

¹²⁴ Doğan, ss.102-103.

¹²⁵ Reisoglu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, s.142; Özel, ss. 87-89; Ekici, ss. 57-58.

¹²⁶Doğan, ss. 102-103.

¹²⁷ Bkz. s. 26.

etmektedir.¹²⁸ Ancak, Göger'in bu görüşü eleştirilmekte ve istisna sözleşmesi görüşünün kuvvetli delillere dayanmadığı ileri sürülmektedir.¹²⁹

1.1.5.4.2.3. Amir Banka İle Diğer Bankalar Arasındaki İlişki

Akreditif ilişkisine genellikle, üstlendiği göreve göre, ihbar bankası, ödeme bankası, teyit bankası gibi farklı isimlerde bir ikinci banka da katılmaktadır. Ödemede ve lehtarla iletişimde kolaylık sağlamak için lehtarın ülkesinde tayin edilen bu banka amir bankanın gönderdiği akreditif metnini ihracatçıya verir. İhracatçı bunu aldıktan sonra, malları yükler ve akreditif metninde belirtilen fatura, konşimento, sigorta poliçesi gibi evrakları bankası aracılığıyla amir bankaya gönderir.

Akreditifte bankalar arasındaki ilişkiler 'iç ilişkiler' ve 'dış ilişkiler' olmak üzere iki başlık altında incelenebilir. İç ilişki konusunda, bankalar arasındaki ilişki Alman Hukuku'nda istisna sözleşmesi, Türk-İsviçre doktrininde vekâlet akdi olarak nitelendirilmektedir. Amir banka ile diğer bankaların ilişkisine ilişkin dış ilişki konusunda görüş birliği bulunmamaktadır. Bir görüşe göre, muhabir banka amir bankanın ifa yardımcısıdır. Borcunu alacaklının işyerinde ifa etme sorumluluğu olan amir banka bunun için bir ifa yardımcısı kullanmaktadır.¹³⁰

Diğer bir görüş ise akreditif ilişkisine katılan ikinci bankanın, amir bankanın ikame vekili olduğu yönündedir. İkame vekâlet, diğer bir ifadeyle alt vekâlet, vekilin vekâletten doğan borçlarının ifasını kendi adına yaptığı bir sözleşme ile başkasına devretmesi anlamına gelmektedir. Alt vekalet sözleşmesinde, asıl vekil vekillik sıfatını değil, vekâletten doğan borçların ifasını kısmen veya tamamen devretmektedir.¹³¹ Amir bankanın, Türk Borçlar Kanunu'nun 507. maddesi uyarınca, akreditif sözleşmesinin ifası için bir banka ile vekâlet sözleşmesi yapma hakkı bulunmaktadır. Dolayısıyla, akreditif amirinin vekili konumunda bulunan amir banka tarafından tayin edilen ikinci banka vekilin vekili, yani alt vekili olmaktadır.¹³²

¹²⁸Göger, s. 81.

¹²⁹ Özel, s. 87; Ekici, s. 57.

¹³⁰Yeniaras, s. 116.

¹³¹Şafak Parlak ve Levent Börü, "Alt Vekalet", *TBB Dergisi*, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2011-96-1135>, (12.03.2019), s. 20.

¹³² Erdoğan, s. 63.

1.1.5.4.2.4. Lehtar İle Amir Banka Arasındaki İlişki

Lehtar ile amir banka arasındaki ilişkinin hukuki niteliği iki ayrı dönemde farklılık göstermektedir. Akreditifin bildirilmesinden sonraki dönem soyut borç ikrarı olarak nitelendirilmektedir.¹³³ Akreditifin teyitsiz olması halinde ödeme yükümlülüğünü üstlenen başka bir banka olmadığı için amir banka mücerret borç ikrarında bulunmakta, akreditif ilişkisine bir teyit bankasının katılması durumunda ise, amir bankaya ek olarak ikinci bir banka da lehtara karşı mücerret borç üstlenmiş olmaktadır.¹³⁴

Alıcının, akreditifin açılması için banka ile sözleşme imzalaması, bankaya akreditif açılması yönünde talimat vermesi ya da bankanın akreditif açmayı kabul etmesi banka ile lehtar arasında bir ilişkinin kurulması anlamına gelmemektedir. Bu nedenle akreditif ihbarının öncesinde, amir bankayla amir arasında yapılan sözleşme üçüncü kişi(lehtar) lehine sözleşme olarak nitelendirilemeyeceği için lehtar tarafından ödemenin talep edilmesi mümkün değildir.¹³⁵

Doğan'a göre de, alıcının akreditif talebinde bulunmasının üçüncü kişi lehine sözleşme niteliği taşımamaktadır. Nitekim akreditif sözleşmesinin yapılmasından önce, lehtarın temel ilişki sebebi ile sözleşme yaptığı muhatabından akreditifin açılması talebinde bulunması, bankadan akreditif açılma talebinde bulunulması ve hatta bankanın akreditif talebini kabul etmesi banka ile lehtar arasında herhangi bir ilişki doğurmaz. Lehtar ile bankalar arasındaki ilişki, amir bankanın lehtara akreditif sözleşmesi için icapta bulunmasıyla başlar.¹³⁶

1.1.5.5. Akreditifin Tabi Olduğu Hukuk ve Yetkili Devlet Mahkemeleri

Milletlerarası unsur taşıyan ihtilaflara ilişkin açılacak davalarda Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun(MÖHUK) hükümlerinin gösterdiği ülke hukuku yine bu kurallarca tespit edilen ülke mahkemelerince uygulanacaktır.

Milletlerarası özel hukuk, bir olay veya ilişkinin yabancı bir veya birden çok

¹³³Yeniaras, s. 117.

¹³⁴ Özel, s. 100.

¹³⁵ Günay, s. 111.

¹³⁶ Doğan, s. 103.

hukuk düzeni ile teması olması halinde, diğer bir ifadeyle olay veya ilişkinin yabancılık unsuru (milletlerarası unsur) taşıması halinde hangi devletin maddi hukuk hükümlerinin uygulanacağını söyleyen kanunlar ihtilafı kurallarıdır. Yabancılık unsuru taşıyan ihtilaflar hakkında karara varabilmek için öncelikle hangi ülke yargı düzeninin yetkili olduğunun tespiti ise Usul Hukuku hükümlerine göre yapılır.¹³⁷

Akreditifin tabi olduğu hukuku araştırırken, akreditif işlemini meydana getiren taraflar arasında akdedilen her bir sözleşmeyi ayrı ayrı dikkate almak gerekir. Çünkü ihtilaf hangi taraflar arasında çıkmış ise, uygulanacak hukuk da buna göre belirlenecektir.¹³⁸

Akreditif ilişkisinde doğabilecek ihtilaflarda uygulanacak hukukun tespiti için hakim MÖHUK. 'un "Sözleşmeden doğan borç ilişkilerinde uygulanacak hukuk başlıklı" 24. maddesine bakmalıdır. Buna göre, sözleşmeden doğan borç ilişkileri tarafların açık olarak seçtikleri hukuka tâbidir. Sözleşme hükümlerinden veya halin şartlarından tereddüde yer vermeyecek biçimde anlaşılabilen hukuk seçimi de geçerlidir.¹³⁹ Tarafların seçilen hukukun sözleşmenin tamamına veya bir kısmına uygulanacağını kararlaştırabilecekleri kabul edilmiştir.¹⁴⁰ Hukuk seçimi taraflarca her zaman yapılabilir veya değiştirilebilir. Sözleşmenin kurulmasından sonraki hukuk seçimi, üçüncü kişilerin hakları saklı kalmak kaydıyla, geriye etkili olarak geçerlidir.¹⁴¹

Tarafların hukuk seçimi yapmamış olmaları hâlinde sözleşmeden doğan ilişkiye, o sözleşmeyle en sıkı ilişkili olan hukuk uygulanır. Bu hukuk, karakteristik edim borçlusunun, sözleşmenin kuruluşu sırasındaki mutad mesken¹⁴² hukuku, ticarî veya meslekî faaliyetler gereği kurulan sözleşmelerde karakteristik edim borçlusunun işyeri, bulunmadığı takdirde yerleşim yeri hukuku, karakteristik edim borçlusunun birden çok işyeri varsa söz konusu sözleşmeyle en sıkı ilişki içinde bulunan işyeri

¹³⁷ Ergin Nomer, **Devletler Hususi Hukuku**, 17. Baskı, Beta Basım A.Ş., İstanbul, 2009, s. 359.

¹³⁸ Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, s. 23.

¹³⁹ MÖHUK m. 24/1.

¹⁴⁰ MÖHUK m. 24/2.

¹⁴¹ MÖHUK m. 24/3.

¹⁴² "Mutad mesken bir şahsın bir mahalde uzun süre oturmak maksadıyla bulunması veya böyle bir maksadı olmasa dahi belirli bir mahalde uzun süre devam eden oturma hali olarak tanımlanabilir." Bkz. Nomer, s. 126.

hukuku olarak kabul edilir. Ancak hâlin bütün şartlarına göre sözleşmeyle daha sıkı ilişkili bir hukukun bulunması hâlinde sözleşme, bu hukuka tâbi olur.¹⁴³

Amir banka ile amir ve lehtar arasındaki ilişkide karakteristik edimin amir banka tarafından akreditif bedelinin ödenmesi olduğu kabul edilir. Taraflar aralarındaki sözleşmede aksini kararlaştırmamışlarsa, amir banka ile amir veya amir banka ile lehtar arasında uyuşmazlık çıkması halinde amir bankanın sözleşmenin kuruluşu sırasındaki mutat mesken hukuku, amir bankanın işyeri hukuku, bulunmadığı takdirde yerleşim yeri hukuku, karakteristik edim borçlusunun birden çok işyeri varsa söz konusu sözleşmeyle en sıkı ilişki içinde bulunan işyeri hukuku uygulanacaktır.¹⁴⁴

Lehtar tarafından ibraz edilen belgeleri inceleyerek ödeme yapan bankanın ifası karakteristik edim kabul edildiğinden, amir banka ile görevli banka-teyit bankası arasında çıkacak ihtilaflarda uygulanacak hukuk, görevli bankanın-teyit bankasının bulunduğu ülke hukuku olacaktır.¹⁴⁵ Keza, ödeme yapan banka ile lehtar veya amir arasında çıkacak ihtilaflarda da bankanın bulunduğu ülke hukuku ihtilaf konusu davaya uygulanır. Örneğin Türkiye'deki ihracatçı lehine açılan bir akreditifte, uygun belgelerin ibrazı karşılığında ödeme Almanya'da bulunan amir bankanın verdiği yetkiyle Türkiye'de bulunan görevli banka tarafından yapılacağından, akreditifin ifa yeri Türkiye kabul edilerek Türk hukuku uygulanır.¹⁴⁶

Akreditifin tabi olacağı hukuk ile bu hukuku uygulayacak mahkemenin tespiti konularını ayırmak gerekir. Çünkü akreditiften doğan uyuşmazlıklara uygulanacağı tespit edilen hukuk, o ülke mahkemesinde uygulanacağı anlamına gelmemektedir. Nitekim MÖHUK. 'un 2. maddesinde, “ Hâkim, Türk kanunlar ihtilâfi kurallarını ve bu kurallara göre yetkili olan yabancı hukuku re 'sen uygular.” denilmektedir. Buna göre tespit edilen hukuk ile yetkili görülen mahkeme farklı ülkelere ait olabilmektedir.

Yabancı unsurlu hukuki uyuşmazlıklarda mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin bulunup bulunmadığı hususunu diğer bir ifadeyle milletlerarası usul hukuku kurallarını her devlet serbestçe düzenleme yetkisine sahiptir.¹⁴⁷ Türk

¹⁴³ MÖHUK m. 24/4.

¹⁴⁴ Ekici, s. 68.

¹⁴⁵ Ekici, s. 69.

¹⁴⁶ Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, s. 26.

¹⁴⁷ Nomer, s. 361.

mahkemelerinin milletlerarası yetkisine ilişkin MÖHUK. 'un 40. maddesinde, iç hukukun yer itibariyle yetki kurallarına atıf yapılmaktadır. Dolayısıyla, bir davada Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) uyarınca yer itibariyle yetkili bir mahkeme mevcut değilse, Türk mahkemelerinin o dava için milletlerarası yetkisi de olmayacaktır. Diğer bir ifadeyle Türk mahkemesinin milletlerarası yetkisini tayin ederken HMK. 'da düzenlenen yetki kuralları dikkate alınmalıdır.¹⁴⁸

Tarafların akreditiften doğacak ihtilaflarda yetkili olacak mahkemeyi seçebilecekleri kabul edilir.¹⁴⁹ Bu yetki anlaşmasıyla taraflar Türk mahkemelerini yetkilendirmişler ise veya taraflar arasında yetki anlaşması bulunmamasına rağmen dava Türk mahkemesinin önüne gelmişse ve o hukuki ihtilafa uygulanmak üzere HMK.'da belirlenmiş yetkili bir mahkeme mevcut ise ihtilaf Türk mahkemeleri tarafından görülebilecektir.

Akreditiften doğan uyuşmazlıklarda yer itibariyle yetkili mahkemeyi belirlerken HMK. 'un genel yetkili mahkeme başlıklı 6. maddesi veya sözleşmeden doğan dava başlıklı 9. maddesi nazara alınmalıdır. Buna göre, yetkili mahkeme ya genel olarak davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesi olacak ya da sözleşmeden doğan davalar sözleşmenin ifa edileceği yer mahkemesinde açılacaktır. Örneğin yabancı bir banka Türk bankasını Türkiye'de dava edebilir. Çünkü davalı Türk bankasının ikametgâhı Türkiye'dir. Ancak Türk bankası yabancı bankayı Türkiye'de dava edemez. Çünkü davalının yerleşim yeri Türkiye değildir. Buna rağmen, HMK. 'un 9. maddesi uyarınca davalı yabancı bankanın akreditif bedelini ödeme yükümlülüğü yerinin yani ifa yerinin Türkiye olması halinde davanın Türk mahkemelerince görülmesi mümkün olacaktır.¹⁵⁰

1.1.5.6. Akreditifin Önemi

Yaklaşık olarak yüz elli yıldır kullanılan akreditif, dış ticaret işlemlerinde hala büyük bir öneme sahiptir. Akreditifin bankacılık işlemlerinin yıllık yaklaşık 100 milyar dolarlık kısmını oluşturduğu tahmin edilmektedir. Ticari işlemlerin en az

¹⁴⁸ Ceyda Süral, "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisine Etkisi", **TBB Dergisi**, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2012-100-1185>, (12.03.2019), s. 168.

¹⁴⁹ Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, s. 28.

¹⁵⁰ Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, s. 30.

yüzde altmışında akreditif kullanılmaktadır. Akreditif ilişkisine, ticari sözleşmenin taraflarını sözleşme şartlarının ihlali nedeniyle zarar görmekten koruyan bir üçüncü taraf olarak bankalar katılmaktadır. Bankalar, ticari sözleşmeden kaynaklanan sorumlulukların yerine getirilmesi veya sözleşmenin ihlal edilmemesini sağlamada taraflar üzerinde etkili bir baskı oluşturmaktadır. Akreditif, yalnızca ihracatçıyı ya da ithalatçıyı koruyan diğer ödeme yöntemleriyle kıyaslandığında hem ihracatçıyı hem de ithalatçıyı koruyan bir işlemdir. Bankalar, ihracatçı tarafından malların sevk edildiğini kanıtlayan belgeler ibraz edilmeden ithalatçının parasını ihracatçıya ödemeyeceğini ithalatçıya garanti ederken, gerekli belgeleri ibraz etmesi üzerine ödemeyi alabileceği konusunda ihracatçıya güvence verir.¹⁵¹

Örneğin ithalatçı akreditif açtırdıktan sonra iflas etse veya malı almaktan vazgeçse bile banka tarafından ihracatçıya ödeme yapılacaktır. Bu ihracatçı için bir ödeme garantisi oluştursa da, akreditif kapsamında ödemenin yapılması, istenilen belgelerin akreditif şartlarına uygun ibraz edilmesine bağlı olduğu için, kusurlu belgelerin ibraz edilmesi halinde, bu güvence ortadan kalkacaktır.¹⁵²

Özetle, akreditifli ödeme yöntemi alıcı veya satıcı akreditif şartlarına aykırı davrandığında diğer tarafın zarar görmemesini sağlar. Bu yüzden, diğer ödeme yöntemlerinden farklı olarak her iki tarafa da eşit şekilde sorumluluk ve risk yüklemekte, iki tarafında çıkarlarını eşit şekilde korumaktadır.

1.1.5.7. Akreditifin İşleyişi

Akreditif süreci öncelikle ihracatçı firmanın ithalatçı firmaya satacağı ürünle ilgili detaylı bilgileri içeren ve uluslararası ticaret literatüründe “proforma fatura” diye adlandırılan teklif mektubunu göndermesi ile başlar. Proforma faturada bulunan bilgilerden biri de hangi ödeme yönteminin kullanılacağıdır. Şayet taraflar akreditifli ödeme yöntemini seçerlerse, proforma faturadaki diğer koşulların da kabul edilmesi durumunda ithalatçı kendi bankasına (amir bankaya) giderek, proforma faturadaki bilgiler doğrultusunda bankanın kendisine verdiği matbu başvuru formunu doldurur.

¹⁵¹Frida Youssef, **Documentary Risk in Commodity Trade**, United Nations Conference on Trade and Development Publications, 1998, s. 1.

¹⁵² Mehmet Melemen, **Uygulamalı Uluslararası Ticaret İşlemleri**, Türkmen Kitabevi, 2012, s. 257.

İthalatçının bu başvurusu için “akreditif teklifi”, “akreditif emri”, “akreditif talimatı”, “akreditif açtırma teklif mektubu” gibi farklı isimler kullanılmaktadır.¹⁵³

Amir banka akreditif metnini¹⁵⁴ ihracatçı firmaya ibraz edilmek üzere muhabir bankaya gönderir. İhracatçının akreditif belgesine ulaşmasıyla akreditif süreci başlamış olur. Eskiden akreditif metni lehtarın bankasına faks, teleks vb. araçlar ile iletilir, belge aslı ise bankaya daha sonra posta yoluyla ulaşırdı. Teknolojik gelişmelerle birlikte bankacılık işlemlerinde bilgisayar kullanımının yaygınlaşması akreditif işlemlerinin kolaylaşmasına katkı sağlamıştır. Nitekim günümüzde akreditif metinleri SWIFT¹⁵⁵ ile hızlı ve güvenilir şekilde yerine ulaşmaktadır.¹⁵⁶

Akreditif talimatındaki şartlara uygun olarak malları yükleyen ihracatçı akreditif metninde belirtilmiş evrakları hazırlayarak bankasına ibraz eder. Bu aşamada ihracatçının bankası aldığı isme göre farklı hareket edecektir. Örneğin teyit bankası olarak akreditif ilişkisine katıldıysa ihracatçıdan teslim aldığı belgeleri inceleyerek, bir eksiklik ve yanlışlık yok ise ödeme yapar.¹⁵⁷ Yalnızca ihbar bankası olup ödeme görevi verilmeyen bir banka ise evrakları inceleyerek amir bankaya tahsile gönderir. Amir banka evrakların geldiğini ithalatçıya ihbar eder. İthalatçının malları gümrükten çekebilmesi için akreditif bedelini bankasına ödeyerek evrakları alması gerekmektedir. Amir bankanın tahsil ettiği akreditif bedelini ihracatçıya ödenmek üzere ihracatçının bankasına transfer etmesiyle akreditif süreci tamamlanır.¹⁵⁸

¹⁵³ Ekşi, s. 256.

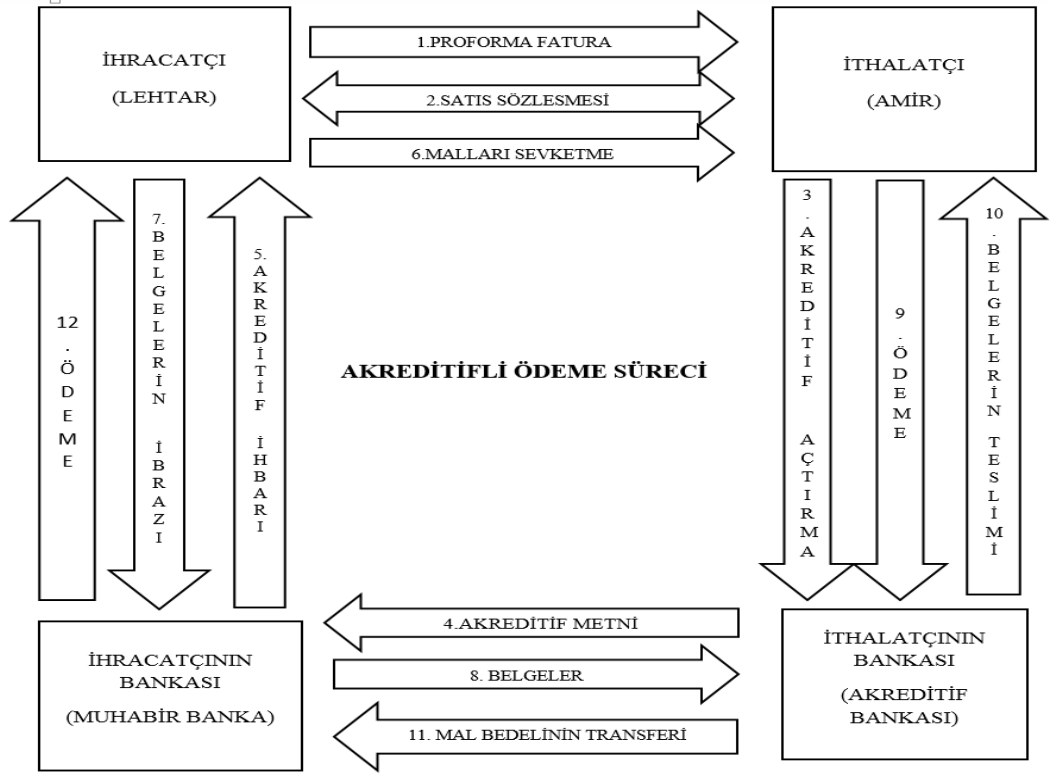
¹⁵⁴ Amir bankanın muhabir bankaya akreditifin açılması ile ilgili olarak gönderdiği mektuba küşat/açılış mektubu denir. Bkz. Ekici, s. 26.

¹⁵⁵ SWIFT, banka ve diğer finansal kuruluşların birbirlerine güvenli bir ortamda ödeme emirleri de dahil, her türlü mesaj göndermelerine imkan veren bir telekomünikasyon sistemidir. S.W.I.F.T. (Society For Worldwide Interbank Financial Telecommunication - Dünya Bankalararası Mali Telekomünikasyon Kurumu) adından da anlaşılacağı üzere; Uluslararası bir mali haberleşme sistemidir.1973 yılında A.B.D., Avusturya, Almanya, Belçika, Danimarka, Fransa, Finlandiya, Hollanda, İsveç, İsviçre, İngiltere, İtalya, Kanada, Lüksemburg ve Norveç olmak üzere toplam (15) ülkeden 239 banka bir araya gelerek ortak bir haberleşme şebekesini (S.W.I.F.T.) kurmuşlardır. Faaliyetlerine 1977 yılında başlayan S.W.I.F.T. şebekesinde, 2009 yılına gelindiğinde 209 ülkeden toplam 9008 kullanıcı bulunmaktadır. Türkiye S.W.I.F.T. sistemine Mart 1989 tarihinde katılmıştır. Bkz. Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication, “About SWIFT”, www.swift.com, (12.03.2019), s. 1.

¹⁵⁶ Ekşi, s. 257.

¹⁵⁷ Akın, s. 190.

¹⁵⁸ Kaymakçı ve diğerleri, s. 334.

Şekil 6: Akreditifli Ödeme Süreci

1.1.5.8. Akreditifin Fonksiyonları

Akreditifin Teminat, Ödeme ve Kredi olmak üzere üç fonksiyonu mevcuttur.

1.1.5.8.1. Ödeme Fonksiyonu

Akreditifin her şeyden önce bir ödeme aracı olduğunu söylemek mümkündür. Alıcı bu aracı kullanarak, aralarındaki sözleşmede kararlaştırılan belgeleri belirlenen zamanda bankaya ibraz eden satıcıya ödemeyi bir banka aracılığı ile yapmaktadır.¹⁵⁹

1.1.5.8.2. Teminat Fonksiyonu

Uluslararası ticarete aynı anda karşılıklı ifa mümkün olmayacağından taraflar arasında bir güvensizliğin bulunması normaldir. Bu güvensizliği ortadan kaldırmak

¹⁵⁹Yeniaras, s. 109.

için tercih edilen yollardan biri de ödemede akreditifin kullanılmasıdır. Akreditifin açılması ile birlikte ihracatçı, banka tarafından verilen ve temel ilişkiden bağımsız olan garanti benzeri bir teminat edinmiş olur. Böylece ihracatçı, akreditif konusu belgeleri tam ve eksiksiz olarak ibraz etmesi koşuluyla, alıcının ödemeden kaçınma veya ödemede sıkıntıya düşmesine bağlı rizikoların birçoğundan kurtulmuş olur.¹⁶⁰

1.1.5.8.3. Kredi Fonksiyonu

Akreditif hemen bütün hukuk sistemlerinde kredi veya benzeri kavramlarla ifade edilmektedir. Ancak akreditifin kredi fonksiyonu hususunda öğretilerde görüş birliği bulunmamaktadır. Akreditif, banka aracılığı ile vesaik karşılığı yapılan bir ödeme aracıdır. Akreditif açılmasını bankadan isteyen alıcının akreditif bedelini bankaya yatırması gerekmektedir. Banka bu meblağı kredi açarak karşılarsa veya poliçe ödeme, kabul ya da iskonto ettirmeyi kabul etse dahi, bu kredi akreditif işleminden değil banka ile müşterisi arasındaki kredi açma sözleşmesinden doğduğu için akreditifin kredi fonksiyonundan söz edilemez.¹⁶¹

Akreditifin bazı durumlarda kredilendirme işlevi de gördüğünü savunan görüşe göre, bazı akreditif çeşitlerinde alıcı veya satıcı kredi imkânına sahip olmaktadır. Örneğin, ertelemeli ödemeli akreditiflerde alıcı teslim aldığı malın bedelini ileriki bir tarihte ödeyebilmektedir. Böylelikle satıcı tarafından alıcıya sağlanmış bir kredi imkânına kavuşmaktadır.¹⁶²

Devredilebilir akreditiflerde ise, genellikle malın üreticisi olan ikinci lehdar, akreditif bedelinin tahsil edilmesi işlemine kadar satıcıya bir vade tanımış olmaktadır. Bu da lehdara sağlanmış bir çeşit kredi olarak kabul edilebilir. Akreditifin kredi fonksiyonundan bahsedilebilen bir diğer akreditif türü ise kırmızı kayıt (red clause) ve yeşil kayıt (green clause) akreditiflerdir. Söz konusu akreditiflerde satıcı tarafından

¹⁶⁰ Ömer Özkan, Hakan Tunahan ve Hasan Demir, “Avrupa Birliği- Türkiye ve Türki Cumhuriyetler Arasındaki Ticarete Kullanılabilecek Alternatif Bir Finansman Yöntemi: Karşılıklı Akreditif”, **Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi**, Cilt:1694-528, Sayı:6, 2005, s. 5.

¹⁶¹ Reisoğlu, s. 6; Erdoğan, s. 25; Doğan, s. 24.

¹⁶² Fatma Ceyda ÇIRAY, **Akreditifte Bankaların Hukuki Durumdan Sorumlulukları**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul, 2009, ss. 62-63.

henüz belgeler ibraz edilmeden akreditif bedelinin bir kısmı veya tamamı satıcıya ödendiğinden satıcının ödeme tutarı kadar kredilendirildiği kabul edilir.¹⁶³

1.1.5.9. Akreditif Çeşitleri

Akreditif çeşitlerinin, basit-belgeli; sorumluluk kıstasına göre; ödeme şekline göre ve bankacılık uygulamasından kaynaklanan akreditif ayırımına tabi tutulması mümkündür.

1.1.5.9.1. Basit Akreditif- Belgeli Akreditif

Bütün akreditif çeşitleri öncelikle basit veya belgeli olarak sınıflandırılabilirler. Basit ve belgeli akreditif türlerine ilişkin açıklamalar aşağıda yer almaktadır.

1.1.5.9.1.1. Basit Akreditif

Günümüzde, sadece seyahatlerde kullanılan basit akreditif, akreditifin ilk ortaya çıktığı dönemlerde ticari işlemlerde de kullanılmaktaydı. Akreditif amiri bankasına, lehtara herhangi bir belge ibrazı şartı aranmaksızın ödeme yapması yönünde talimat vermektedir. Basit akreditiflere örnek olarak seyahat çeklerine dönüştürülebilen kredi mektupları ya da itibar mektupları gösterilebilir.¹⁶⁴

1.1.5.9.1.2. Belgeli Akreditif

Günümüzde ticari işlemlerde belgeli akreditif kullanılmaktadır. Lehtarın mal bedelini bankadan talep edebilmesi için malları temsil eden belgeleri ibraz etmesi gerekmektedir. İncelenecek olan diğer akreditif çeşitleri aynı zamanda bir belgeli akreditiftir.¹⁶⁵

¹⁶³ Günay, s. 13.

¹⁶⁴ Doğan, s. 25.

¹⁶⁵ Doğan, s. 26.

1.1.5.9.2. Sorumluluk Kıstasına Göre Akreditif Çeşitleri

Bir akreditifin “Dönülebilir” veya “Dönülemez” olması lehtara karşı amir bankanın yükümlülüğünü ifade eder. Akreditifin açılış aşamasında her iki akreditif türü arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır.¹⁶⁶

1.1.5.9.2.1. Dönülebilir (Revocable) Akreditif

İhracatçılar tarafından genellikle tercih edilmeyen Dönülebilir Akreditif türünde ithalatçı ve/veya amir banka, ödeme anına kadar lehtarın rızası alınmadan ve hatta lehtara bilgi verilmeden akreditifi iptal edebilmekte veya değişiklik yapabilmektedir. Dönülebilir Akreditif ihracatçı açısından büyük risk taşımakla birlikte, amirin ve amir bankanın dönme hakkını hakkaniyetli kullanması ticari itibar açısından önemlidir.¹⁶⁷

Ayrıca, her ne kadar lehtara bilgi verilmeden akreditifin iptal edilebileceği hususu UCP 500’de düzenlenmiş olsa da, dönmenin veya akreditifte yapılacak değişikliklerin lehtara bildirilmesi dürüstlük kuralı gereğidir.¹⁶⁸

Amir, lehtarın temel ilişkiden doğan borcunu zamanında ve kurallara uygun olarak ifa etmediğini; amir banka ise, akreditif amirinin ödeme güçlüğüne düştüğünü öğrendiği durumda, lehtarın belgeleri ibraz edip ödeme talebinde bulunması anına kadar akreditiften dönebilir. Amir bankanın lehtar ile amir arasındaki ilişkinin kurallara uygun ifa edilmediği gerekçesiyle akreditiften dönebilmesi için akreditif amirinin talimatı olmalıdır. Akreditif amiri ödeme şartlarında kötüleşme olduğu gerekçesiyle amirin talimatı olmadan da dönme hakkını kullanabilir. Ancak her halükarda, malların gönderildiğini ispat eden belgelerin ibrazından sonra lehtara ödeme yapmadan akreditiften dönülmesi, hakkın kötüye kullanılması olacaktır.¹⁶⁹

Bununla birlikte, dönülebilir bir akreditifte muhabir banka veya amir banka adına işlem yapan başka sıfat altındaki bankalar akreditifin iptaline veya değiştirildiğine ilişkin bir bildirim almadan önce kendisine ibraz edilen belgelerin

¹⁶⁶ Moens and Gilies, s. 390.

¹⁶⁷ Özel, ss. 25-26.

¹⁶⁸ Tekinalp, ss. 598-599.

¹⁶⁹ Doğan, s. 28.

akreditif şartlarına uygun olduğunu saptayarak ödemede bulunduysa amir banka ödeme yükümlülüğünden kurtulamamaktadır.¹⁷⁰

Taşıdığı risk açısından dünyada kullanımı yok denecek kadar az olan Dönülebilir Akreditif türüne ilişkin UCP 600’de de herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Bu yüzden tarafların bu akreditif türünü tercih etmeleri halinde akreditiften dönme hakkının hangi durumlarda ve ne zamana kadar kullanılabilmesine ilişkin akreditif metnine şart yazılması çıkabilecek ihtilafları önlemek açısından önemlidir.¹⁷¹

1.1.5.9.2.2. Dönülemez (Irrevocable) Akreditif

Dönülemez Akreditif lehtarın rızası olmadan akreditif şartlarında herhangi bir değişiklik yapılamayan veya iptal edilemeyen akreditif türüdür. Lehtarın akreditif şartlarına uygun belgeleri ibraz etmesi halinde amir banka kesin bir ödeme yükümlülüğü üstlenmektedir. Bu tür akreditiflerde değişiklik yapılması lehtarın onayına bağlıdır. Dönülemez akreditiflerde amir bankanın kesin ödeme yükümlülüğünün tek bir istisnası olduğu kabul edilir. Akreditif şartlarının lehtarın hileli davranışları sonucunda tespit edildiği durumda bankanın kesin ödeme yükümlülüğünden bahsedilemez.¹⁷²

İthalatçının durumunun bozulması, akreditiften vazgeçmek istemesi, sipariş ettiği malları başka satıcıdan daha ucuza temin etmesi gibi sebeplerle akreditifi iptal edip ödeme yapmaktan kurtulamayacağı için ihracatçı açısından güvenilir ve uluslar arası ödeme şekilleri içerisinde en çok tercih edilen akreditif türüdür.¹⁷³

UCP 600’ün “Yorumlar” başlıklı 3 üncü maddesinde “ *bir akreditifin dönülemez olduğu belirtilmese dahi o akreditifin dönülemez olduğu hükme bağlanmıştır.*” Diğer bir ifade ile 600 no’lu broşüre göre açılan akreditifler aksi belirtilmedikçe dönülemez olarak kabul edilmektedir.¹⁷⁴

Dönülemez akreditif teyitli ve teyitsiz olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

¹⁷⁰ Ekici, s. 32.

¹⁷¹ Tekinalp, s. 597.

¹⁷² Doğan, s. 30.

¹⁷³ Turhan, s. 110.

¹⁷⁴ F. Kaya, s. 132.

1.1.5.9.2.2.1. Teyitli Akreditif (With Confirmation / Confirmed)

UCP 600'ün "Tanımlar" başlıklı 2. maddesinde Teyit, " *amir bankanın kesin yükümlülüğüne ek olarak teyit bankasının uygun bir ibrazı karşılayacağına veya iştirâ edeceğine ilişkin kesin bir yükümlülüğü olarak tanımlanmıştır.* " Tanımdan da anlaşılacağı üzere, akreditife teyidini ekleyen banka akreditifi açan bankanın sorumluluğunu üstlenerek, lehtarın uygun belgeleri ibraz etmesi halinde amir bankayla birlikte kesin bir ödeme yükümlülüğü altına girmektedir. Diğer bir ifade ile ihbar bankasının lehtara sadece akreditif açıldığını haber vermekle yetinmediği, aynı zamanda, kendisinin ödemeyi yapacağını taahhüt ettiği akreditifler teyitli dönülemez akreditif türü olarak adlandırılmaktadır.¹⁷⁵

Teyitli dönülemez akreditif türü özellikle alıcının ticari durumu hakkında kesin bilgiye sahip olmayan satıcılar tarafından tercih edilmektedir. Aynı zamanda döviz sıkıntısı çeken bazı ülkeler kendi bankalarına dışarıdan teyit komisyonu olarak döviz gelmesi için ihracatçıları bu tip akreditifi kullanmaları için zorlayabilirler.¹⁷⁶

Teyit bankasının lehtara ödeme yapması veya vadeli ödeme taahhüdü altına girmesini müteakip amir banka tarafından ödeme yapılmadığı durumlarda teyit bankası lehtara karşı herhangi bir yaptırıma gidemez veya lehtara ödeme yapmaktan kaçınmaz. Bu yüzden, teyitli ve dönülemez akreditifin lehtar açısından en avantajlı akreditif çeşitleri olduğu söylenebilir.¹⁷⁷

1.1.5.9.2.2.2. Teyitsiz (Unconfirm, No Confirmation) Akreditif

Teyitli akreditifin tersine, akreditife teyidini eklemeyen muhabir banka yalnızca lehtara akreditifin açıldığını haber verecek, herhangi bir ödeme sorumluluğu üstlenmeyecektir. Akreditifte teyidin amacı, lehtarın amir banka riskini ortadan kaldırarak akreditifteki şartları yerine getirdiği takdirde, teyit veren bankanın amir bankadan bağımsız olarak ödeme yapmasını sağlayıp ikinci bir güvence almaktır.¹⁷⁸ Teyitsiz akreditifler ise ihracatçıya ödeme güvencesi sağlamadığı için,

¹⁷⁵ Tekinalp, s. 602.

¹⁷⁶ Ekici, s. 34.

¹⁷⁷ Turhan, s.111.

¹⁷⁸ Yılmaz ve diğerleri, s. 46.

yalnızca ithalatçıya, amir bankaya ve satış yapılan ülkeye güvenildiği ve sözleşme konusu malların kolayca bir başkasına satılabilir nitelikte olduğu durumlarda ihracatçı tarafından tercih edilebilmektedir.¹⁷⁹

Teyitsiz akreditiflerde muhabir banka akreditifin açıldığını veya akreditifte değişiklik yapıldığını lehtara bildirimle görevlendirilmiş bir banka olabileceği gibi belgeleri incelemek ve kurallara uygun bulması halinde ödeme yapmak hususunda yetki verilmiş ödeme bankası da olabilir. Ödeme bankası ile teyit bankası arasındaki en önemli fark, ödeme bankasının amir bankadan bağımsız ve asli olarak lehtara karşı ödeme sorumluluğu bulunmaması, teyit bankasının ise uygun ibraz karşılığında lehtara ödeme yapmasının zorunlu olmasıdır. Ödeme ile görevlendirilmiş ve bu görevi kabul etmiş ödeme bankası uygun ibraz karşılığında lehtara ödeme yapmaz ise, lehtara karşı sorumluluk amir bankaya ait olur. Nitekim teyitsiz akreditiflerde ödeme sorumluluğu amir bankanıdır.¹⁸⁰

1.1.5.9.3. Ödeme Şekline Göre Akreditif Çeşitleri

Ödeme şekline göre akreditifler, ibrazda, vadeli, peşin, kabul kredili ve iştirak akreditifleridir.

1.1.5.9.3.1. İbrazda Ödemeli Akreditif

Görüldüğünde ödeme olarak da ifade edilen İbrazda ödemeli(sight payment) akreditiflerde, lehtar yüklemeyi müteakip gerekli belgeleri bankasına ibraz ederek akreditif bedelini almaya hak kazanır. Ancak ibrazda ödemeli akreditiflerin ön koşulu ihracatçının akreditif belgelerini teyit bankasına veya ödeme yapmakla görevlendirilmiş ödeme bankasına ibraz etmesidir. Aksi halde, muhabir bankanın teslim aldığı belgeleri amir bankaya göndermesi gerekmektedir.¹⁸¹

İbrazda Ödemeli Akreditif ifadesi ile akreditif metni içinde istenilen belgelerin ibraz edilmesi kastedilmektedir. Ancak bu tanımın ödeme yapacak bankanın belgeleri teslim aldığı anda ödeme yapmak zorunda olduğu anlamına

¹⁷⁹ Özel, s. 28.

¹⁸⁰ Doğan, ss. 32-33.

¹⁸¹ Dölek, s. 60.

gelmediği açıktır. Banka teslim almış ve UCP 600'ün 14. maddesine göre azami beş banka iş gününde incelemiş olduğu belgelerin “uygun ibraz” (complying presentation) olduğuna karar verirse ödemeyi yapacaktır.¹⁸²

1.1.5.9.3.2. Vadeli Akreditif (Deferred Payment Credits)

Ertelemeli Ödemeli Akreditif olarak da adlandırılan vadeli akreditifler, aralarındaki anlaşmaya dayanarak ihracatçının ithalatçıya mal bedelinin ödenmesinde bir vade tanınması anlamına gelmektedir. Reisoğlu'nun görüşüne göre, bu tür akreditiflerde vadeli olan sadece ödeme olduğu için ertelemeli ödemeli akreditif ifadesini kullanmak daha doğrudur.¹⁸³ Ancak doktrinde vadeli akreditif ifadesinin yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir.

Akreditif bedelinin vadeli olarak ödeneceği konusunda anlaşılması durumunda, ithalatçı ihraç konusu mal bedelini, mala ilişkin belgelerin muhabir bankaya ibrazı esnasında değil, ihracatçı ile mutabık kaldığı bir vadede öder. Vadeli akreditiflerde banka lehtara, ödeme tarihi ve miktarını içeren ve kambiyo belgesi niteliği taşımayan bir taahhütname verir. Ancak bu taahhüt akreditifin bir teyidi hükmünde olmayıp dönülebilir bir vadeli akreditifte akreditif amirinin her zaman akreditiften dönmesi mümkündür. Vadeli akreditifin amacı alıcıya teslim aldığı malı kontrol etmesi için muayyen bir süre tanımak değil bir ödeme kolaylığı sağlamaktır. Buna rağmen, ithalatçının ödeme vadesi içerisinde teslim aldığı malın ayıplı olduğunu tespit etmesi halinde mahkemeye başvurup ihtiyati tedbir kararı alarak ödemeyi durdurma imkânı vardır.¹⁸⁴

Vadeli Akreditifler ithalatçının finansman zorluğu yaşadığı durumlarda tercih edilir. Bu vade içerisinde ithalatçı malları değerlendirerek ödeme yapacağı finansmanı sağlar. Ancak, akreditif bedeli malların tesliminden sonraki bir tarihte ödeneceğinden satıcı için riskli bir işlemdir. Bu bakımdan, birbirlerini iyi tanıyan ve güvenen tacirler tarafından tercih edilebilir.¹⁸⁵

¹⁸² Tekinalp, s. 633.

¹⁸³ Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, s. 90.

¹⁸⁴ Erdoğan, ss. 35-36.

¹⁸⁵ Kostakoğlu, s. 1096.

Ödeme vadesi akreditif şartlarına göre hesaplanmaktadır. Örneğin, yükleme tarihinden 90 gün sonra, belgelerin ibrazından 60 gün sonra, sevk tarihinden 120 gün sonra vb.¹⁸⁶

1.1.5.9.3.3. Kabul Kredili Akreditif (By Acceptance/ Acceptance)

Vadeli Akreditiflerde olduğu gibi ihracatçıya ödeme yapmak için belirli bir vade imkânı sunan Kabul Kredili Akreditiflerde farklı olarak amir banka adına düzenlenmiş bir poliçe bulunmaktadır. Kabul Kredili Akreditiflerde lehtar akreditif belgelerine poliçe de ekler. Ödemenin, belli bir tarihte poliçe karşılığında yapıldığı bu akreditif türü daha çok deniz aşırı satışlarda tercih edilmektedir.¹⁸⁷

Lehtar tarafından ibraz edilen akreditifte belirtilen şartlara uygun olarak düzenlenen poliçenin ve akreditifte istenilen diğer belgelerin, amir banka veya görevli banka tarafından uygun bulunmasıyla poliçe vadesinde ödeme yapılır. Poliçe vadeleri 30, 60, 90, 120 veya 180 gündür. Ancak, kabul kredili akreditiflerde poliçelerin vadesinden önce iskonto ettirilerek paraya çevrilmesi mümkündür. Bu yönüyle bir ihracat finansman aracı olarak kabul edilir. Ayrıca, vadeli akreditiflerde olduğu gibi ithalatçıya mal bedelini vadeli ödeme imkânı sağlayan ithalat finansman aracıdır.¹⁸⁸

1.1.5.9.3.4. İştirak Akreditifleri

İştirak akreditifi, mal bedelinin lehtarın ibraz ettiği belgelerin iştirak yetkisi verilen bir banka tarafından satın alınarak ödendiği akreditif türüdür. Belgeleri satın alan banka bunları amir bankaya veya teyit bankasına ibraz ederek akreditif bedelini alır. Ayrıca, iştirak bankası ödeme maliyetini de akreditif taraflarından birine yansıtmaktadır. Ödeme maliyeti, iştirak bankasının ödeme yaptığı tarih ile kendisine ödeme yapılacak tarih arasındaki süre dikkate alınarak hesaplanan faiz miktarıdır.¹⁸⁹

¹⁸⁶ Akın, s. 192.

¹⁸⁷ Erdoğan, s. 33.

¹⁸⁸ Kaymakçı ve diğerleri, s. 336.

¹⁸⁹ Özalp, UCP 600, s.54.

İştirâ bankası akreditifte belirtilen belirli bir banka olabileceği gibi banka ismi belirtilmeyerek herhangi bir bankanın (available with any bank by negotiation) iştirâ yapabileceğine de karar verilebilir. İştirâ yetkisinin belirli bir bankaya verilmesi haline “sınırlı iştirâ akreditifi”, herhangi bir bankaya verilmesi haline ise “serbest iştirâ akreditifi” denilmektedir. Ancak amir banka akreditifte uygun belgelerin ibrazı halinde nihai ödeme bankası durumunda olduğu için aynı zamanda iştirâda bulunması söz konusu değildir.¹⁹⁰

1.1.5.9.3.5. Peşin Ödemeli Akreditifler (Red Clause/Down Payment)

Ön ödemeli akreditif olarak ifade edilen peşin ödemeli akreditiflerde, akreditif bedelinin kısmen veya tamamen ödenmesi söz konusudur. Peşin ödemeli akreditif ya Kırmızı Şartlı Akreditif (Red Clause L/C) ya da Yeşil Şartlı Akreditif (Green Clause L/C) olarak işlem görür. Doğan’ın görüşüne göre, kırmızı ve yeşil kayıtlı akreditifler peşin ödemeli akreditifler olarak ifade edilse de, bu akreditif türlerinde mal bedeli gerçekte peşin olarak değil, mal bedelinin bir kısmı belgelerin ibrazından önce ödenmektedir. Bu sebeple bu tür akreditiflerin ön ödemeli akreditif olarak adlandırılması daha uygundur.¹⁹¹

Günümüzde hemen hemen hiç kullanılmayan Kırmızı Şartlı Akreditifler, teleks ve SWIFT gibi teknolojik araçların kullanılmadığı eski zamanlarda düzenlenen akreditif mektuplarına, peşin ödenecek bedelin dikkat çekmesi için kırmızı renkte yazıldığından dolayı bu ismi almıştır. Akreditif konusu malların üretimi veya tedariki için satıcıya finansman sağlayan Kırmızı Şartlı Akreditifte mal bedelinin tamamı veya bir kısmı akreditifte talep edilen belgelerin ibrazından önce satıcıya peşinen ödenir.¹⁹²

Yeşil Şartlı Akreditif ise Kırmızı Şartlı Akreditifin geliştirilmiş halidir. Kırmızı Şartlı akreditiflerde olduğu gibi ihracatçının malları sevk etmesinden önce akreditiften tahsilat yapılmasına olanak sağlar. Ancak, Yeşil Şartlı Akreditiflerde peşin ödemenin yapılabilmesi için malın akreditifte belirtilen kişi veya banka adına depolandığını gösteren ambar teslim makbuzunun satıcı tarafından bankaya ibraz

¹⁹⁰ Çiray, s. 77.

¹⁹¹ Doğan, s. 34.

¹⁹² Özalp, Rezerv K., s. 46.

edilmesi gerekmektedir. Ambarlama firması tarafından düzenlenen ve malın miktar ve değerini belirten ambar teslim makbuzları ithalatçının riskini bir ölçüde azaltmaktadır.¹⁹³

1.1.5.9.4. Banka Uygulamasından Kaynaklanan Akreditif Çeşitleri

Banka uygulamasından kaynaklanan akreditif çeşitleri, yenilenen akreditif, sırt sırta akreditif, devredilebilir akreditif ve teminat akreditifleridir.

1.1.5.9.4.1. Yenilenen (Revolving-Rotatif) Akreditif

Yenilenen Akreditif UCP 600'de düzenlenmemiş olup banka uygulamasından kaynaklanan bir akreditif çeşididir. Bu akreditif türünün amacı, defalarca akreditif açılmasından kaynaklanan zaman kaybı ve masrafları ortadan kaldırmak suretiyle sürekli bir iş ilişkisi olan taraflara kolaylık sağlamaktır.¹⁹⁴ Nitekim Yenilenen Akreditif taşıdığı şartlara göre kullanıldıkça otomatikman yenilenecek tekrar kullanılabilir. Birbirleri ile uzun dönemli ticari ilişki içerisinde olan tacirler, aynı şekilde tekrar eden satım işlemleri için tek bir Yenilenen Akreditif açmaları halinde belirli aralıklarla yapılan her bir mal sevkiyatında ayrı bir akreditif açmak zorunda kalmayıp, satıcı sevki yapılan mala ilişkin belgeleri ibraz etmesi halinde akreditif bedelini tahsil edebilecektir.¹⁹⁵

Süreye ve tutara bağlı olarak yenilenen akreditif açılabilir. Bir akreditif belirli bir devrede her dönem sabit bir miktar için yenileniyorsa süreye bağlı olarak yenilenen akreditif söz konusudur. Süreye bağlı olarak yenilenen akreditif de birikimli veya birikimsiz olmak üzere iki çeşittir. Birikimli yenilenen akreditifte dönem içinde kullanılmayan miktar bir sonraki dönemde kullanılabilirken, birikimsiz yenilenen akreditifte bir sonraki döneme devir yapılması mümkün değildir. Örneğin, her ay 10.000 dolarlık yükleme yapılacağına ilişkin yenilenen akreditif açıldı ve bir ay 8.000 dolarlık yükleme yapıldı ise, birikimli yenilenen akreditifte bir sonraki ay 12.000 dolarlık yükleme yapılması mümkün iken birikimsiz yenilenen akreditifte bir sonraki ay yalnızca 10.000 dolarlık yükleme yapılması mümkündür.¹⁹⁶

¹⁹³ Turhan, s. 139.

¹⁹⁴ Somuncuoğlu, TBK Işığında Akreditif, s. 28.

¹⁹⁵ Ekici, s. 36.

¹⁹⁶ Özel, s. 59.

Tutara bağılı olarak yenilenen akreditifler ise belirli bir süre ile sınırlı olmayıp akreditif şartlarında belirlenen toplam tutara bağılı olarak satıcının her sevkiyatından sonra otomatik olarak yenilenir.¹⁹⁷ Örneğin, akreditif şartında 250.000 dolar limit tespit edilen 50.000 dolar tutarında yenilenen bir akreditif açıldığında, satıcı toplam beş kez 50.000 dolar tutarında sevkiyat yapabilecektir.¹⁹⁸

Tarafları her defasında akreditif açtırma külfetinden, gereksiz formalitelerden, vakit ve masraftan kurtardığı için süreklilik arz eden ticari ilişkilerde tercih edilen yenilenen akreditif açılabilmesi için amirin bankasından yenilenebilir akreditif açılma talebinde bulunması lehtarın yenilenebilir akreditif açılmasını kabul etmesi, diğer bir ifadeyle tarafların bu konuda mutabakat sağlaması gerekir. Bankanın yenilenir akreditif talebini kabul edip amir ile akreditif sözleşmesi yapması halinde, amirin herhangi bir talebine ihtiyaç duyulmaksızın temel ilişkide belirlenen şartlar çerçevesinde akreditif kendiliğinden yenilenir.¹⁹⁹

1.1.5.9.4.2. Sırt Sırta Akreditif (Back To Back L/C)

Sırt sırta akreditif, akreditif lehtarı ihracatçının akreditif konusu eşyanın üreticisi olmadığı, söz konusu malın satışına aracılık ettiği durumda kullanılabilen bir akreditif türüdür. Sırt sırta akreditifte, adından da anlaşılacağı üzere birbirine dayanan iki ayrı akreditif söz konusudur. Birinci akreditifin lehtarı sırt sırta akreditifin amiri konumdadır. Sırt sırta akreditifin şartları birinci akreditifte yer alan şartlar göz önünde tutularak hazırlanmasına rağmen bu iki akreditif sözleşmesi hukuki açıdan tamamen birbirinden bağımsızdır.²⁰⁰

Sırt sırta akreditiflerde, aracı kendi lehine açılan akreditifi bankasına teminat olarak göstererek malın üreticisi lehine başka bir akreditif açtırır. Kendi lehine açılan akreditifte lehtar konumunda olan aracının ülkesindeki muhabir banka sırt sırta akreditifi açarak üreticinin ülkesindeki bir banka kanalıyla ikinci lehtar olan üreticiye akreditifi haber verir. Malın üreticisi sevk ettiği mala ilişkin belgeleri ibraz ettiğinde kendisine ödeme yapılır. Belgelerin aracının ülkesinde bulunan ilk akreditifin muhabir bankası ikinci akreditifin amir bankası olan bankaya ulaşmasını müteakip

¹⁹⁷ Erdoğan, s. 36.

¹⁹⁸ Ekici, s. 36.

¹⁹⁹ Doğan, s. 37.

²⁰⁰ Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, s. 98.

banka, aracı tarafından ibraz edilen ilk akreditifte istenilen belgeleri alıcıya iletmek üzere amir bankaya gönderir ve iki akreditif değeri arasındaki farkı komisyon olarak aracıya öder.²⁰¹

Sırt sırta akreditiflerde, birinci akreditifte muhabir banka olan aracının bankasının ikinci akreditifte amir banka olması ve asıl satıcıya karşı kesin ödeme taahhüdü altına girmesi nedeniyle kendini güvenceye alacak bazı tedbirlerde bulunabilir. Birinci akreditifin teminat olması dışında bazı ek teminatlar talep edebileceği gibi birinci akreditifin teyitli akreditif olarak açılmasını da isteyebilir. Böylelikle kendi onayı dışında akreditifte bir değişiklik yapılamayacaktır. Nitekim aracının bankasının ilk akreditifin amir bankası tarafından ramburse edilebilmesi akreditif şartlarına uygun belgeleri göndermesine bağlıdır. İkinci akreditifin amir bankası olarak asıl satıcıya ödemede bulunduğu için aracının uygun belgeleri ibraz etmemesi durumunda yaptığı ödemenin ramburse edilmemesi riski bulunmaktadır.²⁰²

1.1.5.9.4.3. Devredilebilir (Transferable L/C) Akreditif

Kullanılış amacı bakımından sırt sırta akreditife benzerlik gösteren, ancak kullanımına ilişkin usul ve esaslarında büyük farklılıklar bulunan Devredilebilir Akreditifler UCP 600'ün 38.maddesinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Devredilebilir akreditifler de tarafların finansman ihtiyacını karşılamak üzere uygulamada ortaya çıkmıştır. İhracatçının aynı zamanda imalatçı olmadığı durumlarda ihracatçı imalatçı ile ithalatçı arasında bir nevi köprü vazifesi görmekte, imalatçıdan tedarik ettiği malın bedelini ithalatçıdan tahsil edilen mal bedel ile ödemektedir. Böylece aracı ihracatçı, bu alım-satım işleminde kendi ekonomik kaynaklarını kullanmayarak, ithalatçı tarafından açılan akreditifi imalatçıya devretmekte ve aradaki farkı kendisi almaktadır.²⁰³

Devredilebilir Akreditifler özellikle devredilebilir “transferable” olduğunu belirten akreditif anlamına gelir ve ilk lehtarın talebi üzerine kısmen veya tamamen ikinci bir lehtarın kullanımına bırakılabilir. Akreditife “bölünebilir”, “parçalanabilir”, “temlik edilebilir”, “aktarılabılır” gibi ifadelerin yazılması devredilebilir akreditifi

²⁰¹ Ekici, ss. 34-35.

²⁰² Özel, ss. 56-57.

²⁰³ Doğan, s. 39.

meydana getirmez. Nitekim lahtarın kendi ülkesi mevzuatı uyarınca sahip olduğu akreditifi temlik hakkı yalnızca parasal fonların devrine ilişkin olup devredilebilir akreditiflerde olduğu gibi akreditiften doğan sorumluluğun devrini kapsamaz.²⁰⁴

İhracatçı aksi kararlaştırılmadıkça devir ile ilgili bütün masrafları(komisyon, ücret ve yapılan masraflar gibi) üstlenmelidir. Devir giderlerinin ilk lehtar olan ihracatçı tarafından karşılanmasına ilişkin bu hüküm ikinci lehtarla hiçbir bağlantısı bulunmayan devir bankasına bir koruma sağlamaktadır.²⁰⁵

Akreditiflerin ilk lehtar tarafından bir ya da birkaç kişiye devredilmesi mümkün iken, ikinci lehtar tarafından kendisine devredilen akreditifin başka kişilere devredilmesi mümkün değildir. Ancak ilk lehtar üçüncü bir lehtar olarak görülmez. Diğer bir ifadeyle, ikinci lehtarın kendisine devredilen akreditifi yeniden ilk lehtara devretmesi mümkündür. Diğer taraftan, akreditif şartlarında kısmi sevkiyatlar veya malın kısmi çekilmesi yasaklanmış ise devredilebilir akreditifin sadece tek bir ikinci lehtar tarafından kullanılabilmesi söz konusu olur.²⁰⁶

Akreditif, kural olarak, sadece orijinal akreditifte belirtilen şartlarla devredilebilir. Ancak istisnaen akreditif tutarı, akreditifte belirtilen herhangi bir birim fiyatı, vade tarihi, ibraz süresi, en geç yükleme tarihi veya yükleme için verilen süre gibi bazı şartlarda değişiklik yapılabilir. Devredilebilir Akreditif amir banka tarafından açılrsa da devir işlemi devir bankası tarafından gerçekleştirilir. Devir Bankası UCP 600 38/b maddesinde, “ *akreditifi devreden görevli banka veya herhangi bir banka nezdinde kullanılabilir bir akreditifte amir bankanın akreditifi devretmesi için özel yetki verdiği ve akreditifi devreden banka olarak tanımlanmıştır.*” Devir şartları devir bankasınınca belirlenmekte olup amir banka tarafından akreditifin devredilebilir olduğunun belirtilmesi devir bankasını bağlayan bir husus değildir. Devrin gerçekleşmesi sadece devir bankasının uygun görmesine bağlıdır.²⁰⁷

1.1.5.9.4.4. Teminat Akreditifleri (Stand By Letter Of Credits)

Buraya kadar yer verilen akreditif türlerinin hepsinde lehtarın uygun belgeleri ibraz etmesi üzerine bankaların ödeme yapacağı garantisi bulunmaktaydı. Bir ödeme

²⁰⁴Somuncuoğlu, TBK Işığında Akreditif, s.29

²⁰⁵ Somuncuoğlu ve diğerleri, ss. 97-99.

²⁰⁶Somuncuoğlu ve diğerleri, ss. 97-99.

²⁰⁷ Doğan, s. 40.

aracı olmaktan çok bir garanti aracı olan teminat akreditiflerinde ödeme ise, belirli bir belgenin ibrazı halinde değil, hatalı ve olumsuz bir durumun ortaya çıkması halinde yapılmaktadır.²⁰⁸

Teminat akreditiflerinde belgelerin ibrazı halinde değil, hatalı ve olumsuz bir davranış için ödeme yapıldığından akreditif açan banka yüksek risk altındadır. Çünkü amir bankanın lehtara parayı ödeyen görevli bankayı ramburse etmesi gerekir ki akreditif amirinin hem sözleşme yükümlülüğünü yerine getirmemesi hem de bankaya ödeme yapamayacak duruma düşmesi olasıdır. Bunun için amir bankanın teminat akreditifini açmadan önce durumu iyi değerlendirmesi gerekir.²⁰⁹

Örneğin, çoğunlukla müteahhitlik işlerinde kullanılan teminat akreditifleri, yurtdışında inşaat işini yüklenen firma(amir) tarafından inşaat işini yaptıran taraf lehine açılır. Amirin sözleşme kurallarına uygun olarak inşaatı tamamlamaması durumunda lehtara banka tarafından ödeme yapılır. Teminat akreditifleri bazen ihracatçı tarafından ithalatçı lehine de açılmaktadır. İhracatçı tarafından hasarlı veya bozuk malın gönderilmesi üzerine ithalatçı teminat akreditifine dayanarak bankadan kendisine ödeme yapılmasını isteyebilir.²¹⁰

Teminat akreditifleri bir çeşit garanti mektubu olup Amerikan bankalarının garanti mektubu düzenlemelerinin yasaklanması üzerine Amerikan bankacılık uygulamasında teminat akreditifleri kullanılmaya başlanılmıştır. Sözleşme yükümlülüğünün yerine getirilmemesi durumunda ödeme güvencesi veren teminat akreditiflerinin dünya çapında kullanımının gün geçtikçe artmasıyla birlikte bu finansal ürün için yeni kurallar oluşturulması ihtiyacı hasıl olmuştur. Ticari akreditifler için geliştirilen UCP kuralları gibi MTO tarafından kısaca ISP 98²¹¹ olarak tanımlanan “Uluslararası Teminat Akreditifi Uygulamaları” kuralları geliştirilip kullanıma sunulmuştur.²¹²

²⁰⁸ Yılmaz ve diğerleri, s. 94.

²⁰⁹ Özel, s. 61.

²¹⁰ Ekici, s. 37.

²¹¹ ISP 98 kuralları Teminat Akreditifleri için geliştirilmiş olup, MTO tarafından 1998 yılında yayınlanmıştır.

²¹² Özalp, UCP 600, s. 42.

1.1.5.10. Akreditifte Tarafların Hak ve Borçları

Akreditifte tarafların hak ve borçları aşağıda incelenmiştir.

1.1.5.10.1. Alıcının Hak ve Borçları

Akreditifli ödemelerde alıcının asli yükümlülüğü sözleşme şartlarına uygun olarak ve süresi içerisinde akreditif açtırmaktır. Bunun yanında, alıcının satıcıya karşı yükümlülüklerinden biri de satıcı tarafından ibraz edilen belgeleri kabul etmektir.

1.1.5.10.1.1. Akreditifin Açılması

Para borcunun ifası amacına hizmet eden “akreditifin açılması”, alıcının satış parasının ödenmesi yükümlülüğünün yanında asli yükümlülük olarak kabul edilmektedir.²¹³ Alıcı ile satıcının satım sözleşmesinde ödemenin akreditif yoluyla gerçekleştirileceğini kararlaştırmaları halinde, alıcının akreditif açılmasını teminen bir başvuru formu doldurarak bankasına başvurması gerekmektedir. Doktrinde akreditif teklifi, akreditif başvurusu, akreditif emri, akreditif talimatı gibi çeşitli şekillerde isimlendirilen ²¹⁴ bu başvuru formunda yer alan bilgilerin satış sözleşmesine uygun olması önemlidir. Diğer bir ifade ile akreditif şartları ile satış sözleşmesi şartları aynı olmalıdır. Satış akdinden farklı olan akreditif şartları lehtar tarafından reddedilmediği takdirde lehtarın satış şartlarındaki değişiklikleri kabul etmiş olduğu iddia edilecektir.²¹⁵

Alıcının akreditifi satış sözleşmesinde belirlenen süre içerisinde açtırması gerekir. Satış sözleşmesinde akreditifin açılma süresine ilişkin bir düzenleme yapılmamışsa satış sözleşmesi bakımından yetkili hukuka göre akreditif açılması borcunun zamanı tespit edilmelidir. Nitekim taraflar arasındaki temel sözleşmede yetkili hukukun Türk hukuku olması durumunda Türk Borçlar Kanunu'nun 90 ıncı maddesi uyarınca akreditifin makul bir süre içerisinde açılması gerekir. Makul sürenin tespiti konusunda doktrinde iki farklı görüş bulunmakta olup, ilk görüşe göre alıcı akreditifi derhal açtırmalıdır. Doğan'ın da savunduğu diğer görüşe göre ise,

²¹³ Doğan, s. 182.

²¹⁴ Özel, s. 33.

²¹⁵ Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, s. 127.

akreditif en geç satıcının malları gönderme imkânına sahip olduğu zamana kadar açılabilir.²¹⁶

Alicının akreditif açılması borcunu yerine getirmiş sayılması için amir banka ile satış sözleşmesinde belirlenen şartlara uygun ve süresi içerisinde bir akreditif sözleşmesi yapması yeterli değildir. Lehtara amir banka veya lehtarın ülkesinde bulunan Muhabir banka tarafından ihbar edilmeyen bir akreditif sözleşmesi alıcıyı akreditif açılması borcundan kurtarmayacaktır. Diğer bir ifade ile açılmış olan bir akreditifin lehtara bildirilmemesinden dolayı doğacak sorumluluk akreditif amirine, yani temel ilişkinin alıcısına aittir.²¹⁷

1.1.5.10.1.2. Belgelerin Kabul Edilmesi

Akreditif işleminde alıcının bir diğer borcu ise lehtar tarafından akreditif şartlarına uygun olarak ibraz edilen belgeleri kabul etmesidir. Diğer bir ifadeyle, belgeler akreditif şartlarına aykırı değilse ve birbirleri ile çelişmiyorsa alıcı bu belgeleri almalıdır. Nitekim alıcının akreditif konusu malları gümrükten çekebilmesi de, mallara ilişkin belgeleri ilgili gümrük idaresine ibraz etmesi ile mümkün olabileceğinden, lehtar tarafından bankaya teslim edilen belgeleri alıcının bir makbuz karşılığında bankasından teslim alması gerekir. Aksi halde, banka malları gümrükten çekmeye mecbur kalacak veya mallar gümrükçe satışa çıkarılacaktır.²¹⁸

1.1.5.10.2. Satıcının Hak ve Borçları

1.1.5.10.2.1. Akreditif Açılmasına İştirak Etme

Akreditif açma borcu temel ilişkinin alıcısı durumunda olan akreditif amirine ait olsa da, akreditif açılması için gerekli bilgi ve belgeleri alıcıya sağlamak da satıcının sorumluluğundadır. Malın hangi vasıta ile gönderileceği, hangi gemi ile taşınacağı, yükleme ve boşaltma limanlarının neresi olacağı gibi bilgilerin akreditif metninde yer alması gerektiğinden bunlar, satıcı tarafından akreditif açılmadan önce alıcıya bildirilmelidir. Bunun yanı sıra satıcı, ülkesinde geçerli olan kambiyo

²¹⁶ Doğan, ss. 184-185.

²¹⁷ Günay, s. 57.

²¹⁸ Özel, s. 37.

mevzuatı hakkında alıcıya gerekli bilgileri vermeli, malın ülkeden giriş ve çıkışı için alıcının alması gerekli izinleri almasına yardımcı olmalıdır. Diğer bir ifade ile satıcı, objektif iyi niyet ilkesi uyarınca, malların alıcıya teslim edilme anına kadar alıcı tarafından yapılacak tüm işlemlerin icrasına katılmalıdır.²¹⁹

1.1.5.10.2.2. Belgelerin Süresi İçerisinde İbraz Edilmesi

Ödemenin akreditifle yapılacağıın kararlaştırıldığı uluslararası satım sözleşmelerinde alıcının akreditif açtırma borcunun karşısında satıcının da akreditif şartında öngörülen belgeleri hazırlayarak ibraz etme ve malları sözleşmeye uygun olarak hazırlayarak sevk etme borcu bulunmaktadır. Satıcının sözleşmeye uygun olarak hazırladığı malları alıcıya göndermiş olması mala ilişkin belgelerin ibraz edilmediği durumlarda bir anlam ifade etmemektedir. Nitekim alıcı malları temsil eden belgeler eline ulaşmadan malların mülkiyet hakkını haiz olduğunu ispatlayamayacak ve malları gümrükten teslim alamayacaktır. Bu nedenle, akreditifli ödemede belgeleri ibraz borcu, TBK. nın 207. maddesi uyarınca satıcının asli borcu olarak kabul edilmelidir.²²⁰

Lehtarın belge ibrazında dikkat etmesi gereken hususlar ile süresi içerisinde ve uygun belge ibraz etmemesi durumunda doğacak hukuki sorumluluğu çalışmamızın ikinci bölümünde ayrıntılı olarak incelenecektir.

1.1.5.10.3. Amir Bankanın Hak ve Borçları

1.1.5.10.3.1. Akreditif Açma ve İhbar

Akreditif ilişkisinin asli borçlusu durumunda olan amir bankanın alıcının talimatlarını yerine getirme konusunda çeşitli sorumlulukları bulunmaktadır. Amir banka amirin doldurduğu akreditif açtırma teklif mektubunda öngörülen şartlara uygun olarak akreditifi açmalı ve süresi içinde lehtara ihbar etmelidir. Amir bankanın akreditif açmada veya ihbarda gecikmesi nedeniyle satıcının temel sözleşmeyi feshetmesi durumunda amir bankanın alıcıya karşı sorumlu olacağı kabul

²¹⁹ Günay, ss. 69-71.

²²⁰ Doğan, ss. 195-196.

edilmektedir.²²¹ Ayrıca, bankanın mücbir bir sebep olmaksızın açılan akreditifi uygun bir sürede lehtara ihbar etmemesi halinde alıcının akreditifi feshetme hakkı doğmaktadır.²²²

Akreditif açmak istemediği durumlarda amir banka bu konu hakkında makul bir süre içinde alıcıya bilgi vermelidir. Amir banka alıcının talebini reddettiğini makul bir süre içerisinde bildirmezse veya alıcıda akreditifi açacağı izlenimi uyandırarak alıcının bazı masraflar yapmasına neden olduysa, alıcının uğramış olduğu zarardan sorumlu olur. Akreditifi açmayı kabul eden amir bankanın akreditifin açılması ve ihbarı aşamalarında amire karşı bir takım yükümlülükler de üstlendiği kabul edilmektedir. Örneğin, amir bankanın akreditifi açmayı kabul etmesiyle birlikte aralarındaki vekâlet ilişkisinin gereği olarak akreditif amirine danışmanlık yapma, ayrıca lehtarın ödeme kabiliyeti ve güvenilirliği hakkında bilgi sahibi ise bu bilgileri amirle paylaşma gibi yükümlülükleri doğar.²²³

1.1.5.10.3.2. İbraz Edilen Belgelerin Süresi İçerisinde İncelenmesi

Lehtarın akreditife uygun belgeleri bankaya sunmasıyla birlikte, bankanın amire karşı, belgeleri kabul etme ve süresi içinde inceleme yükümlülüğü doğar. Bankanın yaptığı inceleme sonunda akreditife uygun belge ibraz edildiğini tespit etmesi halinde lehtara ödeme yapması gerekirken, ibrazın uygun olmadığına karar vermesi durumunda ise uygun olmayan belgeleri kabul etmemek ve lehtara ödeme yapmaktan kaçınma yükümlülüğü ortaya çıkar. Aksi halde, doğacak zararları tazmin yükümlülüğü gündeme gelir.²²⁴

Konunun önemine binaen, bankanın belgeleri inceleme yükümlülüğünün ölçüsü ve belgeleri incelerken uyulması gereken süre şartı çalışmamızın ikinci bölümünde ayrıntılı olarak incelenecektir.

²²¹ Erdoğan, s. 94.

²²² Özel, s. 38.

²²³ Günay, ss. 89-90.

²²⁴ Doğan, s. 205.

1.1.5.10.3.3. Akreditif Bedelinin Ödenmesi

Amir bankanın temel yükümlülüğü, süresi içerisinde ibraz edilen belgelerin akreditif şartlarına uygunluğu halinde lehtara ödeme yapmaktır. Ödemenin muhabir banka tarafından yapıldığı durumlarda ise, amir bankanın bu bankayı ramburse etmesi gerekir. Aralarındaki vekâlet ilişkisi sebebiyle, muhabir bankanın komisyon ve masraflarının ödenmesi de amir bankanın sorumluluğundadır.²²⁵

Amir bankanın ödeme borcu amir ile lehtar arasındaki temel sözleşmeden bağımsızdır. Örneğin, amir banka akreditif açtıktan sonra amir iflas etmiş olsa dahi, amir bankanın ödeme sorumluluğunu reddetmesi mümkün olmayacaktır. Lehtarın akreditif şartlarına uygun olarak belgeleri ibraz etmesi durumunda amir bankanın ödeme yapması bir zorunluluktur.²²⁶

²²⁵ Özel, ss. 44-45.

²²⁶ Yan Hao ve Ling Xiao, “Risk Analysis of Letter of Credit-Based on Principles of Independence and Strict Compliance”, **International Journal of Business and Social Science**, Vol. 4, No. 9, 2013, s. 200.

İKİNCİ BÖLÜM

AKREDİTİFLİ ÖDEMEDE BELGELERİN İBRAZI

2.1. AKREDİTİFTE BELGELERİN ÖNEMİ

Akreditif belgeler üzerinden yürütülen bir işlemdir. Bilindiği üzere, Belgesiz Akreditif türü²²⁷ haricinde tüm akreditifler belgeye dayalıdır ve uygun belge ibrazı karşılığında ödeme yükümlülüğü doğmaktadır. Nitekim UCP 600'ün 5. maddesinde, “ bankaların malları, hizmetleri veya yapılan işleri değil, belgeleri göz önünde bulundurarak işlem yapabileceği ifade edilmiştir.”

Bankalar gönderilen malın akreditif şartlarına uygunluğuyla değil ibraz edilen belgelerin uygunluğuyla ilgilenirler ve uygun belge ibrazı karşılığında ödeme yaparlar. Malın akreditif şartlarına uygun olmaması alıcı ve satıcı tarafından çözümlenmesi gereken bir durumdur.²²⁸ Aynı şekilde, amir bankanın uygun belge ibrazında ödeme yapması zorunlu olup akreditif amiri tarafından akreditif bedelinin ödememesini gerekçe göstererek ödeme yapmaktan kaçınması mümkün değildir.²²⁹ Bu nedenlerle Akreditifli ödeme yönteminde belgeler konusu özel bir öneme sahiptir.

Akreditif sürecinin sağlıklı şekilde işleyebilmesi, zaman kaybına ve ilave masraflara neden olabilecek ihtilaflardan kaçınmak adına akreditif açılışı aşamasında ibraz edilmesi istenilen belgelerin isimlerinin, düzenleyicilerinin ve içeriklerinin mümkün olduğunca açık ve net şekilde belirlenmesi gerekir. UCP 600'de de belgeler konusu ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.²³⁰

²²⁷ Basit akreditif veya nakit akreditif olarak da ifade edilen belgesiz akreditiflerde akreditif amirinin bankasına herhangi bir karşılık aranmaksızın lehtara ödeme yapması yönünde talimatı söz konusudur. Diğer bir ifade ile lehtar herhangi bir belge ibraz etmeksizin bankadan ödeme talebinde bulunabilmektedir. Günümüzde belgesiz akreditiflerin seyahatlerde seyahat çeklerine dönüştürülebilen kredi mektupları veya itibar mektupları olarak kullanıldığı bilinmektedir. Bkz. Doğan, s.25 Ticari hayatta kullanımı da mevcut olan belgesiz akreditifler genellikle itibarı yüksek veya teminatı tamamen garanti altına alınmış müşterilerin mal hareketi olmayan çeşitli ticari işlemleri için açılmaktadır. Bkz. Özalp, UCP 600, s. 42.

²²⁸ Özel, ss. 16-17.

²²⁹ Somuncuoğlu, Türk Borçlar Kanunu, ss. 15-16.

²³⁰ UCP 600 m.18-28.

2.2. İBRAZ EDİLMESİ GEREKLİ BELGELERİN NİTELİKLERİ

Akreditif şartlarına uygun olarak ibraz edilmesi gereken belgelerin nitelikleri konusu UCP 600’de ayrıntılı olarak ele alınmış olup, bu kurallar ışığında belgelerin niteliklerine ilişkin bilgiler aşağıda açıklanmıştır.

2.2.1. Belgelerin Düzenleyicisi

Taraflar, aralarındaki sözleşmede belgeleri düzenleyecek kişi veya kuruluşu açık olarak tespit etmişler ise, belgenin bu tespit edilen kişi veya kuruluş tarafından düzenlenip düzenlenmediği hususu, düzenleyici kişi veya kuruluşun antetli kağıdının kullanılması veya o kişi veya kuruluş tarafından veya onun namına düzenlendiğini gösteren imza ile belirlenir.²³¹

Taraflar akreditifte belgeleri düzenleyecek kişi veya kurumları açık olarak belirtmedikleri sürece, bankaların dış görünüş itibarıyla akreditif şartlarına uygun belgeleri kabul etmesi kurallara aykırı değildir. Nitekim UCP 600’ün 3. maddesinde *“Bir belgeyi düzenleyecek olan tarafı tanımlamak için kullanılan “first class” (birinci sınıf), “wellknown” (tanınmış), “qualified” (kalifiye), “independent” (bağımsız), “official” (resmi), “compotent” (uzman), “local” (yerel) gibi terimler o belgenin lehtar dışında herhangi bir tarafça düzenlenmesine izin verir”* denilmektedir. Buna göre, belgeleri düzenleyecek taraf için akreditifte anılan maddedeki gibi belirsiz ifadelerin kullanılması, bu belgelerin lehtar dışında herhangi bir tarafça düzenlenmesine ve bankaların böyle belgeleri lehtar dışında bir kişi veya kurum tarafından düzenlenmesi koşuluyla dış görünüş açısından akreditife uygun olması halinde kabul edebilmesine imkân vermektedir. Bu madde ile, belgeleri düzenleyecek olanların niteliğinin tespitindeki güçlüğü dikkate alan MTO Bankacılık Komisyonu bankalara, belirsiz niteliklerin tespiti konusunda yükümlülük getirilmesinden kaçınarak, kolaylık sağlamıştır.²³²

Akreditif amiri belgeleri düzenleyecek tarafın seçimi konusunu lehtarın inisiyatifine bırakmamak için akreditifte belgelerin hangi kişi ve kurumlar tarafından düzenlenmesini istiyorsa açıkça belirtmelidir. Nitekim lehtarın seçimi her zaman

²³¹ ISBP 745’in “Belgelerin Düzenleyicisi” başlıklı A20 maddesi.

²³² Doğan, ss. 226-227.

akreditif amirinin ihtiyaçlarını karşılayamayabilir. Örneğin, ibraz edilen sağlık sertifikası amirin ülkesindeki gümrük işlemlerinde kabul görmeyebilir. Ticari yönden zorluk yaşanmaması açısından akreditif amirinin belgelerin düzenleyicileri konusunda akreditif metninde belirsiz ifadelerden kaçınarak açıkça tespit yapması önemlidir.²³³

2.2.1.1. Belgelerin Orijinal Olması

UCP 600'ün 17. maddesinin a fıkrasına göre, “ *akreditifte aksi kararlaştırılmamışsa, akreditif şartlarına göre ibrazı istenen her belgenin en az bir adet orijinalinin ibraz edilmesi gerekmektedir.*” Belgenin sadece kopya olarak ibraz edilmesi, bu yönüyle ibrazı rezervli yapacaktır. Anılan maddenin e fıkrasında ise, “ *akreditifte belgeler için “iki kopya”, “ikişerli” gibi terimler kullanılarak birden fazla nüshalı belgelerin ibrazı istendiği takdirde, birden fazla sunulacak bu belgelerin, bizzat belgenin kendisi aksini belirtmediği sürece, en az birisinin orijinal belge olması gerektiği belirtilmektedir.*”

Belgelerin orijinal olmasına ilişkin ISBP 745²³⁴'in A27-A31 maddelerinde düzenlemeler bulunmaktadır. A28 maddesine göre, “ *orijinal belge ibrazının şart koşulduğu hallerde, birden fazla düzenlenen belgelerin üzerinde, “original”, “duplicate”, “triplicate”, “first original”, “second original” gibi işaretlerin olması belgelerin orijinal olma vasfını etkilemez.*”²³⁵

UCP 600'ün 17.b maddesine istinaden, belgelerin bizzat kendisi orijinal olmadığını belirtmediği sürece bir banka, belgeyi düzenleyen orijinal görümlü bir imzasını, işaretini, kaşesini veya etiketini taşıyan herhangi bir belgeyi orijinal bir belge olarak işleme alacaktır. ISBP 745'in A27 maddesine göre ise, “*düzenleyenin görünürde orijinal imza, işaret, kaşe veya etiketini taşıyan bir belge kopya olduğunu belirtmediği sürece orijinal olarak dikkate alınacaktır. Bankalar düzenleyenin söz konusu imza, işaret, kaşe veya etiketinin elle mi yoksa görüntüleme yoluyla mı*

²³³ Yahya Kütükçü, **UCP 600 ve ISBP 745'e göre Akreditif Metni ve Belgeler**, Milletlerarası Ticaret Odası Türkiye Milli Komitesi, Ankara, 2013, s. 207.

²³⁴ ISBP ICC'nin 681 numaralı ve “Akreditifler Hükümünde Belge İncelemesi İçin Uluslararası Standart Bankacılık Uygulaması (ISBP) – UCP 600 İçin 2007 Revizyonu” başlıklı yayınıdır. 2013 yılında yapılan revizyon ile ISBP güncellenmiş ve en güncel sürümü olan ISBP 745 olan halini almıştır.

²³⁵ ISBP 745 A28 maddesi.

oluşturulduğunu belirlemez ve buna göre böyle bir onaylama yöntemi içeren herhangi bir belge UCP 600'ün 17. maddesinin²³⁶ gereklerini yerine getirecektir.”

Diğer taraftan, UCP 600'ün 17 d. maddesine göre, “belgelerin kopyalarının ibraz edilmesi istenildiğinde, orijinaller veya kopyalar ibraz edilebilir. Bu durumda lehtarın orijinal veya kopya belge ibraz etme konusunda bir seçim hakkı olacaktır. Bu yüzden, kopya belge ibrazı istenilmesi halinde, tarafların orijinal belge ibrazını yasaklaması gerekmektedir” .²³⁷

2.2.1.2. Belgelerin İmzalanması

ISBP 745 A31 maddesine göre, “ orijinal belgeler akreditif şartı, UCP veya belgenin kendisi gerektiriyorsa imzalı olmalıdır.” Örneğin UCP 600'de, taşıma ve sigorta belgeleri gibi belgelerin imzalanmış olması gerektiği düzenlenmiştir.²³⁸ İbraz edilmesi gerekli belgelerin taraflar arasındaki sözleşmede açıkça imzalanmış olması şart koşulmasa da, belgenin geçerliliğinin imzalanmış olmasına bağlı olduğu belge içeriğinden veya niteliğinden anlaşılıyor ise belge imzalı olarak ibraz edilmelidir.

Ancak, akreditif metninde ve doğaları gereği imzalanması şartı bulunmayan belgelerde imza için belli bir yerin ayrılmış olması, mutlaka imzalanması gerektiği anlamına gelmemektedir. Örneğin Karayolu Taşıma Belgesi üzerinde bulunan “signature of shipper” veya havayolu taşıma belgesinde bulunan “signature of shipper or their agent” bölümlerinin imzalanmasına gerek yoktur.²³⁹

UCP 600'ün Yorumlar başlıklı 3. maddesinde, “bir belgenin el yazısıyla, faksimile (görüntüleme yoluyla oluşturulmuş) imzayla, delgi imzayla, kaşeyle, simgeyle veya doğruluğun onaylanmasına yönelik diğer herhangi bir mekanik veya elektronik yöntemle imzalanabileceği, kabul edilmiştir.” Ancak, “This document has been electronically authenticated” (Bu belge elektronik olarak doğrulanmıştır.) veya

²³⁶UCP 600'ün 17.b ve 17.c no'lu maddesine göre, belgede kopya olduğu yazmıyorsa, aşağıdaki özellikleri taşıyan belgeler de bankalar tarafından orijinal belge niteliğinde kabul edileceklerdir:

- Belgeyi düzenleyen eli ile yazılmış, daktilo edilmiş, delgilenmiş veya kaşelenmiş gözüken veya
- Belgeyi düzenleyen orijinal kırtasiyesi kullanılarak düzenlendiği gözüken veya
- Belgedeki “orijinal” kaydının ibraz edilen belgeye özgü olmadığı gözükmediği sürece orijinal olduğunu belirten bir belgeyi de orijinal kabul edecektir.

²³⁷ ISBP 745'nin A30 maddesi: “Akreditif orijinal belge ibrazını yasaklarsa sadece fotokopi veya kopya işaretli nüshanın ibrazı gerekir. Akreditif orijinal belgelerin tabi tutulacağı işlemi gösterip kopya bir belge isterse o halde orijinal belgenin ibraz edilmemesi gerekir.”

²³⁸ UCP 600 m. 28/a, 19/a, 20/a, 21/a, 22/a, 23/a 24/a vb.

²³⁹ ISBP 745 m. A36

“This document has been produced by electronic means and requires no signature” (Bu belge elektronik olarak üretilmiştir ve imzalanmasına gerek bulunmamaktadır.) gibi ifadeler kendi başına UCP 600’ün 3.maddesindeki imzalanma koşulunu yerine getirmemektedir.²⁴⁰

ISBP 745’in A36 ncı maddesi gereği, bir belge üzerinde yer alan imza belgenin antedinde ismi belirtilen kişi veya kuruluşa ait sayılır. Diğer bir ifade ile, şirketin antetli kağıdı üzerinde yer alan imza, şirket yetkilisinin imzası olarak kabul edilir ve imzalayan kişinin ismini imzasının yanında yazmasına gerek yoktur.

2.2.1.3. Belgelerin Onaylanması

İbrazı istenen belgelerin onaylanması hususunda UCP 600’ün 3. maddesinde düzenleme bulunmaktadır. Buna göre, “*bir belgenin onaylanması, vize edilmesi veya benzer bir isteği belirten bir şart, ilgili belgenin üzerinde o şartı yerine getirdiğini gösteren herhangi bir imza, işaret, kaşe veya etiketle karşılanır.*” Diğer bir ifade ile banka, belge için akreditifte özel bir onaylama şekli bulunmaması halinde, dış görünüş itibariyle belgenin onaylandığını gösteren herhangi bir imza, işaret, kaşe veya etiket varlığı halinde ibrazı kabul edecektir.²⁴¹

2.2.2. Belgelerin Düzenleme Tarihi

ISBP 745’de bazı belgelerin tarih kaydını taşımasının zorunlu olduğu hususunda hükümler bulunmaktadır. “Tarihler” başlıklı A11 maddesine göre, “*akreditifte açıkça belirtilmese bile poliçede düzenleme tarihi, sigorta belgesinde düzenleme tarihi veya sigortanın başlangıç tarihi, UCP konusu orijinal taşıma belgelerinde düzenleme, yükleme, teslim alma, sevk, taşıma, toplama veya yükleme kaydı tarihi bulunması gerekmektedir.*”

Akreditifte poliçe, sigorta belgesi ve taşıma belgeleri dışında bir belgenin tarih taşıması şartı bulunması halinde, ibrazın bankalarca kabul edilebilmesi için o

²⁴⁰ ISBP 745 m. A35

²⁴¹ UCP 600 m.3.

belge üzerinde tarih bulunması veya aynı ibrazda yer alan bir başka belgedeki tarihe ya da belgedeki bir olayı gösteren bir tarihe atıfta bulunması gerekir.²⁴²

UCP 600'ün 14. maddesine göre, “ *ibraz istenen belgelerin akreditifin açılma tarihinden daha önceki bir tarihi taşıyabilmesi mümkündür.* “²⁴³ Bu düzenleme lehtara, akreditifin açılmasını beklemeden, temel ilişkiden doğan borcunun ifasına yönelik birtakım işlerini başlatabilme imkânı vermektedir.²⁴⁴

Diğer taraftan, akreditifte Gözetim/Uygunluk belgesi²⁴⁵ gibi yükleme öncesinde düzenlenmesi gereken ve yükleme öncesi yapılması gereken işlerin bulunduğu adından ve içeriğinden anlaşılan bir belge istenilmesi halinde, belgenin en geç yükleme tarihinde veya öncesi bir tarihte düzenlendiğini göstermesi gerekmektedir.²⁴⁶ Ancak, her şartta belgelerin ibraz edildiği tarihten daha sonraki bir tarihi taşınamaması gerekir.²⁴⁷

2.3. İBRAZ EDİLMESİ GEREKLİ BELGELERİN TÜRLERİ

Uluslararası ticarete, genellikle ihracatçının ülkesinde, ihracatçı tarafından düzenlenen belgeler malın, ihracat işlemlerinde gümrükten çıkışını; ithalatta ise gümrükten girişini sağlayan tek araçtır. İthalatçı malları temsil eden belgeleri gümrüğüne sunmadan malları teslim alamaz.²⁴⁸

Uluslararası ticaretin en önemli unsurlarından biri olan belgelerin; türleri, özellikleri ve düzenlenme amaçları alıcı ve satıcının ülkesinde geçerli olan mevzuat ve uluslararası teamüller ve kurallar çerçevesinde çeşitlilik göstermektedir. Örneğin, MTO'nun uluslararası ticarete teslim şekillerinin yorumlanması amacıyla yürürlüğe koyduğu “INCOTERMS-2010” yayınında fatura, taşıma senedi, sigorta poliçesi gibi malların gümrükten çekilebilmesi için gerekli olan belgelere değinilmişken “Tahsiller İçin Yeknesak Kurallar (VRC-522) isimli yayınında, vesaik deyiminin mali belgeleri ve ticari belgeleri ifade ettiği belirtilmiştir. UCP 600'ün 18 ila 28.

²⁴² ISBP 745 A11.

²⁴³ UCP 600 m.14.

²⁴⁴ V. Doğan, s. 245.

²⁴⁵ Bkz. s. 81.

²⁴⁶ ISBP 745 A12.

²⁴⁷ UCP 600'ün m.14.

²⁴⁸ Özel, s. 46.

maddelerinde akreditifte kullanılacak belgeler türleri, şekilleri ve özellikleri itibarıyla açıklanmıştır.²⁴⁹

Tablo 2: Akreditif Sürecinde Kullanılan Belgelerin Sınıflandırılması²⁵⁰

FATURALAR	TAŞIMA BELGELERİ	SİGORTA BELGELERİ	SAİR BELGELER
Proforma Fatura	Deniz Konşimentosu	Sigorta Poliçesi	Çeki Listesi
Ticari Fatura	Charter Party Konşimentosu	Sigorta Sertifikası	Koli/Ambalaj Listesi
Navlun Faturası	Çok Şekilli Taşıma Belgesi	Kuvertür Notu	Menşe Şahadetnamesi
Konsolosluk Faturası	Havayolu Taşıma Belgesi		Dolaşım Belgeleri
Tasdikli Fatura	Karayolu/Demiryolu/Karasal Suyolu Taşıma Belgesi		Kontrol ve Uygunluk Belgeleri
Ayrıntılı Fatura	Posta ve Kurye Makbuzları		Sağlık Sertifikaları
	Diğer Taşıma Belgeleri		Helal Belgesi
			Radyasyon Belgesi

2.3.1. Faturalar

2.3.1.1. Proforma Fatura

Proforma Fatura, ürününü ithalatçıya teklif etmek isteyen ihracatçı tarafından hazırlanan ve iş sonunda düzenlenecek Ticari Fatura'nın bir ön taslağı niteliğinde

²⁴⁹ Erkut Onursal, **Mevzuat ve Teknik Yönleri ile Uluslararası Ticarete Kullanılan Belgeler**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, ss. 5-6.

²⁵⁰ Mutlu Yılmaz, **111 Soruda Akreditif**, Optimist Yayım ve Dağıtım, İstanbul, Kasım, 2013, s. 116.

olan teklif faturasıdır²⁵¹. Proforma faturanın malın cinsini ve miktarını, teslim ve ödeme şeklini, birim fiyat, toplam tutar ile “proforma fatura” kaydını içermesi gerekmektedir. Ancak proforma fatura üzerindeki bedel kesin satış bedeli olmayıp aralarındaki pazarlık sonucu tarafların anlaşması halinde proforma fatura üzerinde belirtilen unsurlar kesinleşir. İthalatçının proforma fatura üzerindeki teklifi belirli bir süre içinde kabul etmesi durumunda proforma faturadaki şartlar olduğu şekliyle ticari faturaya aktarılır.²⁵²

Uluslararası ticari hayatta genellikle uzun süreli alışveriş yapan tarafların her bir ithalat ihracat işlemi için ayrı bir sözleşme imzalamadıkları ve proforma faturayı onaylayarak işlemlerini sürdürdükleri görülmektedir. Bu nedenle, proforma faturaların taraflarca onaylanması şartıyla bir nevi ticari sözleşme niteliğini taşıdığı söylenebilir. Dolayısıyla, hazırlanma aşamasında proforma faturadaki şartların bir teklif niteliğinde olduğu ve kabul edilmesi halinde sözleşme olarak hukuken yürürlüğe girmiş olacağını göz önünde bulundurmak gerekir.²⁵³

Proforma Fatura diğer ödeme türlerinde ihtiyarı hazırlanan bir belge olsa da Akreditifli ödemelerde İthalatçı Proforma Faturada yer alan bilgilere dayanarak akreditif açtıracağı için proforma faturayı bankasına ibraz eder.²⁵⁴ Bununla birlikte, akreditifli işlemlerde bazen akreditif ile proforma faturanın veya sözleşmenin ilişkilendirildiği görülmekteyse de, uluslararası ticari kurallar bunların birbirinden bağımsız, ayrı işlemler olduğunu kabul etmektedir. Nitekim UCP 600’ün 4. maddesinde akreditiflerin satış sözleşmelerinden veya diğer sözleşmelerden ayrı işlemler olduğu, akreditiflerde bu sözleşmelere değinilmiş olsa da sözleşmelerin bankaları ilgilendirmeyeceği ve bağlamayacağı, amirin proforma faturayı ve buna benzer belgeleri akreditifin ayrılmaz bir parçası olarak dahil ettirme çabası bulunması halinde amir bankanın amiri bundan vazgeçirmeye çalışması gerektiği ifade edilmiştir. Bu itibarla, akreditifte proforma faturaya yapılan atıfların akreditif şartı olarak değil bilgi olarak kabul edilmesi gerekir.²⁵⁵

²⁵¹ Akın, s. 412.

²⁵² Onursal, s. 31.

²⁵³ Dölek, s. 77.

²⁵⁴ Hulusi Doğan, **İhracat Pazarlaması ve İşlemleri**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2005, s. 157.

²⁵⁵ Onursal, s. 32.

2.3.1.2. Ticari Fatura

Fatura genellikle satış akitlerinde kullanılan ve satışların miktarı, satış bedeli v.b. gibi akdin icra safhası ile ilgili bir belgedir. Fatura nitelik ve amacı itibariyle akdin esaslı şartlarını tespitte yaramaz. Bu sebeple, faturaya, ancak konması mutad olan hususlar konmuş ve karşı taraf itiraz etmemiş ise fatura hukuki bir netice doğurabilir.²⁵⁶

10.01.1961 tarihli ve 10703-10705 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Vergi Usul Kanunu'nun 229 uncu maddesine göre Fatura, "*satılan emtia veya yapılan iş karşılığında müşterinin borçlandığı meblağı göstermek üzere emtiayı satan veya işi yapan tüccar tarafından müşteriye verilen ticari vesikadır.*" Vergi Usul Kanunu'nun 229 ila 232. maddeleri ile Türk Ticaret Kanunu'nun 21 ve 82. maddelerinde faturanın biçim, amaç ve sonuçlarına ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Vergi Usul Kanununda ticari faturanın bir tanımı yapılmasına karşın Türk Ticaret Kanunu'nda ticari faturanın tanımı yapılmamış; ancak, faturanın bir ticari işletme ile ilgili olarak tacir tarafından bir mal satılması, bir mal imal edilmesi, bir iş görülmesi veya bir menfaat temin edilmesi durumlarında karşı tarafın isteği üzerine verileceği ve ödenen bedelin faturada gösterileceği belirtilerek, faturaların saklanması görevi ve faturaya itiraz hususları düzenlenmiştir.²⁵⁷

Tacirin ticari fatura verme yükümlülüğü müşterisinin bu yönde bir talepte bulunmasına bağlıdır. Böyle bir talep ileri sürülmemişse, tacirin fatura verme yükümü yoktur. Ayrıca, fatura verilmesini talep eden müşterinin tacir sıfatını taşıması gerekmez.²⁵⁸

07/10/2009 tarihli ve 27369 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Gümrük Yönetmeliği'nin 115. maddesine göre fatura, kesin satışlarda, satıcı ve diğer hallerde gönderici tarafından mahallinde düzenlenmiş ve başlıca;

- Faturanın düzenlenme yeri, tarihi ve sayısı,
- Kesin satışlarda satıcı firmanın, diğer hallerde ise satıcı veya eşyayı gönderen firmanın adı ve adresi,
- Ödeme şartları (peşin veya vadeli gibi),

²⁵⁶ Reha Poroy ve Hamdi Yasaman, **Ticari İşletme Hukuku**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012, s. 143.

²⁵⁷ TTK. m. 21.

²⁵⁸ Sabih Arkan, **Ticari İşletme Hukuku**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2017, s. 158.

- Satış bedeli ve teslim şartı(CIF bedeli, FOB bedeli vb.),
- Eşyanın cinsi ve nev'i ve satış birimine (kilo, metre, adet, düzine gibi) göre miktarı,
- Eşyanın birim fiyatı (1 metre, 1 kilo ve 1 adedinin fiyatı gibi),
- Eşyanın bulunduğu kapların cins ve nev'i, marka ve numarası ve adedi,
- Eşyanın teslim ve bedelinin ödeme yeri,
- Eşyanın gönderilme şekli.
- İhracata ilişkin faturalar için ayrıca, seri ve sıra numarası, bağlı olunan vergi dairesi ve vergi kimlik numarası.

bilgilerini içeren bir belge olarak tanımlanmıştır.

Uluslararası ticarete ticari fatura, gümrük işlemlerine, döviz transfer ve taahhütlerine esas olarak alınan, satış sözleşmesine uygun olarak satış işlemi tamamlandıktan sonra ihracatçı tarafından ülke mevzuatına ve ödeme yöntemi olarak akreditif seçilmişse akreditif şartlarına uygun olarak hazırlanan ve satılan malın cinsi, miktarı, birim satış fiyatı, teslim şekli ve toplam bedeli gibi bilgilerin beyan edildiği belge olarak tanımlanabilir.²⁵⁹

Ticari Faturaya ilişkin UCP 600'ün 18. maddesinde yer alan düzenlenmeye göre, *“bir Ticari Fatura, Akreditif Amiri adına Lehtar tarafından akreditifin para cinsi üzerinden düzenlenmelidir. Bir ticari faturada yer alan mal, hizmet ve iş tanımı akreditifteki tanımla uyumlu olmalıdır. Ayrıca faturaların imzalı olması zorunlu değildir.”*²⁶⁰

Ticari faturada belirtilen tutarın Akreditif tutarını geçmemesi gerekir. Ancak, amir banka, Teyit bankası veya Görevli banka akreditifte izin verilen tutarı aşan kısım için ödeme yapmadan faturayı kabul etmesi durumunda, bankanın kararı diğer taraflar için de bağlayıcı olacaktır.²⁶¹

²⁵⁹ Dölek, s. 77; H. Doğan, s. 158.

²⁶⁰ UCP 600'ün Ticari Fatura başlıklı 18 inci maddesi gereğince faturaların imza zorunluluğu olmamakla birlikte, ülkemiz yasaları gereği söz konusu belgelerin orijinal imzalı olması zorunludur. Türk hukuku gibi bir kısım ülke hukuklarında, düzenleyen tarafından imzalanmamış belgelerin hukuki değeri bulunmamaktadır. Bu sebeple, imzalanmamış belgelere hukuken geçerlilik tanımayan ülke nezdinde akreditif açılması durumunda, akreditife faturayı düzenleyen kişi tarafından imzalanması şartı konulmalıdır. Aksi halde, bu belgelerle lehtarın malları gümrükten çekmesi mümkün olmayacaktır. Bkz. V. Doğan, s.233

²⁶¹ UCP 500'de akreditifte aksine bir hüküm bulunmadıkça, bankanın bu tür aşkın faturaları reddetme hakkı bulunuyordu. UCP 600 ile yapılan değişiklikle, ödeme yapmamaları koşuluyla bankalara akreditifte belirlenen tutardan fazla değeri içeren faturaları kabul edebilme imkânı tanınmıştır.

UCP 500’de yalnızca fatura sözcüğü kullanılıyor iken UCP 600’de ticari fatura ifadesine yer verilmiştir. Burada önemli olan husus hangi fatura türlerinin bu madde kapsamında değerlendirilmesi gerektiğidir. Bu konuda UCP 600’de açık bir hüküm bulunmamasıyla birlikte 681 sayılı ISBP’nin 57. maddesinde başka bir tanımlama içermeksizin fatura sunulmasının öngörüldüğü akreditiflerde, ticari fatura, gümrük faturası²⁶², vergi faturası, kesin fatura, konsolosluk faturası gibi fatura türlerinin kabul edilebileceği; ancak, proforma fatura gibi geçici fatura türlerinin 600 sayılı broşürün 18. maddesi anlamında ticari fatura sayılmayacağı hususu düzenlenmiştir.²⁶³

2.3.1.3. Navlun Faturası

Navlun Faturası, malların taşınması görevini üstlenen nakliyecinin şirketine, sözleşme ve üzerinde anlaşılan şartlar kapsamında navlun bedelini üstlenen taraf adına kestiği faturadır. Navlun bedelinin peşin olarak ödendiği C ve D terimli teslim şekillerinde, konşimento üzerinde “Navlun Peşin Ödenmiştir”(FREIGHT PREPAID) ibaresi bulunmalıdır.²⁶⁴ E ve F terimli teslim şekillerinde ise navlun bedelinin ödendiğini veya hangi şartlar ile ödeneceğini gösterir navlun faturası veya sair belgelerin ibraz edilmesi gerekir.²⁶⁵

²⁶² İhracatçı firmalar, Türkiye’de vergi ve muhasebeyle ilgili mevzuat hükümleri uyarınca düzenledikleri resmi faturayı ihracat gümrükleme işlemleri sırasında gümrük idaresine gümrük beyannamesi ve diğer gerekli belgelerle birlikte ibraz eder. Daha sonra da onaylanmış halde gümrükleme işlemi bitince muhasebe servisi tarafından kayıt amaçlı olarak kullanılan bu fatura ticari pratikte gümrük faturası olarak adlandırılır. Bkz. Dölek, s. 78.

²⁶³ Somuncuoğlu ve diğerleri, s. 54.

²⁶⁴ Akın, s. 413.

²⁶⁵ INCOTERMS(Teslim şekilleri), uluslararası ticarete kullanılan İngilizce kelimelerinden bazı hecelerin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş terimlerdir. Uluslararası Ticaret Odası uluslararası ticarete yaşanan uyumsuzlukları ve hukuksal ihtilafları önlemek amacıyla ilk kez 1936 yılında INCOTERMS adıyla bazı kurallar oluşturmuştur. Oda 27 Eylül 2010’da Incoterms 2010 revizyonunu yayınlamış olup, 1 Ocak 2011 tarihinden itibaren uygulanmaktadır. EXW, FCA, CPT, CIP, DAT, DAP, DDP, FAS, FOB, CFR, CIF olmak üzere toplam 11 adet Incoterms kuralı mevcuttur. Sadece CIP ve CIF teslim şekillerinde malların nakliyesi sırasında oluşabilecek zarar ve ziyana karşı satıcının malları sigortalamasını öngörür. CIF teslim şekli sadece suyollarıyla yapılan taşımalarda kullanılırken, CIP teslim şekli tüm taşıma türlerinde kullanılabilir. C ve D grubu teslim şekillerinde satıcı taşıma sözleşmesini yapmak zorundadır. E ve F grubu teslim şekillerinde ise satıcı taşıma sözleşmesi yapmadan kendi ülkesinde malları alıcıya teslim eder. Bkz. F.Kaya, ss. 91-93; Dölek, ss. 37-38.

2.3.1.4. Konsolosluk Faturası (Consulate Invoice)

Konsolosluk faturası ithalatçı ülkenin ihracatçı ülkede bulunan konsolosluğundan boş form olarak temin edilerek ihracatçı tarafından doldurulan ve Konsolosluğa tasdik ettirilen fatura türüdür. Bazı ülkelerin ithalat mevzuatları uyarınca Konsolosluk Faturası giriş gümrüklerince aranmakta olup bu ülkelerdeki ithalatçıların konsolosluk faturasının ibraz edilmesi gerektiğini akreditif şartlarında belirtmeleri gerekir. Konsolosluk faturası ile malın ihraç fiyatının cari piyasa fiyatına uygunluğunun ithal ülkesinin konsolosluğu tarafından kontrol edilmesi, dumping yapılmaması ve ithalatçının ihracatçı ile anlaşarak ülkeden döviz kaçırmaması sağlanır.²⁶⁶

2.3.1.5. Tasdikli Fatura (Legalized / Certified Invoice)

İhracatçının ticari faturasının ihracat ülkesinde bulunan ithalat ülkesinin Konsolosluğu tarafından onaylandığı fatura türüdür. Genellikle bazı Ortadoğu ülkeleri tarafından ihracatçı ülkede bulunan konsolosluklarınca ticari faturaların tasdik edilmesi istenir. Tasdikli faturadan beklenen yarar konsolosluk faturalarında olduğu gibidir.²⁶⁷ Konsolosluk faturasından farkı ise, konsolosluk faturasında düzenlenen fatura formu ithalatçı ülkenin konsolosluğundan temin edilerek doldurulmakta ve konsolosluğa onaylatılmakta iken, tasdikli faturada ihracatçının yalnızca kendi ticari faturasını onaylatması söz konusudur.

2.3.2. Sair Belgeler

2.3.2.1. Çeki Listesi (Weight List)

Gümrük Yönetmeliği'nin 117. maddesinde Çeki Listesi, “bir fatura kapsamı eşyanın çeşitli cins ve nev’ide ve çeşitli ağırlıktaki kaplara konulması halinde, her kapta ne miktarda eşya bulunduğunu göstermek amacıyla düzenlenen belge” olarak tanımlanmıştır. Ağırlıkları üzerinden vergiye tabi eşyaya ilişkin çeki listesi, beyan edilen eşyanın vergiye esas olan net ve brüt ağırlık, adet baş ve hacim gibi ölçüler

²⁶⁶ Turhan, s. 10.

²⁶⁷ Özalp, UCP 600, s. 187.

üzerinden hazırlanır. Çeki listesi ağırlıkları üzerinden vergiye tabi eşyanın gümrük işlemlerinde kolaylık sağlamasının yanı sıra hasar ve kaybın saptanmasında sigorta şirketlerine de kolaylık sağlayan önemli bir belgedir.²⁶⁸

Tır ve vagonla yapılan taşımalarda otomatik tartı cihazından çıkan tartı fişleri çeki listesi olarak kabul edilebilir. Ancak, akreditifli işlemlerde bu tür fişin çeki listesi olarak kabul edilebilmesi için bu husus akreditif metninde açıkça belirtilmelidir.²⁶⁹

2.3.2.2.Koli/Ambalaj Listesi (Packing List)

Koli/ambalaj listesi, malın paketlenme, kutulama, sandıklama, balyalama vb. ayrıntıları ve her bir kolinin içinde hangi türde ve miktarda mal bulunduğunu ve ambalaj ölçülerini gösterir. Koli/ambalaj listesi faturayı tamamlayıcı nitelikte bir belge olup belirtilen mal adedinin ticari fatura ve konşimentoda belirtilen mal adedi ile aynı olması gerekir.²⁷⁰

Koli/ambalaj listesinde, her bir parça ambalaj içinde bulunan malların dökümü yer aldığından(Örneğin,2 no.lu sandıkta 100 adet cep telefonu kılıfı, 3 no.lu sandıkta 10 düzine şarj aleti, vb.), malların sayımı, teslim alınması, gümrük kontrolü ile müşteri için de yükün içeriğini saptamada büyük kolaylık sağlamaktadır. İhraç konusu malın bir ambalaj içerisinde sevk edilmesi durumunda, fatura üzerinde paketlenme bilgisinin verilmesinin yeterli olmasına karşın genel kural, mali konularla ilgili bilgiler ile paketlenme bilgilerinin ayrı ayrı verilmesi, diğer bir ifadeyle mali bilgilerin fatura üzerinde gösterilmesi, fakat bunun yanında koli/ambalaj listesinin ayrı bir belge olarak hazırlanmasıdır.²⁷¹

2.3.2.3. Menşe Şahadetnamesi

Menşe Şahadetnamesi, ihraç edilen malların üretildiği ülkeyi gösteren ve satıcının ülkesindeki mevzuata göre dış ticaretten sorumlu bir kuruluşa ve ithalatçı ülkenin isteği doğrultusunda alıcı ülke konsolosluğuna onaylatılan belgedir.

²⁶⁸ Turhan, s.12.

²⁶⁹ Köksal, s.111

²⁷⁰ Özalp, UCP 600, s. 185.

²⁷¹ Onursal, ss. 38-39.

Ülkemizde menşe şahadetnameleri, ihracatçı veya kanunu temsilcisi olarak gümrük müşavirlik şirketleri tarafından düzenlenerek ticaret odalarına onaylatılır. İhracat işlemleri sırasında gümrük idaresine menşe şahadetnamesi ibrazı zorunlu olmadığından düzenlenen menşe şahadetnamesini ihracatçı diğer gerekli belgelerle birlikte doğrudan ithalatçıya gönderebilmektedir.²⁷²

İthalat esnasında malın gümrük vergilerinin hesaplanması, miktar kısıtlamaları, anti-damping vergisi, gözetim ve koruma önlemleri gibi ticaret politika önlemlerinin²⁷³ uygulanması menşe ülkeye göre belirlenmektedir. Bu yüzden malın menşenin bilinmesi önemlidir. Gümrük Yönetmeliğinin 38. maddesine göre, menşe esaslı ticaret politikası önlemlerine tabi eşyanın serbest dolaşıma girişinde²⁷⁴ önlemin uygulanmaması için eşyanın önlem uygulanan ülke menşeli olmadığını ispat etmek üzere menşe ülkenin veya ihracatçı ülkenin yetkili makamlarınca düzenlenmiş olan menşe şahadetnamesi ibraz edilir.

Gümrük Yönetmeliğinin 40ıncı maddesine göre menşe şahadetnamelerinde aşağıdaki bilgilerin bulunması zorunludur:

- Eşyayı gönderenin adı, soyadı
- Türkiye'deki alıcısının adı, soyadı
- Kapların marka, numara ve sayıları,
- Eşyanın cinsi, nev'i, dara ve net ağırlıkları ile kıymeti ve yollama şekli,
- Şahadetnameyi veren makamın tasdik şerhi, (tarih, imza ile mührü veya kaşesi)
- Menşe şahadetnamesi eşyanın o ülkede gördüğü değişiklik ve işlemlerden ötürü o ülke menşeli addedilerek verilmiş ise bu husustaki etraflı açıklamalar.

Genel olarak kullanılan menşe şahadetnamesinin yanı sıra, bazı ülkelerin Türkiye'ye Türkiye'nin de bazı ülkelere sağladığı tavizli, indirimli gümrük vergisi oranlarından faydalanılmak üzere kullanılan özel menşe şahadetnameleri

²⁷² Dölek, s. 90.

²⁷³ Ticaret Politikası Savunma Araçları, Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) ilgili Anlaşmalarında ve İthalat Rejimi Kararının 4. Maddesinde adı geçen iç mevzuatta yer alan, benzer veya doğrudan rakip mallar üreten yerli üreticilerin ithalattan (ciddi) zarar görmesinin önüne geçmek amacıyla başvuru, dampainge karşı önlemler, sübvansiyona karşı önlemler ile korunma ve gözetim önlemlerinin bütününe verilen genel isimdir.

²⁷⁴ Serbest Dolaşıma Giriş kavramı, AB ile Türkiye arasında yapılan Gümrük Birliği anlaşmasından itibaren, Birlik dışı ülkelere Türkiye'nin herhangi bir gümrüğünden ya da AB üyesi ülkelerin herhangi bir gümrüğünden girişi yapılarak tüm gümrük vergileri tahsil edilmiş ve ticaret önlemleri uygulanmış malları ifade etmektedir.

bulunmaktadır. Form A adı verilen özel menşe şahadetnameleri ülkemizdeki ihracatçılar tarafından Avustralya, Yeni Zelanda, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Rusya, Japonya ve Beyaz Rusya'ya ile yapılan ticaretlerde düzenlenmekte olup belgenin ayrıca Ticaret Bakanlığının ilgili Bölge Müdürlüğü tarafından resmi tasdiki gerekmektedir.²⁷⁵

2.3.2.4. Dolaşım Belgesi

Dolaşım Belgesi, ülkeler arasındaki ticaret anlaşmaları gereğince ihraç mallarının anlaşmaya taraf ülkelere vergilerden muaf olarak serbest dolaşım hakkının bulunduğunu gösteren belgedir. Ülkemizde A.TR ve EUR.1 olmak üzere iki tür Dolaşım Belgesi kullanılmaktadır.

Tablo 3: Dolaşım Belgeleri

	A.TR Dolaşım Belgesi	EUR 1 Dolaşım Sertifikası
AB Ülkeleri	<ul style="list-style-type: none">• Sanayi Ürünleri• İşlenmiş Tarım Ürünleri	<ul style="list-style-type: none">• Tarım Ürünleri• AKÇT Ürünleri
STA Ülkeleri	x	STA Kapsamındaki Tüm Ürünler

A.TR: Gümrük Birliğini kuran karar ile birlikte sanayi ürünleri ve işlenmiş tarım ürünleri, Türkiye ile AB arasındaki ticarete serbest dolaşım kuralına tabi olmuştur. Türkiye ile AB arasındaki ticarete, bu türden bir eşyanın serbest dolaşımında olduğunu gösteren A.TR Dolaşım Belgesinin ibrazı halinde gümrük

²⁷⁵ H. Doğan, s. 171.

vergisi alınmamaktadır. A.TR dolaşım belgesi gümrük idaresince veya gümrük idaresi tarafından yetki verilen kuruluşlarca düzenlenerek gümrük idaresince vize edilmektedir. Ülkemizde A.TR dolaşım belgeleri Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğince bastırılarak ihtiyaca göre bağlı Oda'lara dağıtılmaktadır.²⁷⁶

EUR.1: Türkiye'nin üye olmamakla birlikte ikili anlaşmalar yaptığı EFTA(İsviçre, İzlanda, Norveç ve Lichteinstein) ülkelerine, Avrupa Birliği ile demir çelik ürünleri (AKÇT ürünleri) ve tarım ürünleri ihracatında, Türkiye'nin serbest ticaret anlaşmaları imzaladığı ülkelere²⁷⁷ yapılan ihracatlarda düzenlenen aynı zamanda bir menşe ispat belgesi niteliğinde olan dolaşım belgesidir. EUR.1 dolaşım sertifikası düzenlenmiş bir eşya için ayrıca menşe şahadetnamesi düzenlenmesine gerek bulunmamaktadır. Gümrük indiriminden yararlanmak üzere ihracatçı tarafından doldurulan belge, Ticaret/ Sanayi Odaları tarafından gerekli kontroller yapılarak tasdik edildikten sonra gümrük idaresine vize ettirilmek üzere ibraz edilir.²⁷⁸

2.3.2.5. Spesifikasyon Belgesi (Specification List)

Spesifikasyon Belgesi, koli/ambalaj listesindeki bilgilere ek olarak, her kalem mala ait birim fiyat ve tutara ilişkin bilgileri de ihtiva eden belgedir.²⁷⁹

2.3.2.6. Kalite veya Kontrol Belgesi

İki çeşit kalite kontrol belgesi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, imalatçının veya satıcının mallarını incelediğine ve sözleşmeye uygun olduğunu teyit ettiğine dair yazılı ve imzalı beyanı niteliğinde olan İmalatçının veya Satıcının Kalite veya Kontrol Belgesi'dir. (Manufacturer's or Supplier's Ouality or Inspection Certificate)

²⁷⁶ Onursal, s. 43.

²⁷⁷ EFTA Ülkeleri (İzlanda, Norveç, İsviçre & Lihtenştayn), İsrail, Makedonya, Morityus, Bosna-Hersek, Arnavutluk, G.Kore, Fas, Gürcistan, Filistin, Karadağ, Tunus, Sırbistan, Suriye, Ürdün, Mısır, Şili.

²⁷⁸ Özalp, UCP 600, s. 186.

²⁷⁹ Onursal, s. 39.

Satıcı veya imalatçılar kendi mallarına karşı tarafsız olamayacakları için ancak güvenilir satıcı veya imalatçıların belgeleri kabul edilir.²⁸⁰

Alıcı üreticiyi veya satıcıyı çok iyi tanıyorsa üçüncü bir tarafça hazırlanan kalite kontrol belgesini talep etmelidir. Bu ise, bağımsız ve tanınmış gözetim şirketince kontrol yapılarak hazırlanan Üçüncü Tarafın Düzenlediği Kalite Kontrol Belgesi'dir.(Third Party Certificate of Inspection) Kendini korumak isteyen ithalatçı, malların sözleşmeye uygun kalitede olduğundan emin olabilmek için uluslararası bağımsız bir gözetim şirketinin belgesini talep edebilir. Uluslar arası gözetim şirketlerinin ülkemiz dışında yüz yılı aşkın bir süredir faaliyetleri bulunmaktadır. Ülkemizde de ithalat ve ihracat işlemlerinin düzene kavuşturulmasında etkin bir rol oynayan gözetim şirketleri, dış ticarete gözetime konu olan malların kalitesinin, miktarının, fiyatının ve gümrük sınıflandırmasının doğruluğunun saptanmasına ilişkin faaliyetleri yürütür ve faaliyet sonuçlarını belgelerler. Gözetim Şirketince hazırlanan bu belgeye Gözetim sertifikası veya gözetim raporu da denilmektedir.²⁸¹

Gözetim sertifikası yükleme limanında ve yükleme işleminden önce hazırlanmalıdır. Nakliye sırasında malın kalitesinde meydana gelen değişiklikler boşaltma mahallinde ortaya çıktığında ithalatçının ihracatçıya rücu hakkı olmayacaktır. Bu durumda, ithalatçı zararını sigorta şirketinden karşılama yoluna gitmelidir. Bu nedenle gözetim/uygunluk belgesinin yalnızca ithalatçı için değil ihracatçı açısından da güven teşkil ettiği söylenebilir.²⁸²

2.3.2.7. Analiz Belgesi (Certificate of Analysis)

İthalatçı veya kamu kuruluşlarının ithal edilecek malın niteliğinin veya saflığının bilirkişi tarafından belirlenmesini gerekli görmeleri durumunda, mala ait numunenin bağımsız kurum ve kuruluşlar tarafından yapılan analiz sonucunu gösteren belgedir. Analiz Belgesi, özellikle gıda ve kimyevi maddeler türündeki malların formülündeki elementlerin isim, oran ve miktarını gösterir.²⁸³

²⁸⁰ Onursal, ss. 39-40.

²⁸¹ Nuray Ekşi, **Milletlerarası Ticaret Hukuku**, 1. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2010, s, 449.

²⁸² Onursal, s. 40.

²⁸³ Onursal, s. 39.

2.3.2.8. Sağlık Sertifikası (Health Certificate)

Sağlık Sertifikası, gıda maddeleri, deri, et, canlı hayvan ve bunların ambalajında kullanılacak maddelerin hastalısız ve mikropsuz olduğunu gösteren ve Tarım İl Müdürlükleri tarafından tanzim edilen belgedir.²⁸⁴

Sağlık sertifikalarının kimi zaman bir yasal zorunluluk üzerine ibraz edilmeleri gerekirken kimi zaman da tarafların özel isteği üzerine hazırlanmaları söz konusudur. Türkiye’de özellikle bazı ürünlerin gümrüklemesi için sağlık sertifikası ibrazı zorunlu tutulmaktadır. Bu itibarla, dış ticaret firmalarının ticaretlerine konu ürün gruplarının ithalatında veya ihracatında sağlık sertifikası aranıp aranmadığı konusunda bilgi sahibi olmaları önem arz etmektedir.²⁸⁵

2.3.2.9. Bitki Sağlığı Sertifikası

İhraç konusu bitki ve bitkisel ürünlerin her türlü hastalıktan ve oluşabilecek zararlardan arındırıldığını ve malın tüketime uygun olduğunu ispata yarayan belgelerdir. Bakliyat ve hububat satışında haşerattan arındırılmasını teminen malın tütsülediği durumlarda bu durum bitki sağlığı sertifikasında beyan edilebileceği gibi ayrı bir tütsüleme belgesi (fumigation certificate) de ibraz edilebilir.²⁸⁶

2.3.2.10. Helal Belgesi

Diyanet İşleri Başkanlığı’na bağlı Müftülüklerce düzenlenen Helal Belgesi, İslam ülkelerine yapılan gıda ihracatında düzenlenen, ürünlerin İslam dininin kurallarına uygun olarak hazırlandığını gösteren belgedir.²⁸⁷

2.3.2.11. Radyasyon Belgesi

²⁸⁴ H. Doğan, s. 172.

²⁸⁵ Dölek, s. 99.

²⁸⁶ Özalp, UCP 600, s. 188.

²⁸⁷ Dölek, s. 100.

Radyasyon Belgesi, ihraç veya ithal edilecek ürünlerin kabul edilebilir orandan fazla radyasyon içermediğini veya radyasyonsuz olduğunu kanıtlayan belgedir.²⁸⁸ Özellikle nükleer kazalar yaşayan ülkelerden yapılan ithalatta, bazı ülkeler Radyasyon Belgesi istemektedir. Örneğin, Avrupa Birliği üyesi ülkeler Çernobil faciasından sonra ülkemizden yapılan yaş doğa mantarı ihracatında radyasyon belgesi istemektedir. Radyasyon belgesi ihracatçıların talebi üzerine Türkiye Atom Enerjisi Kurumu tarafından düzenlenmektedir.²⁸⁹

2.3.3. Taşıma Belgeleri

Taşıma Belgeleri, uluslararası ticarete konu malların gemiye yüklendiğini veya gemi ile sevk edildiğini, diğer nakil araçlarıyla gönderildiğini veya kombine şeklinde taşınmak üzere ilk nakliyeciyeye teslim edildiğini gösteren belgelerdir.²⁹⁰ Taşıma belgeleri UCP 600 revizyonununun 19 ila 27. maddelerinde modern taşıma şekilleri dikkate alınarak yeniden düzenlenmiştir. Buna göre, malların taşınması kara, hava, deniz veya demiryolu ile yapılabileceği gibi kombine taşıma ile de yapılabilir.

Akreditif şartlarına uygun bir taşıma belgesi “temiz taşıma belgesi” dir ve banka yalnızca temiz taşıma belgesini kabul edebilir. UCP 600’ün 27. maddesine göre temiz bir taşıma belgesi, malların veya malların ambalajının kusurlu bir durumunu açıkça ifade eden bir ibare veya kayıt taşımayan bir belgedir. Böylece taşıma belgesinde malların veya ambalajının kusurlu olduğunun açıkça beyan edilmediği durumda, belge temiz olarak kabul edilir. Belge üzerinde “temiz” (clean) ifadesine yer verilmemesi onun temiz belge olmadığı anlamına gelmeyecektir.²⁹¹

Akreditif işlemlerinde en çok kullanılan ve UCP 600’de belirtilen taşıma belgeleri aşağıda açıklanmaktadır.

2.3.3.1. Deniz Konşimentosu (Bill Of Lading-B/L)

Konşimento Türk Ticaret Kanunu (TTK)’nun 1228 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Anılan kanunda konşimento, “ bir taşıma sözleşmesinin yapıldığını

²⁸⁸ Onursal, s. 92.

²⁸⁹ Dölek, s. 101.

²⁹⁰ Kaymakçı ve diğerleri, s. 352.

²⁹¹ Onursal, s. 201.

ispatlayan, eşyanın taşıyan tarafından teslim alındığını veya gemiye yüklendiğini gösteren ve taşıyanın eşyayı, ancak onun ibrazı karşılığında teslimle yükümlü olduğu senet ” olarak tanımlanmıştır. Gemi, kamyon, uçak ve tren için ayrı ayrı ve farklı isimlerle konşimentolar düzenlenebilir. Ancak genel olarak gemi konşimentosu (deniz konşimentosu) konşimento (b/l) olarak adlandırılır.²⁹²

Dış ticarete ve deniz taşımacılığında çok önemli bir belge olan konşimento bir deniz yolu ile taşıma şirketinin veya bu şirket adına hareket eden bir acente veya kaptan tarafından malın yükletenine verilen nama, emre veya hamile düzenlenebilen ve malların taşınmak üzere kabul edildiğini gösteren bir belgedir. Malın mülkiyetini temsil eden kıymetli bir evrak niteliği taşıyan konşimentonun ciro ve teslimi, temsil ettiği malların teslimi sonucunu doğurmaktadır.²⁹³

Yükletenin izniyle, taşınmak üzere teslim alınan fakat henüz gemiye yükletilmemiş olan eşya için düzenlenen konşimentoya “tesellüm konşimentosu” denir. Doğrudan malın gemiye yüklendiğini gösteren konşimento ise “yükleme konşimentosu” olarak adlandırılır. Tesellüm konşimentosuna eşyanın ne zaman ve hangi gemiye yüklenmiş olduğuna dair şerh verildiği takdirde bu konşimento “yükleme konşimentosu” hükmünde olur.²⁹⁴

Emre “to order” düzenlenen konşimentolarda malların kimin emrine olduğu ismen belirtilmediği için yükletenin emrine olduğu kabul edilir. Yükleten tarafından beyaz ciro²⁹⁵ (blank endorsement) edilerek, diğer bir ifade ile yükleten konşimento üzerine ismini yazıp imzalayarak konşimentoyu ciro eder ve o aşamadan sonra ciro lu konşimento kimin elinde ise o kişi malları taşıyandan teslim alma hakkını elde eder.²⁹⁶

Bir konşimentonun genel olarak şu unsurları içermesi gerekir²⁹⁷:

•Yükletenin beyanına uygun olarak gemiye yüklenen veya yüklenmek üzere teslim alınan eşyanın genel olarak cinsini, tanınması için zorunlu olan işaretlerini,

²⁹² Hakan Akın, s. 414.

²⁹³ Onursal, ss. 188-189.

²⁹⁴ Kaymakçı ve diğerleri, s.354.

²⁹⁵ TTK'nın Cironun Şekli başlıklı 683 üncü maddesine göre: “Lehine ciro yapılan kişinin ciroda gösterilmesine gerek olmadığı gibi, ciro, cirantanın sadece imzasından ibaret olabilir. Bu şekildeki cirolara “beyaz ciro” denir.”

²⁹⁶ Turhan, s. 23; Akın, s. 415.

²⁹⁷ Bkz. TTK .1229/I

gerektiğinde tehlikeli eşya niteliğinde olup olmadığı hakkında açık bir bilgiyi, koli veya parça sayısı ile ağırlığını veya başka suretle ifade edilen miktarını,

- Eşyanın haricen belli olan hâl ve durumunu,
- Taşıyanın adı ve soyadını veya ticaret unvanını ve işletme merkezini,
- Kaptanın adı ve soyadını,
- Geminin adını ve tabiiyetini,
- Yükletenin adı ve soyadını veya ticaret unvanını,
- Yükleten tarafından bildirilmişse, gönderilenin adı ve soyadını veya ticaret unvanını,
- Navlun sözleşmesine göre yükleme limanını ve taşıyanın eşyayı yükleme limanında teslim aldığı tarihi,
- Navlun sözleşmesine göre boşaltma limanını veya buna ilişkin talimat alınacak yeri,
- Konşimentonun düzenlendiği yer ve tarihi,
- Taşıyan veya onu temsilen hareket eden kişinin imzasını,
- Navlunun gönderilen tarafından ödeneceğine dair kayıtları, ödenecekse bunun miktarını.
- Navlun sözleşmesinde açıkça kararlaştırılmışsa, eşyanın boşaltma limanında teslim olunacağı tarih ve süreyi.
- Sorumluluk sınırlarını genişleten her şartı,
- Taraflarca uygun görülen diğer kayıtları,

Türk Ticaret Kanunu'nun 1229. maddesinin ikinci fıkrasında, Konşimentoların anılan Kanunun 1228. maddesinin birinci fıkrasındaki yazılı unsurları taşıması kaydıyla, yukarıda sayılan unsurlardan herhangi birinin eksik olmasının, senedin hukuken konşimento sayılmasını engellemeyeceği hususu düzenlenmiştir.²⁹⁸

Uluslararası ticarete en çok kullanılan belgelerden biri olan konşimento UCP 600'ün 20. maddesinde özel ve kapsamlı bir düzenlemeye tabi tutularak akreditif işlemi bakımından konşimentoda aranan koşullar açıklanmıştır. Buna göre, “ *bir*

²⁹⁸Bkz. TTK m.1229/II.

konşimento nasıl adlandırılmış olursa olsun taşıyanın adını belirtmeli; işlemin asıl tarafını doğrulamaya uygun bir biçimde belgelemeli; malların yükleme limanından boşaltma limanına doğru adı belirtilen bir geminin güvertesine yüklenmiş olduğunu göstermeli; yayımlanmış tüm konşimentoları teşkil etmeli; bunun bir charter partiye bağlı olduğu anlamında bir gösterge içermemeli ve konşimentoya göre mallar konteyner, römork veya LASH mavnası yoluyla taşınıyor olmadıkça, akreditifte aktarma yasaklanmış ise konşimento malların aktarımına el vermemelidir.”²⁹⁹

2.3.3.2. Charter Party Konşimentosu

Çarter sözleşmeleri, kiralayanın (charterer) bir geminin tamamının veya bir kısmının gemi sahibinden (owner) kiralamasını konu alan sözleşmedir. Çarter sözleşmelerinde taşıma taahhüdünün yanı sıra bir de tahsis taahhüdü bulunmaktadır. Taşımacı sadece yükün taşınmasını taahhüt etmeyip aynı zamanda yükün hangi gemiyle ve geminin neresinde taşıyacağını da beyan ve taahhüt etmektedir. Bu ilişkide asıl taşıma şartlarını düzenleyen charterer ile owner arasında yapılan taşıma sözleşmesidir(charter party contract). Çarter sözleşmeleri geminin tamamının taşıtanın yüklerine tahsis edildiği tam çarter ve geminin taşıma kapasitesinin belli bir miktarının taşıtana tahsis edildiği kısmi çarter olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.³⁰⁰Bu kapsamda yapılan taşımalarda düzenlenecek nakliye belgeleri “Charter Party Konşimento” olarak tanımlanır.

Charter party konşimento UCP 600’ün 22. maddesinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, “*akreditifte her nasıl adlandırılmış olursa olsun charter party konşimentosu charterer, gemi sahibi veya kaptan tarafından imzalanmalı, işlemin asıl tarafını doğrulamaya uygun bir biçimde belgelemeli, malların yükleme limanından boşaltma limanına doğru adı belirtilen bir geminin güvertesine yüklenmiş olduğunu göstermeli ve tüm özgünleri (asılları) içermelidir.*” Ayrıca, Akreditifte charter party sözleşmesinin ibrazı istense dahi, bankalar ibraz edilen sözleşmeyi incelemeyen ve sorumluluk almaksızın alıcıya iletmelidirler.³⁰¹

²⁹⁹ UCP 600 m. 20.

³⁰⁰ Bülent Sözer, **Deniz Ticaret Hukuku Giriş, Gemi Donatan ve Navlun Sözleşmeleri**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013, s. 309.

³⁰¹ Kütükçü, s. 75.

2.3.3.3. Çok Şekilli Taşıma Belgesi (Multimodal, combined transport document)

Çok şekilli taşıma belgesi malların bir ülkeden diğer bir ülkeye kara, deniz, hava ulaşım araçlarından en az ikisi kullanılarak taşınması durumunda taşıma acentesi veya nakliye komisyoncuları tarafından düzenlenen belgedir.³⁰² Çok şekilli taşıma belgelerinin en önemli özelliği belge düzenleyicisinin teslim aldığı andan itibaren teslimatı sağlayana kadar tüm taşımadan sorumlu olmasıdır. Nitekim çok şekilli taşıma belgesi düzenleyicisinin taşımanın bazı aşamalarında malı taşımaması da bu durumu değiştirmemektedir.³⁰³

Kural olarak çok şekilli taşıma belgesi tüm taşıma şekillerini içermek zorunda olmamakla beraber, tek taşıma şekli ile yapıldığını göstermiyor olması gerekir. Örneğin, çok şekilli taşıma belgesinde taşımanın sadece kara yoluyla yapıldığına dair ibare bulunması belgeye bankalarca rezerv konulmasına neden olacaktır. Bu nedenle, akreditifte çok şekilli taşıma belgesi talep edilmeden önce, tarafların malların sevkiyat yöntemi konusunda emin olmaları gerekir.³⁰⁴

Çok şekilli taşıma belgesi UCP 600'ün 19. maddesinde detaylı olarak ele alınmıştır. Bu maddeye göre, “ *belge akreditifte nasıl adlandırılmış olursa olsun (çok şekilli/kombine/karma taşıma belgesi), en az iki ayrı taşıma şeklini kapsamalı, taşımacının ismini göstermeli ve taşımacı veya taşımacı adına ismi belirtilen bir acente tarafından veya kaptan ya da kaptan adına ismi belirtilen bir acente tarafından imzalanmalıdır. Çok şekilli taşıma belgeleri de, konşimentoda olduğu gibi teslim alma veya yükleme tarihini ihtiva etmelidir.*”³⁰⁵

UCP 600'ün 19. maddesinin b bendinde, “ *çok şekilli taşıma kapsamında yapılan aktarma, akreditifte belirtilen sevk, teslim alma veya yükleme yerinden akreditifte belirtilen nihai varış yerine yapılan taşıma sırasında bir taşıma aracından boşaltma yapmak ve diğer bir taşıma aracına tekrar yükleme yapmak olarak*

³⁰²Turhan, s. 29.

³⁰³ Özalp, UCP 600, s. 174.

³⁰⁴ Kütükçü, s. 281.

³⁰⁵ UCP 600 m. 19/a.

*tanımlanmıştır.*³⁰⁶ Çok şekilli taşımanın doğası gereği malların bir taşıma aracından diğerine aktarılması olasıdır. Bu durum UCP’de “*Akreditif aktarmayı yasaklasa bile aktarma yapılacağını veya yapılabileceğini belirten bir taşıma belgesi kabul edilir.*” hükmü ile çözüme kavuşturulmuştur. Diğer bir ifadeyle taşıma tek bir çok şekilli taşıma belgesi kapsamında kalmak şartıyla, bankalar aktarma yapılacağını veya yapılabileceğini belirten bir taşıma belgesini de kabul edeceklerdir.³⁰⁷

Belge düzenleyiciler, akreditifte talep edilen belgenin türüne göre hangi UCP maddesinin dikkate alınacağına karar verirler. Örneğin, akreditifte konşimento istenmişse UCP’nin 20. maddesi dikkate alınarak belge düzenlenir. Ancak, Milletlerarası Standart Bankacılık Uygulaması (ISBP) 745’de oluşturulan yeni bir standart ile bu konuya bir istisna getirilmiştir. Buna göre, akreditifte çok şekilli taşıma belgesi dışında başka bir taşıma belgesinin ibrazı istenilse dahi, akreditifte belirtilen malların rotasından birden fazla taşıma şeklinin kullanılacağı açıkça belli ise, o belgenin düzenlenmesinde ve incelenmesinde UCP 600’ün 19. maddesi nazara alınacaktır.³⁰⁸ Örneğin, bir akreditifte deniz yolu taşıma belgesi olan deniz konşimentosu istenilmesine rağmen yükleme limanı olarak Ankara belirtilmiş ise, ISBP.’nin anılan standardına göre ibraz edilecek taşıma belgesinin UCP’nin 19. maddesi kapsamında incelenmesi gerekmektedir.³⁰⁹ Nitekim bu örnekte, deniz yolu ile yapılacak ana taşımaya kadar eşyanın karayolu ile taşınacağı, dolayısıyla belirtilen rotadan birden fazla taşıma şeklinin kullanılacağı açıkça bellidir.

2.3.3.4. Havayolu Taşıma Belgesi

Uçakla taşınacak mallar için havayolu şirketleri tarafından düzenlenen Havayolu taşıma belgesi malların taşınmak üzere teslim alındığını gösteren makbuz niteliğinde bir belgedir ve malın mülkiyetini temsil etmemektedir. Bu belgeler kıymetli evrak niteliğinde olmadıkları için ciro edilemezler ve mallar üzerinde tasarruf etme yetkisi de vermezler.³¹⁰

³⁰⁶ UCP 600 m. 19/b.

³⁰⁷ UCP 600 m.19/c.

³⁰⁸ ISBP 745 D 1.

³⁰⁹ Kütükçü, s. 283.

³¹⁰ Köksal, s. 122.

Havayolu taşıma belgesine ilişkin hususlar UCP 600'ün 23. maddesinde detaylı olarak düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, “ *belge akreditifte nasıl adlandırılmış veya betimlenmiş olursa olsun (-airway bill, master airway bill, house airway bill, air transport document, air consignment note vb. olması bir değişiklik yaratmaz-*³¹¹) taşıyanın adını belirtmeli; taşımacı veya taşımacı adına ismi belirtilen bir acente tarafından imzalanmalı; malların taşınma için kabul edilmiş olduğunu göstermeli; kalkış ve varış limanlarını içermelidir. İbraz edilecek nüshanın yükletene ait nüsha olması gerekir. Ayrıca, bir havayolu taşıma belgesinde, belgenin düzenlenme tarihi yer almalıdır. Belge fülî yükleme tarihine ilişkin özel bir kayıt içermediği sürece düzenlenme tarihi yükleme tarihi olarak alınacaktır; özel bir kayıt varsa bu kayıta belirtilen tarih yükleme tarihi olarak kabul edilir.”³¹² Akreditifte “full set (tam takım)” belge ibrazı istendiğinde, tek bir orijinal yükleten nüshasının ibrazıyla bu şart karşılanmış olur.³¹³

UCP 600'ün 23. maddesinin (c) bendinde, Akreditifte aktarma yasaklansa da, taşımanın tamamının tek ve aynı havayolu taşıma belgesi kapsamında olması şartıyla aktarma yapılacağını belirten bir havayolu taşıma belgesi ibrazının bankalarca kabul edilmesine imkan sağlanmıştır.³¹⁴

Söz konusu madde ile düzenlenen diğer bir husus ise, Havayolu taşıma belgesinin taşımaya ilişkin şartları içermesi veya taşıma şartlarını içeren başka bir kaynağı referans göstermesi gerektiğidir.³¹⁵ Bankalar taşıma şartlarının belgede yazılı olup olmadığını veya bu şartlar hakkında diğer bir kaynağa referans gösterip göstermediğini incelemekle yükümlü olup, bu şartların içeriği bankalar için belgelerin uygunluğu açısından bir inceleme noktası değildir.³¹⁶

2.3.3.5. Karayolu/Demiryolu/Karasal Suyolu Taşıma Belgeleri

Karayolu, Demiryolu veya Karasal Suyolu taşıma belgeleri UCP 600'ün 24. maddesinde bir ayrıma tabi tutulmadan düzenlenmişlerdir. Bir karayolu, demiryolu veya karasal su yolu taşıma belgesi, nasıl adlandırılmış olursa olsun taşımacının

³¹¹ Kütükçü, s. 399.

³¹² UCP 600 m.23/a

³¹³ Turhan, s.30.

³¹⁴ V. Doğan, s. 255.

³¹⁵ UCP 600 m.23 b/vi.

³¹⁶ Somuncuoğlu ve diğerleri, s. 77.

ismini göstermeli ve taşımacı veya taşımacı adına ismi belirtilen bir acente tarafından imzalanmalıdır. Yükleme tarihini veya malların akreditifte belirtilen yerde yüklenmek, sevk edilmek veya taşınmak üzere alındığı tarihi belirtmelidir. Taşıma belgesi tarihli bir alındı kaşesi, alındı veya yükleme tarihine ilişkin bir kayıt içermediği sürece belgenin düzenlenme tarihi yükleme tarihi olarak alınacaktır. Ayrıca anılan belgeler, Akreditifte belirtilen yükleme ve varış yerlerini de belirtmelidir.³¹⁷

Karayolu taşımalarında genellikle CMR belgesi kullanılmaktadır. CMR, Eşyaların Karayolu ile Uluslararası Nakliyatı Hakkında Konvansiyona³¹⁸ taraf olan ülkelerde kullanılan bir karayolu taşıma belgesi olup, malların nakliyecisi firma tarafından, bir ücret karşılığında, taşınmak üzere iyi durumda teslim alındığını gösterir. Buna göre, CMR belgesinin düzenlenmesi için taşımanın karayolu ile yapılması, taşıma konusunun eşya olması, taşıma işinin ücret karşılığında ve milletlerarası nitelikte yapılması gerekir.³¹⁹

Konvansiyonun 1. maddesi uyarınca, karayolu ile yapılan bir taşımanın milletlerarası nitelik taşıyabilmesi, yükleme ve teslim için belirlenen yerlerin iki ayrı ülkede olmasına bağlıdır. Fakat Konvansiyonun uygulanabilmesi için yükleme ve teslim yapılacak ülkenin her ikisinin de konvansiyona taraf olması zorunlu değildir. Ülkelerden birinin Konvansiyona taraf olması uygulanması için yeterlidir.³²⁰

Demir yolu taşımalarında ise Demiryolu Hamule Senedi adı verilen bir belge kullanılmaktadır. Demiryolu Hamule Senedi, demiryolu ile yapılan taşımada malın miktarını, cinsini ambalaj şeklini, özelliğini, gönderen ve alan tarafların bilgilerini, taşıma ücretini ve varsa diğer şartları gösteren gönderici ile demiryolu idaresi arasında yapılan bir taşıma sözleşmesi olup, malın mülkiyetini temsil etme ve ciro edilebilme özelliği bulunmamaktadır. Demiryolu hamule senedi “Demiryolları ile

³¹⁷ UCP 600 m.24/a

³¹⁸ 19.05.1956 tarihli Konvansiyon 02.07.1961 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye'nin söz konusu Konvansiyona katılımı ise çok sonra 31.10.1995 yılında gerçekleşmiştir. Bkz. Ecehan Yeşilova, “CMR-Taşıma Senedinin İspat Kuvveti”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:7, Sayı : 1, 2005, s.238.

³¹⁹ Ekşi, ss. 533-534.

³²⁰ Yeşilova, ss. 237-238.

Eşya Taşınmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme” ye(CIM)³²¹ tabi olarak düzenlenir.
322

2.3.3.6. Posta ve Kurye Makbuzları

Posta ve Kurye Makbuzları, malların posta ile gönderilmesi halinde posta idaresince düzenlenen ve malların taşınmak üzere teslim alındığını gösteren belgelerdir.³²³ Posta ve Kurye Makbuzları UCP 600’ün 25. maddesinde detaylı olarak incelenmiştir. Buna göre, Posta ve Kurye makbuzları, kurye servisinin ismini belirtmeli ve teslim alınma tarihini veya bu hususta bir ifadeyi taşımalı, akreditif şartlarına göre malların yüklenmesi gereken yerde, ismi belirtilen kurye servisi tarafından kaşelenmiş ve imzalanmış olmalıdır. Ayrıca, kurye masraflarının ödendiği veya ödeneceğine ilişkin bir hükme de yer verilmelidir.³²⁴

2.3.3.7. Diğer Taşıma Belgeleri

Akreditifte UCP kapsamında düzenlenmemiş bir taşıma belgesi istenilmesi halinde, bu belgelerin kimler tarafından düzenleneceği ve kapsamı akreditifte açık olarak tespit edilmeli ve belgeler de akreditifte belirtilen bu şartlara uygun olarak düzenlenmelidir. Çünkü bankaların bu tür taşıma belgesini UCP’nin taşımaya ilişkin maddelerine göre değil, akreditif şartlarına göre incelemeleri gerekir.³²⁵ UCP’de düzenlenmemiş ve Akreditifte de herhangi şart bulunmayan belgeleri, bankalar ibraz edene iade edebilirler.³²⁶

2.3.4. Sigorta Belgeleri

2.3.4.1. Genel Olarak

³²¹ Türkiye’nin de taraf olduğu bu sözleşmenin Türkiye için yürürlük tarihi 01.10 1985’tir. Bkz. Özalp, UCP 600’ün kullanılması, s.176.

³²² Onursal, s. 251.

³²³ F. Kaya, s. 76.

³²⁴ UCP 600 m. 25.

³²⁵ Özalp, UCP 600, s. 176.

³²⁶ UCP 600 m. 14/g.

Sigorta, oluşması muhtemel ve parayla ölçülebilen risklerin bir ücret (prim) karşılığında, bu işi üstlenen şirket tarafından tazmin edilmesidir. Nakliye sigortası ise, ticari emtianın sevkiyatı sırasındaki risklerin karşılanmasıdır.³²⁷

Bir dış ticaret faaliyeti sırasında malın yükleme yerinde, taşımada ve boşaltma yerinde meydana gelebilecek hasar ve diğer risklere karşı sigorta yapılması, alıcı ve satıcının herhangi bir risk nedeniyle zarara uğramaması için büyük önem taşımaktadır. Sigorta Belgeleri, taşıma konusu malın sigorta edildiğini ve talep edilen riskleri kapsadığını kanıtlayan, riskler meydana geldiğinde ise, hasar tazminatının sigortacıdan tahsil edilmesine olanak sağlayan belgelerdir.³²⁸

Sigorta belgeleri UCP 600'ün 28. maddesinde düzenlenmiştir. “ *Buna göre, sigorta belgeleri dış görünüm itibariyle sigorta şirketleri veya sigortacılar veya acenteleri tarafından düzenlenmiş ve imzalanmış olmalıdır. Sigorta belgesinde birden fazla orijinal düzenlendiği belirtilmesi halinde bütün orijinallerin ibraz edilmesi gerekir.*” “*Ayrıca bankaların, malların yükleme tarihinden sonra düzenlenmiş bir sigorta belgesini kabul etmemesi gerektiği hususuna da yer verilmiştir.*”³²⁹

Sigortanın kapsadığı bedel ile bu bedelin hangi para birimi üzerinden ödeneceğine ilişkin bilginin de akreditif şartlarına eklenmesi gerekir. Ancak, Akreditifte istenen sigorta tutarına ilişkin bir şarta yer verilmemiş ise, akreditifle aynı para cinsinden düzenlenecek olan sigorta belgeleri, malların CIF veya CIP³³⁰ değerinin %10 fazlası ile düzenlenmek zorundadır.³³¹

Diğer taraftan, bir akreditifin istenen sigorta tipini (tüm riskler sigortası, olağan riskler sigortası, genel riskler sigortası vb.) ve varsa kapsam içine alınacak ek riskleri belirtmesi gerekir. Ancak, akreditifte güvence altına alınacak riskler belirtilmemiş ise, sigorta belgeleri ibraz edildiği şekliyle kabul edilecektir. Akreditifte bütün risklere karşı sigorta talep edilmiş ise, bütün riskler (all risks) kaydını içeren sigorta belgeleri, kapsam dışı bırakıldığı belirtilen risklere bakılmaksızın kabul edilecektir.³³² Diğer bir ifade ile sigorta belgesi “all risks”

³²⁷ Akın, s. 368.

³²⁸ Onursal, s. 287.

³²⁹ UCP 600 m.28.

³³⁰ Bkz. s. 76. Dn. 264.

³³¹ Erdoğan, s. 104.

³³² UCP 600 m.28/h.

kaydını taşıyor ise, kapsam dışı bırakılan risklerin bulunması sigorta belgesinin reddedilmesi sonucunu doğurmayacak, “all risks” kaydı yeterli olacaktır.

Ayrıca, Sigorta belgelerinde “her zamanki riskler” veya “alışılmış riskler” gibi kesin olmayan terimlerin kullanılmaması gerekir. Bu tür belirsiz ifadeler içeren sigorta belgelerinin ibrazı halinde ise, bankalar sigortanın kapsamadığı rizikolara karşı herhangi bir sorumluluk üstlenmeksizin sigorta belgelerini ibraz edildikleri şekliyle kabul edebileceklerdir.³³³

Uluslararası ticarete kullanılan sigorta belgeleri aşağıda açıklanmıştır.

2.3.4.2. Sigorta Poliçesi

Hukuki açıdan diğer sigorta belgelerine kıyasla daha geçerli bir belge olarak kabul edilen sigorta poliçesi tacirler tarafından daha çok tercih edilmektedir. Sigorta poliçesi, sigorta yaptıran ile sigortacı arasında malların belirli yerler ve belirli tarihler arasında sigortalanmasını konu alan bir sözleşme niteliğinde olup, tarafların hak ve sorumluluklarını gösterir. Nama, emre veya hamiline düzenlenebilen sigorta poliçesi ciro yolu ile devredilebilir. Diğer bir ifade ile poliçenin temsil ettiği haklar ciro vasıtasıyla başkasına geçebilir.³³⁴

Sigorta poliçesi sigorta yaptıran ile sigortacının aralarında bir sigorta sözleşmesi³³⁵ yapıldığını gösteren ve tarafların haklarının tanımlandığı, genel olarak aşağıdaki unsurları içeren bir belgedir.³³⁶

- Sigortacının ve sigortalının adı, soyadı, unvanı ve adres bilgileri,
- Düzenlenme tarihi,
- Sigortalanan malın tanımı (malın cinsi, ağırlığı, adedi, marka ve numaraları vb.),
- Taşıma vasıtasına ait bilgiler ve kalkış ve varış yeri ile taşıma güzergâhı,
- Taşıyanın adı, soyadı, ticari unvanı,
- Sigorta bedeli,

³³³ Özel, s. 49.

³³⁴ H. Doğan, s. 165.

³³⁵ Sigorta sözleşmesi sigorta yaptıran ile sigortacının hak yükümlülüklerini gösterir. Sigorta poliçesi düzenlenmeden önce icap ve kabul ile sigorta sözleşmesi kurulur. Bkz. Onursal, s. 289.

³³⁶ Onursal, s. 289.

- Sigortanın kapsayacağı riskler,
- Sigorta priminin tutarı ve ödeme detayları,
- Hasar olması durumunda, gözetim yapılması için başvurulacak acenteye ait kimlik ve adres bilgileri,
- Hasar tazminatının nerede ve hangi para birimi üzerinden ödeneceği gibi

2.3.4.3. Sigorta Sertifikası (Sigorta Şahadetnamesi, Sigorta Belgesi)

Sigorta şahadetnamesi veya sigorta belgesi olarak da adlandırılan sigorta sertifikası açık sigorta poliçelerine istinaden düzenlenir. Açık sigorta poliçeleri, birden fazla mal sevkiyatının tamamını sigortalamak üzere düzenlenir. Her bir sevkiyat yapılmadan önce sigortalı, sigortacıdan boş sigorta doküman formunu temin ederek doldurur ve imzalar. Sonra da sigorta şirketince doldurulup imzalanan sigorta sertifikası geçerlilik kazanır. Akreditifte sigorta sertifikasının istenilmesi durumunda sigorta poliçesinin ibrazı da kabul edilmektedir.³³⁷

Sigorta poliçelerinde olduğu gibi sigorta sertifikaları da nama, emre veya hamile düzenlenerek ciro ve teslim yolu ile devredilebilir. Ancak bu belgeye devredilebilir kıymetli evrak niteliği kazandıran, sigorta ettiren ile sigortacı tarafından imzalanmasıdır. Sigorta poliçesi kadar güvenilir bir belge olmayan sigorta sertifikalarının düzenleyicisinin büyük ve güvenilir sigorta şirketleri olmaması halinde bankalarca ihtiyatla karşılandığı görülmektedir.³³⁸

2.3.4.4. Kuvertür Notları

Sigorta komisyoncuları tarafından sigortanın yapılacağını beyan etmek üzere düzenlenen Kuvertür Notları, sigortanın fiilen yapıldığını göstermeyen sadece yapılacağını gösteren bir belgedir. Bu yüzden kuvertür notları bir sigorta belgesi olarak kabul edilmez. Yükleme işlemi gerçekleşene kadar malların sigorta ettirilmesi

³³⁷ Özalp, UCP 600, s. 179.

³³⁸ Onursal, s. 288.

için düzenlenen geçici bir belgedir. ³³⁹ UCP 600'ün 28/c maddesinde kuvertür notlarının kabul edilmeyeceği düzenlenmiştir. ³⁴⁰

Komisyon esasına göre çalışan acenteler tarafından tanzim edilen kuvertür notu sigorta sertifikası veya sigorta poliçesi yerine geçmediğinden, bu süre zarfında meydana gelen hasar veya ziyana karşı mal sahibinin sigorta şirketine karşı tazminat alacağı doğmaz. Bu durumda mal sahibinin tazminat talebini yalnızca sigorta acentesine yöneltmesi mümkündür. ³⁴¹

2.4. LEHTAR YA DA ÜÇÜNCÜ ŞAHIS TARAFINDAN BELGELERİN İBRAZI

2.4.1. Genel Olarak İbraz ve Etkisi

Akreditif, şartı bir ödeme taahhüdüdür. Bankanın ödeme yapabilmesi, uygun belge ibrazı şartına bağlıdır. Diğer bir ifade ile lehtar temel ilişkiden doğan borcunu tam ve kurallara uygun olarak yerine getirirse dahi, bankaya ibraz edilen belgeler eksik ise veya usulüne uygun değil ise bankanın ödeme yükümlülüğü doğmayacaktır. Bununla birlikte, Uygun belge ibrazı karşısında ödeme zorunluluğu olan bankanın, akreditif bedelinin kendine tevdi edilmediği gerekçesiyle satıcıya ödeme yapmaktan kaçınması da mümkün değildir. ³⁴²

İbraz kavramı UCP 600'ün Tanımlar başlıklı 2 inci maddesinde, “ *bir akreditif altında belgelerin amir bankaya veya görevli bankaya teslimi veya bu suretle teslim edilen belgeler* ” olarak tanımlanmıştır. Aynı maddeye göre uygun ibraz (complying presentation) ise, “ *akreditif şartlarına, bu kuralların uygulanabilir hükümlerine ve uluslararası standart bankacılık uygulamasına uygun bir ibraz* ” anlamına gelmektedir. ³⁴³

Bir ibrazın uygun olup olmadığının belirlenmesinde belirleyici üç unsur bulunmaktadır. ³⁴⁴

- Akreditif şartlarına uygunluk,

³³⁹ Özalp, UCP 600, s. 179.

³⁴⁰ UCP 600 m.28/c.

³⁴¹ Onursal, ss. 287-288.

³⁴² Somuncuoğlu, TBK Işığında Akreditif, ss. 15-16.

³⁴³ UCP 600 m.2.

³⁴⁴ Yılmaz, s. 97.

- UCP hükümlerine uygunluk,
- Uluslararası standart bankacılık uygulaması (ISBP)'na uygunluk.

Önceki revizyonlarda tanımlanmamış, ilk defa UCP 600'ün 2. maddesinde tanımlanan “ibraz eden” kavramı, ibrazı yapan bir “lehtar, yani akreditif alacaklısı olarak satıcı, banka veya ibrazı yapan diğer bir taraf” anlamına gelmektedir.³⁴⁵ Bu hükümden de açıkça anlaşılacağı üzere, ibraz amir bankaya doğrudan lehtar tarafından yapılabileceği gibi akreditifte yetkilendirilmiş üçüncü kişiler tarafından da yapılabilir. Diğer bir ifade ile lehtar ya da lehtarın tam yetkili bir temsilcisi aracılığı ile yapılan uygun ibraz sonucunda bankanın ödeme yükümlülüğü doğacaktır.³⁴⁶

Lehtar ya da lehtarın tam yetkili bir temsilcisi akreditifte istenilen belgeleri süresi içerisinde belirlenen bankaya ibraz etmez ya da eksik, yanlış belge ibraz ederse lehtar temerrüde düşmüş olur. Dolayısıyla akreditif alacaklısının (lehtar) sadece malı göndermesinin bir anlamı yoktur. Satış sözleşmesinden kaynaklanan hakkını alabilmesi için akreditif şartlarına uygun hareket etmesi gerekmektedir.³⁴⁷

2.4.2. Akreditifte İbraz Yeri

2.4.2.1. Genel Olarak

Akreditif bedelinin ödenebilmesi için lehtarın belirlenen süre içerisinde akreditifte istenen belgeleri ibraz etmesi gerekmektedir. Belgelerin ibrazının hangi bankaya yapılması gerektiği konusunun kesinlik kazanması lehtarın haklarının korunması bakımından önem taşımaktadır. Nitekim lehtarın yetkili olmayan bir bankaya belgeleri ibraz etmesi, usulüne uygun yapılmış bir ibraz olarak kabul edilmez ve lehtara ödeme yapılmaz.³⁴⁸

2.4.2.2. İbraz Bankasının Tespiti

Akreditif mektubunda belgelerin ibraz yerinin açıkça tespit edilmesi gerektiği hususu UCP 600'ün 6. maddesinde düzenlenmiştir. Anılan maddeye göre, “ *bir*

³⁴⁵Yılmaz ve diğerleri, s. 396.

³⁴⁶ V.Doğan, ss. 260-261.

³⁴⁷ Günay, s.81.

³⁴⁸ Kostakoğlu, ss. 1102-1103.

akreditif, hangi bankaların gişelerinde kullanımda olduğunu veya herhangi bir bankanın gişelerinde kullanımda olduğunu belirtmelidir. Akreditifin kullanımda olduğu bankanın bulunduğu yer ibrazın yapılacağı yerdir.”³⁴⁹ Dolayısıyla akreditif metninde, akreditifin kullanımda olduğu bankanın belirtilmesi halinde belgelerin bu bankaya ibrazı gerekmektedir.

Herhangi bir bankanın gişelerinde kullanımda olan bir akreditifin ibraz yeri herhangi bir bankanın yeridir.³⁵⁰ Buna göre, serbest iştirak akreditiflerinde, her banka görevli banka sayıldığından, herhangi bir bankaya belgelerin süresi içerisinde ibraz edilmesi, amir bankanın yükümlülüğünün doğması için yeterli olacaktır.³⁵¹

UCP 600’ün 15. maddesinde: “ Bir amir banka bir ibrazın uygun olduğunu belirlediğinde ibrazı karşılamalıdır. Bir teyit bankası bir ibrazın uygun olduğunu belirlediğinde ibrazı karşılamalı veya iştirak etmeli ve belgeleri amir bankaya göndermelidir. Bir görevli banka bir ibrazın uygun olduğunu belirlediğinde ve ibrazı karşıladığında veya iştirak ettiğinde belgeleri teyit bankasına veya amir bankaya göndermelidir.” denilmektedir. Buna göre akreditif amir bankanın, varsa teyit bankasının veya görevli bankanın gişelerinde kullanımda olabilir. Bu bankalardan herhangi birine ibraz “uygun ibraz” sayılacaktır.³⁵²

Lehtarın her koşulda belgeleri amir bankaya ibraz etmesiyle ibraz yükümlülüğünü yerine getirdiği kabul edilmektedir. Örneğin, teyitli bir akreditifte lehtar belge ibrazını amir bankaya yapabilme imkânına sahiptir. Nitekim UCP 600’ün 6. maddesi d bendinde “Amir bankanın ibraz yerinden başka bir ibraz yeri amir bankanın yerine ek bir ibraz yeridir.” hükmü yer almaktadır.³⁵³ Bu hükümle asıl ibraz yerinin amir banka olduğu kabul edilmiştir. Diğer bir ifade ile akreditif sözleşmesinde ibraz yeri açıkça tespit edilmiş olsa bile lehtar belgeleri amir bankaya ibraz edebilir.³⁵⁴

2.4.2.3. İbrazın Yapılacağı Şubenin Tespiti

³⁴⁹ UCP 600 m.6 a-d/ii.

³⁵⁰ UCP 600’ün 6ncı maddesi d bendi.

³⁵¹ Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, ss. 122-123.

³⁵² V. Doğan, s. 263.

³⁵³ UCP 600 m.6/d.

³⁵⁴ Reisoğlu, Uygulama ve Sorunlar, s. 21.

İbrazın amir banka, teyit bankası veya görevli bankanın hangi şubesine yapılması gerektiği, herhangi bir şubeye yapılan ibrazın geçerli olup olmayacağı hususunda UCP 600’de kesin bir hüküm bulunmamaktadır. Akreditifte, amir bankanın ve/veya görevli bankanın belli bir şubesi, belgelerin ibraz edileceği yer olarak belirtilmiş ise, belgelerin mutlaka akreditif vadesi içinde bu şubeye ibraz edilmesi gerekir. Örneğin A bankası Çankaya şubesi ibraz yeri olarak belirlenmiş ise, belgeler mutlaka bankanın bu şubesine ibraz edilmelidir. Aksi takdirde, bankanın herhangi bir şubesine ibraz, uygun ibraz sayılmayacaktır. Taraflar ibrazın yapılacağı şubeyi tespit etmemişlerse, lehtar iyi niyet kuralları çerçevesinde ilgili bankanın herhangi bir şubesine belgeleri ibraz edebilir.³⁵⁵

UCP 600’ün 3. maddesinde bir bankanın farklı ülkelerdeki şubesinin ayrı bankalar olarak dikkate alınacağı belirtilmiştir. Buna göre lehtarın ibraz bankasının yurtdışındaki şubelerine belgeleri ibraz etmesi geçerli bir ibraz sayılmayacaktır.³⁵⁶

2.4.3. Akreditifte İbraz Süresi

Akreditif sürecinde kullanılan dört çeşit vade kavramı bulunmaktadır:

Akreditif Vadesi: Bir akreditif açıldıktan sonra ne kadar süreyle geçerli olacağının sınırlarını çizen bir süreyi ifade eder.

Yükleme Vadesi: Akreditif sürecinde, lehtarın malları yükleyebileceği azami süreyi ifade eder.

Ödeme Vadesi: Akreditif şartlarına ve çeşitlerine göre, teyit ve/veya amir banka tarafından lehtara akreditif bedelinin ödemesinin yapılacağı tarihi ifade eder.

Belgelerin İbraz Vadesi: Belgelerin bankaya teslim edilebileceği son tarihi ifade eder.³⁵⁷

Bir akreditifin ibraz için bir vade tarihi belirtmesi gerektiği hususu, UCP 600’ün 6. maddesi d fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre, “*Bir akreditif ibraz için bir vade tarihi belirtmelidir. Akreditifte ibraz karşılama³⁵⁸ veya iştirah için belirtilen bir vade tarihi varsa, bu ibraz için belirtilmiş bir vade tarihi olarak alınacaktır.*”³⁵⁹

³⁵⁵ V. Doğan, ss. 265-266.

³⁵⁶ V. Doğan, s.266.

³⁵⁷ Yılmaz, s. 99.

³⁵⁸ İbrazın karşılanması, UCP 600’ün Tanımlar başlıklı 2. maddesinde, “akreditif belgelerin ibraz yöntemiyle kullanımda ise ibrazda ödeme yapmak; akreditif vadeli ödeme yöntemiyle kullanımda ise

UCP 600'un 14. maddesi c bendine göre, "19, 20, 21, 22, 23, 24 veya 25. maddeye³⁶⁰ tabi bir veya birden fazla orijinal taşıma belgesi içeren bir ibrazın, akreditifte belirlenen vade içerisinde yapılmasının yanı sıra ayrıca yükleme tarihinden itibaren en geç 21 gün sonra yapılması gerekir. Fakat her durumda ibraz akreditifin vade tarihinden geç olmamak üzere yapılmalıdır." ³⁶¹

Somuncuoğlu'na göre, Akreditif mektubunda belirlenen belgelerin ibrazına ilişkin bir süre var ise, bu süre ile bağlı olacaktır. Akreditifte böyle bir sürenin öngörülmemiş olması halinde ise, taşıma belgesi içeren ibrazlarda yükleme tarihinden itibaren en geç 21 gün içinde ve her hâlükârda akreditifin geçerlilik süresi içinde belgelerin ibraz edilmesi gerekmektedir. ³⁶²

Belgelerin ibrazı için 06.01.2015 gibi kesin bir tarih belirlenebileceği gibi "06.01.2015'e kadar" denerek belirli bir zaman dilimi de tespit edilebilir. ³⁶³ Her koşulda belirlenen vade kesin olup, belgeler mücbir sebeplerle dahi vade içinde ibraz edilmez ise akreditif son bulur. ³⁶⁴ Ancak UCP 600'un 29. maddesi a fıkrasında, belgelerin ibrazı için belirlenen tarihin, ibrazın yapılacağı bankanın mücbir sebepler

vadeli ödeme yükümlülüğüne girmek ve ödeme vadesinde ödeme yapmak; akreditif poliçe yöntemiyle kullanımda ise lehtar tarafından çekilen poliçeyi kabul etmek ve poliçenin ödeme vadesinde ödeme yapmak" olarak tanımlanmıştır. Bkz. UCP 600 m.2.

³⁵⁹ UCP 600 m.6/d.

³⁶⁰ 19. madde çok şekilli taşıma belgelerini, 20. madde konşimentoyu, 21. madde ciro edilemez denizyolu taşıma senedini, 22. madde charter party konşimentoyu, 23. madde havayolu taşıma belgesini, 24. Madde karayolu, demiryolu veya karasal su yolu taşıma belgelerini, 25. madde ise kurye alındısı, posta alındısı ve postalama sertifikasını düzenlemektedir.

³⁶¹ Nitekim, Milletlerarası Ticaret Odası da somut bir olaya ilişkin olarak bu yönde görüş belirtmiştir. Söz konusu olayda lehtar belgeleri görevli bankaya akreditif vadesi dışında ibraz etmiş, görevli banka bunu rezerv olarak belirterek belgeleri amir bankaya göndermiştir. Bu bağlamda MTO'ya amir bankanın UCP/14-d uyarınca tepki verme zorunluluğu sorulmuştur. MTO ise Akreditifin hükümden düştüğü, ortada bir akreditif bulunmadığı için UCP uygulanmayacağı yönünde görüş bildirmiştir. Bkz. ICC-Türkiye, **Akreditiflere İlişkin Sorunlu Olaylar ve ICC Görüşleri**, Afşaroğlu Matbaa, Ankara, 2001, s.23.

³⁶² Somuncuoğlu'nun bilirkişi raporu hazırladığı bir davada, Uyuşmazlık konusu olayda, 10.06.1997 tarihine kadar belgelerin Pamukbank Taksim şubesine teslim edileceği şartı bulunan 504.000USD'lik akreditif açılmıştır. Ayrıca belgelerin belirlenen tarihte belirtilen banka şubesine ibrazı koşuluyla lehtara 88.000 USD tutarında bir havale gönderilmiş ve bu havalenin kontrgarantisini olarak bu miktarda bir teminat mektubu alınmıştır. Lehtar belirlenen tarihte belgeleri ibraz etmediği için davacı firma teminat mektubunu nakde çevirmek istemiş, davalı bankanın talebe rağmen teminat mektubu bedelini ödememesi sebebiyle dava açılmıştır. Davalı firma, teminat mektubu tanzim edildikten sonra akreditifte değişiklikler yapıldığını böylece akreditif süresinin uzadığını, bu uzatılan süreye göre belgelerin teslim sürelerinin de değişmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Somuncuoğlu'nun dava için kaleme aldığı bilirkişi raporunda, Akreditif mektubu metninin incelenmesinde akreditifte yapılan değişikliklerin mala ilişkin olduğu, akreditif bedelinde ve belgelerin ibraz süresinde değişiklik yapıldığına dair bir kayıt bulunmadığı belirtilerek teminat mektubunun nakde tahvil edilmesinin uygun olduğu görüşü verilmiştir. Bkz. Somuncuoğlu, Genel Hükümler, ss.95-98

³⁶³ V. Doğan, s. 266.

³⁶⁴ Reisoglu, Uygulama ve Sorunlar, s. 4.

dışındaki nedenlerden dolayı kapalı olduğu bir güne rastlaması durumunda, ibrazın belirlenen tarihi takip eden ilk iş gününde yapılabileceği hususu düzenlenmiştir. Belgelerin ibrazı müteakip ilk banka iş gününde³⁶⁵ yapıldığı takdirde görevli banka, belgeleri eklediği sevk yazısındaki bir beyanla, amir bankaya veya teyit bankasına ibrazın 29(a) fıkrası uyarınca uzatılan süre sınırları içinde yapıldığını bildirmelidir.

2.4.4. Akreditifte Kısmi İbraz

Akreditifte istenilen belgelerin tek seferde ibraz edilmesi yerine lehtarın belgeleri temin ettikçe bankaya ibraz edebilmesinin mümkün olup olmadığı konusunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır.

Bu konuda Doğan, UCP’de kısmi ibrazı engelleyen bir düzenlemeye yer verilmediği dolayısıyla lehtarın her bir belgeyi temin ettiği anda bankaya ibraz edebilmesinde sakınca bulunmadığı görüşündedir. Ancak kısmi ibraz halinde, bankaların ibraz edilen her bir belgeyi ayrı ayrı inceleme zorunluluğu olmamakla birlikte, belgeleri şekli açıdan inceleyerek eksiklik tespitinde lehtara eksikliğin giderilmesi için teslim etmesinde de bir sakınca bulunmamaktadır.³⁶⁶

Özalp ise, ibrazın bir defada yapılması gerektiği görüşündedir. Yazara göre, *“Akreditif metninde istenilen ticari fatura, konşimento, sigorta poliçesi, çeki listesi ve menşe şahadetnamesi gibi belgelerin akreditif şartlarına uygun olarak hazırlanıp tamamının tek seferde ibraz edilmesi gerekir. Akreditif geçerlilik süresi dâhilinde olsa dahi söz konusu belgelerin kısım kısım ibrazı halinde, bankalar ibrazı eksik olarak yorumlayarak işlem yapabilirler.”*³⁶⁷

2.5. BANKALARIN İBRAZ EDİLEN BELGELERİ İNCELEME YÜKÜMÜ

Akreditifte ödeme, mal veya hizmetler değil sadece ibraz olunan belgeler göz önünde bulundurulurken yapılır. Akreditif işleminde bankaların en önemli görevi

³⁶⁵ Banka iş günü UCP 600’ün 2. maddesinde, “bir bankanın bu kurallara tabi bir işin/eylemin gerçekleştirileceği yerde düzenli olarak açık olduğu bir gün anlamına gelir” olarak tanımlanmıştır. Bkz. UCP 600 m.2.

³⁶⁶ V. Doğan, s. 261.

³⁶⁷ Abdurrahman Özalp, Akreditif-Standby-Garantiler Dış Ticaret, <http://www.ucp600.info/sorularcevaplar.html> (Sorular/Cevaplar-15) (20.04.2016)

belgeleri UCP kapsamında belirlenen kurallara göre incelemektir. Aşağıda, belgeleri inceleme yükümlülüğü olan bankalar ve inceleme yükümlülüğüne ilişkin kıstaslar ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

2.5.1. İnceleme Yükümü Olan Bankalar

Akreditifte belgeleri incelemekle yükümlü bankalar UCP 600'ün 14.maddesinde görevli banka, varsa teyit bankası ve amir banka olarak belirlenmiştir. Bu düzenlemeye göre, görevi çerçevesinde hareket eden bir görevli banka, varsa teyit bankası ve amir banka, belgelerin dış görünüşü itibariyle uygun bir ibraz oluşturup oluşturmadığını belirlemek için sadece belgeleri esas alarak ibrazı incelemelidir.³⁶⁸

2.5.1.1. Görevli Bankanın İnceleme Yükümü

Görevli banka kendine ibraz edilen belgeleri belirlenen süre içerisinde inceleyerek, ibraz edilen belgelerin uygunluğunu belirlediğinde ve ibrazı karşıladığında veya iştirah ettiğinde³⁶⁹ belgeleri teyit bankasına veya amir bankaya göndermelidir.³⁷⁰

Görevli banka uygun ibraz karşılığı lehtara ödemedede bulunduğu takdirde, yaptığı ödeme için amir bankaya veya teyit bankasına rücu eder.³⁷¹ Ancak, görevli bankanın uygun bularak teyit bankasına veya amir bankaya gönderdiği ibraz bu bankalarca uygun bulunmazsa ibrazı karşılamama ve sağladığı bir rambursman varsa faizi ile birlikte geri alma hakları vardır.³⁷² Bu hususta, UCP 600'ün 16. maddesi g fıkrasında, belgeleri süresi içerisinde ve usulüne uygun olarak reddeden amir bankanın veya teyit bankasının rambursmanı faizi ile birlikte geri isteme hakkına ilişkin hüküm bulunmaktadır.³⁷³

UCP 600'ün 16. maddesine göre ise, görevli banka ibrazın uygun olmadığına karar verdiği takdirde, ibrazı karşılamayı veya iştirah etmeyi reddedebilmektedir. Bu

³⁶⁸ UCP 600 m.14/a.

³⁶⁹ UCP 600'ün 12-a maddesine göre görevli banka teyit bankası olmadığı sürece, kendisine verilen ibrazı karşılama veya iştirah etme yetkisini açıkça kabul ederek bunu lehtara açıkça bildirmediği hal dışında ibrazı karşılamak veya iştirah etmek için herhangi bir yükümlülük altına girmez.

³⁷⁰ UCP 600 m.15/c.

³⁷¹ Doğan, s. 270.

³⁷² Özalp, UCP 600, ss. 39-40.

³⁷³ Bkz. UCP 600 m.16/g.

durumda ibrazda bulunan lehtara bildirimde bulunmalıdır. Gönderilecek bu bildirim, ibraz gününü izleyen beşinci banka işgününün bitiminden geç olmamak üzere telekomünikasyon aracılığıyla, bu mümkün değilse diğer hızlı araçlarla gönderilmelidir.

2.5.1.2. Teyit Bankasının İnceleme Yükümü

Teyit Bankası kendine ibraz edilen belgeleri belirlenen süre içerisinde inceleyerek, ibraz edilen belgelerin uygunluğunu belirlediğinde ibrazı karşılamak veya iştirat etmekle yükümlüdür. Dolayısıyla, belgelerin uygunluğuna karar verdikten sonra ibrazı karşılama veya iştirat etme konusunda görevli banka gibi seçimlik hakkı yoktur. Nitekim teyit bankası akreditife teyidini ilave etmekle lehtara karşı amir bankadan bağımsız ayrı bir taahhüde girer.³⁷⁴

Teyit bankasının ibrazı uygun bulmadığı durumda, ibrazı karşılamayı veya iştirat etmeyi reddetme hakkı vardır. Bu durumda teyit bankası uygun bulmadığı her bir unsur³⁷⁵ ibraz gününü izleyen beşinci banka işgününün bitiminden geç olmamak üzere telekomünikasyon aracılığıyla, bu mümkün değilse diğer hızlı araçlarla, ibrazda bulunan lehtara bildirmelidir. Aksi halde, teyit bankası belgelerin uygun bir ibraz oluşturmadığını iddia etmekten yoksun kalacaktır.³⁷⁶

2.5.1.3. Amir Bankanın İnceleme Yükümü

ICC Bankacılık Komisyonu tarafından paylaşılan pek çok görüşte, lehtarın belgeleri görevli banka, amir banka veya teyit bankasına doğrudan ibraz edebileceği kabul edilmektedir. Yani teyitli akreditiflerde belgelerin teyit bankası yerine amir bankaya ibraz edilmesi mümkün olup, bu ibraz ile ibraza bağlanan sonuçlar elde

³⁷⁴ UCP 600 m.8.

³⁷⁵ Bir akreditif işleminde teyit bankası ibraz edilen belgelerde iki rezerv tespit ederek lehtara bildirmiş, lehtar vesaikin olduğu biçimde ödenmesi için amir bankaya gönderilmesini istemiştir. Amir banka amirin talimatına başvurmuş, amirin rezervleri kaldırmaması üzerine ise belgeleri teyit bankasına iade etmiştir. Lehtar belgelerin ibraz süreleri ve akreditif vadesi dolmadığı için problem tespit edilen belgeleri düzeltme yoluna gitmiştir. Lehtarın yaptığı ikinci ibrazda teyit bankası ilk ibrazda tespit edemediği bir hatayı rezerv konusu yaparak ödeme yapmayacağını bildirmiştir. Bu süre zarfında ibraz vadesi olduğu için lehtar rezerv konusunu giderme olanağından yoksun kalmıştır. Bu olay hakkında ICC'nın görüşü şu yöndedir: Teyit bankası daha önce rezerv olarak bildirmediği belgelere yeni itiraz getiremez. Teyit bankasının tutumu akreditif vadesi içinde lehtarın belgeyi düzelterek ödeme yapmasını engellemiştir. Bu nedenle ödeme yapma yükümlülüğü doğmuştur. Bkz. Akreditiflere İlişkin Sorunlu Olaylar ve ICC Görüşleri, s. 21.

³⁷⁶ UCP 600 m.16.

edilebilecektir.³⁷⁷ Belgelerin doğrudan amir bankaya ibrazı halinde banka, süresi içerisinde belgeleri incelemek, uygun bulması halinde ibrazı karşılamak, uygun bulmaması halinde ise rezerv koyarak belgeleri lehtara iade etmekle yükümlüdür.³⁷⁸

Görevli bankaya veya teyit bankasına ibraz edilen belgelerin bu bankalarca uygun bulunması halinde, ibraz edilen belgeler amir bankaya gönderilir. Amir banka belgeleri süresi içerisinde inceleyerek, ibrazın uygun olduğuna karar verdiğinde görevli bankayı veya teyit bankasını ramburse eder, aksi halde belgelere rezerv koyarak belgeleri iade etme hakkı bulunmaktadır. Amir banka görevli bankaya veya teyit bankasına ödemedede bulunmuş ise, belgeleri süresi içerisinde ve usulüne uygun olarak reddetmesi halinde rambursmanı faizi ile birlikte geri istemek hakkına sahiptir.³⁷⁹

2.5.2. İnceleme Yükümünün Ölçüsü

Akreditifte ibrazı istenen belgelerin bankalarca hangi standartlara göre inceleneceği hususu UCP 600'ün 14. maddesinde düzenlenmiştir. Bu inceleme sırasında bankalar, belgelerin dış görünüşleri itibariyle akreditif sözleşmesinde belirtilen şartlara uygun olup olmadığını, yalnızca belgeleri esas alarak inceleyeceklerdir.

UCP 500 ve önceki revizyonlarda, belgelerin bankalar tarafından “makul özenle” incelenmesi gerekliliği düzenlenmişken, incelemenin makul özenle yapılıp yapılmadığı tartışma ve anlaşmazlığa sebep olduğu için bu ibare UCP 600 metninden çıkarılmıştır.³⁸⁰ Ancak bu durum bankaların yapacakları işlemlerde özensiz davranacakları anlamına gelmemektedir. Her banka, bulunduğu ülke mevzuatlarınca belirlenen niteliklere uygun olarak işlemlerini yapmalıdır. Nitekim TTK.'nın 18. maddesi, tüzel kişi tacir olan bankalara ticaretine ait bütün faaliyetlerinde basiretli bir iş adamı gibi davranması yönünde sorumluluk yüklemiştir. Buna göre bankalar belgeleri incelerken dürüst bir tacirden beklenen özeni göstermelidirler.³⁸¹ Ayrıca, amir ile aralarında bir vekalet sözleşmesi bulunduğu dikkate alındığında, bankanın

³⁷⁷ Özalp, UCP 600, ss. 37-38.

³⁷⁸ UCP m.14-16.

³⁷⁹ UCP 600 m.16/g.

³⁸⁰ Reisoğlu, Hukuki Açıdan Akreditif, s. 46.

³⁸¹ Günay, s.94.

Borçlar Kanunu'nun 506. maddesi gereği, “ *üstlendiği iş ve hizmetleri, vekâlet verenin haklı menfaatlerini gözeterek, sadakat ve özenle yürütmesi gerekir. Vekilin, yani bankanın, özen borcundan doğan sorumluluğunun belirlenmesinde, benzer alanda iş ve hizmetleri üstlenen basiretli bir vekilin göstermesi gereken davranış esas alınır.*”³⁸²

2.5.2.1.Dış Görünüş İtibariyle İnceleme

UCP 600'ün 14. maddesinin a bendine göre, “ *Görevi çerçevesinde hareket eden bir görevli banka, varsa teyit bankası ve amir banka, belgelerin dış görünüş itibariyle uygun bir ibraz oluşturup oluşturmadıklarını belirlemek için sadece belgeleri esas alarak ibrazı incelemelidir.* ” Buna göre, banka, lehtar tarafından ibraz edilen belgelerin akreditif talimatına uygun olup olmadığı, sayısı ve görünüşlerini inceleyerek uygun bulduğu takdirde ödeme yükümlülüğüne girer.³⁸³ Ayrıca, bankanın alıcı ile satıcı arasındaki temel ilişkiden etkilenmeyerek belgeleri incelemesi gerekmektedir. Nitekim UCP 600'ün 4. maddesinde akreditifin dayandırılabilabileceği satış sözleşmesinden veya diğer sözleşmelerden ayrı bir işlem olduğu ve akreditifte sözleşmeye değinilmiş olsa da bankaların böyle bir sözleşmeyle ilgilenmeyecekleri, ona bağlı olmayacakları kabul edilmiştir.³⁸⁴

Belgeler sadece dış görünüşleri itibarıyla incelendiğinden, bankalar belgelerin geçerli olup olmadığı, imzaların sahte veya imzalayanların yetkili olup olmadığı hususlarını incelemeyeceklerdir. Nitekim UCP 600'ün 34. maddesinde: “ *Bir banka belgelerin şekli, yeterliliği, doğruluğu, gerçek/sahte olup olmadığı veya herhangi bir belgenin hukuki etkisi/sonucu veya bir belgede şarta bağlanan veya o belgeye sonradan eklenen genel veya özel şartlar dolayısıyla hiçbir yükümlülük veya sorumluluk üstlenmediği gibi herhangi bir belgenin temsil ettiği malların, hizmetlerin veya yapılan diğer işlerin mevcut olup olmadığı veya tanımı, miktarı, ağırlığı, kalitesi, durumu, ambalajı, teslimatı ve değerine veya malları gönderenin, taşımacının, navlun komisyoncusunun, alıcının veya malları sigorta edenin veya diğer herhangi bir kişinin iyi niyetine veya eylemine veya ihmallerine, mali*

³⁸² Bozkurt, s.114.

³⁸³ Kostakoğlu, s.1107.

³⁸⁴ V. Doğan, ss. 274-275.

durumlarına, icraatına veya ticari itibarına ilişkin olarak hiçbir yükümlülük veya sorumluluk üstlenmez. ” denilmektedir. Yani, sırf dış görünüşü itibariyle incelenen bir belgenin sahte olduğunun anlaşılabilmesi halinde, bu belgenin kabul edilmesinden bankalar sorumlu olmayacaktır. Ancak, bu nokta da bankaların işlemlerinde basiretli bir tacirden beklenen özeni göstermesi konusu önem kazanır. Aksi halde sorumluluktan kurtulamayacakları açıktır.³⁸⁵

Belgelerin dış görünüş itibariyle uygunluklarının incelenmesinde UCP 500 kuralları bakımından iki görüş bulunmaktaydı. Bunlar belgelerin akreditif şartlarına kesin olarak, harfi harfine uygun olması (sıkı sıkıya bağlılık) ve belgelerin esas itibariyle uygun olmasıydı. Akreditif şartlarına sıkı sıkıya bağlılık görüşünde, akreditif belgelerinin akreditif şartlarına tıpatıp uygun olması halinde bankanın ödeme yükümlülüğünün doğacağı kabul edilir. Örneğin “number” yerine “no” kullanılması bir rezerv olarak kabul edilip ibrazı karşılamaktan kaçınılacaktır. Belgelerin esas itibariyle incelenmesi görüşünde ise belgelerin akreditif şartlarına uygunluğunun tespitinde akreditife mutlak anlamda bağlı kalmak yerine belgeler hakkında yorum yapılabileceği kabul edilmektedir.³⁸⁶

Belgelerin dış görünüş itibariyle incelenmesinde “esas itibariyle” inceleme yönünde UCP 600’de düzenlemeler bulunmaktadır. Örneğin 14. maddesinin d bendi: *“Bir belgedeki veri içeriği, akreditif, bizzat belgenin kendisi ve uluslararası standart bankacılık uygulaması bağlamında okunduğunda o veri içeriğinin o belgedeki, ibrazı şart koşulan diğer herhangi bir belgedeki veya akreditifteki verilerin içeriğiyle bire bir aynı olması gerekmez, ancak onlara ters düşmemelidir.”* şeklinde bir ifade yer alırken, e bendinde: *“ Ticari fatura dışındaki belgelerde malın, hizmetlerin veya yapılan işin tanımı belirtildiği takdirde bu tanım akreditifteki tanımlarına ters düşmeyen genel ifadelerle yapılabilir.”* ifadesi yer almaktadır. Bu hükümler akreditifte UCP 600 mutlak uygunluğun değil, esas uygunluğun önemli olduğunu göstermektedir.³⁸⁷

2.5.2.2.Veri İçeriğinin İncelenmesi

³⁸⁵ Günay, s.98.

³⁸⁶ Reisoğlu, 600 Sayılı Yeknesak Kurallar, s. 46.

³⁸⁷ V. Doğan, s. 287; Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, s. 204.

Bankaların belgelerdeki verileri incelemesinde uluslararası standart bankacılık uygulamasını (ISBP kuralları) dikkate alması gerektiği hususu UCP 600'ün 14. maddesi d bendinde düzenlenmiştir. Söz konusu hükümde “ *Bir belgedeki veri içeriği, akreditif, bizzat belgenin kendisi ve uluslararası standart bankacılık uygulaması bağlamında okunduğunda* ” ifadesi bulunmaktadır.”³⁸⁸

Belgelerin Türleri ve İbraz Edilmesi Gereken Belgelerin Nitelikleri konularında da değindiğimiz gibi ISBP 745'te belgelere ilişkin kapsamlı düzenlemeler yapılmıştır. Bankalar bu düzenlemeleri dikkate alarak ibraz edilen belgelerin birbirleriyle ve akreditifteki verilerle uyumunu tespit edeceklerdir. Örneğin ISBP 681'de belgelerde ayrıntılı matematik hesaplamaları varsa, bankaların bunları dikkate almayıp yalnızca belgede yazan toplamı kontrol etmeleri gerektiği ifade edilmiştir. Buna göre bankanın belgelerdeki toplam değerlerin uyumunu incelemesi yeterli olacak, ayrıntılı matematik hesaplarını inceleme sorumluluğu olmayacaktır.³⁸⁹

2.5.2.3.Belgelerin Uyum

Akreditifte bankanın ödeme yükümlülüğünün doğabilmesi için, lehtarın ibraz ettiği belgelerin birbirleriyle uyumlu olması gerekir. Bu uyumdan kasıt, belgelerin sayısal ve içerik olarak uyumlu olmasıdır.³⁹⁰

2.5.2.3.1. Sayısal Uyum

Belgelerin sayısal uyumundan anlaşılması gereken, akreditifte ibrazı istenen belgelerin tamamının zamanında bankaya ibraz edilmesi gerektiğidir. Akreditif metninde tespit edilen belgelerin bir kısmını hatta birini dahi ibraz etmeyen lehtar, ibraz yükümlülüğünü yerine getirmemiş olur. Bu itibarla bankanın ödeme yükümlülüğünün doğabilmesi için ibrazın tam olması gerekir.³⁹¹

Ancak belgelerin tamlığı konusunda “akreditif şartlarına sıkı sıkıya bağlılık ilkesi” beraberinde birtakım problemler getirmektedir. Örneğin iki nüsha ibraz

³⁸⁸ UCP 600 m.14/d.

³⁸⁹ V. Doğan, s. 290.

³⁹⁰ Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, ss. 205-206.

³⁹¹ Erdoğan, s.109.

edilmesi gereken bir belgenin tek nüsha ibraz edilmesi rezerv konusu olacak mıdır? Banka, içerikleri aynı olan ancak iki ayrı belge olarak ibrazı istenen belgelerin, tek bir belge olarak ibraz edilmesi halinde ibrazı uygun bulacak mıdır? Bu konuda, ibraz edilen belgelerde eksiklik bulunması akreditiften beklenen amacı gerçekleştirmeye engel olmuyor ise, bankanın eksikliği dikkate almayarak ibrazı karşılması gerektiği yönünde doktrinde görüşler bulunmaktadır. Alman Federal Mahkemesi bir kararında iki nüsha ibraz edilmesi istenen taşıma belgesinin tek nüsha olarak ibraz edilmesinin belge düzenine aykırılık oluşturmayacağını belirtmiştir. Fransız Mahkeme kararında ise akreditifte ibrazı istenilen sağlık sertifikası ve denetim raporunun tek bir belge olarak ibraz edilmesi uygun bulunmuştur.³⁹² Mahkemelerin bu kararları almasında, ibraz edilen tek belgenin, istenilen belgelerdeki bilgilerin tamamını ihtiva etmesi rol oynamıştır. Dolayısıyla, belgelerin sayısal tamlığının amir için özel bir önem taşımaması halinde, belgelerin aralarında uyumlu olması uygun ibraz sayılacaktır.³⁹³

Lehtarın ibraz ettiği belgeler ile akreditifte öngörülen belgelerin sayısal olarak birbirleriyle uyumlu olması gerektiğine ilişkin ISBP 745'te de hükümler bulunmaktadır. Örneğin düzenlemenin A40 maddesinde "Akreditifte istenen belgelerin ayrı ayrı ibraz edilmesi gerekir..." ifadesi vardır. Hükmün devamında ise birden fazla belge içeriğinin tek bir belgede bulunması halinde, istenilen sayıda orijinal belge sunulması şartıyla ibrazın kabul edileceği belirtilmiştir.³⁹⁴

Diğer taraftan, akreditifte belirlenen belgelerin lehtar tarafından tam olarak ibraz edilmesi gerekirken, akreditif şartında yer almayan bir belgenin ibrazının istenemeyeceği de açıktır. Diğer bir ifade ile eksik belge ibrazında lehtarın sorumluluğunu yerine getirmediği kabul edilirken, akreditif şartlarında yer almayan bir belgenin lehtardan istenmesi doğru olmamakla birlikte, lehtarın akreditifte belirlenen belgeler dışında bir belge ibraz etmesi halinde, bankanın bu belgeyi kabul etme ve inceleme zorunluluğu yoktur.³⁹⁵ Ancak, amirin talebi üzerine lehtarın böyle

³⁹² Bkz. V. Doğan, s. 291.

³⁹³ Günay, s. 96.

³⁹⁴ ISBP 745 A40 maddesinde: "Akreditifte istenen belgelerin ayrı ayrı ibraz edilmesi gerekir. Ancak 1 orijinal paketleme listesi ile 1 orijinal çeki listesi isteyen bir akreditif altında paketleme ve ağırlık bilgilerini içeren birleşik bir belge 2 orijinal olarak ibraz edilebilir."

³⁹⁵ Bu hususta UCP 600'ün 14 üncü maddenin g fıkrasında düzenleme yapılmıştır. Buna göre: "İbraz edilen, fakat akreditifte istenmeyen bir belge dikkate alınmayacaktır; söz konusu belge ibraz edene iade edilebilir."

bir belgeyi ibraz etmesi halinde, banka amire teslim etmek üzere belgeyi kabul edebilir.³⁹⁶

2.5.2.3.2. İçerik Uyumu

Kural olarak banka kendisine ibraz edilen belgeleri dış görünüş itibariyle incelemekle yükümlü iken, belgeler arasında akreditif amirine ek külfet getirecek içerik farklılıklarının bulunması halinde ibrazı reddetmesi gerekir. Örneğin taraflar arasında teslim şeklinin FAS (Free Alongside Ship - Gemi Doğrultusunda Teslim) olacağı kararlaştırılmışsa, EXW (Ex Works - Ticari İşletmede Teslim) kaydını içeren bir belgenin ibrazında, banka, bu farklılığın amirin dezavantajına olması sebebiyle, ibrazı reddetmelidir.³⁹⁷

İçerik uyumunun incelenmesinde diğer bir konu ise belge başlıklarındaki farklılıklar konusundadır. Akreditif metninde ibrazı belirtilen belge isimleriyle, ibraz edilen belgelerdeki başlıkların farklı olması halinde, banka belgenin içeriği itibariyle istenen belgelerin görevini yerine getirip getirmediğini incelemelidir. ISBP 745'in A39 maddesinde, “ Akreditifte istenen bir belge istenen başlığı taşıyabilir, benzer bir başlık taşıyabilir veya başlıksız olabilir. Belgenin kendisinden beklenen içeriği göstermesi gerekir.” denmektedir. Buna göre, içeriğinden belgenin istenen bilgileri içerdiğini anlayan banka, belge başlığı farklı olsa veya hiç olmasa bile belgeyi kabul etmelidir. Örneğin, akreditifte “packing list” belgesinin ibrazı öngörüldüğünde, koli ambalaj adedini, her bir kolinin içinde hangi türde ve miktarda mal bulunduğunu gösteren “packing note” başlıklı veya bu bilgileri ihtiva eden başlıksız bir belgenin ibraz edilmesi uygun bir ibraz sayılmalıdır.³⁹⁸

2.5.3. İnceleme Süresi

Bankalar kendilerine ibraz edilen belgeleri incelemek, inceleme sonucuna göre kabul ya da rezerv koyarak lehtara bildirmekle yükümlüdürler. Bankaların inceleme yapmak ve lehtara bildirimde bulunmak için sınırsız zamanı yoktur. İbraz edilen belgelerin ne kadar sürede incelenmesi gerektiği hususunda UCP kurallarının

³⁹⁶ Kütükçü, 208.

³⁹⁷ V. Doğan, s. 269.

³⁹⁸ Kütükçü, s. 201.

çeşitli revizyonlarında süreler belirlenmiştir. UCP 400 uygulamasında makul bir sürede incelemenin tamamlanması öngörülmekle birlikte, bu süre en fazla beş iş günü olarak kabul edilmekteydi.³⁹⁹ UCP 500 kurallarının 13. maddesinde ise, akreditif ilişkisine katılan her bir bankanın belgeleri incelemek için yedi iş gününü aşmayacak makul bir süreye sahip olduğu belirtilmiştir.⁴⁰⁰ Makul sürenin subjektif bir kavram olması ve tespitinin zor olması sebebiyle, ayrıca makul süre kavramının ülkeden ülkeye farklılık göstermesi⁴⁰¹ ve önemli anlaşmazlıklara neden olmasından dolayı bu kavram UCP 600 metninden çıkarılmıştır.

UCP 600'ün 14. maddesinin b bendine göre, *“görevi çerçevesinde hareket eden bir görevli banka, varsa teyit bankası ve amir bankalardan her biri ibrazın uygunluğunu belirlemek için ibraz gününü izleyen azami beş banka iş gününe⁴⁰² sahip olacaktır.”*⁴⁰³ Dolayısıyla akreditif ilişkisinde belgeleri inceleme sorumluluğu bulunan her banka ibrazın ertesi gününden itibaren en fazla beş banka işgünü süresi içerisinde incelemeyi yapmak ve varsa rezerv konusunda ibraz edene bilgi vermekle sorumludur.

UCP 600 ile yapılan bu değişikliğin ihracatçılar için daha avantajlı olduğu söylenebilir. Çünkü bankalar belgeleri artık daha kısa sürede inceleyecek ve lehtara mal bedelini daha kısa sürede ödeyeceklerdir. Nitekim teoride ihracatçıların ödemeyi erken aldığı ölçüde daha az riske maruz kaldıkları kabul edilir.⁴⁰⁴

Görevi çerçevesinde hareket eden bir görevli banka, varsa bir teyit bankası veya amir banka tarafından yapılan inceleme sonunda belgelerin akreditif şartlarına uygun olmadığı tespit edilir ise bu durum incelemeyi yapan banka tarafından lehtara bildirilmelidir.⁴⁰⁵ UCP 600'ün 16. maddesinin d bendinde, *“bu bildirim, ibraz gününü izleyen beşinci banka iş gününün bitiminden geç olmamak üzere yapılması gerektiği belirtilmektedir. Bu süre içerisinde bankanın rezerv bildiriminde*

³⁹⁹ Somuncuoğlu, Genel Hükümler, s. 68.

⁴⁰⁰ Roberto Bergami, **Risk Management in Australian Manufacturing Exports: the Case of Letter of Credit ASEAN**, the PhD Thesis, School of Accounting and Finance Faculty of Business and Law Victoria University Melbourne, Australia, 2011, (Risk Management), s. 36

⁴⁰¹ Paris İstinaf Mahkemesine göre makul süre 2, Alman ve İsviçre bankalarına göre 1-3, Pakistan ve Hindistan uygulamasında 15-30 gün olmuştur. Amerikan kanunlarına göre ise makul süre 3 gündür. Bkz. Reisoğlu, Hukuki Açından Akreditif, s. 53.

⁴⁰² Banka iş günü UCP 600'ün 2 nci maddesinde, bir bankanın bu kurallara tabi bir işin/eylemin gerçekleştirileceği yerde düzenli olarak açık olduğu bir gün olarak tanımlanmıştır.

⁴⁰³ UCP 600 m.14/b.

⁴⁰⁴ Bergami, Risk Management, s. 36.

⁴⁰⁵ UCP 600'ün m.16.

bulunmaması, belgeleri uygun bulduğu anlamına gelecek ve bankanın ödeme yükümlülüğü doğacaktır.” Somuncuoğlu’na göre⁴⁰⁶, “amir banka süresi içerisinde belgelerin akreditif şartlarına uygun bulunmadığı yolundaki beyanını açıklamamışsa, artık böyle bir iddiada bulunma hakkını kaybeder. Diğer bir deyişle, uygun vesaiik verilmediği gerekçesiyle ödeme yapmaktan kaçınma hakkını bir daha asla kullanamaz.” denilmektedir.

“Beş banka iş günü”⁴⁰⁷ olarak ifade edilen süre belgeleri incelemek üzere teslim alan her banka için geçerli olan bir süredir. Buna göre, ibrazı karşılamakla sorumlu olan her bir banka belgelerin kendilerine ibraz edildiği günün ertesi gününden itibaren, beş çalışma günü içinde incelemeyi tamamlamalıdır. Ödeme yükümü altında olup da, belgelere itiraz süresini geçiren banka ödemeyi yapmakla yükümlüdür. Süreyi kaçıran banka, kendisinden sonra belgeleri inceleyen bankanın kendisine ait beş banka işgünü içerisinde yaptığı ret bildiriminden faydalanamaz. Örneğin, İstanbul Asliye 7. Ticaret Mahkemesinin 1997/765 Esas No’lu davasında, davalı teyit bankası 05.12.1996 tarihinde kendisine ibraz edilen belgeler için sessiz kalmış, 26.12.1996 tarihinde ise amir banka tarafından belgelere rezerv konulmuştur. Somuncuoğlu’na göre teyit bankası akreditife teyidini koyarak bağımsız ve kesin bir borç altına girmiştir. Teyit bankası, süresi içerisinde belgelere rezerv koymamışsa, artık bir daha bu iddiayı öne sürerek ödemeyi durdurmayacağını sözleşmesel olarak lehtara taahhüt etmiş taraf konumuna girmektedir. Amir bankanın yaptığı rezerv bildirimini ile teyit bankasının ödemedi kaçınma hakkı yoktur.⁴⁰⁸ Yargıtay’ın 4.5.2000 tarihli bir kararında da, akreditife teyit veren bankanın ibraz edilen belgeleri süresi içerisinde ve özenle inceleme ile kabul veya ret etme yetkisi bulunduğu halde, belgeleri inceleme yapmadan amir bankaya göndermesi ve uzun bir süre sonra belgelerin iade edilmesi nedeniyle satıcının uğradığı zarardan teyit bankasının sorumlu tutulması gerektiği ifade edilmiştir.⁴⁰⁹

⁴⁰⁶ Somuncuoğlu bu görüşünü İstanbul Asliye 7. Ticaret Mahkemesinde görülen 995/365 dosya numaralı dava için hazırladığı bilirkişi raporunda açıklamıştır. Bkz. Somuncuoğlu, Genel Hükümler, s. 68.

⁴⁰⁷ Banka iş günü UCP 600’ün 2. maddesinde, “bir bankanın bu kurallara tabi bir işin/eylemin gerçekleştirileceği yerde düzenli olarak açık olduğu bir gün anlamına gelir” olarak tanımlanmıştır. Bkz. UCP 600 m.2.

⁴⁰⁸ Davanın görüldüğü dönemde akreditif UCP 500 kurallarına tabiydi. UCP 500’e göre bankaların 7 günü aşmayacak makul süre içerisinde belgeleri incelemesi ve bildirimde bulunması gerekiyordu. Bkz. Somuncuoğlu, Genel Hükümler, s. 92.

⁴⁰⁹ Yargıtay 19.HD. 4.5.2000 T. 2000/512 Es. 2000/3474 S. Kararı için bkz. Kostakoğlu, s. 1187.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AKREDİTİFLİ ÖDEMEDE BELGELERİN İBRAZININ SONUÇLARI

Bankalar lehtar tarafından ibraz edilen belgeleri süresi içerisinde inceleyerek uygun ibraz⁴¹⁰ şartlarının oluşup oluşmadığına karar verir. Uygun ibraz ise, şu şartlarda oluşmaktadır:⁴¹¹

1. Belgelerin akreditif şartlarına uygun olması,
2. Belgelerin UCP hükümlerine uygun olması
3. Belgelerin Uluslararası standart bankacılık uygulamasına (ISBP) uygun olması.

Belgelerin ibrazına uygulanacak sonuçlar da bankanın inceleme sonucunda vereceği karara göre değişmektedir. Bu bölümde bankanın belgelerin uygun olmadığına karar vermesi halinde belgelere rezerv koyması; bankanın belgelere rezerv koymasına neden olan haklı sebepler ve rezerv koymayı haklı kılmayan nedenler; belgelerin uygun olduğunu belirlemesi halinde akreditif bedelini ödemesi ve buna bağlı işlemler ile akreditif bedelinin ödenmesine engel hukuki durumlar açıklanacaktır.

3.1. BELGELERİN UYGUN OLMAYAN İBRAZININ SONUÇLARI

Akreditifli işlemlerde malları yükleyerek istenilen belgeleri uygun olarak bankaya ibraz eden satıcının mal bedelini tahsil etme güvencesi bulunur. Ancak, ibraz edilen belgeleri inceleyen bankaların, belgelerin uygun olmadığına karar vermeleri durumunda, lehtara akreditif bedelini ödeme yükümlülükleri ortadan kalkar.⁴¹²

⁴¹⁰ Uygun ibraz kavramı UCP 600'un 2. maddesinde, "akreditif şartlarına, bu kuralların uygulanabilir hükümlerine ve uluslararası standart bankacılık uygulamasına uygun bir ibraz anlamına gelir" olarak tanımlanmıştır.

⁴¹¹ Günay, s. 97.

⁴¹² Somuncuoğlu, (Genel Hükümler), ss. 50-51.

Bankalar belgelerin ibrazının uygunluğuna diğer ifadeyle uygun belgelerin ibraz edilip edilmediğine, belgeleri, akreditif metni ve akreditife uygulanacak kurallar ışığında inceleyerek karar verecek, ibrazın uygun olmadığına karar vermesi halinde belgelere rezerv koyarak ibrazı karşılamayı reddedeceklerdir.⁴¹³

İncelemeyi yapan bankanın uygun olmayan ibraza rağmen ödeme yapması, belgelerin uygun olmadığına karar vermeleri durumunda belgelere rezerv koyması, belgelerin haklı sebeplerle reddedilmesi ve belgelerin haklı olmayan sebeplerle reddedilmesi durumları aşağıda incelenmiştir.

3.1.1. Uygun Olmayan Ödemenin Sonucu-Sebepsiz Zenginleşme Hükümlerinin Uygulanması

Bankalar uygun olmayan belge ibrazında yaptıkları ödemedeki kaynaklanan zarar için akreditif amirine karşı sorumlu olurlar. Bu şekilde ödeme yapan görevli bankanın teyit bankasına, teyit bankasının amir bankaya, amir bankanın amire başvuru hakkı yoktur.⁴¹⁴

Lehtarın dürüstlük kurallarına aykırı olarak sahte ve tahrif edilmiş belgeler ibraz etmesi durumunda bankanın dış görünüş itibariyle yapacağı incelemeyi bu durumun anlaşılabilmesine veya somut bir delille bu durumun ortaya çıkmasına rağmen ödeme yapması halinde ödediği bedel için akreditif amirine rücu hakkı bulunmayacaktır.⁴¹⁵ Konu ile ilgili bir hukuki uyuşmazlıkta, lehtar malları sevk etmeyerek mallara ilişkin düzenlediği sahte belgeleri iştirah bankası olarak görevlendirilmiş Halk Bankası'na ibraz etmiştir. UCP 600'ün 34. maddesine göre, *“dış görünüşü itibariyle incelenen bir belgenin sahte olduğunun anlaşılabilmesinde, bu belgenin kabul edilmesinden bankaların sorumlu olmayacağı”* nın düzenlenmiş olmasına rağmen,⁴¹⁶ bahse konu olayda gözetme belgesinin sahte olduğunun, gözetim firmasının logosunun yanlış yazılmasından kolaylıkla anlaşılabilmektedir. Ayrıca bankanın dış işlemler elemanlarının gümrük çıkış beyannamesini inceleyerek malın gerçekten alıcı adına gönderilip gönderilmediğini

⁴¹³ Bozkurt, s. 121.

⁴¹⁴ Reisoğlu, Uygulama ve Sorunlar, ss. 39-40.

⁴¹⁵ Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, s.232.

⁴¹⁶Bankaların özen gösterme borcunun sınırlarını daraltan bu kuralın uygulanması, olayların özellikleri dikkate alınarak değerlendirilir. Bkz. Özel, s. 40.

rahatlıkla anlayabileceği belirtilmiştir. Bu itibarla, Halk Bankasının uygun olmayan belgelere karşı yaptığı ödemedan dolayı sorumlu olduğu kabul edilmiştir.⁴¹⁷

Görevli bankanın uygun olmayan belge ibrazına rağmen ödeme yapmasına karşın rambursman bankasından yaptığı ödemeyi tahsil etmesi durumunda⁴¹⁸, rambursman bankasının akreditifin tarafı olmaması nedeniyle yaptığı ödemeyi görevli bankadan talep etme hakkı olmayacaktır. Rambursman bankası, amir bankanın vekili sıfatıyla hareket ettiğinden, böyle bir durumda görevli bankaya başvurması gereken amir bankadır.⁴¹⁹

Diğer taraftan, lehtarın rezervli belge ibrazında, belgelerin amir bankaya gönderilerek, amir bankadan gelecek onayı beklemeden ödemenin yapılmasının istediği durumlarda lehtar görevli bankaya bir garanti vererek akreditif bedelini alabilir. Görevli banka bu ödemeyi, amir bankadan ret cevabı gelse dahi lehtardan aldığı garanti dolayısıyla ödediği bedeli geri alabileceğini öngörerek yapar. Bu şekilde yapılan şartlı ödeme lehtarla görevli bankası arasında kurulan bir işlem olduğu için, amir bankanın belgeleri kabul etmemesi durumunda lehtarın aldığı ödemeyi iade etmemesinden amir banka sorumlu olmayacaktır. Ancak amir bankanın sorumluluğunun ortadan kalkabilmesi için süresi içerisinde⁴²⁰ ödemeyi kabul etmediğini görevli bankaya bildirmesi gerekir.⁴²¹

Lehtarın dürüstlük kurallarına aykırı olarak⁴²² bankadan ödeme alması veya bankaların ibraz edilen belgeleri iş yoğunluğu, personel yetersizliği gibi sebeplerle hatalı değerlendirmeleri nedeniyle akreditif şartlarına uymayan belgeler için lehtara

⁴¹⁷ İstanbul Asliye 5. Ticaret Mahkemesinde görülen 995-1119 Dosya numaralı davaya ilişkin olarak hazırlanan bilirkişi raporu. Bkz. Somuncuoğlu, Genel Hükümler, ss.108-115.

⁴¹⁸ Amir banka ile ibrazı karşılayarak ödeme yapan veya belgeleri iştir eden görevli banka (ödeme bankası, teyit bankası, iştir banka) arasında bir hesap bağlantısının bulunmadığı durumlarda Rambursman Bankası devreye girerek, amir banka tarafından kendisine verilen ramburse yetkisi ile amir banka adına ödeme yapar. Bkz. s. 23.

⁴¹⁹ Özel, s.45.

⁴²⁰ UCP 600'ün 16. maddesi uyarınca, ibrazın karşılanmasına ilişkin ret bildirimiminin, ibraz gününü izleyen beşinci banka işgününün bitiminden geç olmamak üzere telekomünikasyon aracılığıyla, bu mümkün değilse diğer hızlı araçlarla yapılması gerekmektedir.

⁴²¹ Özel, ss. 43-44.

⁴²² Akreditifin gerçek olmaması, sahte ve tahrif edilmiş belge ibrazı veya temel ilişkiye dayanan bir talep etme hakkı bulunmamasına rağmen lehtarın akreditif bedelinin ödenmesini talep etmesi lehtarın dürüstlük kurallarına aykırı talebi olarak tanımlanabilir. Objektif iyi niyet kurallarına aykırılığın geniş bir uygulamasını oluşturan dürüstlük kurallarına aykırılık kavramı anglo-saxon hukukunda "Fraud" kavramı karşılığında kullanılır. Yargıtay'ın 19.HD. 26.1.1994 93/6339 94/547 sayılı Kararında, "davalı lehtarın akreditif koşullarına uygun olmayan belgeleri muhabir davacı bankaya bile bile ibraz eden ve bu belgelerle davacı bankanın amir bankaya rücu imkanı olmadığını bilerek akreditif bedelinin ödenmesini istemesi ile hakkın kötüye kullanılmasını teşkil edeceği görüşündedir." Bkz. Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, s. 233.

ödeme yapmaları durumlarında lehtarın sebepsiz zenginleşmesi gündeme gelecektir.⁴²³ Sebepsiz zenginleşme TBK.'nın 77. maddesinde “ *haklı bir sebep olmaksızın, bir başkasının malvarlığından veya emeğinden zenginleşme olarak tanımlanmış ve sebepsiz zenginleşenin bu zenginleşmeyi geri vermekle yükümlü olduğu* ” belirtilmiştir.⁴²⁴

Bankanın akreditife uygun olmayan belgeleri hatalı olarak kabul etmesi ve ödeme yapması durumunda sebepsiz zenginleşme hükümlerinin uygulanıp uygulanamayacağı hususunda UCP. 600'de herhangi bir düzenleme bulunmamasına rağmen MTO uzmanlar grubunun, uygunsuz olduğu tespit edilen belgelerden dolayı bankanın lehtara sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre başvurup başvuramayacağının milli hukuklara göre değerlendirilmesi yönünde kararları bulunmaktadır.⁴²⁵

Sebepsiz zenginleşmeden doğan taleplere uygulanacak ülke hukukunun tespiti konusunda MÖHUK.'un 39. maddesinde hüküm bulunmaktadır. Buna göre, “*sebepsiz zenginleşme bir hukuki ilişkiden kaynaklanıyor ise, hukuki ilişkiye uygulanacak hukuk sebepsiz zenginleşme durumunda da yetkili kabul edilir. Diğer hallerde ise sebepsiz zenginleşmeye, zenginleşmenin gerçekleştiği ülke hukuku uygulanır.*” Ayrıca aynı maddede tarafların, sebepsiz zenginleşmenin meydana gelmesinden sonra, uygulanacak hukuku açık olarak seçebilecekleri de kabul edilmiştir.⁴²⁶

Bu itibarla, sebepsiz zenginleşme durumunda Türk hukukunun uygulanacağını belirlenmesi halinde ödeme yapan banka lehtara karşı sebepsiz zenginleşme davası açarak yaptığı ödemeyi talep edebilir. Yargıtay'ın vermiş olduğu bir karar da bu yöndedir. “ *...teyit veren bankanın yükümlülüğü belgelerin akreditif koşullarına uygun olmasına bağlıdır. Ödemeden önce belgelerin akreditif koşullarına uygun olmadığı saptanırsa ödeme istemi reddedilir. Belgeler uygun*

⁴²³ Akreditife uygun olmayan belgelerin hataen kabul edilerek ödeme yapılmasının sebepsiz zenginleşme hükümlerinin uygulanması sonucunu doğurup doğurmayacağı hususunda UCP 600'de bir hüküm bulunmamakta olup sorunun milli hukuklara göre çözümlenmesi gerekmektedir. Bkz. Bozkurt, ss. 123-124.

⁴²⁴ TBK. m. 77.

⁴²⁵ V. Doğan, s. 364.

⁴²⁶ MÖHUK. m. 39.

zannı ile ödeme yapılmış, uygunsuzluk sonradan anlaşılması ise ödenen paranın iadesi istenir.”⁴²⁷

Sebepsiz zenginleşme davasının açılıp açılmayacağı hususunda netleşmesi gereken bir diğer konu da, bankanın belgelere rezerv koymamasının nedeninin hataya dayanıp dayanmadığıdır. Bankanın belgeler uygun olmadığı halde genelde amirin talimatıyla veya başka nedenlerle süresi içerisinde belgelere rezerv koymaması, rezerv koymasına rağmen hangi belgelerin uygun olmadığını veya eksik olduğunu acıkmaması, ret bildirimini göndermemesi ve belgeleri ibraz edene iade etmemesi gibi nedenler bankanın kendisini hataen borçlu zannetmesinden dolayı değil, UCP 600 hükümlerinden kaynaklanarak yaptığı ödemedir.⁴²⁸ Bu sebeple, yukarıda bahsedilen nedenlerle yapılan ödemede bankanın lehtara karşı sebepsiz zenginleşme davası açması mümkün değildir. Sebepsiz zenginleşmeye neden olan hataen ödemenin belgelerdeki uygunsuzluğa rağmen banka şubesinin iş hacminin çok yoğun olması, tecrübesiz personelin yanlış karar vermesi veya lehtarın sahte belge ibraz ettiğinin anlaşılabilmesi gibi nedenlerle bankanın lehtara ödeme yapmasından kaynaklanması gerekir.⁴²⁹

Doğan’a göre ise, bankanın ibraz edilen belgelerin akreditife uygunluğunun tespitinde hata yapması nedeniyle lehtara ödeme yapması hususunda takip edilecek usul belgelerin ibrazının hukuki niteliğine göre farklılık gösterir. Belgelerin kabul edilmesi ve belgelerin akreditif şartları ve dokümanlarıyla uyumsuz olduğunun tespit edilmesi bir hukuki işlem olduğundan bankanın TBK. m.30 vd. hükümlerine istinaden her zaman kabulden iptal beyanı ile dönerek iade talep etmesi mümkündür. Ancak, lehtarın kusuru olmaksızın hatalı ödeme yapan bankanın iptal beyanı ile kabulden dönmesi durumunda iyi niyetli olan lehtarın uğradığı zararın bankaca tazmin edilmesi gerekmektedir.⁴³⁰

Bir tarafın sebepsiz zenginleşirken diğer tarafın sebepsiz fakirleşmesi ve fakirleşme ile zenginleşme arasında illiyet bağının olması sebepsiz zenginleşme hükümlerinin işleyebilmesi için diğer bir şarttır. Yani bir tarafın zenginleşmesi sonucunda diğer tarafın fakirleşmesi halinde sebepsiz zenginleşme ortaya çıkar. Bu

⁴²⁷ Günay, s. 34.

⁴²⁸ UCP 600 m. 15-16.

⁴²⁹ Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, ss. 247-253.

⁴³⁰ V. Doğan, ss. 367-368.

itibarla, dış görünüşleri itibariyle uygun olduğu düşünülen belgelerin ödemedenden sonra uygun olmadığının veya sahte olduğunun anlaşılması halinde ödeme yapan banka, amir veya amir banka tarafından ramburse edilmiş ise, mal varlığında fakirleşme oluşmayacağından lehtara karşı sebepsiz zenginleşme davası açamayacaktır. Bankanın sebepsiz zenginleşmeye dayanan dava hakkının doğması için amir banka veya amir tarafından ramburse edilmeyerek malvarlığında bir azalma meydana gelmesi gerekmektedir.⁴³¹

Diğer taraftan, Yargıtay'ın uygun olmayan belge ibrazına karşı muhabir bankanın yaptığı ödemenin amir banka tarafından karşılanmasa dahi, muhabir bankanın yaptığı ödemeyi sebepsiz zenginleşme hükümlerine istinaden lehtardan isteyemeyeceğine ilişkin kararları da bulunmaktadır.⁴³² Reisoğlu, Yüksek Mahkemenin konunun sadece amir banka ile muhabir bankayı ilgilendirdiği ve muhabir bankanın lehtara yaptığı ödemeyi geri isteyemeyeceği yönündeki kararını eleştirmekte olup muhabir bankanın geçerli bir neden olmadığı halde akreditif bedelini tahsil ederek sebepsiz zenginleşen lehtardan ödemeyi geri isteyememesinin nedenini anlayamadığını; muhabir bankanın hatalı olarak ödeme yapması konusunda UCP 600'de düzenleme bulunmaması sebebiyle konunun Türk Borçlar Kanunu hükümlerine göre çözülmesi gerektiğini belirtmiştir.⁴³³

3.1.2. Rezerv Koyma

Rezerv, akreditif işleminde lehtarın, akreditif metninde belirtilen koşulları tamamen veya kısmen yerine getirmemesi sonucunda, bankaların lehtara verdiği ödeme garantisinin kaldırılması olarak tanımlanabilir.⁴³⁴ Lehtarın uygun olmayan belge ibrazında, akreditif bedelini alamama veya uygun olmayan belgeleri yeniden düzenleyip ibraz edeceği süre kadar akreditif bedelini geç tahsil etme riski bulunmaktadır. Bankaların ise uygun olmayan belgelere rağmen ödeme yaptığında akreditif amirine karşı sorumluluğu doğmaktadır. Bu riskleri bertaraf etmek için

⁴³¹ Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, ss. 253-254.

⁴³² 11. HD. 28.1.1980 3185/3641 ve 11. HD. 4.7.1980 3185/3465 tarihli ve sayılı kararları. Bkz. Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, ss.247-248.

⁴³³ Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, s.248.

⁴³⁴ Yılmaz, ss. 24-25.

tarafların akreditifte ortaya çıkabilecek rezerv konuları hakkında bilgili ve dikkatli olması önemlidir.

SITPRO'nun⁴³⁵ 2003 yılı raporunda rezervli belgelerden dolayı ihracatçının uğradığı zararın sadece İngiltere'de yıllık 113 milyon pound olduğu belirtilmiştir. Bu yüzden Milletlerarası Ticaret Odası rezervlere neden olan konulara netlik kazandırmak adına UCP kurallarında revizyonlar yapmıştır. Kullanılan akreditiflerin çoğunun dünya ölçeğinde rezervlerle karşılaşması ve süreçteki etkinliğini yitirmesi UCP 600 revizyonu çalışmalarını teşvik etmiştir.⁴³⁶

MTO tarafından yapılan bir araştırmada akreditifler altında ibraz edilen belgelerin yaklaşık % 70'i rezerv koyularak reddedilmektedir. 102 dava üzerinde yapılan incelemede en çok rezerve konu olan belgelerin fatura, poliçe, paketleme listesi, konşimento, sigorta belgesi, menşe şahadetnamesi, denetim belgesi ve karantina belgesi olduğu tespit edilmiştir. SITPRO'nun ihracat akreditiflerinin kullanımına ilişkin 2001/2002 yılı raporunda, akreditif belgelerinde çoğunlukla ortaya çıkan rezerv konuları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 4: Akreditif Belgelerinde Ortaya Çıkan Rezerv Konuları⁴³⁷

REZERV KONUSU	NEDEN	SORUMLULUK
Uyumsuz Bilgiler	Farklı dokümanlarda yer alan farklı bilgiler	İhracatçı
Belge Eksikliği	Akreditifte belirtilen	İhracatçı

⁴³⁵SITPRO, İngiltere'de uluslararası ticaret için gerekli olan prosedürleri ve belgeleri gözden geçirmek ve ticaretin daha kolay gerçekleşmesi için öneriler yapmak üzere 1970 yılında kurulmuştur. Özellikle belgeler ve veri değişimi konusunda önemli çalışmalar yapan SITPRO, sadece İngiltere'de değil, diğer ülkelerde de ticaretin kolaylaştırılmasına katkı sağlamıştır. İngiltere'de ticaretin kolaylaştırılması konusunda koordinasyon sağlamak üzere 1969 yılında Gümrük Ortak Danışma Komitesi ve 1970 yılında Daha Basit Ticaret Prosedürleri Kurulu (SITPRO) kurulmuştur. 2001 yılında SITPRO, kamuya bağlı bir şirkete dönüştürülmüştür. Bu tarihten sonra da başarılı bir şekilde faaliyetlerine devam eden SITPRO, 2008 yılında yaşanan küresel krizin de etkisiyle 30 Eylül 2010 tarihinde finansal sorunlar nedeniyle kapatılmıştır. SITPRO'nun bazı fonksiyonları İş, Yenilik ve Beceriler Bakanlığına devredilmiştir. Bkz. <http://www.sitpro.org.uk/>

⁴³⁶ RobertoBergami, Willthe UCP 600 Provide Solutions toLetter of CreditTransactions?,**International Review of Business Research Papers**, Cilt:3, Sayı:2, Temmuz, 2007, s. 42.

⁴³⁷Polat, ss. 209-222.

	belgenin ibraz edilmemesi	
Diğer	Diğer belgesel eksiklikler	İhracatçı, Üçüncü taraf (imalatçı, taşıyıcı vs.)
Geç İbraz	Yüklemeden 21 gün sonra veya akreditifte belirtilen süreden sonra ibraz edilmesi.	İhracatçı
Taşımacının Belirtilmemesi ve imza Eksikliği	Taşıyıcının isminin konşimentoda belirtilmemesi veya taşıyıcı adına imzalanmaması,	Taşıma hizmet sağlayıcısı
Yanlış Bilgi	Belgeler üzerindeki bilgilerin akreditif ile uyumlu olmaması	İhracatçı
Akreditif Vadesinden Sonra İbraz	Akreditif vadesi dolduktan sonra belgelerin ibrazı	İhracatçı
Mal Tanımında Hata	Akreditifte yer alan mal tanımından farklı bir tanımın belgelerde yer alması	İhracatçı
Cironun eksikliği veya yanlış yapılması	Konşimento, sigorta belgesi ve poliçenin ihracatçı veya diğer taraf tarafından cirolanmaması	İhracatçı veya sigorta şirketi
Geç yükleme	Yükleme için verilen günden sonra yüklemenin yapılması	İhracatçı ve taşıyıcı

Tablodan da görüldüğü üzere rezerve konu belgeler, yüksek oranda lehtar tarafından düzenlenen belgelerdir. Lehtarın uygun olmayan belgeler sebebiyle

yüksek meblağlarda maddi zararlara uğramaması için belgelerin hazırlanma aşamasında titiz davranması gerekir.⁴³⁸

Akreditif işlemlerinde ibraz edilen belgelerin bu kadar yüksek oranda rezerv konularak reddedilmesinin belge hazırlayıcıların bilgi eksikliğinden ve akreditife uygulanan kurallardaki belirsizliklerden kaynaklandığı açıktır. Ancak bunların yanı sıra belgeleri inceleyen bankaların herhangi bir sorun çıkma ihtimaline karşı mümkün olduğunca çok rezerv bulma içgüdüleri ve özellikle son yıllarda bankaların rezervli belgeler için kesinti yapmaları rezerv oranlarının yüksek olmasına neden olmaktadır.⁴³⁹

Belgeleri inceleyen bankanın belgelerde rezerv tespit etmesi halinde yapacağı işlemler UCP 600'ün 16. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, *“incelemeyi yapan banka ibrazın uygun olmadığını belirlediğinde, ibrazı karşılamayı veya iştirah etmeyi reddedebilir. Ancak, incelemeyi yapan amir banka ise, bankanın ibrazın uygun olmadığını belirlemesi durumunda sadece kendi kararıyla, rezerv kaldırma talimatı (waiver) almak için akreditif amiriyle temas etme hakkı vardır. Rezerve rağmen belgeleri kabule onay vermek isteyen amirin inceleme süresi içerisinde amir bankaya rezerv kaldırma talimatı vermesi gerekir. Bu işlem bankanın 5 günlük inceleme süresini uzatmamaktadır.”* Dolayısıyla amirin süresi içerisinde rezerv kaldırma talimatı vermemesi üzerine amirin talimatını bekleme gerekçesiyle red bildirimini süresi içerisinde yapmayan bankanın belgeleri kabul ettiği kabul edilerek ödeme yükümlülüğü doğacaktır.⁴⁴⁰

Diğer taraftan, amir bankanın rezerv kaldırma talimatı (waiver) almasının onu ödeme yükümü altına sokmadığı kabul edilmektedir. Akreditif amirinin uygun olmayan belgeleri kabul etmesi amir bankaya uygunsuz belgelerle işlem yapma ve akreditif bedelini ödeme sorumluluğu yüklenmez. Nitekim uygulamada, özellikle vadeli ödemelerde ödeme güçlüğü içerisinde bulunan amirin mal bedelini kredili olarak amir bankaya karşılatmak için lehtar ile aralarında anlaşarak amir bankayı zarara uğrattıklarına şahit olunmaktadır. Bu nedenlerle, özellikle akreditif bedelinin kredi olarak amir banka tarafından ödendiği durumlarda uygun olmayan belgeler

⁴³⁸Roberto BERGAMI, “The Link Between Incoterms 2000 and Letter of Credit Documentation Requirement and Payment Risk” **Journal of Business Systems, Governance and Ethics**, Cilt: 1, Sayı:4, 2006, ss. 52-56.

⁴³⁹ Polat, s. 216.

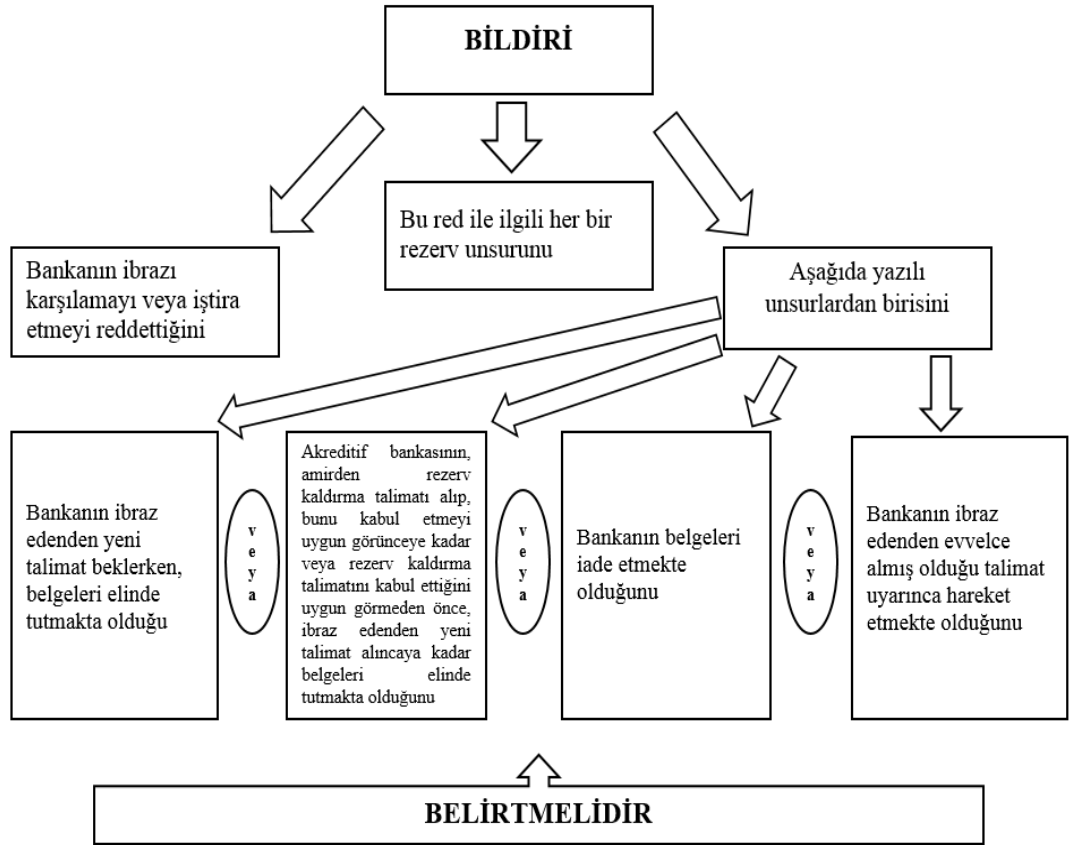
⁴⁴⁰ Somuncuoğlu, TBK Işığında Akreditif, s. 44.

karşılığında ödeme yapmak istemeyen banka rezerv kaldırma talimatını dikkate almayarak ödeme yapmaktan kaçınabilir.⁴⁴¹

UCP 600'ün 16. maddesinin c bendi uyarınca, “uygun olmayan belgelerin ibraz halinde bankanın, belgelerin kendisine ibraz edildiği günü takip eden beş banka işgünü içinde, belgeleri ibraz eden tarafa (lehtara, belgeleri ibraz eden üçüncü kişiye, görevli bankaya, teyit bankasına) tek bir ret bildirimini göndermesi gerekir.” Buna göre, banka uygun olmayan belgelere ilişkin rezerv koyduktan sonra tespit ettiği yeni uyumsuzluklar için 5 banka işgünü içerisinde olsa dahi yeni rezerv bildirimini yapamayacaktır.⁴⁴²

Bu ret bildiriminde bulunması gereken unsurlar aşağıdaki şekilde açıklanmıştır:

Şekil 7: Ret bildirim şekilleri

⁴⁴¹ Somuncuoğlu ve diğerleri, s. 41.

⁴⁴² Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, s. 218.

Yukarıdaki şekilden de anlaşılacağı üzere UCP 600'ün 16. maddesinin c/iii bendinde, *“bu durumu ret bildiriminde açıkça belirtmek şartıyla, bankanın ibraz edenden yeni talimat beklerken belgeleri elde tutma, akreditif amirinden rezerv kaldırma talimatı alıp bunu kabul etmeyi uygun görünceye kadar veya rezerv kaldırma talimatını kabul etmeyi uygun görmeden önce ibraz edenden yeni talimat alıncaya kadar belgeleri elde tutma, belgeleri iade etme veya ibraz edenden evvelce almış olduğu talimat uyarınca hareket etme hakkı bulunduğu”* hususu düzenlenmiştir.⁴⁴³

Bankaların uygun olmayan belge ibrazında ibrazı karşılamayı veya iştirâ etmeyi reddedebileceği gibi, UCP'de açık bir düzenleme bulunmamasına rağmen, belgelerdeki eksikliklerin veya hataların düzeltilebilir nitelikte olması ve bu işlemler için yeterli sürenin bulunması halinde belgelere rezerv koyarak gerekli düzeltmelerin yapılması için lehtara imkân tanıyabileceği de kabul edilmektedir. Böyle bir durumda bankanın rezerve konu tüm belgeleri düzeltme yapma üzere lehtara teslim etmesi gerekir. Diğer bir ifadeyle, lehtar düzeltmek üzere teslim aldığı belgelerdeki rezervleri gidererek bankaya yeniden ibraz ettiğinde, banka bu rezerv konuları haricinde yeni rezerv öne sürerek ödemedi kaçınmaz. Tüm rezerv konularını tek seferde belirtmeli ve bunlar lehtar tarafından giderildi ise akreditif bedelini lehtara ödemelidir.⁴⁴⁴

3.1.3. Haklı Sebeplerle Ret

Akreditifte ibraz edilen belgelerin bankalarca incelenerek, ibrazın uygun olmadığına karar verilmesi halinde ibrazı karşılamayı veya iştirâ etmeyi reddedebileceğini belirtmiştik. Bankaların belgelere hangi nedenlerle rezerv koyması, hangi durumlarda belgeleri kabul etmesi gerektiği konularında dikkatli olması akreditif taraflarına karşı sorumluluğu açısından önem taşımaktadır. Akreditif işlemlerinde bankaların ibrazı reddetmesinin haklı nedenleri, akreditif şartlarından

⁴⁴³ UCP 600 m.16-c/iii.

⁴⁴⁴ Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, s. 213.

kaynaklanan rezerv konuları ve hatalı ve eksik belge ibrazından kaynaklanan rezerv konuları olarak iki başlık altında incelenebilir.

3.1.3.1. Akreditif Şartlarından Kaynaklanan Nedenler

Akreditif şartlarına aykırı hareket edilmesine dayalı olarak rezerve sebep olan konular şunlardır:⁴⁴⁵

- Akreditife konu işlemlerin akreditif vadesi içinde gerçekleşmemesi, yani akreditif vadesinin sona ermesi,
- Satıcının belirlenen yükleme vadesi içinde malı yüklememesi, diğer bir ifadeyle yükleme vadesinin sona ermesi veya geç yükleme
- İbrazı istenilen belgelerin belirlenen tarihten sonra ibraz edilmesi, diğer bir ifadeyle ibraz süresinin sona ermesi veya geç ibraz,
- Akreditifte belirlenen ek koşullar kısmındaki özel şartlara uyulmaması,⁴⁴⁶
- UCP kuralları dışında işlem yapılması.

Yukarıda sayılan hallerin belgelerin ibraz edildiği banka tarafından tespiti halinde reddedilmesi gerekir. Bankalar mal, hizmet veya diğer işlevleri değil, yalnızca belgeleri inceleyerek işlem yaparlar. Buna göre, bankalar gönderilen malların akreditif şartlarıyla uyumunu araştırmazlar, ancak ibraz edilen belgelerin akreditif şartlarına uygunluğunu kontrol ederler.⁴⁴⁷ Örneğin taşıma belgelerinde belirtilen yükleme tarihinden geç yükleme yapıldığının anlaşılması durumlarında ödeme yapmanın reddedilmesi gerekmektedir.⁴⁴⁸

Belgeler akreditif koşullarına tamamen uygun olsalar dahi akreditif vadesinden sonra ibraz edilmişlerse ibraz bankası tarafından reddedilmesi gerekmektedir. İsviçre Federal Mahkemesine intikal eden bir olayda akreditif vadesi

⁴⁴⁵ Yılmaz, ss.115-116; Özalp, Rezerv Konuları, s. 121.

⁴⁴⁶ Örneğin, akreditifte kısmi sevkiyat/ kullanım yasaklandığı halde bunların yapılması, akreditifte belirtilen gönderi servisinin (DHL, TNT, UPS Kurye vs.) kullanılmaması vb. Bkz. Özalp, Rezerv Konuları, s.121.

⁴⁴⁷ Özel, s. 16.

⁴⁴⁸ Özel, s. 42.

20 Ağustos iken 25 Ağustos tarihini taşıyan bir konşimento lehtar tarafından amir bankaya ibraz edilmiştir. Banka belgeleri kabul ederek ödeme yapmış ve amir tarafından banka aleyhine dava açılmıştır. Mahkeme, bankanın akreditif süresi geçtikten ibraz edilen belgeleri iade etmesi gerektiğini kabul etmiştir.⁴⁴⁹ Nitekim UCP 600'ün 6/e ile 14/c maddeleri uyarınca, *“akreditifte istenilen belgelerin ibrazı akreditifte belirtilen özel bir tarih varsa bu tarihten önce, bir veya birden fazla orijinal taşıma belgesi içeren bir ibrazın belgelerde belirtilen yükleme tarihinden itibaren en geç 21 gün sonra ve her halükarda akreditif vadesi içerisinde yapılması gerekmektedir.”* Bu sebeple akreditif vadesinden sonra yapılan ibraz geç ibraz olarak kabul edilmelidir.⁴⁵⁰

3.1.3.2. Hatalı ve Eksik Belge İbrazı

Akreditif şartlarına uygun olmayan belgeleri teslim alan bankanın rezerv konularını tespit edememesi ve uygun olmayan belge ibrazına ödeme yapması halinde akreditif amirine, aksi halde uygun belge ibraz edilmesine rağmen haksız olarak belgelere rezerv koyarak reddetmesi halinde lehtara karşı sorumluluğu ortaya çıkmaktadır.⁴⁵¹ Bu nedenle, belgeleri düzenleyenlerin ve özellikle belge kontrolü yapan bankaların akreditifin tabi olduğu UCP kurallarını bilmeleri kadar dış ticaret işleminde kullanılan belgeleri de çok iyi bilmeleri gerekir.

Belge türlerine göre yapılan ayırım çerçevesinde⁴⁵² akreditif işlemlerindeki rezerv sebeplerine (rezerv konularına) ve en çok rezerv uygulanan belgelere aşağıda değinilmiştir.⁴⁵³ Akreditif işleminde yer alan her bir belgenin akreditif şartlarına, UCP kurallarına ve Uluslararası standart bankacılık uygulaması (ISBP)'na aykırı olarak düzenlenmesi halinde rezerve konu olabileceği açıktır. Bu aykırılıkları tespit eden bankaların belgelere rezerv koyarak reddetmeleri halinde haklı oldukları kabul edilir.

⁴⁴⁹ Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, ss. 217-218.

⁴⁵⁰ Ekici, s. 79.

⁴⁵¹ Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, ss. 225-226.

⁴⁵² Akreditifte kullanılan belge türleri için bkz. II. Bölümde yer alan açıklamalar

⁴⁵³ Özalp, Rezerv Konuları, ss. 122-162

3.1.3.2.1. Faturalardan Kaynaklanan Rezerv Konuları

- Faturanın lehtar tarafından düzenlenmemesi,
- Faturada yer alan mal tanımının akreditifteki mal tanımıyla uygun olmaması,
- Faturada yer alan birim ve toplam fiyat ile akreditifte belirtilen değerlerin uyuşmaması
- Akreditifte mal bedeli ve diğer kalemlerin ayrı gösterilmesi istenildiği halde faturada değerlerin ayrı ayrı gösterilmemesi,
- Mal miktarının akreditifte belirtilen tolerans değerini aşması veya altında kalması,
- Akreditifte kısmi sevkiyat yasaklanmasına rağmen faturanın kısmi olarak düzenlenmesi,
- Konsolosluk veya onaylı faturalarda olduğu gibi akreditifte istenilen vize ve onayın yapılmaması,
- Faturada belirtilen teslim şeklinin akreditif şartlarında öngörülen teslim şeklinden farklı olması,
- Akreditifte faturanın tarihli olması şartı bulunmasına rağmen tarih bulunmaması,
- Akreditifte imzalı olması şartı olduğu halde faturanın lehtar tarafından imzalanmaması,
- Faturanın alıcı adına düzenlenmemesi,
- Akreditif şartlarında faturada üzerinde bir beyan, ifade, madde vb. yer alması istenildiği halde faturanın bu bilgileri içermemesi.

3.1.3.2.2. Taşıma Belgelerinden Kaynaklanan Rezerv Konuları

- Akreditif metninde belirlenen yükleme, boşaltma veya teslim yerleri ile taşıma belgesindeki bilgilerin farklı olması,
- Taşıma belgesindeki mal tanımı, paketleme ve ağırlık bilgilerinin akreditifteki ifadelerden farklı olması,
- Yükleme tarihinin akreditifte belirtilen yükleme tarihinden sonraki bir tarihi göstermesi,

- Akreditifte taşıma belgelerinin tam takım olarak istenmesine rağmen bankaya tüm orijinallerinin ibraz edilmemesi,
- Taşıma belgesinde malın hasarlı olarak alındığına ilişkin kaydın yer alması,
- Taşıma belgesinin taşımacıyı tanımlamaması,
- Taşıma belgesinin UCP'ye uygun bir şekilde imzalanmaması,
- Akreditifte aktarma yasaklanmış olmasına rağmen taşıma belgesinin aktarma yapıldığına ilişkin bir kayıt içermesi,
- Taşıma belgesinin akreditif şartına uygun olarak “emre”, “emrine” veya “isme” göre düzenlenmemesi,
- Taşıma belgesindeki bilgilerin akreditif kapsamında ibraz edilen belgelerdeki bilgilerden farklı bilgiler içermesi.

3.1.3.2.3. Diğer Belgelerden Kaynaklanan Rezerv Konuları

- Kabul kredili akreditiflerde düzenlenen poliçenin lehtar tarafından düzenlenmemesi ve doğru taraf adına düzenlenmemesi,⁴⁵⁴
- Poliçede mal bedeline ilişkin yazı ve sayıyla ifade eden değerlerin farklı olması,
- Poliçede akreditif numarasının ve amir banka adının belirtilmemesi,
- Akreditifteki ve diğer belgelerdeki bilgiler ile çeki listesinde yer alan bilgilerin uyuşmaması,
- Akreditifte belirtilen çeki listesinin düzenlemesi gereken taraf ile düzenleyen tarafın farklı olması,
- Dolaşım Belgeleri ve Menşe İspat Belgelerinin akreditifte belirtilen taraftan farklı bir kurum veya kişi tarafından düzenlenmesi ve vize edilmesi,
- Dolaşım Belgeleri ve Menşe İspat Belgelerinin akreditif şartlarında istenilen bilgileri içermemesi veya bu bilgilerden farklı bilgiler içermesi,
- Menşe Şahadetnamesinde eşyanın menşesine ilişkin bilginin Akreditif şartında olması gereken eşya menşeinden farklı olması,

⁴⁵⁴ Teyitli akreditiflerde poliçe teyit bankası, teyitsiz akreditiflerde ise poliçe amir banka adına düzenlenir. Bkz. Yılmaz, s. 119.

- Gözetim belgesinin akreditifte belirtilenden farklı bir tarafça düzenlenmesi ve akreditifte belirtilmesi istenilen belgeleri içermemesi veya farklı bilgiler içermesi,
- Sigorta poliçesinin akreditif şartlarında belirtilen riskleri kapsamaması,
- Sigorta poliçesinde yer alan mal tanımına ilişkin bilgilerin akreditiftekenden farklı olması,
- Akreditifte istenilen para cinsinden farklı bir para cinsine göre sigorta belgesinin düzenlenmesi,
- Sigorta belgesinde istenilen tüm orijinallerin ibraz edilmemesi,
- Sigorta belgesinden yer alan sigorta başlangıç tarihinin yükleme tarihi veya teslim tarihinden daha ileri bir tarihi göstermesi,

3.1.4. Haklı olmayan Sebep Ret

Bankaların akreditiften doğan sorumluluklarını iyi niyet kuralları çerçevesinde gerçekleştirmesi gerekir. Bu sebeple bankaların inceledikleri belgelere haksız sebeplerle rezerv koyarak ret etmesi Türk Medeni Kanununun 2. maddesine dayalı olarak inceleme hakkının kötüye kullanılması kabul edilecektir.⁴⁵⁵ Nitekim anılan Kanun maddesinde *“herkesin haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorunda olduğu, aksi halde bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeninin korumayacağı ”* belirtilmiştir.

Çeşitli ülkelerde bankaların belgelerin akreditif şartlarına uygun olup olmadığını incelerken aleyhte yorumlara ağırlık verdikleri, en küçük uygunsuzlukta rezerv koymayı tercih ederek riske girmedikleri görülmektedir. Bazı ülkelerde bankaların belgelere rezerv koyarak ödemeyi reddettikleri ibraz oranları yüzde 40-50’ye ulaşmaktadır.⁴⁵⁶

İbraz edilen belgeler akreditif koşullarına uygun olmasına rağmen bankanın uygunsuzluk nedeniyle rezerv koyarak belgeleri reddetmesi durumunda, akreditif sözleşmesi nedeniyle amir banka, satış sözleşmesi nedeniyle akreditif amiri lehtara karşı mütemerrit duruma düşer. Bu durumda lehtar hukuki yollardan amir bankadan

⁴⁵⁵ Kostakoğlu, ss. 1109-1110.

⁴⁵⁶ Reisoğlu, 600 Sayılı Yeknesak Kurallar, ss.36-37.

veya varsa teyit bankasından akreditif bedelini faiziyle birlikte talep edebilecektir.⁴⁵⁷ Nitekim İsviçre Federal Mahkemesine intikal eden bir davada Yüksek Mahkeme haksız sebeplerle belgelerin reddedilmesini hakkın kötüye kullanılması kabulü ile bankayı tazminata mahkûm etmiştir.⁴⁵⁸

TBK.'nın genel olarak sözleşmeden doğan borç ilişkisinde alacaklının temerrüdüne ilişkin 106. maddesi ve özel olarak satış sözleşmelerinde alıcının temerrüdüne ilişkin 235. ve 236. maddelerine istinaden de “*satıcının temerrüde düşen alıcıya karşı sözleşmeyi feshetme veya satış bedelini ve uğradığı zararı talep etme hakkı*” bulunmaktadır.⁴⁵⁹ Diğer taraftan Akreditif amirinin alacaklı temerrüdü hükümlerine tabi olması, aynı zamanda satım bedelinin ödenmesini de engellediğinden, akreditif amirinin borçlu temerrüdüne düşmesine sebebiyet vermektedir. Bu durumda lehtarın TBK.'nın borçlu temerrüdüne ilişkin genel hükümlerine veya satış sözleşmesine ilişkin özel hüküm olan TBK.'nın 235. maddesine başvurma hakkı doğar. Bu durumun akreditif amiri açısından yarattığı olumsuz sonuçlar göz önüne alındığında, akreditif amirinin ve özellikle bankanın, borcun yerine getirilmesinde daha dikkatli davranmaları gerekmektedir.⁴⁶⁰

3.2. BELGELERİN KABULÜ

Bankanın ibraz edilen belgelerin akreditif şartlarına uygun olduğuna karar vermesi halinde ibrazı karşılayıp lehtara ödeme yapmakla yükümlü olduğu kabul edilmiştir. Nitekim UCP 600'ün 7. maddesinin b fıkrasında “*Bir amir banka akreditifi açtığı an itibariyle ibrazı karşılamakla dönülemez biçimde yükümlüdür.*”, 8. maddesinin b fıkrasında ise “*Bir teyit bankası akreditife teyidini eklediği an itibariyle ibrazı karşılamakla veya iştirâ etmekle dönülemez biçimde yükümlüdür*” denilmektedir. Buna göre, teyitsiz akreditiflerde belgeler hangi bankaya ibraz edilmiş olursa olsun, ödeme talebini karşılamakla sorumlu olan banka amir bankadır. Teyitli akreditiflerde ise, lehtar ödeme talebini isteğine göre teyit bankasına veya amir bankaya yönlendirebilir. Amirin teyit bankasına yönelttiği ödeme talebi teyit

⁴⁵⁷Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, s.221.

⁴⁵⁸Kostakoğlu, s.1110.

⁴⁵⁹ Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, s.221.

⁴⁶⁰ Günay, s.65; V. Doğan, ss. 186-187; Erdoğan, 79-84.

bankasınca karşılanmadığı durumda lehtar bu kez ödemeyi amir bankadan talep edebilecektir. Aralarındaki teselsül⁴⁶¹ ilişkisi nedeniyle, teyit bankası veya amir banka tarafından ödemenin yapılması durumunda ödeme yapmayan diğer banka borçtan kurtulacaktır.⁴⁶²

Yargıtay'ın 2000 yılında vermiş olduğu bir kararda, "Teyitli akreditifte, teyit bankası akreditif lehtarına karşı mücerret ve bağımsız bir borç taahhüdü altına girer. Akreditif alacağı aynı zamanda ödeme bankası olan teyit bankası nezdinde doğar. Bu nedenle, akreditif lehtarının doğrudan amir bankaya başvurma hakkı yoktur. Ancak teyit bankasınca ödeme yapılmaması halinde amir bankaya başvurma hakkı doğar." denilmektedir.⁴⁶³ Ancak UCP 600'ün 6. maddesinin d bendi "*Amir bankanın ibraz yerinden başka bir ibraz yeri amir bankanın yerine ek bir ibraz yeridir.*" ve 2inci maddesi "*teyit amir bankanın kesin yükümlülüğüne ek olarak teyit bankasının uygun bir ibrazı karşılayacağına veya iştirah edeceğine ilişkin kesin bir yükümlülüğü anlamına gelir.*" hükümlerinden de anlaşılacağı üzere ibrazı karşılama ve iştiradan asıl sorumlu banka amir bankadır. Teyit bankasının sorumluluğu amir bankanın sorumluluğuna ek olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle akreditif türü teyitli akreditif olsa bile lehtarın belgeleri amir bankaya ibraz etmesi ve ödemenin amir banka tarafından yapılması teyit bankasını sorumluluktan kurtarır.⁴⁶⁴

Görevli bankanın ödeme sorumluluğu açısından durumu ise UCP 600'ün 12. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, "*Görevli bankanın ibrazı karşılamayı veya iştirah etmeyi açıkça kabul ederek bunu lehtara açıkça bildirdiği hal dışında ibrazı karşılamak veya iştirah etmek için herhangi bir yükümlülüğü olmadığı kabul edilmiştir.*" Bu itibarla ibraz edilen belgeleri inceleyen görevli bankanın ödeme sorumluluğunun doğması için amir bankaca kendisine verilen ibrazı karşılama ve iştirah etme yetkisini açıkça kabul ederek, bu durumu lehtara açıkça bildirmiş olması gerekir.⁴⁶⁵

⁴⁶¹ Türk Borçlar Kanununun "Borç İlişkilerinde Özel Durumlar" başlıklı dördüncü bölümünün birinci ayırımında teselsül durumu açıklanmıştır. 162. maddede "Birden çok borçludan her biri, alacaklıya karşı borcun tamamından sorumlu olmayı kabul ettiğini bildirirse, müteselsil borçluluk doğar." denilmektedir.

⁴⁶² V. Doğan, s. 313; Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, s.166.

⁴⁶³ Yargıtay'ın 12. H.D. 4.11.2000 T. 2000/16851 Es. 2000/17397 Sayılı Kararı. Kostakoğlu, s. 1171.

⁴⁶⁴ Reisoğlu, Uygulama ve Sorunlar, ss. 20-22.

⁴⁶⁵ UCP 600 m. 12.

3.2.1. Akreditif Bedelinin Ödenmesi

3.2.1.1. Genel Olarak

Akreditif amiri ile lehdar arasındaki satım sözleşmesinin semen borcunun ifa edilmesi amacıyla bankanın uygun belgeleri ibraz etmesi karşılığında lehtara ödeme yapabilmesi için amirin akreditif sözleşmesi akdedilirken bankaya akreditif bedelini yatırması gerekir. Ancak uygulamada genellikle akreditif amirinin parayı bankaya hemen yatırmayarak bankadan kredi aldığı görülmektedir. Bu şekilde karşılık tahsil edilmeyen akreditiflere “marjsız”, akreditif bedelinin tamamen veya kısmen tahsil edilmesi durumunda açılan akreditiflere “marjlı” akreditifler denir. Bankanın alıcıya tanıdığı bu kredi imkanı akreditif ilişkisi dışında gerçekleşen ayrı bir işlem olup, banka amire hangi miktarda kredi sağlayacağına malların cinsi, değeri, satış ve dayanma kabiliyeti ile müşterinin itibarını göz önünde bulundurarak karar verir.⁴⁶⁶

Amir banka kabul ettiği belgeleri alıcıya gönderirken aynı zamanda akreditif sözleşmesi sırasında amir tarafından ödenen akreditif bedelini de ödemeyi yapan bankaya (teyit veya görevli banka veya rambursman bankası) gönderir. Amir banka yapacağı ödemeyi akreditif amirine karşı açtığı krediden tahsis etmiş ise doğan kredi alacağını kredi sözleşmesi koşullarına göre kredi müşterisinden talep eder.⁴⁶⁷

Akreditif bedelinin lehtara ne şekillerde ödenebileceği UCP kurallarında tespit edilmiştir. UCP 600’ün 6. maddesinin b bendinde “*akreditif bedelinin ne şekilde ödeneceği hususunun akreditif şartlarında düzenlenmesi gerektiği*” ifade edilmiştir. Bu maddeye göre, akreditif bedeli lehtara, ibrazda veya vadeli olarak nakit, kıymetli evrakın kabulü veya iştirah yolu ile ödenebilmektedir.⁴⁶⁸

⁴⁶⁶ Ekici, s.80.

⁴⁶⁷ Kostakoğlu, s.1108.

⁴⁶⁸ UCP 600 m.6/b.

3.2.1.2. Nakdi Ödeme

Nakit ödeme nakit para ile yapılabileceği gibi, akreditif bedelinin lehtarın ödemeyi yapacak banka nezdindeki hesabına alacak kaydedilmesi veya lehtara çek verilmesi şeklinde yapılan ödemeler de nakit ödeme kabul edilmektedir.⁴⁶⁹

Nakit ödeme ödemenin yapıldığı zamana göre ibrazda ödeme, ön ödeme veya vadeli ödeme olarak üç şekilde incelenebilir.

3.2.1.2.1. İbrazda Ödeme

İbrazda ödeme, lehtar tarafından ibraz edilen belgelerin bankaca uygun bulunması anında akreditif bedelinin ödenmesi olarak tanımlanabilir. Akreditifin ödeme fonksiyonu ve hukuki niteliği dikkate alındığında temel ödeme biçimi olarak kabul edilen ibraz karşılığında ödeme kural olarak para kurundaki değişiklikler dikkate alınmaksızın akreditifte tespit edilen para birimi üzerinden ve akreditifin açılmış olduğu tarihteki değeri ne ise bu değer üzerinden yapılmaktadır.⁴⁷⁰

3.2.1.2.2. Ön Ödeme

Ön ödeme, akreditifte istenen belgelerin ibraz edilmesinden önce banka tarafından lehtara akreditif bedelinin bir kısmının veya tamamının ödenmesi şeklinde tanımlanabilir. Uygulamada akreditif bedelinin tamamı yerine bir kısmının ödendiği görülmekte olup, akreditif bedelinin tamamının ödendiği durumlarda belgelerin ibraz edilmesi işlemi formalitenin yerine getirilmesinden başka bir anlam ifade etmeyecektir.⁴⁷¹ Birinci bölümde anlatılan akreditif çeşitlerinden Kırmızı ve Yeşil Şartlı Akreditifler ön ödemeli akreditiflere örnek olarak gösterilebilir.⁴⁷²

Ön ödeme satış sözleşmesine konu malların hazırlanmasında ihracatçıya finansman avantajı sağlamaktadır. Ancak, ihracatçının aldığı ödemeye karşılık sözleşme konusu malları gereği gibi hazırlayarak sevk etmemesi riskinin olduğu göz

⁴⁶⁹ Erdoğan, s.153.

⁴⁷⁰ Bozkurt, s. 130.

⁴⁷¹ V. Doğan, s. 315.

⁴⁷² Bkz. s. 55.

önünde bulundurulursa, yalnızca aralarında eskiye dayanan bir ticari ilişki bulunan ve birbirlerine güvenen taraflarca, ödemenin belgelerin ibrazından önce yapılması kabul edilebilir.⁴⁷³ Ön ödemeli akreditiflerin özellikle İngiltere tarafından Amerika, Avusturalya ve Güney Afrika ile kahve ticaretinde çoklukla kullanıldığı bilinmektedir.⁴⁷⁴

3.2.1.2.3. Vadeli Ödeme

Ön Ödemenin tam tersi olarak vadeli ödemede akreditif bedeli belgelerin bankaca uygun bulunmasından belirli bir süre sonra ödenmektedir. Bu sebeple ön ödemenin aksine vadeli ödemenin de ithalatçıya finansman sağladığı söylenebilir. İthalatçı teslim aldığı malların bedelini ödemeyi akreditifte belirlenen vade kadar geciktirebileceğinden, bu süre kadar ödenecek bedeli başka işlerin finansmanında kullanabilecektir.⁴⁷⁵

Vadeli ödemenin ithalatçıya sağladığı finansman avantajının aksine, ithalatçının malları inceleyerek sözleşmede belirtilen niteliklere uygun olmadığı gerekçesiyle mal bedelini ödemekten kaçınması ihtimali ihracatçı açısından büyük bir risk teşkil etmektedir. Ancak bu durum akreditifin doğasına aykırı bir durumdur. Lehtarın akreditifte öngörülen belgeleri bankaya ibraz etmesi ve banka tarafından bu belgelerin incelenerek uygun bulunması halinde ödeme güvencesi doğmaktadır. Akreditifin temel ilişkiden bağımsız olduğu dikkate alındığında, akreditif amirinin temel sözleşmeye aykırılıkları öne sürerek akreditife dayalı ödemeden kaçınması mümkün değildir.⁴⁷⁶

Akreditifte ödeme vadesinin başlangıcının ve ne kadar süre sonra yapılacağına açıkça tespit edilmesi gerekmektedir. Ödemenin akreditifte belirlenen vade tarihinde yapılması gerekirken, Türk hukukuna göre, ödemeyi yapacak banka muhabir veya görevli banka ise akreditif veya teyit bankasından alacakları yetkiye veya lehtar ile kendi arasındaki kredi sözleşmesine istinaden, ödemeyi yapacak banka teyit bankası ise kendi kararıyla vade tarihinden önce ödeme yapması mümkün

⁴⁷³ Ekşi, s. 270.

⁴⁷⁴ Tekinalp, s. 565.

⁴⁷⁵ Kostakoğlu, s. 1096.

⁴⁷⁶ V. Doğan, ss. 316-317.

bulunmaktadır. Ancak akreditif amirinin yetkisi dışında bankanın lehtara yaptığı erken ödemenin bankanın lehtara açmış olduğu bir kredi niteliğinde olduğu kabul edilmiştir. Bu yüzden, erken ödeme sebebiyle ortaya çıkabilecek risk bankanın kendisine ait olup, oluşabilecek zarar sebebiyle amire başvuramayacağı açıktır.⁴⁷⁷

3.2.1.3. Poliçe Kabulü Yolu İle Ödeme

Amir banka veya teyit bankasının uygun belge ibrazı karşılığında lehtarca düzenlenen poliçeleri kabul etmesi, ibrazı karşıladığı anlamına gelir. Diğer bir ifadeyle, akreditif bedelinin ödenmesi borcunun poliçenin kabul edilmesi ve vadesi geldiğinde ödenmesi şeklinde yerine getirileceği kararlaştırılmış ise, bankanın poliçeyi kabul etmesi ve vadesinde ödemesiyle ödeme yükümlülüğünü yerine getirmiş olacaktır.⁴⁷⁸ Nitekim akreditif poliçe kabulü yöntemiyle kullanımda olduğu takdirde UCP 600'ün 7. maddesi amir bankaya, 8. maddesi ise teyit bankasına ibrazı karşılama sorumluluğu vermektedir.⁴⁷⁹

TTK.'nın 671-775. maddeleri arasında düzenlenen Poliçe üçlü bir ilişkiyi düzenleyen kıymetli evrak olarak kabul edilir. Poliçenin tarafları keşideci, muhatap ve lehtar olup, keşideci banka muhatap kişiye poliçede ismi gösterilmiş olan lehtara ödeme yapması emrini verir. Bir poliçe, poliçe kelimesini veya başka bir dilde düzenlenmiş ise bu dildeki karşılığı olan kelimeyi, belirli bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız havaleyi, ödeyecek olan kişinin, “muhatabın” adını, vadeyi, ödeme yerini, kime veya kimin emrine ödenecek ise onun adını, düzenlenme tarihini ve yerini, düzenleyenin imzasını içermelidir. Belirli bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız havale ve vade hariç olmak üzere bu unsurları içermeyen poliçe geçersiz sayılmıştır. Vadesi gösterilmeyen poliçenin görüldüğünde ödemeli olduğu ve ayrıca belirtilmiş olmadıkça muhatabın adı yanında gösterilen yerin, ödeme yeri ve aynı zamanda da muhatabın yerleşim yeri sayılacağı kabul edilmiştir.

TTK.'nın 703 üncü maddesi uyarınca *“bir poliçe görüldüğünde, görüldükten belirli bir süre sonra, düzenlenme gününden belirli bir süre sonra veya belirli bir*

⁴⁷⁷V. Doğan, ss. 317-318..

⁴⁷⁸ Günay, s. 129.

⁴⁷⁹ UCP 600 m. 7-8.

günde ödenmek üzere düzenlenebilir.” ISBP 745’in B2 maddesine göre “poliçe üzerindeki vade şartının akreditife uygun olması ve akreditifte öngörülen vadenin poliçe üzerindeki bilgilerden tespit edilebiliyor olması gerekir.” Örneğin, akreditif şartı “60 days after B/L date” ifadesini içeriyorsa konşimento tarihinin poliçe üzerinde yazması gerekir. Konşimento tarihinin 08.06.2016 olduğu kabul edilirse, “vade tarihi 60 days after bill of landing date 08.06.2016” ifadesi vade olarak poliçeye yazılabilir.⁴⁸⁰

Görüldükten belirli bir süre sonra ödeme vadesi konulmuş poliçelerde, keşideci banka amir banka dışında bir banka da olabilir. Bu durumda, keşideci banka olarak tespit edilen bankanın poliçeyi kabul etmemesi halinde akreditif bedelinin ifasında garantör banka statüsünde olan amir banka üzerine poliçe çekilebilmektedir.⁴⁸¹ Nitekim UCP 600’ün 7nci maddesi a-iv bendine göre, “*akreditif görevli bir bankanın gişelerinde vadeli ödeme yöntemiyle kullanımda olduğu ve o görevli banka vadeli ödeme yükümlülüğüne girmediği veya girmiş olduğu halde ödeme vadesinde ödeme yapmadığı takdirde amir banka ibrazı karşılamalıdır.*”

Ayrıca UCP 600’ün 6. maddesinde, “*bir akreditifin amir üzerine çekilmiş bir poliçe ile kullanımda olacak şekilde açılmaması gerektiği, buna rağmen akreditifte amir üzerine çekilecek poliçelerin istenilmesi halinde, bankanın bu gibi poliçeleri ek belgeler olarak göreceği*” bildirilmiştir. Bu kuralın gerekçesini MTO Bankacılık Tekniği ve Uygulamaları Komisyonu şu şekilde açıklamıştır: “*Bir akreditif, akreditif amirinin değil, amir bankanın üstlendiği taahhüttür. Poliçeler borçlu üzerine çekildiğinden ve akreditif borçlusu amir banka olduğundan akreditif altındaki bir poliçenin amir banka üzerine çekilmesi gerekir. Buna rağmen akreditifte poliçenin akreditif amiri üzerine çekilmesi şartı varsa bu belge aranacak, ancak ibraz edilen poliçe ek belge olarak işleme alınacaktır. Bunun anlamı söz konusu poliçenin sadece akreditif amirinin kendi kullanımı için istediği özel belge olarak görülmesi ve amir bankanın akreditif altındaki ödeme taahhüdü ile ilgi kurulmamasıdır. Ek belge olarak işleme alınsa da amir üzerine çekilen poliçenin akreditif şartlarına göre kontrol edilmesi gerekir.*”⁴⁸²

⁴⁸⁰ Özalp, UCP 600, s. 53.

⁴⁸¹ V. Doğan, s. 319.

⁴⁸² Bozkurt, s. 135.

3.2.1.4. İştiraya Yolu İle Ödeme

İştiraya, iştiraya yetkili kılınan banka tarafından poliçe veya akreditif belgelerinin değerinin verilmesi olarak tanımlanabilir.⁴⁸³ UCP 600’de yapılan iştiraya tanımından⁴⁸⁴ anlaşılacağı üzere iştiraya, akreditifin poliçeye dayanması halinde lehtarın poliçeyi iştiraya ettirerek iştiraya bankasından poliçe bedelini alması ve poliçeye dayanmayan bir akreditif türünde belgelerin iştiraya bankası tarafından satın alınarak belgelerin değerinin lehtara verilmesi olarak iki şekilde yapılabilir.⁴⁸⁵

Amir banka ve Teyit bankası ibrazı karşılamakla veya iştiraya etmekle yükümlü olmalarına rağmen, UCP 600 ‘ün 12. maddesine göre “*görevli banka teyit bankası olmadığı sürece ibrazı karşılamak veya iştiraya etmek için kendisine verilen yetkiyi açıkça kabul ederek bunu lehtara açıkça bildirmedığı durumda böyle bir yükümlülük altında girmedığı*” kabul edilmektedir. Teyit bankası olmayan bir görevli banka tarafından belgelerin alınması veya incelenmesi ve gönderilmesi o görevli bankayı ibrazı karşılamakla veya iştiraya etmekle yükümlü kılmadığı gibi bu eylemler ibraz karşılama veya iştiraya etme anlamına da gelmemektedir.⁴⁸⁶

Poliçeyi veya belgeleri iştiraya eden bir görevli bankanın belgeleri, teyit bankasına göndermesi halinde UCP 600’ün 8. maddesine göre Teyit bankası; amir bankaya göndermesi halinde ise 7. maddesine göre amir banka görevli bankayı ramburse etmekle yükümlü tutulmuştur. Diğer bir ifade ile iştirada ödemeyi iştiraya bankası kendi kaynaklarını kullanarak yapmaktadır. Daha sonra karşılığında ödeme yaptığı belgeleri amir banka veya teyit bankasına göndererek akreditif bedelini bu bankalardan tahsil eder.⁴⁸⁷

Akreditif şartlarında iştiraya eylemini gerçekleştirecek banka açıkça tespit edilmiş ise sınırlı iştiraya söz konusu olup, poliçenin veya akreditif belgelerinin iştiraya yalnızca bu banka tarafından yapılabilecektir. İştiraya bankasının akreditifte tespit edilmediği durumlarda ise serbest iştiraya söz konusu olacak ve her banka görevli

⁴⁸³ Erdoğan, s. 154.

⁴⁸⁴UCP 600 2.madde: “ İştiraya, uygun bir ibraz altında poliçelerin (görevli bir bankadan başka bir banka üzerine çekilen poliçelerin) ve/veya belgelerin, görevli bankanın ramburse edilmesi gereken banka iş gününde veya daha önce görevli banka tarafından lehtara avans ödeme yapılarak veya avans ödeme yapılacağı kabul edilerek satın alınması anlamına gelir. ”

⁴⁸⁵ UCP 600 m. 2.

⁴⁸⁶ Tekinalp, ss. 558-559.

⁴⁸⁷ Özalp, Rezerv Konuları, ss. 44-45.

banka sayıldığı için lehtarın istediği herhangi bir banka tarafından poliçe veya belgeleri iştirâ edilebilecektir.⁴⁸⁸ Ancak lehtarın yabancı bir ülkede faaliyet gösteren bir bankaya iştirâ talebinde bulunmak istemesi halinde, UCP kurallarında yasaklayıcı bir hüküm bulunmamasına rağmen, bunun kabul edilebilmesi için taraflar arasında yapılan anlaşmada böyle bir durumun yasaklanmamış olması ve lehtarın bu seçiminin hakkın kötüye kullanımı sayılmaması gerekir.⁴⁸⁹

3.2.2. Akreditifin Ödenmesi Halinde Rücu İlişkisi

Akreditif işlemlerinde uygun belge karşılığında yapılan ödemeye dayalı olarak akreditifin türüne göre bankalar arasında rücu olanağı doğacak ve nihayetinde akreditif amirine rücu edilebilecektir.

3.2.2.1. İkinci Bankanın Amir Bankaya Rücu

Muhabir banka, teyit bankası veya ödeme bankası sıfatıyla akreditif ilişkisine katılan ikinci banka yaptıkları aracılık işlemi nedeniyle komisyona hak kazanırlar ve akreditife dayanan görevini yerine getirirken bir kısım masraflar yaparlar. Akreditife konu bankaların yaptıkları iş ve üstlendikleri sorumluluk nedeniyle almaya hak kazandıkları komisyonlar ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan ilki her çeşit akreditif işlemi nedeniyle ödenen akreditif komisyonlarıdır. Diğeri ise, akreditifin teyit edilmesi halinde ayrıca sorumluluğu üzerine alan teyit bankasına ödenen teyit komisyonlarıdır. Masraflar ise, akreditif dolayısıyla bankalar tarafından üstlenilen telefon ev elektronik iletişim araçları kullanımı, pul, harç vs. masraflarıdır.⁴⁹⁰

Aralarındaki anlaşmaya dayanarak akreditif ilişkisine katılan bankaların yaptığı masrafların amir banka tarafından karşılanması gerektiği hususunda UCP 600'ün 37.maddesinde şu hüküm bulunmaktadır: *“Hizmetin yerine getirilmesi için diğer bir bankaya talimat veren bir banka, verdiği talimatla ilgili olarak o diğer*

⁴⁸⁸ Günay, s. 131.

⁴⁸⁹V. Doğan, s. 320.

⁴⁹⁰ Ekici, s. 81.

bankanın komisyonlarının, ücretinin ve yaptığı masrafların toplamını ("charges") ödemekle yükümlüdür. ”

Uygulamada sık olarak akreditiften doğan komisyon ve diğer masrafların lehtar tarafından karşılanacağı konusunda tarafların anlaşığı görülmektedir. Böyle durumlarda görevli bankanın akreditif bedelini lehtara öderken komisyon ve masrafları akreditif bedelinden kesmesi uygun olur. Nitekim gerekli kesintileri yapmaksızın ödeme yaptığı durumda uğradığı zarar dolayısıyla amir bankaya veya amire rücu hakkı olmayacaktır.⁴⁹¹ Ancak UCP 600’ün 37. maddesine göre, *“akreditif masraflarının lehtara ait olduğu belirtilmesine rağmen lehtarın akreditifi kullanmaması, uygun belge ibraz etmemesi veya alacağı üzerine haciz konulması gibi nedenlerle alacağını akreditif bedelinden tahsil edemediği takdirde akreditif banka masrafları ödemekle yükümlü kalır. ”*

Ödenen komisyon ve yapılan masrafların karşılanmasının haricinde, UCP 600’ün 7. ve 8. maddeleri uyarınca uygun bir ibrazı karşılayan veya iştir eden ve belgeleri amir bankaya veya teyit bankasına gönderen diğer bir görevli banka belgeleri gönderdiği bankaya yaptığı ödemeyi rücu edebilecektir. Akreditif sözleşmesinde görevlendirilen banka tarafından yapılan ödemenin telafi edilmesi amir banka tarafından yapılmalıdır. Karşılığında ödeme yapılan belgelerin teyit bankasına gönderilmesi durumunda ise görevli banka tarafından yapılan ödemenin teyit bankası tarafından ramburse edilmesi gerekir.⁴⁹²

Teyit bankası ile akreditif amiri arasında akdi bir ilişki bulunmamaktadır. Bu sebeple teyit bankası uygun ibraz karşılığında yaptığı ödemeyi ve üstlendiği masrafları akreditif amirine değil amir bankaya rücu edebilecektir.⁴⁹³ Ancak uygulamada teyit bankasının akreditif amirine rücu etme girişimlerinde bulunduğu örneklere de rastlanılmaktadır. Örneğin Yargıtay kararına konu bir olayda, teyit bankası lehtara akreditif bedelini ödemiş, ancak amir bankanın bankacılık faaliyetlerinin yasaklanması üzerine teyit bankası amir bankaya rücu edememiştir. Bu nedenle teyit bankası yaptığı ödemeyi akreditif amirinden talep etmiştir. Konu hakkında Yargıtay’ın kararı ise şu yöndedir: “Amir (alıcı-ithalatçı) ile amir banka arasında olduğu gibi amir banka ile teyit bankası arasında da vekâlet sözleşmesi söz

⁴⁹¹ Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, s. 133.

⁴⁹² Somuncuoğlu ve diğerleri, ss. 17-21.

⁴⁹³ Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, s. 169.

konusu olup, somut olayda teyit bankası durumunda olan davacı banka ile davalı amir arasında akdi bir ilişki bulunmadığından, davacının teyidi nedeniyle kendi kaynağından ödediği akreditif bedelini ancak akdi olan amir bankaya rücu ederek ondan istemesi gerekmektedir.”⁴⁹⁴

3.2.2.2. Amir Bankanın Amire Rücu

Amir banka aralarındaki vekâlet ilişkisi sebebiyle bizzat kendisinin yaptığı ödemeler için akreditif amirine rücu edebilir. Ayrıca, UCP 600’ün 37. maddesi *“Akreditif amirinin talimatını yerine getirmek amacıyla diğer bir bankanın hizmetinden yararlanan bir banka bu işi akreditif amiri hesabına ve riski ona ait olmak üzere yapar.”* hükmü uyarınca akreditife katılan diğer bankalar tarafından yapılan ve amir banka rücu edilen masrafları da akreditif amirinden talep edebilecektir.

Amir bankanın amire rücu edebilmesi için lehtara veya belgeleri ibraz edene ödeme yapma zorunluluğu olmayıp, belgeleri akreditif amirine iletilmesiyle birlikte amir bankanın ödeme talep edebileceği kabul edilmektedir. İsviçre Federal Mahkemesinin 1952 tarihli bir kararında *“belgelerin tevdi ile birlikte mallar üzerinde tasarruf imkânı doğduğundan vekâlet ilişkisinde de (zug um zug) ödeme taahhüdü vardır.”* diyerek amir bankanın amire rücu edebilmesi için önce ödeme yapması gerektiği iddiasını reddetmiştir.⁴⁹⁵

TBK.’nın 505. maddesine göre, *“Vekil, vekâlet verenin açık talimatına uymakla yükümlüdür. Vekil, talimattan ayrılırsa, bundan doğan zararı karşılamadıkça işi görmüş olsa bile, vekâlet borcunu ifa etmiş olmaz.”* Bu hükme göre, aralarındaki vekâlet sözleşmesine istinaden amir bankanın akreditife aykırı davranışları sonucu yaptığı masrafları akreditif amirinden talep edemeyeceği kabul edilmiştir.⁴⁹⁶ Yargıtay’a intikal eden bir olayda, akreditifte her sevkiyatın mal bedeli ödenirken, bedelin %2’sinin bloke edileceğine dair bir şart bulunmasına rağmen amir

⁴⁹⁴ 19. HD, 23.10.1997 T. ve E.1997/4096-K.1997/8868 Bkz. V. Doğan, ss. 361-362.

⁴⁹⁵ BGE 78 (1952) II 53, bkz. Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, s. 147.

⁴⁹⁶V. Doğan, s. 363.

banka bedelin tamamını ödemiştir. Bu durumda amir banka amire ödediği bedelin tamamını değil, sadece %98'ini rücu edebilecektir.⁴⁹⁷

3.2.3. Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri ve İflasın Akreditif Sözleşmesine Etkisi

Geçici hukuki koruma tedbirleri İsviçre Doktrininde Meier tarafından “davacı veya davalının hukuki konumlarını kesin hukuki korumaya kadar yargılama süresinden ötürü oluşabilecek zararların bertaraf edilmesine yönelik geçici, kapsamlı veya sınırlı olabilen yargısal hukuki koruma” olarak tanımlanmıştır. Yargılama sonunda verilen karar asıl-kesin hukuki koruma iken, hukuki dinlenilme hakkı, ispat, delil toplama, delil değerlendirme, iş yükü, personel yetersizliği, uzmanlık isteyen alanlardaki bilgi yetersizliği, uzman bilirkişi bulunamaması gibi sebeplerle yargılama sürecinin uzaması durumunda, yargılama süresince doğabilecek risklerden tarafları korumak için yargı organlarınca geçici hukuki himaye tedbirleri konulabilir.⁴⁹⁸

Geçici Hukuki Koruma Tedbirleri 04.02.2011 tarihli ve 27836 sayılı resmi gazetede yayımlanarak 01.10.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) “Geçici Hukuki Korumalar” başlıklı onuncu kısmında düzenlenmiştir. Anılan mevzuatta geçici hukuki korumalar ihtiyati tedbirler (m. 389-399), delil tespiti (m. 400-405) ve diğer geçici hukukî korumalar (m. 406) olmak üzere üç başlıkta düzenlenmiştir. Kanunun diğer geçici hukuki korumalar kapsamında saydığı tedbirler ise, mahkemece gerekli hallerde, mal veya hakların korunmasına yönelik olarak defter tutulması ya da mühürleme işlemi yapılmasına karar vermesi ve kendi özel hükümlerine tabi olan ihtiyati haciz, muhafaza tedbiri ve geçici düzenleme niteliğindeki geçici hukukî korumalardır.

Geçici hukuki koruma tedbirleri, akreditif ilişkisinde farklı gerekçelerle, örneğin akreditife uygun belgelerin ibraz edilmiş olmasına rağmen tarafların temel ilişkideki sözleşmeye uygun olarak işlemlerini gerçekleştirmemesi gibi durumlarda gündeme gelebilir. Aslında akreditifin bu tarz geçici hukuki koruma tedbirleri ile

⁴⁹⁷ Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, s. 147.

⁴⁹⁸ Mikail Özdemir, “Geçici Hukuki Koruma Tedbirleri”, **Türkiye Adalet Akademisi**, <http://www.taa.gov.tr/indir/gecici-koruma-tedbirleri-m-ozdemir-c2F5ZmF8M2QwNjQtNWNIMjQtYmY5MTUtMWQ5MjQuZG9jDE3Mg/>, (09.06.2016), s.1.

ödenmesinin engellenmesi akreditifin kesin ödeme taahhüdü karakterine aykırı olmasına rağmen tarafların hak ihlalleri durumlarında ihtiyati tedbir ya da ihtiyati haciz gibi geçici hukuki koruma tedbirlerine başvurulabilmesi mümkün görülmektedir.⁴⁹⁹

Doktrinde geçici hukuki koruma tedbirlerinin akreditifin güvence fonksiyonu ile bağdaşıp bağdaşmadığı hususunda farklı görüşler bulunmaktadır. Geçici hukuki koruma tedbirleriyle akreditifin ödenmesine engel olunmasının akreditifin temel ilişkiden bağımsız olmasına ilişkin uluslararası kurallara aykırı olduğunu savunanlar olduğu gibi, lehtarın hakkın kötüye kullanımı niteliğindeki ödeme taleplerinin engellenmesinin akreditif amiri açısından bir güvence fonksiyonu oluşturacağı da düşünülmektedir.⁵⁰⁰

Akreditifin ödenmesine geçici hukuki koruma tedbirleri ile engel olunamayacağı hususunda ülkeler arasında da farklı uygulamalar bulunmaktadır.⁵⁰¹ Birden fazla ülkeyle bağlantılı olan akreditif ilişkisinde ortaya çıkabilecek böyle ihtilaflar milletlerarası unsur taşıdığı için geçici koruma tedbirlerinin hangi ülke mahkemesinden alınabileceği, diğer bir ifadeyle hangi ülke mahkemelerinin geçici hukuki koruma tedbirleri konusunda yetkili olduğunun tespit edilmesi önem arz etmektedir.

Akreditif bedelinin ödenmesi için başvuru alan geçici hukuki koruma tedbirlerinden ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz taleplerinin özellikleri, akreditife etkileri ve tedbirlerin alınmasında yetkili ülke mahkemesinin tespiti ile davaya uygulanacak hukukun belirlenmesi konuları aşağıda ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

⁴⁹⁹ Ekşi, s. 275.

⁵⁰⁰ V. Doğan, s. 412.

⁵⁰¹ Belçikalı alıcı Norveçli satıcının gönderdiği malların düşük kalitede olduğu gerekçesiyle ihtiyati tedbir alınmasını talep etmiş, Brüksel Ticaret Mahkemesi dönülemez bir akreditifte ödemenin ihtiyati tedbir kararı ile ödenmesinin engellenemeyeceğine karar vermiştir. Fransız alıcı ve Japon satıcı arasında geçen olayda ise, alıcı malların satış sözleşmesine uygun olmadığını öne sürerek mahkemeye başvurmuş, Fransız istinaf mahkemesi alıcının tedbir talebinin akreditif işlemi durdurmadığı, sadece ticari ihtilaf çözülmünceye kadar paranın transferini ertelediği gerekçesiyle Fransız mahkemesince verilen tedbir kararını benimsemiştir. Ancak Fransız Yargıtayı milletlerarası yeknesak kurallara dayanarak ihtiyati tedbirin akreditifin dönülemez niteliğine aykırı olduğunu kararlaştırarak mahkeme kararını bozmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'nin hemen hemen tüm eyaletlerinde mahkemelerin akreditifin ödenmemesi için başvuru alan ihtiyati tedbir taleplerini kabul ettikleri görülmektedir. Keza İngiliz mahkemelerinde de akreditif bedelini ödemeyi durduran ihtiyati tedbir kararları alındığı bilinmektedir. Bkz. Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, s. 257.

3.2.3.1. İhtiyati Tedbir İle Ödemenin Engellenmesi

3.2.3.1.1. Genel Olarak İhtiyati Tedbir Müessesesi

İhtiyati tedbir, kesin hükme kadar devam eden yargılama boyunca mevcut durumda meydana gelebilecek bir değişme nedeniyle hakkın elde edilmesinin önemli ölçüde zorlaşacağı ya da tamamen imkânsız hâle geleceği veya gecikme sebebiyle bir sakıncanın yahut ciddi bir zararın doğacağı endişesiyle uyuşmazlık konusu hakkında verilebilecek hukuki koruma tedbiri kararı olarak tanımlanabilir.⁵⁰²

HMK' un 389-399. maddelerinde düzenlenen ihtiyati tedbir, dava açılmadan önce, esas hakkında görevli ve yetkili olan mahkemenen; dava açıldıktan sonra ise ancak asıl davanın görüldüğü mahkemenen talep edilir. Talep edenin haklarının derhâl korunmasında zorunluluk bulunan hâllerde, hâkim karşı tarafı dinlemeden de tedbire karar verebilir. Tedbir talep eden taraf, dilekçesinde dayandığı ihtiyati tedbir sebebini ve türünü açıkça belirtmek ve davanın esası yönünden kendisinin haklılığını yaklaşık olarak ispat etmek zorundadır. Ayrıca ne tür bir tedbir istenildiği ihtiyati tedbir talebinde belirtilmelidir.⁵⁰³

Hâkimin tedbir talebinin haklı olduğunu kolaylıkla anlaması için tedbir talep eden tarafın haklılığını gerçeğe yakın bir şekilde ispat etmesi gerekirken, tam bir inceleme yapılmadan, yaklaşık ispatla yetinilerek ve çoğu kez de karşı taraf dinlenilmeden verilen ihtiyati tedbir kararlarının davanın sonunda haksız çıkma ihtimalleri mevcuttur. Haksız olarak alınan ihtiyati tedbir kararından zarar gören tarafın veya üçüncü kişinin ihtiyati tedbir talebinde bulunan tarafa karşı tazminat davası açabileceği kabul edilmektedir.⁵⁰⁴ Haksız ihtiyati tedbir kararına ilişkin açılacak Tazminat davası HMK. 'un 399. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, “*lehine ihtiyati tedbir kararı verilen taraf, ihtiyati tedbir talebinde bulunduğu anda haksız olduğu anlaşılır yahut tedbir kararı kendiliğinden kalkar ya da itiraz üzerine*

⁵⁰² Cengiz Serhat Konuralp, “6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre İhtiyati Tedbirler” **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 71, Sayı: 2, 2013, s. 225.

⁵⁰³ Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay ve Muhammet Özokes, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medeni Usul Hukuku Temel Bilgiler**, 6. Bası, Yetkin Basım Yayım ve Dağıtım A.Ş., Ankara, 2013, (Medeni Usul Hukuku), s. 401.

⁵⁰⁴ Mustafa Saldırım, “İhtiyati Tedbir ve İhtiyati Haciz Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 2, 1997, s. 204.

kaldırılır ise haksız ihtiyati tedbir nedeniyle uğranılan zararı tazminle yükümlüdür. Ancak, tazminat davası açılması için zarar gören tarafın sınırsız bir süresi bulunmayıp, hükmün kesinleşmesinden veya ihtiyati tedbir kararının kalkmasından itibaren, bir yıl içerisinde dava açması gerekir.”

Mahkemenin, tedbire konu olan mal veya hakkın muhafaza altına alınması veya bir yediemine tevdi ya da bir şeyin yapılması veya yapılmaması gibi, sakıncayı ortadan kaldıracak veya zararı engelleyecek her türlü tedbire karar verebileceği kabul edilmiştir. Mahkemenin aldığı ihtiyati tedbir kararında: tedbir talep edenin, varsa kanuni temsilcisi, vekil ve karşı tarafın, adı, soyadı ve yerleşim yeri ile talep edenin Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, tedbirin, açık ve somut olarak hangi sebebe ve delillere dayandığı, tereddüde yer vermeyecek şekilde, neyin üzerinde ve ne tür bir tedbire karar verildiği, talepte bulunanın, ne tutarda ve ne türde bir teminat göstereceği, belirtilmelidir.⁵⁰⁵

İhtiyati tedbir talep eden, haksız çıktığı takdirde karşı tarafın ve üçüncü kişilerin bu yüzden uğrayacakları muhtemel zararlara karşılık teminat göstermek zorundadır. Asıl davaya ilişkin hükmün kesinleşmesinden veya ihtiyati tedbir kararının kalkmasından itibaren bir ay içinde tazminat davasının açılmaması üzerine teminat iade edilir. İhtiyati tedbir talebi, resmî belgeye, başkaca kesin bir delile dayanıyor yahut durum ve koşullar gerektiriyorsa, mahkeme gerekçesini açıkça belirtmek şartıyla teminat alınmamasına da karar verebilir.⁵⁰⁶

3.2.3.1.2. Milletlerarası Unsur Taşıyan İhtilaflarda İhtiyati Tedbir Kararı

Milletlerarası usul hukuku kurallarında ihtiyati tedbir taleplerinde yetkili ülke mahkemeleri konusunda düzenleme bulunmamaktadır. Günümüzde genellikle iç hukuk alanında mahkemelerin yetkilerini düzenleyen kurallar, hem iç hukuk alanında hem de milletlerarası unsur taşıyan uyuşmazlıklar hakkında yetkileri düzenleyen çift fonksiyon niteliği taşıdığından⁵⁰⁷, milletlerarası unsur taşıyan uyuşmazlıklarda

⁵⁰⁵ Pekcanitez ve diğerleri, Medeni Usul Hukuku, ss. 402-403.

⁵⁰⁶ Pekcanitez ve diğerleri, Medeni Usul Hukuku, ss. 408-409.

⁵⁰⁷ MÖHUK Madde 40 - (1) Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini, iç hukukun yer itibariyle yetki kuralları tayin eder.

ihtiyati tedbir kararı vermeye yetkili mahkeme, Türk Hukukunda mahkemelerin görev ve yetkilerini düzenleyen Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümlerine göre belirlenecektir.⁵⁰⁸

“Türk hukukunda ihtiyati tedbirde yetkili olan mahkemenin asıl davaya bakacak mahkeme olduğu” hususu HMK.’un 390. maddesinden açık olarak anlaşılmaktadır. Tedbir kararının uygulanması bakımından ise aynı kanunun 393. maddesi, *“kararı veren mahkemenin yargı çevresinde bulunan veya tedbir konusu mal ya da hakkın bulunduğu yer icra dairesini yetkili kılmıştır.”*⁵⁰⁹

Akreditif sözleşmelerinden doğacak uyuşmazlıklarda ihtiyati tedbir kararına ilişkin asıl dava, sözleşmeden kaynaklanan uyuşmazlığa ilişkin olarak açılacağı için, uygulanacak hukukun ve yetkili mahkemenin belirlenmesinde MÖHUK ve HMK’un sözleşmeden doğan ihtilaflara ilişkin hükümlerine⁵¹⁰ bakmak gerekecektir. Bu çerçevede akreditif sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda ihtiyati tedbir talebi için ya genel yetkili mahkeme olan davalı gerçek veya tüzel kişinin yerleşim yeri mahkemesine ya da sözleşmeden doğan uyuşmazlıklar için sözleşmenin ifa edileceği yer, yani akreditif bedelinin ödenmesinden doğacak ihtilaflarda akreditif bedelini ödeyecek olan bankanın bulunduğu yer mahkemesine başvurulabilir.⁵¹¹

Leh tara veya teyit bankası hakkında ödemenin engellenmesine ilişkin açılan ihtiyati tedbir davası, davalının yerleşim yeri mahkemesinde değil de ödemenin yapılacağı yer olarak akreditif amirinin ülkesinde açılmış ise, tarafların farklı ülkelerde bulunmalarından dolayı alınan ihtiyati tedbir kararının lehtarın veya teyit bankasının ülkesinde uygulanabilmesi için bu kararın tanınması ve tenfizi gerekecektir. Nitekim MÖHUK’un 50. Maddesine göre, *“Yabancı mahkemelerden hukuk davalarına ilişkin olarak verilmiş ve o devlet kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan ilâmların Türkiye’de icra olunabilmesi yetkili Türk mahkemesi tarafından tenfiz kararı verilmesine bağlıdır.”* hükümden de anlaşılacağı üzere ancak kesinleşmiş mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi mümkündür. İhtiyati tedbir kararlarının kesin karar verilesiye kadar alınan geçici nitelikte kararlar olması nedeniyle yabancı ülkede alınan ihtiyati tedbir kararlarının ülkemizde tanınması ve

⁵⁰⁸V. Doğan, ss. 416-417.

⁵⁰⁹HMK. m. 390-393.

⁵¹⁰MÖHUK’un 24. Maddesi, HKM’un genel yetkili mahkeme başlık 6. Maddesi ve sözleşmeden doğan davalar başlıklı 9. Maddesi.

⁵¹¹Kostakoğlu, s.1117.

tenfizi mümkün değildir. Günümüzde hemen hemen bütün ülkelerde bu görüş kabul edildiği için genel olarak yabancı ülkede alınan ihtiyati tedbir kararlarının tanınmasının ve tenfizinin mümkün olmadığı söylenebilir.⁵¹²

İhtiyati tedbir kararı almakla yetkili olan mahkeme bir Türk mahkemesi ise hâkim davaya uygulanacak hukuku belirlerken Türk Kanunlar İhtilafı kurallarına göre⁵¹³ öncelikle taraflar arasında açıkça seçilen bir hukuk varsa bunu uygulayacaktır. Tarafların hukuk seçimi yapmamış olması halinde ise görülecek davada hâkim edim borçlusunun mutad meskeni veya mesleki faaliyetler gereği kurulan sözleşmelerde edim borçlusunun işyeri, bulunmadığı takdirde yerleşim yeri hukukunu ancak hâlin bütün şartlarına göre sözleşmeyle daha sıkı ilişkili bir hukukun bulunması hâlinde bu hukuku uygular.⁵¹⁴

Bununla birlikte, kanunlar ihtilafı kurallarına göre uygulanması gerekli olan hukuk olarak yabancı bir devletin hukuku belirlenmiş ve bu hukukun davaya uygulanan hükümleri ülkemizin kamu düzenine açıkça aykırılık teşkil ediyor ise, bu hukukun ilgili hukuk kaidelerinin davaya uygulanmasından vazgeçilerek Türk hukukunun ilgili hükümleri uygulanır. Bu durumu düzenleyen MÖHUK'un 5. maddesi ile yabancılık unsurlu davalarda uygulanacak hukukun belirlenmesine ilişkin kanunlar ihtilafı kurallarına bir istisna getirilmiştir.⁵¹⁵

3.2.3.1.3. Akreditifte İhtiyati Tedbir Yoluna Başvurulması

Akreditifte ihtiyati tedbir ile ödemenin engellenmesi ertelemeli ödemeli akreditiflerde söz konusu olabilmektedir. Çünkü Ertelemeli ödemeli akreditiflerde akreditif amiri ödeme yapılmadan önce teslim aldığı malları kontrol etme imkânına sahip olacağı için, malların satış sözleşmesine uygun olmadığı iddiası ile akreditif bedelinin ödenmesini engellemek üzere ihtiyati tedbir talebinde bulunabilecektir.

⁵¹²V. Doğan, s. 418.

⁵¹³ Her devlet kendisine ait bir devletler hususi hukukuna sahiptir. Milletlerarası hukuka ait bir devletler hususi hukuku yoktur. Bu yüzden her ülkede davaya bakmakla yetkili mahkeme yabancılık unsuru taşıyan bir davaya uygulayacağı hukuku belirlerken kendi ülkelerine ait kanunlar ihtilafı kurallarına bakacaklardır. Bkz. Nomer, s.11.

⁵¹⁴ Kostakoğlu, s. 1117.

⁵¹⁵ Tuğçe Nimet Yaşar, "Türk Mahkemelerinde Yabancı Hukukun Uygulanması", **Public and Private International Law Bulletin**, Cilt: 33, Sayı: 2, s. 97.

Akreditif amiri lehtarın temel sözleşmeye aykırı davrandığı gerekçesiyle ödemenin engellenmesi talebini doğrudan bankaya yapamayacağı gibi, banka da amirin böyle bir talebini karşılamaması gerekir. Çünkü UCP 600'ün 15. maddesine göre *“belgenin uygun bulunması veya belgeler uygun olmasa dahi 16/c maddesine göre belgelere rezerv konulmadığı takdirde, bankaların akreditif tutarını ödeme yükümlülükleri kesinleşmektedir.”* Ayrıca UCP 600'ün 4. maddesi uyarınca, *“akreditif sözleşmesinin temel ilişkiden bağımsız olduğu kabul edilmiştir. Bu yüzden ayıplı veya satış sözleşmesine uygun olmayan mallara karşılık ödemenin durdurulması ancak amirin ihtiyati tedbir talebiyle mahkemeye başvurmasıyla mümkün olur.”*

Akreditif sözleşmelerinde ihtiyati tedbir talebi iki farklı şekilde ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki akreditif bedelinin ödenmesini engellemek için bankaya karşı, diğeri ise bankadan haksız olarak ödeme talebinde bulunmasını engellemek üzere lehtara karşı ihtiyati tedbir talebinde bulunulmasıdır. Ancak her durumda verilen ihtiyati tedbir kararının akreditifin işleyişine engel olmayacağı, yalnızca akreditifin ödenmesini durduracağı kabul edilmektedir. Dolayısıyla ihtiyati tedbir kararı verilmiş olsa dahi, lehtar süresinde ve usulüne uygun ibraz yapacak ve banka ibraz edilen belgeleri inceleyecektir.⁵¹⁶

Banka ibraz edilen belgeleri görünüş itibariyle inceleyerek uygun bulsa dahi kendisine tebliğ edilmiş bir ihtiyati tedbir kararı varsa lehtara ödeme yapmamalıdır.⁵¹⁷ Çünkü kanun koyucu HMK.'un 398. maddesinde, *“İhtiyati tedbir kararının uygulanmasına ilişkin emre uymayan veya tedbir kararına aykırı davranan kimse, bir aydan altı aya kadar disiplin hapsi ile cezalandırılır.” hükmü ile verilen ihtiyati tedbir kararına muhalefet eden tarafı sorumlu tutmuştur.”*⁵¹⁸

Amir banka ödemeyi durdurmak üzere hakkında alınan ihtiyati tedbir kararını kendisi uygularken aynı zamanda görevli bankayı veya iştirah bankasını karar hakkında bilgilendirerek akreditif bedelini ödememe talimatı vermelidir. Serbest iştirah akreditiflerde her banka ödeme bankası olabileceği için, amir banka lehtarın ülkesindeki tüm bankalara ihtiyati tedbir kararını duyurmaya çalışması gerekecektir.

⁵¹⁶V. Doğan, s. 420.

⁵¹⁷ Ekşi, s. 276.

⁵¹⁸ Pekcanitez ve diğerleri, Medeni Usul Hukuku, s. 405.

Aksi halde görevli banka veya iştirak bankasının karardan habersiz olarak yapılan ödemelerin sorumluluğu amir bankada olur.⁵¹⁹

Amir bankaya karşı alınan ihtiyati tedbir kararlarının teyit bankası için geçerli olup olmayacağı yönünde doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Reisoğlu'na göre teyit edilmiş akreditiflerde akreditif bedelinin ödenmesini engellemek üzerine ihtiyati tedbir kararının hem amir bankaya hem de teyit bankasına karşı alınması gerekir. Çünkü teyit bankası akreditife teyidini eklemekle amir bankadan bağımsız bir şekilde ödeme sorumluluğu altına girmiştir.⁵²⁰ Doğan'a göre ise, teyit bankası ile akreditif amiri arasında herhangi bir hukuki ilişki bulunmaması sebebiyle amir doğrudan teyit bankasına karşı tedbir talebinde bulunamaz. Ancak amir bankaya karşı alınacak ihtiyati tedbir kararı teyit bankasını da bağlayacaktır. Her ne kadar amir ile aralarında hukuki ilişki bulunmasa dahi teyit bankası, amir bankayla aralarındaki vekâlet ilişkisi nedeniyle onun talimatlarıyla bağlıdır. Bu yüzden amir bankanın ödemenin durdurulması yönünde alınan tedbir kararını kısa sürede teyit bankasına bildirerek ödemenin engellenmesini sağlamalıdır. Tedbir kararının kendisine tebliğ edilmesine rağmen ödeme yapan teyit bankası doğacak zarardan kendisi sorumlu olmasına rağmen, amir bankanın talimatı üzerine ödemekten kaçınması halinde HMK'un 399. maddesi uyarınca doğabilecek zarardan amir banka sorumlu olacaktır.⁵²¹

3.2.3.2. İhtiyati Haciz İle Ödemenin Engellenmesi

3.2.3.2.1. Genel Olarak İhtiyati Haciz Müessesesi

İhtiyati Haciz doktrinde ve Yargıtay içtihatlarında: alacaklının, bir para alacağıının zamanında ödenmesini garanti altına almak için, mahkeme kararı ile borçlunun mallarına önceden geçici olarak el konulması olarak tanımlanmıştır.⁵²² Dolayısıyla ihtiyati haczi, para alacaklarına ilişkin mevcut ve müstakbel takibin

⁵¹⁹ Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, s. 259.

⁵²⁰ Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, s. 260.

⁵²¹ V. Doğan, ss. 430-431.

⁵²² Talih Uyar, "Mahkemelerce Faturaya Dayalı Olarak İhtiyati Haciz Kararı Verilebilir mi?", **TBB Dergisi**, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2016-122-1554>, 17.06.2016, s. 459.

sonucunu güvence altına almak için mahkemenin borçlunun malvarlığına el koymasını sağlayan geçici bir hukuki koruma olarak tanımlayabiliriz.⁵²³

İhtiyati haciz HMK'un 406. maddesinde geçici hukuki koruma kararlarından biri olarak sayılmakla birlikte, bu karara ilişkin ayrıntılı düzenlemeler İcra ve İflas Kanunu (İİK.)'nin 257.vd. maddelerinde yer almaktadır. Mezkûr kanunun 257. maddesinde: “ *Rehinle temin edilmemiş ve vadesi gelmiş bir para borcunun alacaklısı, borçlunun yedinde veya üçüncü şahısta olan taşınır ve taşınmaz mallarını ve alacakları ile diğer haklarını ihtiyaten haczettirebilir.*” denilmektedir. Buna göre, ihtiyati haczin söz konusu olabilmesi için para alacağının vadesinin gelmiş olması ve rehinle teminat altına alınmamış olması gerekir. Ancak, borçlunun belli bir yerleşim yerinin olmadığı veya borçlunun taahhütlerinden kurtulmak amacıyla mallarını gizlemeye, kaçırmaya veya kendisi kaçmaya hazırlanır yahut kaçar ya da bu maksatla alacaklının haklarını ihlâl eden hileli işlemlerde bulunursa, bu durumların ispat edilmesi halinde mahkeme vadesi gelmemiş borcun da ihtiyati haczine karar verebilecektir.⁵²⁴

İİK.'nin 257. maddesinden açıkça anlaşılacağı üzere ihtiyati haciz isteminde bulunan kişinin alacaklı sıfatını taşıması ve hakkında ihtiyati haciz istenen alacağın “para” alacağı olması gerekir.⁵²⁵ İhtiyati haciz davasında alacaklı alacağı ve haciz sebepleri hakkında mahkemeye kanaat getirecek deliller göstermek zorundadır. Ancak ihtiyati tedbir kararlarında olduğu gibi bu kararlar geçici nitelikte olduğundan, mahkeme diğer tarafı dinlemeden de karar verebilir. Borçlunun kendisi dinlenmeden verilen ihtiyatî haczin dayandığı sebeplere karşı yedi gün içinde mahkemeye müracaatla itiraz etme hakkı bulunmaktadır. İtiraz eden, dilekçesine ilişkin bütün belgeleri mahkemeye sunmak zorundadır. Mahkeme, itiraz üzerine iki tarafı davet edip gelenleri dinledikten sonra itirazı kabul veya reddeder. İki tarafın da mahkemeye gelmemesi durumunda evrak üzerinde inceleme yapılarak karar verilir. İhtiyati haciz isteyen alacaklı hacizde haksız çıktığı takdirde borçlunun ve üçüncü

⁵²³ Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay ve Muhammet Özkes, **İcra ve İflas Hukuku Temel Bilgiler**, 9. Bası, Yetkin Basım Yayım ve Dağıtım A.Ş., Ankara, 2013. (İcra ve İflas Hukuku) s. 232.

⁵²⁴ Pekcanitez ve diğerleri, İcra ve İflas Hukuku, s. 234.

⁵²⁵ Talih Uyar, “İhtiyati Haciz İsteminin Koşulları”, **D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 19, Özel Sayı, 2017, ss. 2586-2590.

şahsın bu yüzden uğrayacakları bütün zararlardan sorumludur ve bu zararı karşılayacak tutarda teminat göstermek zorundadır.⁵²⁶

İhtiyati haciz kararı verildikten sonra kendiliğinden uygulanmamaktadır. Alacaklı kararın infazı için, ihtiyati haciz kararının verildiği tarihten itibaren on gün içinde kararı veren mahkemenin yargı çevresindeki icra dairesine başvurmalıdır. Aksi halde ihtiyati haciz kararı kendiliğinden kalkacaktır. Aynı şekilde, ihtiyati haciz kararını uygulatan alacaklı yedi gün içinde ya takip talebinde (Haciz veya iflas) bulunmaya veya dava açmaya mecburdur. Alacaklı bu süreleri geçirir veya davasından yahut takip talebinden vazgeçerse ihtiyati haciz hükümsüz kalır.⁵²⁷

3.2.3.2.2. Milletlerarası Unsur Taşıyan İhtilaflarda İhtiyati Haciz Kararı

Akreditif sözleşmeleri gibi milletlerarası unsur taşıyan ilişkilerden doğan ihtilaflarda, ihtiyati hacizle yetkili mahkemeyi belirlemek için MÖHUK. 'un 40. maddesi uyarınca *“iç hukukun yer itibariyle yetkiyi düzenleyen kurallarına bakmak gerekir.”* İİK. m.258'de ihtiyati hacze yetkili mahkeme konusunda 50. maddeye atıfta bulunulmuştur. Bu maddede, *“para veya teminat borcu için takip hususunda Hukuk Muhakemeleri Kanununun yetkiye dair hükümleri kıyas yolu ile uygulanacağı”* kabul edilmiştir. Bu itibarla, akreditifte ihtiyati haciz talebinde bulunmak için alacaklı, ya HMK. 'un 6. maddesi uyarınca *“genel yetkili mahkeme olan davalı gerçek veya tüzel kişinin yerleşim yeri mahkemesine ya da 10. maddesi uyarınca sözleşmenin ifa edileceği yer mahkemesine başvurulabilir.”*

Diğer taraftan, İİK. 'nın 50. maddesinde takibe esas olan akdin yapıldığı icra dairesinin de takibe yetkili olduğu kabul edilmiştir. Buna göre Hukuk Muhakemeleri Kanununun yetkiye ilişkin hükümleri saklı kalmak üzere, esas dava konusu alacağı ilişkin sözleşmenin Türkiye'de yapılmış olması halinde, ihtiyati haciz davası Türk mahkemelerinde görülebilecektir.

Ayrıca ihtiyati tedbir kararlarında olduğu gibi, ihtiyati haciz kararlarının da geçici nitelikte kararlar olması nedeniyle MÖHUK. 'un 50. maddesi uyarınca tanınması ve tenfizi mümkün değildir. Genellikle ülkelerin de tanıma ve tenfiz için

⁵²⁶ Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, ss. 261-262.

⁵²⁷ Pekcanitez ve diğerleri, İcra ve İflas Hukuku, s. 236.

kararların kesinleşmiş olması şartını aradıkları göz önünde bulundurulduğunda, ihtiyati haciz kararı aldirmek isteyen alacaklının kararın uygulanacağı ülkede yetkili bir mahkemeye bu talebini iletmesi uygun olacaktır.⁵²⁸

Yabancılık unsuru taşıyan ihtiyati haciz davalarında uygulanacak hukukun belirlenmesinde hâkim öncelikle taraflar arasında açıkça seçilen bir hukuk bulunup bulunmadığını kontrol edecek, varsa davada bu hukuku uygulayacaktır. Tarafların hukuk seçimi yapmamış olması halinde ise MÖHUK. 'un 24. maddesi uyarınca *“görülecek davada hâkim edim borçlusunun mutat meskeni veya mesleki faaliyetler gereği kurulan sözleşmelerde edim borçlusunun işyeri, bulunmadığı takdirde yerleşim yeri hukukunu ancak hâlin bütün şartlarına göre sözleşmeyle daha sıkı ilişkili bir hukukun bulunması hâlinde bu hukuk uygulanır.”* Akreditif bedelinin ödenmesi borcu hâkim edim kabul edildiğinden, akreditif sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklar için açılan ihtiyati haciz davalarında akreditif bedelini ödemekle yükümlü bankanın (akreditif veya teyit bankası) bulunduğu ülke hukuku uygulanır.⁵²⁹

3.2.3.2.3. Akreditifte İhtiyati Haciz Yoluna Başvurulması

Temel ilişkinin tarafı olmamalarına rağmen lehtar veya amirin alacaklıları akreditif bedeli üzerine ihtiyati haciz talebinde bulunabilmektedirler. Ancak akreditif amirinin alacaklılarının, akreditif amirince bankaya akreditif bedeli olarak yatırılan para için ihtiyati haciz talebinde bulunmasının mümkün olmadığı kabul edilmektedir. Çünkü akreditif bedeli olarak yatırılan paranın mülkiyeti bankaya aittir. İİK. 'nın 257. maddesi uyarınca *“bankanın rehininde bulunan para üzerine daha sonra konulan ihtiyati haciz kararının bir hükmü olmayacaktır.”* Amirin alacaklıları tarafından akreditif bedeli üzerine sadece belgelerin ibraz edilmemesi veya diğer şartların yerine getirilmemesi gibi sebeplerle akreditif bedelinin lehtara ödenmemesi ve amire iade edilmesi durumunda ihtiyati haciz talebinde bulunmalarında herhangi bir mahsur olmayacaktır.⁵³⁰

⁵²⁸ V. Doğan, s. 418.

⁵²⁹ Kostakoğu, s. 1117.

⁵³⁰ Reisoglu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, s. 265.

Diğer taraftan bankaya teslim edilen belgelerin akreditif amirinin alacaklıları tarafından haczettirilmeleri mümkündür. Çünkü bankanın belgelere akreditif amirinin vekili sıfatıyla zilyet olduğu kabul edilmiştir. Belgeleri akreditif amirine teslim etmek üzere zilyetliğine alan banka belgelerin mülkiyetine sahip değildir. Ancak, banka adına ciro edilen belgelerin kıymetli evrak kurallarına göre maliki banka olacağından bu durumda amirin alacaklılarının belgeleri ihtiyati haczettirmeleri mümkün olmayacaktır.⁵³¹

Akreditif lehtarının alacaklılarının diğer sözleşmelerden kaynaklanan alacakları için lehtarın akreditif sözleşmesinden kaynaklanan alacağı üzerine ihtiyati haciz talebinde bulunmaları mümkündür. Lehtarın akreditif belgelerinin ibraz karşılığında bankadan bir alacağı doğacaktır. Bu alacak üzerine lehtarın alacaklılarının ihtiyati haciz koydurmaları halinde banka ihtiyati haciz kararını dosyasına işlemek ve lehtarın alacağının doğması üzerine ödemeyi lehtara değil icra dairelerine yapmak zorundadır.⁵³²

Lehtarın elindeki belgeler üzerine lehtarın alacaklılarının ihtiyati haciz talebinde bulunup bulunamayacaklarına ilişkin İsviçre doktrininde şarta bağlı olumlu görüş bulunmaktadır. Nitekim belgelerin ancak realize edilebilir bir değerlerinin bulunması halinde hacze konu edilebileceği kabul edilmiştir. Mallar gönderilmeden lehtarın elinde bulunan belgelerin kendi başına parasal bir değeri yoktur. Lehtarın malları gönderdikten sonra belgeleri bankaya ibraz etmesiyle bir ödeme talebi doğacak yani alacağı muaccel hale gelecektir. Bu yüzden malların gönderilmesinden sonra belgelerin lehtarın alacaklıları tarafından haczettirilebileceği kabul edilmiştir.⁵³³

Ertelemeli ödemeli akreditiflerde ise lehtar tarafından bankalara ibraz edilen belgelerin bankaca uygun bulunmasından sonra lehtar için kesin olarak doğan alacağının belirli bir vadede lehtara ödenmesi esastır. Bu sebeple lehtarın ertelemeli ödemeli akreditiften kaynaklanan alacağı üzerine lehtarın alacaklıları tarafından ihtiyati haciz konulması üzerine, banka haczedilen bedeli vadesinde lehtara ödemek yerine icra dairesine ödemekle sorumlu olur.⁵³⁴

⁵³¹ Tekinalp, ss. 630-631.

⁵³² V. Doğan, s. 434.

⁵³³ Tekinalp, ss. 632-633

⁵³⁴ Reisoglu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, ss. 262-263.

Teyit bankasının akreditife teyidini ekleyerek amir bankadan bağımsız bir ödeme yükümlülüğüne girdiği durumda, lehtarın alacaklılarının lehtarın amir banka nezdindeki alacağı üzerine ihtiyati haciz koydurmaları teyit bankasının akreditif bedelini lehtara ödemelerine engel teşkil etmez. Bu sebeple, teyitli akreditiflerde ihtiyati haciz taleplerinin her iki banka için ayrı ayrı yapılması uygun olur. Ayrıca, teyit bankasının amir banka için alınan ihtiyati haciz kararına rağmen lehtara ödeme yapması halinde, lehtarın artık amir bankadan alacağı olmayacağı için amir banka için alınan ihtiyati haciz kararı ortadan kalkacaktır. Diğer taraftan, amir banka kendi nezdinde alınan ihtiyati haciz kararına rağmen lehtara ödeme yapan teyit bankasını ramburse etmek zorundadır. Amir banka ihtiyati haciz kararını gerekçe göstererek teyit bankasının rambursman talebini geri çeviremez. Çünkü bu durumda akreditif alacaklısı teyit bankasıdır ve bu alacak üzerine ihtiyati haciz kararı alınmamıştır.⁵³⁵

⁵³⁵Reisoğlu, Bankacılık Uygulamasında Akreditif, s. 264.

SONUÇ

Uluslararası ticaret iç ticaretten farklı olarak farklı ülkelerde bulunan ve genellikle birbirini tanımayan ithalatçı ve ihracatçı firmalar arasında gerçekleşmektedir. Bu sebeple uluslararası ticarete ihracatçının satış bedelini tahsil edememe ithalatçının da istediği zamanda ve kalitede mal teslim alamaması riski her zaman mevcuttur. Küreselleşme süreciyle firmaların uluslararası pazarlara açılmaya başlaması uluslararası ticarete karşılaşılabilecek risklerle mücadele enstrümanları geliştirilmesi çalışmalarını tetiklemiştir. Akreditifli ödeme yöntemi ithalatçı ve ihracatçı açısından ticaret işlemlerinin güvenli bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlayan önemli bir araçtır. Nitekim uluslararası ticarete sadece bir tarafa avantaj sağlarken diğer tarafa önemli riskler yükleyen mal mukabili ödeme, vesaik mukabili ödeme ve peşin ödeme gibi diğer ödeme yöntemlerinin aksine her iki tarafı da eşit ölçüde koruyan akreditifli ödeme yöntemi genellikle yüksek kıymetli ve yüksek risk içeren ticari işlemlerde kullanılır.

Akreditif, Milletlerarası Ticaret Odası tarafından düzenlenen Yeknesak kurallar dâhilinde, belirli belgelerin ibraz edilmesi şartıyla akreditif bankasının ve bazı durumlarda diğer bankanın da akreditif bankasının teyidine ilaveten lehtara (satıcı-ihracatçı) belli bir meblağı ödeme taahhüdünü içeren bir sözleşme olarak tanımlanabilir. İlk olarak ülke dışına giden ve yanlarında güvenlik nedeniyle para taşımak istemeyen tacir ve gezginlerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla 18. Yüzyılda kullanılmaya başlayan akreditif 19.yüzyılın başlarından itibaren uluslararası ticaret işlemleriyle ilgili olarak kullanılmaktadır. Özellikle Birinci Dünya Savaşından sonra yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanması akreditif müessesinin kurallar dahilinde gerçekleştirilme ihtiyacını doğurmuştur. Akreditif işlemlerine ilişkin olarak Milletlerarası Ticaret Odası tarafından ilk olarak 1933 yılında oluşturulan ve 1962, 1974,1983 ve 1993 yıllarında dünyadaki gelişmelere paralel olarak yenilenen kurallar, 2007 yılında yayımlanan ‘Vesikalı Krediler İçin Yeknesak Teamüller ve Uygulamalar’ başlığını taşıyan 600 sayılı broşür ile son halini almıştır.

Akreditifin hukuki niteliği konusunda ileri sürülen fikirler iki ana grupta toplanmıştır. Akreditifi kapsadığı ilişkiler ve ilgililer konusunda bir ayırım yapmayarak tek bir kuramla açıklayan “teklik yaklaşımının” savunucuları akreditifi; vekâlet, havale, itibar mektubu, soyut borç vaadi, istisna sözleşmesi, üçüncü kişi

lehine sözleşme ve nev'i şahsına münhasır sözleşme gibi farklı hukuki müesseselerle değerlendirmişlerdir. Akreditifin tek bir hukuki müessese ile açıklanmasının mümkün olmadığını düşünen "parçalama yaklaşımını" savunan görüşe göre ise Akreditif her bir taraf arasında kurulan çeşitli sözleşmelerden oluşmuş olup, her bir sözleşmenin ayrı ayrı ele alınması gerekmektedir.

Akreditif sözleşmesinin temelinde alıcı ve satıcı arasında oluşturulan bir satış sözleşmesi vardır. Satış sözleşmesi, TBK.'nın 207 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Akreditif amiri ile akreditif bankası arasında ise TBK.'nın 502 vd. maddelerinde düzenlenen vekilin vekâlet verenin bir işini görmeyi veya işlemi yapmayı üstlendiği vekâlet ilişkisi olduğu değerlendirilmektedir. Akreditif bankası akreditif işlemi başından sonuna kadar kendisi yapabileceği gibi ikinci bir bankayı bu ilişkiye dâhil de edebilir. Bu durumda, bankalar arasında da bir vekâlet ilişkisi ortaya çıkar. Ayrıca, akreditif amiri ile akreditif bankası arasında ve akreditif ilişkisine ikinci bir bankanın katılması halinde akreditif bankası ile muhabir banka arasında TBK.'nın 470 vd. maddeleri kapsamında eser(istisna) sözleşmesi hükmünün geçerli olduğu da kabul edilmektedir. Akreditifte alıcının, bankaya kendi hesabına satış parasını satıcıya ödeme yetkisi ve satıcıya da satış parasını kendi hesabına bankadan alma yetkisi verdiği düşünüldüğünde, akreditif TBK.'nın 555 vd. maddeleri uyarınca havale olarak nitelendirilecektir. Akreditif bankası ile lehtar arasındaki ilişki temel alındığında, akreditif hukuki olarak soyut borç vaadidir. Akreditif bankası lehtarın belli şartları sağlaması halinde ödeme yapacağını bildirmesi ile lehtara karşı ödeme yükümlülüğü altına girmektedir. Lehtarın akreditif mektubunu süresi içerisinde reddetmemesi, belgeleri hazırlayarak ibraz etmesi durumunda soyut borç vaadini kabul ettiği anlaşılır. Akreditif amiri ile akreditif bankası arasında yapılan akreditif sözleşmesinde lehtarın bir ödeme alacağı meydana geldiği düşünüldüğünde akreditif TBK.'nın 129. maddesi anlamında üçüncü kişi lehine sözleşmedir.

Akreditif sözleşmesinin UCP kurallarına uygun şekilde ifa edilerek ticari işlemin problemsiz bir şekilde tamamlanması arzu edilirken, dış ticaret işlemlerinde taraflar arasında ihtilaflar çıkması her zaman muhtemeldir. Bu noktada, milletlerarası unsur taşıyan akreditif ilişkisinden doğabilecek ihtilafların çözümünde mahkemelerin yetkisi ve hangi ülke hukukunun uygulanacağı sorunu önem taşımaktadır. Milletlerarası Özel hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun(MÖHUK)'un 24üncü

maddesi uyarınca sözleşmeden doğan borç ilişkileri tarafların açık olarak seçtikleri hukuka tâbidir. Tarafların hukuk seçimi yapmamış olmaları hâlinde, akreditif bedelinin ödenmesi karakteristik edim olarak kabul edildiğinden, banka ile amir veya lehtar arasındaki ilişkiden kaynaklanan ihtilaflarda, bankanın sözleşmenin kuruluşu sırasındaki mutata mesken hukuku, bulunmadığı takdirde yerleşim yeri hukuku, karakteristik edim borçlusunun birden çok işyeri varsa söz konusu sözleşmeyle en sıkı ilişki içinde bulunan işyeri hukuku uygulanır. Akreditif bankası ile görevli banka-teyit bankası arasında çıkacak ihtilaflarda ise uygulanacak hukuk, ödeme yapan görevli bankanın-teyit bankasının bulunduğu ülke hukuku olacaktır.

Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisine ilişkin olarak ise MÖHUK. 'un 40ıncı maddesinde, iç hukukun yer itibarıyla yetki kurallarına atıf yapılmaktadır. Türk mahkemesinin milletlerarası yetkisini tayin ederken Hukuk Muhakemeleri Kanununun(HMK) yetki kuralları dikkate alınacaktır. Buna göre, akreditiften doğan uyuşmazlıklarda davalar HMK. 'un 6ncı maddesi uyarınca davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesinde açılabileceği gibi, HMK. 'un 9uncu maddesi uyarınca sözleşmenin ifa edileceği yer mahkemesinde de açılacaktır.

Akreditifin Teminat, Ödeme ve Kredi olmak üzere üç fonksiyonu mevcuttur. Akreditif, öncelikle alıcının satış bedelini, aralarındaki sözleşmede kararlaştırılan belgeleri belirlenen zamanda bankaya ibraz eden satıcıya bir banka aracılığıyla ödemesini sağlayan bir araçtır. Ayrıca akreditifin açılması ile birlikte ihracatçı, banka tarafından verilen ve temel ilişkiden bağımsız olan garanti benzeri bir teminat edinmiş olur. Böylece ihracatçı, akreditif konusu belgeleri tam ve eksiksiz olarak ibraz etmesi koşuluyla, alıcının ödemedi kaçınma veya ödemede sıkıntıya düşmesine bağlı rizikoların birçoğundan kurtulmaktadır. Akreditifin kredi fonksiyonu hususunda öğretide görüş birliği bulunmamakla birlikte, bazı akreditif çeşitlerinde alıcının kredi imkânına sahip olduğu düşünülmektedir.

Günümüzde ticari işlemlerde kullanılan bir çok akreditif çeşidi bulunmaktadır. Taşıdığı risk açısından dünyada kullanımı yok denecek kadar az olan Dönülebilir Akreditif türünde ithalatçı ve/veya amir banka, ödeme anına kadar lehtarın rızası alınmadan ve hatta lehtara bilgi verilmeden akreditifi iptal edebilmekte veya değişiklik yapabilmektedir. Dönülebilir Akreditif türüne ilişkin UCP 600'de herhangi

bir düzenleme yer almamakla birlikte, UCP 600'ün 3 üncü maddesinde bir akreditifin dönülemez olduğu belirtilmesi dahi o akreditifin dönülemez olduğu hükme bağlanmıştır. Teyit bankasının akreditife teyidini ekleyerek lehtarın uygun belgeleri ibraz etmesi halinde amir bankayla birlikte kesin bir ödeme yükümlülüğü altına girdiği teyitli akreditif ve dönülemez akreditif lehtar açısından en avantajlı akreditif çeşitleridir. Ayrıca ödeme şartları bakımından ibrazda ödemeli, vadeli ödemeli, peşin ödemeli, kabul kredili akreditif ve ya iştirah akreditifleri de kullanılmaktadır.

Diğer taraftan, ihracatçının aynı zamanda üretici olmadığı milletlerarası satımlarda ihracatçı üreticiden aldığı malların bedelini, malları sattığı ithalatçıya ödetmeyi arzu ettiğinden, ithalatçıdan devredilebilir akreditif açtırması talebinde bulunabilir veya ithalatçı tarafından kendi lehine açılan akreditifi teminat göstererek, kendisinin ithalat yapacağı ülke lehine bir karşılıklı akreditif açabilir. Birbirleri ile uzun dönemli ticari ilişki içerisinde olan tacirlerin, aynı şekilde tekrar eden satım işlemleri için tercih ettikleri, her seferinde yeni bir akreditif açmak yerine tek bir akreditif açılarak her ticari işlemde yenilenen akreditif türü ise Döner akreditiflerdir.

UCP 600'ün 5inci maddesinde, bankaların malları, hizmetleri veya yapılan işleri değil, belgeleri göz önünde bulundurarak işlem yapabileceği ifade edilmiştir. Bu yüzden, Akreditifli ödeme yönteminde belgeler konusu özel bir öneme sahip olup, UCP 600 kapsamında ibraz edilmesi gereken belgeler ve ibrazla ilişkin hususlar ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. UCP 600'de yer alan belgeler ticari fatura, sigorta belgeleri ve taşıma belgeleri çeşitleri ile sınırlı olmasına rağmen dış ticaret işlemlerinde, tarafların isteklerine ve ülke mevzuatlarının gerekliliklerine uygun olarak kullanılan bir çok belge bulunmaktadır. Her bir belgenin taşınması gereken özellikler ayrıntılı olarak bu kurallarda belirtilmiştir. Akreditif sürecinin sağlıklı şekilde işleyebilmesi, zaman kaybına ve ilave masraflara neden olabilecek ihtilaflardan kaçınmak adına lehtarın akreditifte ibrazı istenilen belgeleri akreditif şartlarına uygun olarak ve UCP 600'de belirtilen kurallar çerçevesinde hazırlanması gerekir.

UCP 600'de ibraz edilen belgelerin akreditif şartlarına, UCP hükümlerine ve Uluslararası standart bankacılık uygulaması (ISBP)'na uygun olması halinde uygun ibraz olarak kabul edilebileceği belirtilmiştir. Akreditif şartlarına, UCP ve ISBP

kurallarına uygun olarak hazırlanan belgelerin lehtar ya da lehtarın tam yetkili bir temsilcisi aracılığı ile ibraz edilmesi halinde bankanın ödeme yükümlülüğü doğar.

Lehtarın hazırladığı belgeleri ibraz etmek için sınırsız zamanı yoktur. Akreditif metninde ibraza ilişkin bir süre sınırı var ise lehtar bu süreyi dikkate alarak belgeleri ibraz etmelidir. Akreditifte böyle bir sürenin öngörülmemiş olması halinde taşıma belgesi içeren ibrazlarda yükleme tarihinden itibaren en geç 21 gün sonra ve her hâlükârda akreditifin geçerlilik süresi içinde ibrazın gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

UCP 600'ün 6'ncı maddesine göre bir akreditif hangi bankaların gişelerinde kullanımda olduğunu veya herhangi bir bankanın gişelerinde kullanımda olduğunu belirtmelidir. Akreditifin kullanımda olduğu bankanın yeri ibrazın yapılacağı yerdir. Dolayısıyla akreditif metninde, akreditifin kullanımda olduğu bankanın belirtilmesi halinde belgelerin bu bankaya ibrazı, herhangi bir bankanın gişelerinde kullanımda olan serbest iştirak akreditiflerinde ise her banka görevli banka sayıldığından, herhangi bir bankaya belgelerin süresi içerisinde ibraz edilmesi, akreditif bankasının yükümlülüğünün doğması için yeterli olacaktır.

UCP 600'ün 15 inci maddesinde: “Bir amir banka bir ibrazın uygun olduğunu belirlediğinde ibrazı karşılamalıdır. Bir teyit bankası bir ibrazın uygun olduğunu belirlediğinde ibrazı karşılamalı veya iştirak etmeli ve belgeleri amir bankaya göndermelidir. Bir görevli banka bir ibrazın uygun olduğunu belirlediğinde ve ibrazı karşıladığında veya iştirak ettiğinde belgeleri teyit bankasına veya amir bankaya göndermelidir.” denilmektedir. Buna göre akreditif amir bankanın, varsa teyit bankasının veya görevli bankanın gişelerinde kullanımda olabilir. Bu bankalardan herhangi birine ibraz “uygun ibraz” sayılacaktır.

Akreditif işleminde bankaların en önemli görevi, belgelerin UCP kapsamında belirlenen kurallara göre incelemektir. UCP 600'ün 14 üncü maddesine göre, bankalar, belgelerin dış görünüşleri itibariyle akreditif sözleşmesinde belirtilen şartlara uygun olup olmadığını, yalnızca belgeleri esas alarak incelerler. Buna göre, banka, lehtar tarafından ibraz edilen belgelerin akreditif talimatına uygun olup olmadığı, sayısı ve görünüşlerini inceleyerek uygun bulunduğu takdirde ödeme yükümlülüğüne girer. UCP 500 ve önceki revizyonlarda, belgelerin bankalar tarafından “makul özenle” incelenmesi gerekliliği düzenlenmişken, incelemenin

makul özenle yapılıp yapılmadığı tartışma ve ihtilâfa sebep olmasından dolayı bu ibare UCP 600 metinden çıkarılmıştır. Ancak bu durum bankaların yapacakları işlemlerde özensiz davranacakları anlamına gelmemektedir. TTK.'nın 18inci maddesi, bir tacir sıfatıyla bankalara ticaretine ait bütün faaliyetlerinde basiretli bir iş adamı gibi hareket etmesi yönünde sorumluluk yüklemiştir. Ayrıca, amir ile aralarında bir vekalet sözleşmesi bulunduğu dikkate alındığında, bankanın Borçlar Kanunu'nun 506ncı maddesi gereği, üstlendiği iş ve hizmetleri, vekâlet verenin haklı menfaatlerini gözeterek, sadakat ve özenle yürütmesi gerekir.

Görevi çerçevesinde hareket eden bir görevli banka, varsa teyit bankası ve amir bankalardan her biri ibrazın ertesi gününden itibaren en fazla beş banka işgünü süresi içerisinde incelemeyi yapmak ve varsa rezerv konusunda ibraz edene bilgi vermekle sorumludur. “Beş banka iş günü” olarak ifade edilen süre lehtar için belirlenen tek bir süre olmayıp, belgeleri incelemek üzere teslim alan her banka için geçerli olan bir süredir. Ödeme yükümü altında olup da, belgelere itiraz süresini geçiren banka ödemeyi yapmakla yükümlüdür. Süreyi kaçıran banka, kendisinden sonra belgeleri inceleyen bankanın kendisine ait beş banka işgünü içerisinde yaptığı ret bildiriminden faydalanamaz.

Bankanın ibraz edilen belgeleri akreditif metni ve akreditife uygulanacak kurallar ışığında inceleyerek ibrazın uygun olmadığına karar vermesi halinde belgelere rezerv koyarak ibrazı karşılamayı veya iştirâ etmeyi reddetmesi gerekir. Nitekim bankalar uygun olmayan belge ibrazında yaptıkları ödemeden kaynaklanan zarar için akreditif amirine karşı sorumlu olurlar. Bu şekilde ödeme yapan görevli bankanın teyit bankasına, teyit bankasının akreditif bankasına, akreditif bankasının amire başvuru hakkı yoktur. Ancak, lehtarın dürüstlük kurallarına aykırı olarak bankadan ödeme alması veya bankaların ibraz edilen belgeleri iş yoğunluğu, personel yetersizliği gibi sebeplerle hatalı değerlendirmeleri nedeniyle akreditif şartlarına uymayan belgeler için lehtara ödeme yapmaları durumlarında lehtarın sebepsiz zenginleşmesi gündeme gelecektir. Sebepsiz zenginleşme TBK.'nın 77nci maddesinde haklı bir sebep olmaksızın, bir başkasının malvarlığından veya emeğinden zenginleşme olarak tanımlanmış ve sebepsiz zenginleşenin bu zenginleşmeyi geri vermekle yükümlü olduğu kabul edilmiştir. Sebepsiz zenginleşme davası yalnızca bankanın belgelere hataen rezerv koymayarak ödeme yapması

durumunda açılabilir. Bankanın belgeler uygun olmadığı halde genelde amirin talimatıyla veya başka nedenlerle süresi içerisinde belgelere rezerv koymaması, rezerv koymasına rağmen hangi belgelerin uygun olmadığını veya eksik olduğunu acıkmaması, ret bildirimini göndermemesi ve belgeleri ibraz edene iade etmemesi gibi nedenlerle yapılan ödemede bankanın lehtara karşı sebepsiz zenginleşme davası açması mümkün değildir.

UCP 600'ün 16ncı maddesi çerçevesinde bankanın belgelerde rezerv tespit etmesi halinde belgelerin kendisine ibraz edildiği günü takip eden beş banka işgünü içinde, belgeleri ibraz eden tarafa (lehtara, belgeleri ibraz eden üçüncü kişiye, görevli bankaya, teyit bankasına) tek bir ret bildirimini göndermesi gerekir. İlave ret bildirimleri geçerli rezervler içerse bile dikkate alınmaz. Ret bildirisi ibraz edene yapılır. Belgeler lehtardan alınmışsa ret bildirimini doğrudan lehtara, lehtarın temsilcisi veya bir banka şubesi aracılığıyla gelmesi halinde, ret bildirimini ilişkiye katılan bu taraflara yapılmalıdır. İncelemeyi yapan Akreditif bankası ise, bankanın ibrazın uygun olmadığını belirlediğinde sadece kendi kararıyla, rezerv kaldırma talimatı (waiver) almak için akreditif amiriyle temas etme hakkı vardır. Rezerve rağmen belgeleri kabule onay vermek isteyen amirin inceleme süresi içerisinde akreditif bankasına rezerv kaldırma talimatı vermesi gerekir. Bu işlem bankanın 5 günlük inceleme süresini uzatmamaktadır.

Bankalar uygun olmayan belge ibrazında ibrazı karşılamayı veya iştira etmeyi reddedebilecekleri gibi belgelerdeki eksikliklerin veya hataların düzeltilebilir nitelikte olması ve bu işlemler için yeterli sürenin bulunması halinde belgelere rezerv koyarak gerekli düzeltmelerin yapılması için lehtara imkân tanıyabilirler. Böyle bir durumda banka rezerv konularını tek seferde belirtmeli ve bunlar lehtar tarafından giderildi ise akreditif bedelini lehtara ödemelidir.

Bankanın uygun olmayan belgeleri kabul ederek ödeme yaptığı anda akreditif amirine karşı sorumlu olduğu kabul edildiği gibi, uygun belge ibrazına rağmen haksız sebeplerle belgelere rezerv koyarak reddetmesi Türk Medeni Kanunu'nun 2inci maddesine istinaden inceleme hakkının kötüye kullanılması olarak kabul edilir. Nitekim anılan Kanun maddesinde herkesin haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorunda olduğu, aksi halde bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeninin korumayacağı belirtilmiştir. İbrahim edilen

belgeler akreditif koşullarına uygun olmasına rağmen bankanın uygunsuzluk nedeniyle rezerv koyarak belgeleri reddetmesi durumunda, akreditif sözleşmesi nedeniyle akreditif bankası, satış sözleşmesi nedeniyle akreditif amiri lehtara karşı mutemerrid (temerrüd eden) duruma düşer. Bu durumda lehtar hukuki yollardan akreditif bankasından veya varsa teyit bankasından akreditif bedelini faiziyle birlikte talep edebilecektir.

Bankanın ibraz edilen belgelerin akreditif şartlarına uygun olduğuna karar vermesi halinde ibrazı karşılayıp lehtara ödeme yapmakla yükümlü olduğu kabul edilmiştir. Bir amir banka akreditifi açtığı an itibariyle, bir teyit bankası ise akreditife teyidini eklediği an itibariyle ibrazı karşılamakla veya iştirah etmekle dönülemez biçimde yükümlüdür. Teyitli akreditiflerde lehtar ödeme talebini isteğine göre teyit bankasına veya akreditif bankasına yönlendirebilir. Aralarındaki teselsül ilişkisi nedeniyle, teyit bankası veya akreditif bankası tarafından ödemenin yapılması durumunda ödeme yapmayan diğer banka borçtan kurtulacaktır. Görevli bankanın ödeme sorumluluğu açısından durumu ise UCP 600'ün 12nci maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre ibraz edilen belgeleri inceleyen görevli bankanın ödeme sorumluluğunun doğması için akreditif bankasınca kendisine verilen ibrazı karşılama ve iştirah etme yetkisini açıkça kabul ederek, bu durumu lehtara açıkça bildirmiş olması gerekir.

Akreditif bedeli lehtara, ibrazda veya vadeli olarak nakit, kıymetli evrakın kabulü veya iştirah yolu ile ödenebilmektedir. Yapılan ödeme akreditifin türüne göre bankalar arasında ve nihayetinde akreditif amirine rücu edilebilecektir. Aralarındaki anlaşmaya dayanarak akreditif ilişkisine katılan bankaların yaptığı masrafların akreditif bankası tarafından karşılanması gerekir. Teyit bankası ile akreditif amiri arasında akdi bir ilişki bulunmamaktadır. Bu sebeple teyit bankası uygun ibraz karşılığında yaptığı ödemeyi ve üstlendiği masrafları akreditif amirine değil akreditif bankasına rücu eder. Akreditif bankası ise aralarındaki vekâlet ilişkisi sebebiyle bizzat kendisinin yaptığı ödemeleri akreditif amirine rücu edebilir.

Akreditifin ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz gibi geçici hukuki koruma tedbirleri ile ödenmesinin engellenmesi akreditifin kesin ödeme taahhüdü karakterine aykırı olmasına rağmen tarafların hak ihlalleri durumlarında geçici hukuki koruma tedbirleri için mahkemeye başvurulabilmesi mümkün görülmektedir. Akreditif amiri

malların satış sözleşmesine uygun olmadığı iddiası ile akreditif bedelinin ödenmesini engellemek üzere ihtiyati tedbir talebini doğrudan bankaya yapamayacağı gibi, banka da amirin böyle bir talebini karşılamaması gerekir. Ayrıca banka ibraz edilen belgeleri görünüş itibarıyla inceleyerek uygun bulsa dahi kendisine tebliğ edilmiş bir ihtiyati tedbir kararı varsa lehtara ödeme yapmamalıdır. Akreditif bankası ödemeyi durdurmak üzere hakkında alınan ihtiyati tedbir kararını kendisi uygularken aynı zamanda görevli bankayı veya iştirak bankasını karar hakkında bilgilendirerek akreditif bedelini ödememe talimatı vermelidir. Aksi halde görevli banka veya iştirak bankasınca karardan habersiz olarak yapılan ödemelerin sorumluluğu akreditif bankasında olur.

Temel ilişkinin tarafı olmamalarına rağmen lehtar veya amirin alacaklıları akreditif bedeli üzerine ihtiyati haciz talebinde bulunabilmektedirler. Ancak akreditif amirinin alacaklıları, akreditif amirince bankaya akreditif bedeli olarak yatırılan para için ihtiyati haciz talebinde bulunamaz. Çünkü akreditif bedeli olarak yatırılan paranın mülkiyeti bankaya aittir. İİK.'nın 257 nci maddesi uyarınca bankanın rehininde bulunan para üzerine daha sonra konulan ihtiyati haciz kararının bir hükmü olmayacaktır. Amirin alacaklıları tarafından akreditif bedeli üzerine sadece belgelerin ibraz edilmemesi veya diğer şartların yerine getirilmemesi gibi sebeplerle akreditif bedelinin lehtara ödenmemesi ve amire iade edilmesi durumunda ihtiyati haciz talebinde bulunabilirler. Diğer taraftan bankaya teslim edilen belgelerin akreditif amirinin alacaklıları tarafından haczettirilmeleri mümkündür. Çünkü banka belgelere malik olmayıp akreditif amirinin vekili sıfatıyla zilyettir.

Akreditif lehtarının alacaklılarının da lehtarın akreditif sözleşmesinden kaynaklanan alacağı için ihtiyati haciz talebinde bulunmaları mümkündür. Lehtarın akreditif belgelerinin ibrazı karşılığında bankadan bir alacağı doğar. Bu alacak üzerine lehtarın alacaklılarının ihtiyati haciz koydurmaları halinde banka ihtiyati haciz kararını dosyasına işlemek ve lehtarın alacağının doğması üzerine ödemeyi lehtara değil icra dairelerine yapmak zorundadır.

KAYNAKÇA

Akın, Hakan. **Yeni İşimiz Dış Ticaret**, Elma Yayınevi, Ankara 2014.

Akıntürk, Turgut ve Derya Ateş, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri**, 26. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, Şubat, 2017.

Akreditifte Rambursman, <http://www.akreditifdanismanlik.com/akreditifte-rambursman-ve-rambursman-bankasinin-sorumluluklari/> (15.02.2017).

Arkan, Sabih. **Ticari İşletme Hukuku**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2017.

August,Ray. **International Business Law, Text, Cases, and Readings**, Fourth Edition, PearsonEducation INC. New Jersey, 2004.

Aydınlı, İbrahim. “Borç İlişkisinin Nisbilik Özelliğine Getirilen İstisnalar Işığında İş Hukukunda İşçi-İşveren İlişkilerinin Değerlendirilmesi”, **Çalışma ve Toplum Dergisi**, Cilt: 16, Sayı:1, 2008, ss. 39-83.

Aydoğdu, Murat ve Nalan Kahveci, **Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s. 776.

Bergami, Roberto. (2006), “The Link Between Incoterms 2000 and Letter of Credit Documentation Requirement and Payment Risk” **Journal of Business Systems, Governance and Ethics**, Cilt:1, Sayı:4, Aralık 2006, ss. 49-58.

Bergami, Roberto. **Risk Management in Australian Manufacturing Exports: the Case of Letter of Credit to ASEAN**,the PhD Thesis, School of Accounting and Finance Faculty of Business and Law Victoria University Melbourne Australia, 2011.

Bergami, Roberto. “UCP 600 Rules-Changing Letter Of Credit Business For International Traders?” **Int. J. Economics and Business Research**, Cilt: 1, Sayı: 2, 2009, ss. 191-203.

Bergami, Roberto. “Will the UCP 600 Provide Solutions to Letter of Credit Transactions?” **International Review of Business Research Papers**, Cilt:3, Sayı:2, 2007, ss. 41 – 53.

Bozkurt, Sevgi. **Akreditifin Uygulanması**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2006.

Çeker, Mustafa. “Banka Hukuku Açısından Havale İşlemi ve Karşılaşılan Sorunlar”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** Cilt:7, Sayı: 1-2, 2008, ss. 63-76.

Çiray, Fatma Ceyda. **Akreditifte Bankaların Hukuki Durumdan Sorumlulukları**, (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul, 2009.

Demir, Belgi. **Uluslararası Bankacılıkta Ödeme Yöntemlerinden Akreditif ve Akreditifte Karşılaşılan Sorunlar İle Çözüm Önerileri**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2010.

Doğan, Hulusi. **İhracat Pazarlaması ve İşlemleri**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2005.

Doğan, Vahit. **Uluslararası Ticarete Ödeme Aracı Olarak Akreditif**, Seçkin Yayıncılık, 4.Bası, Ankara, 2016.

Dölek, Ali. **Dış ticaret İşlemleri**, 2. Baskı, Umut Kitap Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2016.

Ekici, Akın. **Akreditifin Hukuki Niteliği ve Tarafların Yükümlülükleri**, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, Haziran, 1995.

Ekşi, Nuray. **Milletlerarası Ticaret Hukuku**, 1. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2010.

Ekşi, Nuray. **Milletlerarası Ticaret Hukuku**, 2. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2015.

Erdoğan, İhsan. **Akreditif Sözleşmeleri**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, Eylül 2000.

Eren, Fikret. **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017.

Erkan, Vehbi Umut. “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Vekalet Sözleşmesinde Vekalet Verenin Ücret Ödeme Borcu Dışındaki Diğer Borçları”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 62, Sayı:2, 2013, ss. 441-447.

Eroğlu Nükhet. **İflasın Ertelenmesi Talebi Üzerine Alınabilecek Tedbirler Ve Erteleme Kararının Sonuçları**, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2014.

Escrow.com, “What is Escrow? How Does Escrowwork?” <https://www.escrow.com/what-is-escrow>, (23.10.2018)

Fujiyama, Yuki. **Trade Finance Guide**, International Trade Administration Publications, United State of America, 2012.

Göğer, Erdoğan. **Akreditif Muamelesi ve Hukuki Mahiyeti**, [Bankacılık ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü](#), Ankara, 1980.

Günay, Gözde Engin. **Türk Hukuku’nda Akreditif**, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2014.

Hao, Yan ve Ling Xiao, “Risk Analysis of Letter of Credit-Based on Principles of Independence and Strict Compliance”, **International Journal of Business and Social Science**, Cilt:4, Sayı:9, 2013, ss. 199-209.

Hilkelman, Edward. **Uluslararası Ödemeler, Akreditifler, Vesaik Karşılığı Tahsilatlar Ve Siber Ödemeler**, Bzd Yayın Ve İletişim Hizmetleri, İstanbul, 2002.

ICC Türkiye, **Akreditiflere İlişkin Sorunlu Olaylar ve ICC Görüşleri**, Afşaroğlu Matbaası, Ankara, 2001.

İGEME, **100 Soruda Dış Ticaret, İhracatı** Geliştirme Etüd Merkezi, Ankara, 2006.

Jeffery, Steven. “*The New UCP 600*”, **Banking&Finance Law Review**, Cilt: 23, Sayı:1, 2007, ss.189-211.

Karlı, Özlem. **Sebebi Gösterilmeyen Borç Tanıması**, (Yayınlanmış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, 2007.

Karınca, Eray. “Banka Kredi Sözleşmeleri”, **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı:3, Ankara, 2001, ss. 47-58.

Kaya, Arslan. **Belgeli Akreditifte Lehtarın Hukuki Durumu**, Beta Yayınları, İstanbul, 1995.

Kaya, Ferudun. **Dış Ticaret İşlemleri Yönetimi**, Beta Yayınları, İstanbul 2013.

Kayar, İsmail. **6102 sayılı Türk Ticaret Kanununa göre Ticaret Hukuku**, 3.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015.

Kayar, İsmail. **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’na Göre Borçlar Hukuku**, 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Şubat, 2015.

Kaymakçı, Oğuz, Nuri Avcı ve Recep Şen. **Uluslararası Ticarete Giriş Teori, Politika ve Uygulama**, Nobel Yayın Dağıtım, İstanbul, 2007.

Kocabaş, Gediz. “Üçüncü Kişi Yararına Sözleşmede Yararlananın Edimi Ret Hakkı”, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/372537>, (07.11.2018), ss. 1797-1822.

Konuralp, Cengiz Serhat. “6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre İhtiyati Tedbirler” **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 71, Sayı: 2, 2013, ss. 225-274.

Kostakoğlu, Cengiz. **Banka Kredileri Tüketici ve Konut Kredileri ile Kredi Kartlarından Doğan Uyuşmazlıklar İtirazın İptali ve Menfi Tespit Davaları**, Beta Basım A.Ş. , İstanbul, 2013.

Köksal, Tunay. **Uluslararası Ticaret Hukuku**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012.

Kuru, Baki, Ramazan Arslan ve Ejder Yılmaz, **İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı**, Ankara, 2013.

Kütükçü, Yahya. **UCP 600 ve ISBP 745'e göre Akreditif Metni ve Belgeler**, Milletlerarası Ticaret Odası Türkiye Milli Komitesi, Ankara, 2013.

Melemen, Mehmet. **Uygulamalı Uluslararası Ticaret İşlemleri**, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2012.

Moens, Gabriel and Peter Gilies, **International Trade and Business**, Cavendish Publishing Pty Limited, UK, 2000.

Nart, Serdar. **Borçlar Hukuku Genel Hükümler-Özel Hükümler**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014.

Niepmann, Friederike ve Tim Schmidt Eisenlohr. **International Trade, Risks and The Role of Banks**, Federal Reserve Bank of New York, Rapor Sayısı: 633, Eylül, 2013.

Nomer, Ergin. **Devletler Hususi Hukuku**, 17. Bası, Beta Basım A.Ş., İstanbul, 2009.

Onursal, Erkut. **Mevzuat ve Teknik Yönleri ile Uluslararası Ticarete Kullanılan Belgeler**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.

Özalp, Abdurrahman. **Akreditif & Standby L/C Rezerv konuları**, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2012.

Özalp, Abdurrahman. **UCP 600'ın Kullanılması ve Akreditif**, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2009.

Özalp, Abdurrahman. “Yeni ISBP 745 ICC'nin Uluslararası Standart Bankacılık Uygulaması” www.ucp600.info, (12.03.2016).

Özalp, Abdurrahman. “Akreditif-Standby-Garantiler Dış Ticaret”, <http://www.ucp600.info/sorularcevaplar.html> (20.04.2016).

Özdemir, Mikail. “Geçici Hukuki Koruma Tedbirleri”, **Türkiye Adalet Akademisi**, <http://www.taa.gov.tr/indir/gecici-koruma-tedbirleri-m-ozdemir-c2F5ZmF8M2QwNjQtNWNIMjQtYmY5MTUtMWQ5MjQuZG9jfDE3Mg/>, (09.06.2016).

Özdemir, Zekai. “Dış Ticaret Finansman Tekniklerinden Faktoring ve Fortfainting İşlemleri”, **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:10, Sayı:2, 2005, ss. 194-224.

Özel, Sibel. **Yargıtay Kararları Eşliğinde Akreditif ve Hukuki Niteliği**, Beta Basım Yayım, İstanbul, 1991.

Özkan, Ömer, Hakan Tunahan ve Hasan Demir. “Avrupa Birliği- Türkiye ve Türki Cumhuriyetler Arasındaki Ticarete Kullanılabilecek Alternatif Bir Finansman

Yöntemi: Karşılıklı Akreditifi”, **İktisat, İşletme ve Finans Dergisi**, Yıl:19, Sayı: 221, 2004, ss. 114-131.

Parlak, Şafak ve Levent Börü. “Alt Vekalet”, **TBB Dergisi**, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2011-96-1135>, (12.03.2019).

Pekcanitez, Hakan, Oğuz Atalay ve Muhammet Özeker. **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medeni Usul Hukuku Temel Bilgiler**, 6. Bası, Yetkin Basım Yayım ve Dağıtım A.Ş., Ankara, 2013.

Pekcanitez, Hakan, Oğuz Atalay ve Muhammet Özeker. **İcra ve İflas Hukuku Temel Bilgiler**, 9. Bası, Yetkin Basım Yayım ve Dağıtım A.Ş., Ankara, 2013.

Polat, Ali. Uluslararası Ticarete Akreditifli Ödemeler Ve UCP 600, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl:7. Sayı:13, 2008, ss.209-222.

Poroy, Reha ve Hamdi Yasaman. **Ticari İşletme Hukuku**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012

Reisoğlu, Seza. “Hukuki Açından Akreditif ve 600 Sayılı Yeknesak Kurallar”, **Bankacılar Dergisi**, TBB Yayınları, Sayı: 66, 2008, s.39-55.

Reisoğlu, Seza. **Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Akreditif**, Ankara, 1995.

Reisoğlu, Seza. “Akreditif ile İlgili 600 Sayılı Kuralların Uygulanması ve Sorunlar”, **Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Konferansı Kitabı**, Sözkese Matbaacılık, Yayın No:490, Ankara, 2015.

Reisoğlu, Seza. “Hukuki Açından Akreditif ve Uygulama Sorunları”, **Akreditif ve Uygulama Sorunları**, www.cu.edu.tr/insanlar/mceker/banka%20hukuku/akreditif-Seza.doc(12.11.2015).

Saldırım, Mustafa. “İhtiyati Tedbir ve İhtiyati Haciz Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 2, 1997, ss. 203-222.

Sanver, Eray. **Dış Ticaret İşlemleri**, Bizim Repro Ofset Matbaacılık, Bursa, 2010.

SITPRO, “Methods of Payment in International Trade”, **Simplifying International Trade**, <http://www.sitpro.org.uk/paymentmethods.html>, (22.11.2015).

Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication, “About SWIFT”, www.swift.com (15.03.2016).

Somuncuoğlu, Ünal. **Türk Borçlar Kanunu Işığında Akreditif Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.

Somuncuoğlu, Ünal, Gaye Bumin, Enver Varlık ve Ayberk Çakalır. **Türk Hukukunda Akreditif**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009.

Somuncuoğlu, Ünal. **Akreditif Hukukunun Genel Hükümleri ve Bu Alanda Özellikle Türk Bankalarının Bazı Yüküm ve Sorumlulukları ile İlgili Genel Bilgiler**, İstanbul, 2001.

Sözer, Bülent. **Deniz Ticaret Hukuku Giriş, Gemi Donatan ve Navlun Sözleşmeleri**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013.

Süral, Ceyda. “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisine Etkisi”, **TBB Dergisi**, Sayı:100, 2012, ss. 167-216.

Şanlı, Cemal, Nuray Ekşi, **Uluslararası Ticaret Hukuku**, Beta Yayın, 2. Bası, Eylül, 2003, İstanbul.

Tekinalp, Ünal. **Banka Hukukunun Esasları**, 2. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009.

Turhan, Nihat. **Dış Ticaret ve Akreditifli İşlemlerin Uluslararası Uygulamaları Kılavuzu**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013.

Türk Eximbank, “İhracat Alacakları İskonto Programı”, <https://www.eximbank.gov.tr/TR,1412/police-nedir-ozellikleri-nelerdir.html> ,(18.11.2015).

Uyar, Talih “İhtiyati Haciz İsteminin Koşulları”, **D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 19, Özel Sayı, 2017, s. 2585-2631

Uyar, Talih. “Mahkemelerce Faturaya Dayalı Olarak İhtiyati Haciz Kararı Verilebilir mi?”, **TBB Dergisi** ,<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2016-122-1554> , (17.06.2016).

Yaşar, Tuğçe Nimet. “Türk Mahkemelerinde Yabancı Hukukun Uygulanması”, **Public and Private International Law Bulletin**, Cilt: 33, Sayı: 2, s.75 – 114.

Yeniaras, Mustafa Cem. “Uluslararası Ticarete Akreditif ve Belge Karşılığı Ödeme”, **İstanbul Barosu Dergisi**, Cilt: 80, Sayı: 1, 2006, ss. 107-137.

Yeşilova, Ecehan. “CMR-Taşıma Senedinin İspat Kuvveti”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:7, Sayı:1, 2005, ss. 237-274.

Yılmaz Mutlu, Gökşen Topuz, Ahmet Özken ve Aslıhan Kocaefe Cebeci. “Akreditiflere İlişkin Uluslararası Düzenlemeler Olan UCP 500 Ve UCP 600’ün Mukayeseli Analizi”, **Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Sayı: 24, 2012, ss.379-401.

Yılmaz, Mutlu. **111 Soruda Akreditif**, Optimist Yayın ve Dağıtım, İstanbul, Kasım, 2013.

Youssef, Frida. **Documentary Risk in Commodity Trade**, United Nations Conference on Trade and Development Publications, New York, 1998.

